

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ORMAN

w.j.pomeroy

TOPLUM YAYINEVİ

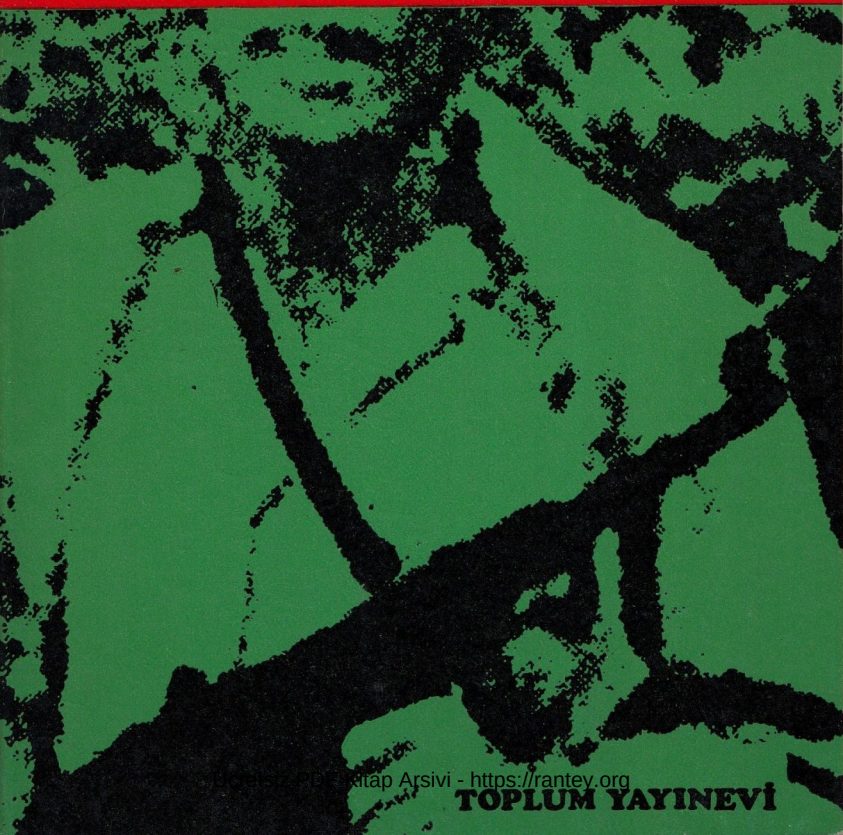

orman/hukbalahap

FİLİPİNLER

gerilla savaşı

W.J. POMEROY

FİLİPİNLER GERİLLA SAVAŞI
WILLIAM J. POMEROY

kapak düzeni : stüdyo in

- TOPLUM YAYINEVİ. **Yöneten : Remzi İnanç**
Yönetim yeri : Sanayi Cad. Demir İşhanı 44 **Tel :** 11 22 76.
Kısa adres : P.K. 176 - ANKARA
- Bu kitap 1969'da İstanbul'da **Öz — Gör**
Matbaasında **dizilmiş ve FONO Matbaasında** basılmıştır.

WILLIAM J. POMEROY

**FİLİPİNLER
GERİLLA SAVAŞI**

(orman / hukbalaĥap)

**T ü r k ç e s i
İNCİ GİRİTLİOĞLU**

1.

Nisan 1950

Ormana bir kez ayak basan, dünyayı artık geride bırakır.

1950 Nisan ayında, sıcak bir pazar günü, biz de Celia ile birlikte bütün eşyalarımızı içerde bırakıp, kapımıza kilit vurup, Manila'daki evimizden çıkıp gidiyoruz. Hedefimiz orman.

Kılavuzumuz genç bir yerli kız. Küçük bir eşarp-la başını örten yuvarlak yüzlü genç bir kız. Herran caddesinde biraz önümüzden, elindeki sepetini sallaya sallaya yürüyor. Birbirimize bakmıyoruz, konuşmuyoruz da, sadece onun bindiği araca biniyoruz. Azkarraga caddesinde otobüse biniyor ve kızın arkasındaki yere oturuyoruz. Bir kez bile başını çevirmeden oturuyor. Taşralı bir kızın büyük şehirde nasıl olması gerekiyorsa, aynen öyle davranıyor.

Büyük otobüs Manila'nın dış bölgelerine, güneye doğru ilerlerken Celia ile şehre son bir kez bakıyoruz. Evlere, Taft'taki köşe başına, evlenmeden önce buluştuğumuz yere. Celia elini avucuma koyuyor. Arkamızda çok mutlu iki yıl bırakıyoruz; gördüğümüz, belki de bundan sonra da görüp göreceğimiz en mutlu iki yıl.

Gökyüzü nasıl da berrak.. Parane'kteki tuz yatakları göğe karşı apaçık yatıyor.. Pinas'ta kıvrılıp giden yolun yanında dikilen kilise; kamış çitlerin ardında sırtlarında en iyi giysileriyle Pazar gününü yaşayan genç-

ler, beyazlar içinde genç kızlar, saçları briyantınli çocuklar; Kalambadaki otobüs terminali; patlamış mısır, şeker, şerbet satmak için bağırışıp kaynaşan çocuklar.. Solumuzda Lagune de Bay gölü; sıcakta tembel ve kalender bir grilikle parıldıyor; bir köylü başında kocaman şapkası kuru pirinç tarlasında çıplak ayaklarıyla yürüyor, güneşten yanmış tarlalar uzaklarda görülen ağaçlara doğru uzanıyor; Santa Kruz'daki pazar yeri; burada otobüs değiştiriyoruz ve yeni arabada uzun süre bekliyoruz; yeterli sayıda yolcu gerek yürümemiz için; etraftan yükselen kurutulmuş balık kokuları arasında kalabalıkta gezinen polisleri gözlüyoruz gizlice.

Polisler, bu açık dünyada herşeyin açık olmadığını gösteriyor. Pazar yerinin gürültüsü altında bütün bu ülkeyi kapsayan gizli bir dünya var. Çünkü 1950 yılının bu günlerinde, bu ülke, ayaklanma halinde bir ülkedir; her köşesinde birbiriyle konuşan, anlaşılan, örgütlenen ve gizli yollardan çalışan kimselerle dolu olan bir ülke. Gözlerini, sattığı mallara dikmiş duran satıcı, tarlada yürüyen köylü, otobüsteki insanlar, hattâ çitin ardında gü-lüşen gençler bile, bu gizli dünyanın parçaları olabilir.

Sadece bir hafta önceydi. Huklar denilen gizli silâh-lı kuvvetler umulmadık bir anda ormandan çıktılar ve Polis garnizonlarına saldırdılar. Şimdi yol boyunca bir çok yerlerde askerî kontrol noktaları var. Otobüs sık sık duruyor ve sert yüz-lü, silahlı askerler paketleri yokla-yıp, otobüsün içinde geziniyor, pencerelerden içeriye de-lip geçmek ister gibi bakıyorlar. Bakışları bir Amerika-lıya ve filipinli karısına, küçük eşarplı yerli kıza takılı-yor ve geçiyor. Şimdi pazar yerinde oturuyoruz. Gözler gene bize takılıp geçiyor.

Sonunda bir vites gıcirtısıyla araba hareket ediyor. Palmiye ağaçları arasında bir yoldan ilerliyoruz. Hindis-tan cevizi ülkesindeyiz şimdi, pirinç tarlaları artık geri-de kaldı. Burada toprak sorunu açıkça görülüyor; ağaç-lar arasına sıkışıp kalmış küçük toprak parçaları ve pek az sayıda mahsûl dolu torbalar göze çarpıyor. Yoksul-luk, insanın yüzüne şamar gibi iniyor; küçük derme çat-ma kasabalar, çıplak çocuklar, yanlarında hindistan ce-vizi ocakları tüten kırık dökük kulübeler. Bu pazar gü-

nünde insanlar yol kenarına dizilmişler, solmuş yamalı elbiseleri, yoksulluktan ihtiras saçan gözleriyle otobüse bakıyorlar.

Körfezi izleyerek sola sapıyoruz. Sağımızda tepeler ağaçlarla kaplı dik yamaçlar halinde yükseliyor. Burası bütün Luzon adasını boydan boya bir omurga gibi kesen Sierra Madra dağlarının etekleri. Gözlerimizi, açık dünyanın bittiği bu yere dikeyiyoruz.

Bu arada ihtiyatla otobüsteki yolcuları süzüyoruz. Kim bunlar? Hepsi göründükleri gibi pazardan, kiliseden, aile gezmesinden dönen köylüler mi? İfadesiz yüz hatlarından hiçbir şey anlaşılmıyor, bu yüzlerde neler gizli ki? Hükûmetin de gizli çalışan elemanları, bizleri gözetleyip not alan ajanları var. Nereye gittiğimizi mi izliyorlar?

Öğleden sonra. Yolboyunca önünden geçtiğimiz kulübelerden gelen parıltılardan, insanların akşam yemeği hazırlıklarına girdiği anlaşıyor; odun dumanlarının kokusu otobüsü dolduruyor. Batan güneşin kızıl ışınları koltukları ve yolcuların yüzlerini garip, hüznü bir kıvılcıkla boyuyor. Yola uzanan gölgeler arasında gürültü ve toz içinde karanlığa doğru koşuyor gibiyiz.

Klavuzumuz yerinde kıpırdanıyor. Hedefimize yaklaşıyoruz. Akşamın ışıkları arasından yolun iki yanında evler beliriyor ve otobüs aniden duruyor. Longos kasabası. Klavuzun peşinden otobüsten çıkıyoruz. Biz mi hayal kuruyoruz, yoksa gerçekten şoför, yolcular, yol kenarında dikilenler, herkes bize mi bakıyor? Aceleyle evler arasından yürüyüp uzaklaşan yerli kızın ardından yürüyoruz.

Genç kız yoldan uzakta bir hindistan cevizi ağacının altında duruyor. Belli ki rahatlamış. Bizi beklerken gülüyor. Burası onun kasabası, gizli dünyanın örgütlenmiş bir parçası ve burada kendini emniyette hissediyor. Biz de biraz önceki gözlerden uzak, kararsızca gülüyoruz. Kız, önümüzden, muz bahçeleri ve tozlarla kaplı kamış çitler arasından hızla körfezin kıyısında bir küçük eve doğru yürüyor. Evin yan tarafına iyice yanaşıp,

yavaşça seslenmesini dinliyoruz. Kapıda bir kadın belirliyor ve içeri girmemiz için işaret veriyor.

Tek odalı bir ev burası. Yerli kızın teklifi üzerine elbiseler değiştiriliyor, kauçuk tabanlı bez pabuçlar giyiyoruz. Gece, duvarlardaki milyonlarca aralıktan içeri sızıyor. Bütün köy evlerinde olduğu gibi, burada da pek eşya yok, yerde oturuyoruz. Ev sahibi kadının gizlilerden biri. Kocasını hükûmet kuvvetlerince öldürülmüş bir dul. Varlığımızdan çok memnun görünüyor. Bir yandan Celia ile bir Amerika'lı kocanın nasıl olduğunu konuşurken, bir yandan da yemek hazırlıyor. Yerdeki gaz lâmbasından duvara garip bir gölgesi düşüyor kadının. Herkes yavaş sesle konuşuyor. Sanki ışık kısık olunca, seslerin de kısılması şart.

Burada olduğumuzu biliyorlar mı? Klavuza soruyoruz. Biliyorlar, diyor.

Yemek hazır: pirinç ve bir küçük kutu sardalya, yerde bir muz yaprağı üzerine açılmış. Gördükleri muameleyle bakılırsa, bu eve pek sık girmiyor sardalyeler, misafire iltimas. Ellerimizle yiyoruz.

Merdivende bir ayak sesi. Dönüyoruz. Göbeğinin üstünde düğümlediği beyaz gömleğiyle genç bir adam giriyor içeri. 45'lik bir tabancayı kemerine sıkıştırmış. Gülüyor, kadına ve kuryeye başıyla selam veriyor, sevgiyle bakıyorlar ona. Gelin, diyor; gidiyoruz.

Çantalarımız elimizde, bir kelime daha söylemeden ardından yürüyoruz. Dışarı sâkin. Tek tük kulübelere ışık sızıyor. Genç adam hızlı yürüyor, gömleğinin beyazını gözden kaçırmamaya çalışarak peşinden koşturuyoruz. Cep fenerim var, ama yakmaya cesaret edemiyorum.

Ayaklarımız sert bir yere değiyor; bir yol geçip öte yandaki evlerin arkasına dalıyoruz. Birdenbire duruyoruz. Sağımızda solumuzda bir hareket var, aceleyle ışığı yakıyorum. Bir el kolumu kavırıyor. «Patay ang ilaw.» Işığı söndür. Hemen ışığı söndürüyorum, ama bu arada bir an için adamları, çantaları ve tüfeklerin parıltılarını seçebildim.

Hukların yanındayız.

Toprak yükseliyor ve ağaçların arasına giriyoruz. Karanlıkta hiçbir şey göremiyorum. Sadece önümdeki hareketlerin seslerini izleyebiliyorum. Celia. Yavaşça sesleniyorum. Buradayım! Hemen önümdeki karanlıktan geliyor sesi. Bir şeylere takılıp ağaçlara çarpıyorum. Karanlıkta eller uzanıyor, yardım ediyorlar. Bilinmeyen bir güç yol gösteriyor, körmüşüm gibi.

Bir süre hiç ses çıkarmadan tırmanıyoruz. Birisi çantamı aldı, yolumu seçmek için ellerimi kullanabiliyorum. Bir yerlerden taşlar üzerinden akan su sesi geliyor, ayaklarımın suyun soğuk akıntısına girdiğini hissediyorum. Allah kahretsin, aklımdan, yeni pabuçlarım geçiyor.

Çok aşağılarda bir otomobil ilerliyor, bir böcek vızıldıyor, sonra gecenin sessizliği.

Açık dünyanın son bir görüntüsü.

Çok yorgunum, ayaklarım ağırlaşmış ve dik tepeyi tırmanmaktan kasılmış. Saatimin fosforlu akrep ve yelkovanından bir saat geçtiğini anlıyorum. Yavaşlıyacak olursam arkamdaki adam yavaşça dürtüyor ve acele ediyor. Bir saat daha gidiyoruz.

O sessizlikte, beklenmedik bir şekilde yüksek tonda bir emir geliyor: Dur! Önümdekine çarpıyorum aniden. Celia bu. Dinlenmek için duruyoruz, diyor. Bir çalığa yorgun argın dayanıyoruz.

Bütün sıra boyunca sesler yükseliyor. Çantalar bırakılıyor, adamlar bayıra tırmanıyor ve birbirlerine lâf atıyorlar. Daha sonra ağaçlara inen darbeler duyuluyor. Uzun sessizlikten sonra şaşırtıcı ve biraz da korkutucu. Ne oluyor? Ne yaptıklarını biliyorlar mı? Yakınıma bir yerlere atılan dalların seslerini duyuyorum. Bir kibrit çakılıyor ve karanlığın içinden bir çiçek gibi açılıyor aydınlık.

Bayırın kasabadan uzak yanındayız. Burada patika genişlemiş ve tepede bir kaya sığ bir mağara meydana getirmiş. Bir ocak kurulmuş, birbirine çapraz dayalı iki sopanın ortasından bir tencere piring sallanıyor. Alevler

parlıyor, geceyi aydınlatıyor ve yüzlerimiz ortaya çıkıyor.

İlk kez yanımızdakileri açıkça görebiliyoruz. Aşağı yukarı yirmi kişi, ateşin çevresinde hevesli, gülümseyen çehreleriyle, en az benim kadar merakla Amerikalıyı görmeye çalışıyorlar. Hepsi çok genç, bir kısmının saçları kızımsı bir hava verecek kadar uzun. Hiçbirinde üniformaya benzer birşey yok; hepsi gelişigüzel ve pejmürde giyinmişler, kiminde pabuç var, kiminde yok.

İşte bunlar Huklar; adları Filipinlerdeki toprak ağalarında, Vaşingtonda birçok kişide dehşet yaratan Filipin gerilla savaşçıları. Ülkenin iç bölgelerindeki ovalardan, toprak ağalarının halkı yıldırma için özel ordular kurdukları bölgelerden geliyorlar. Amaçları ülkede toprak ve özgürlük sloganını yaymak H.M.B. **Hukbong Magpagpalaya ng Bayan**. Ulusal Kurtuluş Ordusu.

İlk bakışta bu işi pek yapabilecekmiş gibi durmuyorlar. Yol kenarında oturan herhangi bir grup köylüden farkları yok, tabii tüfekleri dışında. İnsanın hemen gözüne çarpan ve bu grubu her hangi bir birlikten daha korkunç yapan bu silahları.

Bunlar rastgele köylüler değil; bunlar silahlanmış halk.

Silahlarını dikkatsizce tutuyorlar - karbin, browning, pistol, yağ tüfeği, tuzak ve ani hareket silahları. Kiminde cephane kayışları var, kimi kurşunlarını bir küçük torbada taşıyor. Nereden geliyor bu tüfekler? Alayla, Vaşington depomuz, diyorlar. Dünyanın her tarafında alay ederek bunu söyleyen gerillalar var.

Kendilerine katılan Amerikalı'yı çok merak ediyorlar, ~~ama bunu~~ ama bunu pek belli etmiyorlar. Gururlu kişiler. Kısa bir tanışmadan sonra işlerinin başına dönüyorlar, ateşe bakıyorlar, silahlarını temizliyorlar, çantalarının kayışlarını gözden geçiriyorlar. Gene de bana yan yan bakarak şakalaşıyorlar arada: **benimle İngilizce konuşma, okula gitmedim.**

Kasabada beni ve Celia'yı bulmaktan başka bir görevleri daha vardı: çeşitli malzeme, pirinç, şeker, tuz, kurutulmuş balık aldılar. Her birinin sırtında silahı ve kendi eşyalarının yanında bir torba var.

Pirinç pişti. Büyük bir muz yaprağı üzerine boşaltıldı, etrafına kuru balıklar konuldu. Ateşin aydınlığında oturup yiyoruz. Onlar gibi parmaklarımı kullandığım için çok seviniyorlar, ama sıcak pirinçten ellerim yanınca herkes gülüyor, gecenin içinde sesler yükseliyor. Mas-yadong mainit, çok sıcak, diyorum. Büyük bir şaşkınlıkla bakıyorlar bana. Ay, Pilipino siya diyorlar. O da Filipinli. Neşe doluyuz. Polis nöbetçilerinin geceleri geldiği yerden uzaktayız, herkes rahat bu yüzden. Gene de gerilerde bir muhafız görevli.

Yemek bitince hemen yürüyüşe hazırlanıyoruz. Ateş ve yemekten kalan izler siliniyor, artık tepeden aşağı atılıyor. Aramızda ilişki kurulduktan sonra yürümek daha bir kolay geliyor, karanlığın perdesi biraz aralanmış gibi. Daha az acele ediyoruz, dostluk ve yoldaşlık hisleri ayaklarımızı hafifletiyor sanki.

Gece yarısı Logos'un üzerinde uzanan platoya çıkıyoruz. Burada hindistan cevizi bahçeleri ve San Antonio köyü var. Burası örgütlenmiş bir bölge, ama gene de uğramadan geçiyoruz. Bir Amerikalı dikkati çekebilir ve tedbir alınsa da haber yayılabilir. Hindistan cevizi ağaçları arasından yürüyoruz. Uzun tırmanmamızdan sonra düz yerde yürümek çok iyi geliyor ve daha hızlı ilerliyoruz. Gene de sessizlik devam ediyor.

Ay alabildiğine yükselmiş. Gümüş rengi aydınlıkta, gecenin sessizliğinde birer metal parçası gibi duran palmiye yapraklarının altında ilerliyoruz. Önüme ve arkama sıradakilere bakıyorum. Ay ışığında bir görünüp bir kaybolarak hayalet gibi ilerliyorlar. Tüfeklerinin ucu gümüş gibi parlıyor.

Bir mola yeri. Ağaçların altına dağınık oturuyoruz. Yarı hayalî, gümüş rengi gölgeler. Bazıları bir ağaca tırmanıp aşağıya hindistan cevizleri atıyor. Meyvanın tepesini kesiyoruz, delik açıp suyunu hararetle içiyoruz.

Şimdi gruba tamamiyle alıştım. Zaten yabancı bir yerde hiçbir şeye şaşmamış, hiçbirşey yeni ya da olağanüstü değilmiş gibi davranılırsa, çevreye çabuk alışılıyor.

Şafağa yakın hindistan cevizi ağaçlarının arasından çıkıp, bir ırmak kenarına geliyoruz. Görünüşte ötekiler-

den farklı olmayan, hareketleri kararlı bir genç adam önderimiz. Durup kahvaltı edeceğiz burada, diyor. Çok yorgunum. Kendimi Celia'nın yanına, çimenlerin üstüne atıyorum sırtüstü. Çiğlerden nemli yer, ama aldırımıyorum. Uyandığımda gün iyice ağarmış.

Dönüp ormana bakıyorum.

Tarlanın öteki ucunda birdenbire ortaya çıkan, kırmızımsı kahverengi ağaç gövdeleri 30 metre kadar yükseliyor, sonra yaprakla örtülü dalları açılıyor. Ağaçların gövdeleri yanyana kayadan bir duvar gibi hareketsiz, cansız. Yukarlara doğru yeşil dalları bayır üzerinde yükseliyor, yükseliyor ve sabahın ilk ışıklarının sisleri arasında kayboluyor. Koca gövdelerin vahşi bir görünüşü var. Ormanın içlerini görmeye imkân yok, sadece gölgeler ve sessizlik.

Ormanın görünüşünden felce uğramış gibiyim. Sadece adamların bulunduğumuz yerden söz ettiklerini duydukça gözlerimi ormandan ayırabiliyorum. Birkaç hafta önce bu adamlar, buralara kadar gelmeye cesaret eden bir polis gözcüsünü tuzığa düşürmüşler.

Ateş hattının nerede olduğunu, düşmanın nerede vurulduğunu, iki Huk'un nerede yaralandığını canlandırarak anlatıyorlar. Aydınlıkta bu dört tarafı açık yerde oturmaktan huzursuz oluyorum. Pirinç ve kuru bahğı aceleyle yiyorum. Ayrılmak üzere kalktığımızda bayağı rahatlıyorum.

Sıra toplanıyor ve açık sahadan orman duvarına doğru ilerliyoruz. Yaklaştıkça daha da yüksek ve aşılmaz görünüyor. Gölgeye girdiğimizde şaşırtıcı bir çürük kokusu ve rutubet doluyor genzimize. Dönüp açık dünyaya bir kez daha bakıyorum. Çimlerin üzerinde çiğlere basarak koyu bir iz bırakmışız; sabahla birlikte bizim gibi, o izler de yok olacak. Daha gerilerde hindistan cevizi bahçelerinden iki adam beliriyor, ard muhafızlarımız. Güneşin altında telâş etmeden silâhlarını sallayarak geldiklerini görüyorum. Dönüp ormanın derinliklerine doğru koşuyorum.

Gökyüzünü kaybettik. Her tarafımızda orman var.

Dağ ormanları Filipinlerin özgürlük isteklerine da-
ima sığınak olmuştur. Aşağılarda baskı sürüp giderken,
yüksek ormanlar, kovalanan ve saldırıya uğrayanların
sığınağı olmuştur: Diego Slang, Dagohoy, Apolinario de
la Cruz, Malvar, Sakay, Esedillo.. Filipin tarihinde İs-
panyollara, İngilizlere, Amerikalılara, Japonlara karşı
200'den çok ayaklanma olmuş ve bunların çoğunda
ormanlara kaçılmıştır.

Kimbilir, bugün bizim durduğumuz yerde kaç kamp
kuruldu, kaç kişi gezindi şimdiye kadar? Bitkiler ve as-
malar bütün eski izleri silmişler ve yeni fidanlar, yeni
bir nesli saklamak için yükselmiş.

Geldiğimiz kamp beş küçük tepecik üzerine kurul-
muş, birbirlerinden küçük çukurlarla ayrı kulübecikler.
Dıştaki tepeciklerde emniyet kulübeleri var, yaklaşanları
kontrol edebilmek için. İçerde kamp halkı; her kulübe-
de belirli bir görevle yükümlü birlik kalıyor - askeri eği-
timle ilgili, örgütlenme, para işleri ve kuryelerle ilgili.
Tepenin birinde bir okul var. İkî tepeciğin arasında çu-
kurda kalan alan, toplantı salonu. Ötekilerden daha bü-
yük ve tabanı tahtayla kaplı - bütün grubun kullanacağı
bir yer olduğu için değişik yapılmış .Toplantı salonunun
dışında bir fidanın dalları koparılarak yapılmış bir di-
rek var. Bayramlarda buraya Filipin bayrağı ve Ulusal
Kurtuluş Ordusunun kırmızı sancağı asılıyor.

Burası 4. Huk Bölge Komitesi ve hareketin Ulusal
Eğitim Şubesi'ni kapsayan karargâh. Burada aşağı yu-
karı 80 kişi yaşıyor. Luzon ve öteki adalarda, dağlarda,
ormanlarda, bataklıklarda, belki de 100 bin Huk'u barın-
dıran yüzlerce kamp var. Huklar silahlı gerilla askerleri,
şu yada bu, kategorinin politik elemanları. Açık dünya-
nın dışındaki gizli dünyanın insanları. Köylerde, kasa-
balarda, şehirlerde hükûmet kuvvetlerinin burnu dibin-
de çalışan, taraftarlarına önderlik eden kişiler.

Burası öyle bir saklanma yeri ki nereden bakılırsa
bakılsın bütünü görünmüyor. Kalın ağaçlar kulübeleri
birbirinden ayırıyor. Hiç kimse gerekmediği zaman kulü-
besinden çıkmıyor ya da gereksiz gürültüler yapmıyor.

Yaprakların perdesi altında bir dinamo gibi çalışıyor bu kamp. Kuryeler gelip gidiyor, silahlı adamlar gelip gidiyor ve bütün orman boyunca çeşitli köylere uzanan yollar üzerindeki birliklere levazım yetiştiriyorlar. Bütün gün teksir makinasının sesleri yaprak hışırtılarına karışıyor.

Bu sakin yerde, devrimin sinir merkezi var. 1950'nin bu ilk aylarında Filipinlerde ayaklanma temposu çok hızlı ve bu uzak yerde oturan sakinler parmaklarını hareketin nabzından ayırmıyorlar. Aşağılarda, bu bölgenin çevrelediği kasaba ve köylerde yüz yeraltı grubu ve birliği bu kulübelerde yaşayan insanlardan gelecek önderliği, ilhamı, emirleri bekliyor. Yedekler çalışmaya buraya geliyor ve gene burada yeni birlikler kurulup donatılıyor, ülkenin başka bölgelerine gönderiliyor. Ağaçların altında uzanan patikalardan kuryeler geliyor, Manila'daki merkezden, öteki bölge komitelerinden haber ve emir getiriyorlar. Okyanusun kıyısında durup dalgaların temasıyla suyun gücünü hisseden biri gibi, insan burada da olayların kabarıp yükselişini hissedebiliyor.

Bu uçsuz bucaksız, değişmesi imkânsız orman şimdiye kadar nelere tanık oldu! Bu ağaçların bir kısmı, İspanya adına Salcedo fetihler yaparken buradaydı. Bir kısmı buna karşı savaşılan insanları gördü, bir kısmı bu savaşı kazananları gördü. Filipinliler buraya her zaman, içlerinde daima bulunan haysiyet ve özgürlük isteklerine yeni bir güç kazandırmak için geldiler. Bu orman daima yeniliklerin yaşadığı bir yer oldu.

4.

Toplantı salonu karanlıkta dev bir ateş böceği gibi parıldıyor. Bu gece, kampa gelişimizi kutlamak için bir program düzenlenmiş. Kamptan herkes davetli.

Kulübemizden çıkıp el feneri yardımıyla yolumuzu bulmaya çalışıyoruz. Ayaklarımızın altında, toprağın üzerine kadar çıkmış ağaç kökleri ve taş parçaları var. Her yönden insanlar beliriyor karşımızda, toplantı salonuna girmeden, hoş geldin diyebilmek için elimize sarılıyorlar. Salonun yapraklarla kaplı damının altından

ışık sızıyor. Ötede dallar ve yapraklar bu garip ışığın etkisiyle mumdan yapılmış gibi duruyorlar.

İçerde büyük bir kalabalık var. Bütün gözler bizleri, yeni gelenleri izliyor. Huklar, açıkta sıraların üstünde ya da doğrudan doğruya yerde oturuyorlar. Özellikle genç kurye kızlar içeriye geldiğinde askerler arasında şakalaşmalar ve gürültüyle selamlaşmalar duyuluyor. Bütün gün ve gece bizimle birlikte ağır yükümüzü taşıyan refakatçilerimizi derhal tanıyorum; dinlenmiş ve süslenmiş bir görünüşleri var kızlarla şakalaşırken. Hemen hemen herkes silahlı. Güvenliği sağlamakla görevli olanlar tüfeklerini dizlerinin arasına sıkıştırmış, fıçılara dayanarak oturuyorlar. Eski Amerikan cephesinde Cumartesi geceleri düzenlenen toplantılardan birinde gibiyiz.

Başkan Alambre kalkıp salondakilerin önünde duruyor. Alambre, babacan tavırlı ve tıknaz bir adam. Karışıklığa ve gürültüye, elini kaldırarak son veriyor. Herkes Filipin ulusal marşını söylemek üzere ayağa kalkıyor. Sonra yerlerine oturup ilk gösteriyi beklemeye koyuluyorlar.

Buradaki insanların amaçlarını bilmeyen biri için, sunulan program pek garip gelebilir. Politik karakterde bir eğlence. Filipin usulü, kalabalıktan gelişi güzel gelen isteklere göre yürüyor. Başkan arada bir seyircilere içneli şakalar yapıyor. Genç ve güzel bir yerli kurye bir aşk şarkısı söylüyor. Muhafızlar coşkunca alkışlayarak karşılık veriyorlar. Genç bir örgütçü heyecanlı ve yüksek bir sesle yeni elemanlar bulmanın gerekliliğinden söz ediyor. Elinde tüfeğiyle ortaya çıkan bir asker, Anavatan Filipin üzerine bir şiir okuyor. Sonra başka bir şarkı söyleniyor, bu bir Huk şarkısı. Şarkıda makinalı tüfek sesleri, emperyalizm ve yabancı egemenliği üzerine ateşli bir konuşma var. Konuşmayı yapan gerilla, elini silâhının kabzasında tutuyor. Birer birer, hiçbir sıkılganlık göstermeden başkanlık yerine çıkıyor, gösterilerini yapıyor ve çılgınca alkışlanıyorlar.

İçerde, uçuşan böceklerin lâmbaya çarparak çıkardıkları sesler duyuluyor. Gecenin ve ormanın sonsuz karanlığı ışığın beyazlığıyla etkisini yitiriyor.

Birisi söz istiyor. Ayağa kalktığı anda silâhsız olduğu-

nu görüyoruz. «Bir zayıflık emaresi göstermiş»lerden. Bu yüzden silâhı elinden alınmış. Bu tür toplulukların karşısına çıkıp kendi kendini eleştirmesi de cezası icabı. Suçunu utançla tekrarlıyor: Huklara ait olan parayı yolsuzca kullanmış. Çıt çıkarmadan dinliyor herkes, konuşma bittiğinde hiç alkış duyulmuyor.

Tekrar başkan çıkıyor ve şaşkınlıkla kendi adımın söylendiğini duyuyorum; Amerikalı yoldaşımız. Ayağa kalkıp, yerde oturan Filipinlilerin arasından geçerek önlerinde dikiliyorum. Bütün yüzler ilgiyle bana doğru kalkmış, lâmbaya yakın onları iyice seçebiliyorum, arkadaşiler yarı yarıya karanlıkta kalıyor.

Bir Amerikalının da, özgürlük savaşı için aralarında bulunmasında, yardım etmesinde bir gariplik olmadığını anlatmaya çalışıyorum. Amerikalılar da yıllar önce bir bağımsızlık savaşı yapmışlardı, diyorum. Ve özgürlüğe inanan Avrupa'lılar, denizleri aşip onlara yardıma gelmişlerdi. Amerikan halkı, Amerikan emperyalistleriyle karıştırılmamalı. Filipinler'deki toprak ağaları ne durumdaysa. Amerika'da da emperyalistler aynı durumda bugün. Amerikan halkı da bunu anladıkları gün onlara karşı savaşmaya, dünyada bu savaşı yapan öteki uluslar gibi hazır olacaklardır. Ben, bugün burada, aranızdayım, çünkü gerçek Amerikalıların içindeki geleneksel mücadele ateşi beni buraya sürükledi ve kendi halkımın, sömürge halklarının özgürlüklerine kavuşmasıyla daha da özgür olacağına inanıyorum.

Yerime otururken ortalık alkıştan inliyor. Celia'nın parmaklarının parmaklarımı kavradığını hissediyorum.

Şarkılar, konuşmalar, sürüp gidiyor. Derken akşamın en önemli konuşmacısı çıkarılıyor. Bakal Yoldaş - Mariano Balgos. Yerinden yavaşça kalkıyor, her zaman ya da ağzında olan piposuna yeniden tütün doldurarak ilerliyor. Bakal, Filipin işçi sınıfının büyük evlâtlarından biri, otuz yıl matbaacılar sendikasına başkanlık yapmış, Japonlara karşı gerilla olarak savaşmış, İşçi örgütleri kongresi'nin kurucularından ve şimdi de Huk'ların Güney Luzon örgütünde danışman. Ormanda bile son derece itinalı bir görünüşü var; saçları traşlı, kemeri ve pabuçları parlatılmış. Arada sırada piposundan bir nefes çek-

mek ya da hislerini belirtecek hareketler yapmak için durarak yavaş yavaş konuşuyor. Yüzü ciddi ve hislerini pek belli etmiyor, yalnız halkın düşmanlarından bahse-derken dudaklarında hırslı kıvrıntılar beliriyor. Önem-
li noktalarda sesi yükseliyor ve sertleşiyor. Bakal, tak-
ma adı demir demek.

Bakal yoldaş, konuşmasında bugünkü mücadeleden ve nasıl bu hale gelindiğinden söz ediyor. Japonlar yenilgi-ye uğradıktan ve yerli işbirlikçiler ortaya çıktıktan son-
ra, bağımsızlık vaadleriyle halkın ümidinin ne kadar yükseltildiğini anlatıyor. Ama, diyor, 4 Temmuz 1946'da bağımsızlık gelince, hiçbir anlamı olmadığını gördük. Çünkü bu bağımsızlık Amerikan ipleriyle o kadar sıkı sıkıya bağlanmıştı ki, Filipinlilerin nefes almalarına bile imkân kalmamıştı. Milliyetçilerin giriştikleri hareketi ve sonucunu anlatıyor: Orta Luzon halkı ve kitle örgütleri, şehirlerdeki orta sınıf gruplar ve işçilerle birleşip ye-ni bir milliyetçi parti kurmuşlar; **Demokratik İşbirliği Partisi**. Ve parti altı üye ile 1946'da meclise girmiş. Bu üyeler Amerikan emperyalizminin bir oyunu olan bir ti-caretn anlaşmasına karşı çıktıkları için, Liberal Parti baş-kanınca meclisten çıkarılmışlar. Dinleyiciler bu ticaret anlaşması konusunda söylenenleri büyülenmiş gibi din-liyorlar; kendilerini nasıl geri bir durumda tutmanın amaç edinildiğini, modern bir endüstri ya da yeni hayat şartları getirmeksizin eskisi gibi Amerikan endüstrisine hizmet etmelerinin istendiğini anlıyorlar: Amerikalılara yarıyacak ham maddeyi üretecekler, karşılığında Ameri-kan yapısı mal almaya zorlanacaklar ve kendileri aslın-da kolayca imal edebilecekleri birtakım şeylerin endüst-risini kuramayacaklar.

Bakal hatırlatıyor; bu sadece bir başlangıçtı aslın-da. Amerikalı emperyalistler ve Filipinli kuklala-rı Orta Luzon'da kitlelerin örgütlenmesine tahammül e-demiyorlardı. Demokratik İşbirliği Partisi, toprak ağa-ları ve emperyalistlerin kontrolü altındaki partilerin gü-cünü kırmak ve halkın gerçek sesini duyurmak için atıl-mış bir adımdı. Ama ağalar ve emperyalistler bu tür bir demokrasi istemiyorlardı Filipinlerde. Örgütlenmiş bir milliyetçi hareketin doğduğu yerde, sömürgeciliğin sonu

ergeç kötü olacaktır. Bu yüzden halkın örgütlerini vahşet hareketleri ve cinayetlerle kırmaya giriştiler. Ama halk da karşı savaşa başlıyordu. Japonlara karşı savaşan gerilla birliklerini yeniden kurdular ve askeri polise, ağaların muhafız ordularına karşı savaştılar. Roxas, Hukları altmış günde yok edeceğini söylemişti, hani nerede?

Roxas bunları söyleyeli dört yıl oldu ve bugün silahlanmış halk kuvvetleri, kuklaların hükûmet kuvvetlerine karşı koyabilecek güçtedir.

Silahlı halk kuvvetlerinin tarihi görevi, Filipinlilerin 50 yıl önce İspanyollara karşı giriştikleri ve Amerikan silahlarıyla bastırılan ayaklanma hareketini tamamlamaktır, diyor Bakal ve susuyor.

Herkes ayakta alkışlarken, ağır adımlarla piposunu tüttürerek yerine dönüyor.

Program böylece tamamlanmış oluyor. Ayakta **Enternasyonal'i** söylüyoruz. Tek bir ağızdan çıkarasına yükselen seslerden toplantı salonu sarsılıyor. Sıkılmış yumruklar kalkıyor ve alçak tavanın altını dolduruyor. Kulübelerimize dönerken sesler hâlâ kulaklarımızda çınlıyor.

Lamba sönüyor, küçük bir ateşin çevresine gece ve sessizlik çöküyor.

5.

Çocukken Rochester'deki evimizde küçük bir kitap vardı kitaplıkta, «Yeni Mallarımızın Resimleri» diye. 1899'da basılmış ve Filipinler'deki Amerikan birliklerinin resimleriyle dolu bir kitaptı.

Bütün çocukluğum boyunca bu kitabın etkilerinden kurtulamamıştım. Kitap, «İsyancılar» diye nitelendirilen ölü resimleriyle doluydu. Tarlalara, nehir kıyılarına, yol boylarına ya da yanık evlerin küllerine uzanmışlardı. Yanık tenli, kısa beyaz renkli eski püskü giysiler içinde, çoğunlukla ayakları çıplak insanlardı. Yanlarında tüfeklerine dayanmış dikilen Amerikan askerlerinden daha küçüktüler; bazı resimlerde, yere uzanmış çocuklara benziyorlardı.

«İsyancılar» kimlerdi? O zaman anlıyamıyordum. Sadece çevrelerinde kibirli ve kayıtsızca dikilen Amerikan askerleriyle, yerlerde yatan ölülerin hali gözümün önünden gitmiyordu. Kitapta, bunlardan hiçbir zaman, kendi hükümetleri olan ve bunu sürdürmek için yaptıkları özgürlük mücadelesinde ölen Filipinliler, diye söz edilmiyordu.

Yıllar sonra emperyalizmi, sömürgelerin ele geçirilişini, saldırgan ülkelerin ülkelerindeki sanayie yarayacak ham maddeleri ucuza alabilmek için sömürge halklarına özgürlük vermek istemediklerini öğrendim. O zaman bile, bununla Porto Riko, Küba ya da Filipinler arasında bir ilişki kuramıyor, ölülerin resimleriyle bağdaştırıyordum.

1944'te Filipinler'e asker olarak geldim. Faşizme karşı yapılan gerekliliğine inandığım bir savaşın içindeydim. Sanıyordum ki, ülkeyi altüst eden işgalcilerden kurtarmaya geliyoruz. Gerçeği anladığım zaman benim için bir sürpriz olmuştu.

Filipinler aşağı yukarı elli yıldır Amerikan yönetiminde olan bir ülkeydi. Aynı süre içinde Birleşik Devletler'de büyük ilerlemeler olmuş, tarihin en yüksek yaşama düzeyine erişilmişti. Öteyandan, Filipinler'de kasabalarda, şehirlerde, köylerde, halkın yaşama şekli çocukluğumda «Yeni Mallarımızın Resimleri»nde gördüklerimden hiç de farklı değildi. Japon işgalcilerini kovuyorduk buradan, ama Japonlar gelmeden önce bu ülkeye olanlar olmuştu zaten.

Gene de savaş bu durumu değiştirir, diye düşünmüştüm. Anti-faşist savaş beraberinde yeni özgürlük kavramları getiriyordu. Daha sonra Orta Luzon'a geldim. Burada bütün Filipin gerilla örgütlerinin en iyisi olan Hukbalaḥap, büyük pirinç tarlalarını düşmanın elinden kurtarmış ve tarihinde görmediği biçimde halkı, en demokrat bir şekilde örgütlemişti. Burada, Hukbalaḥap liderlerinin Amerikan karşı-ajanlarınca tevkif edilerek hapse atıldıklarını gördüm. Burada 77'nci müfreze gibi Huk birliklerinin başına gelenleri gördüm; müfrezeden 108 kişi ellerinden silâhları alındıktan sonra Amerikalılara bağlı toprak ağaları tarafından vahşice

öldürüldüler. Burada, Amerikan askerlerinin ağaların çıkarları için, faşizme karşı yapılan savaş sırasında doğan köylü hareketlerini bastırmaya çalıştıklarını gördüm.

Ne diye? Çünkü Japon emperyalizmine karşı ayaklanan Filipin milliyetçilik hareketi, başka herhangi bir yabancı egemenliğine karşı da ayaklanabilirdi.

Utançla görüyordum ki, özgürlük getiren bir ordunun askeri değil, yeniden bir emperyalist hakimiyeti kurmaya çalışan bir ordunun askeriydim. O zaman, kendi kendime and içtim: Bu yanlışlığı düzeltinceye kadar rahat yüzü görmeyecektim. Avuçlarıma bulaşan utanç lekesini silinceye kadar Amerikan emperyalizmi yüzünden azap çekenlerin yanında bir Amerikalı olarak savaşacaktım.

Şimdi burada, «isyancılar»ın yanıdayım; özgürlükleri için yeni bir mücadelede yanyana.

6.

Kulübemiz tepenin bir yamacında, ormanın uzantıları içinde. Kısa bir mesafeden bile görülüyor. Çalılıklara, ağaç köklerine, yerdeki bitkilere karışmış adeta.

Gerilla ordusu, insanlar denizinde bir balık gibidir, demiş birisi. Ormandaki yapraklar gibi de denebilir. Hava sakın olduğu zaman hiçbir hareket görülmez, fırtına çıkınca oraya buraya dağılırlar.

Bu kulübenin her parçası bir iki metre yakınlardan getirilmiş, köşe ve dam direkleri küçük ağaçlardan kesilmiş, yere palmiye ağacının gövdesi uzunluğuna ince ince kesilip bağlanarak konmuş, Duvarlara ve çatıya yapraklar birbirinin içine geçerek yerleştirilmiş. Eve sıcak bir hava vermek için pencerelere orkide ve hava bitkisi asıyoruz: her yerde yaşayabilen bir bitki bu.

Uzaktan bakıldığında yamaca sıkı sıkıya yapışık, tepesi uzun bir platform görülür. Bu daracık yerde 8 kişi birlikte oturuyoruz.

Kulübenin tabanının bir bölümü yüksek, bir platform şeklinde. Burada sekiz kişi çalışıyor, geceleri çantalarımızı yastık yapıp yanyana uyuyoruz. Alçak kısım-

da toprak döşeli ocağımız var, burada yemek pişirebiliyoruz, kesilmiş odunlar da aynı yerde yığılı duruyor, kuruyup kolay yanmaları için.

Kapının ötesinde, yamaç boyunca tahta döşeli bir yol tuvalete çıkıyor. Tuvalet fayans döşeli, nikelajlı kapı tokmakları olan bir yer değil elbette. Sadece tepesi dallarla kaplı, yerde ortası delik bir tahta var, üzerine çömelip oturmak gerekiyor. Yağmurlu havalarda elde su dolu bir teneke ile kaygan yoldan geçip tuvalete gitmek, bayağı bir macera oluyor.

Dışarda yamaçta oyulmuş basamaklardan inilince kulübelerin arasındaki çukurda düzgün bir kaya parçasına oturup aynı tenekeden su dökünülerek yıkanılabilir.

Küçük kulübemizin içi sakin. Açık dünya çok uzaklarda kaldı, kontrol noktalarına adam yığmalar, apartmanların etrafını çevirmeler, odalara dalıp arama yapan polisler, teklifler, işkenceler, tarlalarda ve köylerde silahlı adamlar, hepsi geride kaldı. Burada hayatımdan son derece memnunum. Yerde oturup eğitim görevim için hazırlık yapıyorum .Tepemizdeki yapraklar arasından sızan güneş ışığı tabandaki toprak üzerinde garip şekiller yapıyor, yaprakların kıpırtılarıyla kolumda oynuyor. Dışardan böcek sesleri geliyor.

Eğilip yazmaya koyuluyorum: **bugüne kadar var olan toplumların tarihi, sınıf mücadelelerinin tarihidir.**

7.

ANAHOW yaprakları rüzgârda oynuyor, sınıfa güneş ışınları sızıyor.

Derme çatma bir karatahta önündeyim. Küçük bir tebeşirle bir şema çiziyorum. İki sıra halinde dizili yüzler bütün dikkatlerini toplamış, hareketsiz, anlamaya çalışıyorlar.

Ormanda bir okul burası. Dış görünüşü öteki gizli kulübelere farklı değil, köşe direkleri toprağa gömülü, yapraklarla örtülü, hafif meyilli dam. İçerde aralarında bölme olmayan iki ayrı kısım var. Asıl sınıf olan bölümün tabanı toprak, ağaç kütüklerinden sıralar var,

üst kısımları ince dallardan örölmüş. Sıraların arkasında öteki bölüm var. Burası da öğrencilerin yattıkları, günlük yaşantılarını sürdürdükleri yer. Çantalar özenle katlanmış, duvara dayalı duruyor.

50 - 60 kilometre uzakta Manila'da bir hafta önce ayrıldığım üniversite var; iyi plânlanmış sütunlu salonları, büyük modern sınıfları, geniş bir alana yayılan binalar. Filipinler'deki en iyi üniversite. Ama koridorlarında gezinen zengin çocuklarının çoğu lüks bir yaşantı özlemini takmışlardır kafalarına, Amerikan öğrencilerinin yaşantılarını körü körüne taklit ederler, sadece kişisel başarılarıyla, iyi bir karı ya da koca bulmayla, politik istiraslarla, son modayla ilgilenirler. Öğrendikleri bilgiler, sadece edinecekleri mesleği garantilemektedir. Pek azı, bilginin halkın elinde, uluslarının ilerlemesi için bir araç olması gerektiğini bilir.

Şu anda karşımda oturan öğrenciler bunu biliyorlar. Duydukları ilk şey budur. Sayıları on ikiyi geçmez, Orta Luzon köylerinden bunlar; Manila'nın fakir mahallelerinden bir işçi, köy öğretmenliği yapmış bir kadın, şehirden iki genç öğrenci. Burada lüksün yeri yok. Bum-buruşuk orman giysileri içinde, bellerinde silahlarıyla oturuyorlar. Bir okula uymayacak bir durum denebilir ama, burası bir mücadele okulu. Öğrendiklerini bu mücadele uğruna öğreniyorlar: nasıl daha iyi örgütlenmeli, kitleleri nasıl inandırmalı, liderlik nasıl olmalı? Mesleklerle ilgileri yok buradakilerin. Sadece ülkeleri için en iyi şeyin ne olacağı ilgilendiriyor bunları. Ülkeleri için ne yapabileceklerini araştırıyorlar, bazıları ölecek bu uğurda.

Öğretmenlik kolay değil bu sınıfta. Öğrencilerin yaşları, bugüne kadar yaptıkları şeyler çok farklı. Kimi köylerindeki okulun ilk sınıflarına devam etmiş, kimi biraz lisede okumuş, içlerinden biri de üniversitede bir yıl okumuş. Her öğrencinin düşünebilme yeteneği ayrı bir düzeyde ve kaşlar her zaman çatık burada. Ama elden birşey gelmiyor bu konuda. Bütün birliklere, gelecekte yararlı olabilecek değerli elemanlarından göndermeleri istendi ve gelenler bunlar.

İzlenen program ağır. Zaten bu mücadelenin bütün

aşamaları güçlüklerle dolu. Filipin tarihi okuyoruz, özgürlük mücadeleleri üzerinde önemle durularak. Bir köylünün toprak ağasınca nasıl sömürüldüğünü ve sömürge ilişkilerini anlatarak politik ekonomi yapıyoruz. Devletin çalışmasını, yöneticilerin iktidarda kalmak için devlet mekanizmasını nasıl kullandıklarını öğretiyoruz. Halk kuvvetlerinin bu yönetimi nasıl değiştirebileceklerini anlamak için strateji ve taktikleri inceliyoruz. Proleter ahlâkından, devrimci mücadeleye girenlerin davranışlarının nasıl olması gerektiğinden söz ediyoruz. Ulusal kurtuluş hareketi nedir, nasıl geliştirilebilir, onu görüyoruz.

Hem öğretici için güç bunlar, hem de hazırlıksız öğrenciler için. Herşeyin basitleştirilip, her birinin anlayabileceği şekilde sunulması gerekiyor. Alfabeyi bilmeyen köylüye, artık değer teorisini nasıl anlatmalı? Sert toprak zemin üzerinde bir yukarı bir aşağı yürüyorum. Sürekli şekil çiziyorum, biri anlaşılmıyorsa, bir yenisini.

Yabancılar bu ülkeye gelmişler ve kültürünü, tarihini, dilini almışlar elinden, yok etmişler. Kendi tarihlerini, kendi kahramanlarını, kendi dillerini öğretmişler; tamamen yabancı anlamlar taşıyan yabancı bayraklar dalgalandırmışlar ülkede. Bir sömürge kilisesi aracılığıyla halkın kafasını yabancı itikatlarla doldurmuşlar. Şimdi, bu halkın gözlerindeki perdeyi kaldırmaya, kendi ülkelerini açıkça göstermeye çalışıyoruz.

Yaprakların arasından bir rüzgâr esiyor, güneşi ve ormanın ılık kokusunu beraberinde getirerek. Temiz, tertemiz esen bir rüzgâr.

8.

Kampımıza, yakındaki üretim üssünden iki adam geldi. Bir domuz ölüsünü uzun bir sıraya asmışlar, çevik adımlarla yürüyorlar. Onlar yürüdükçe hayvanın kanlı ağzı kafasıyla birlikte sarsılıyor. Adamların ikisi de sıska, renkleri çevrelerindeki NARRA ağaçları gibi olmuş güneşten. Kulübemize geliyorlar ve eğilip gülerek içeri bakıyorlar. Kamptaki Amerikalı'dan sözedildiğini duymuşlar, görmek istiyorlar gözleriyle.

Bu adamlar Huk levazım sisteminin birer parçası. Bu sistem, Kuzey Luzon'dan Güney Luzon'a bütün Sierra Madre sıradağları boyunca yayılmış. Bunlar gibi daha yüzlerce eleman var bu sisteme katkıda bulunan. Bir kısmı yıllarca ormanlarda yaşamış; yaylaları, orman ürünlerinden geçimlerini sağlayabilmek için terketmişler. Bazıları da köylü örgütlerini desteklemek üzere gönderilmişler. Ağaçları keserek ormanda elde ettikleri arazilerde hayatlarını kazanabilmek ümidiyle kalabalık yaylalardan ayrılmışlar. Toprağa susamış insanlar bunlar; bir kısmı da köy örgütlerince Huklara yardım etmek üzere görevlendirilmiş.

Huk üretim üsleri, ormanın çeşitli bölgelerinde ağaçları kesmek yoluyla elde edilen arazilerde kurulu. Buralarda bir, iki ya da üç aile birarada oturuyor, dağ pirinci, patates ve başka birtakım sebzeler yetiştiriyorlar. Bu ürünler toplanınca Huk kamplarına iletiliyor. Üretim üslerinde oturanlara da kendileri kullanmaları, ya da şehirlerde satmaları için ürettiklerinden pay veriliyor. Bu maharetli orman sâkinleri, geyik ya da domuz avlıyor ve Huk kamplarına satıyorlar. Kamplarda, getirilen et dikkatle tartılıyor ve belirli bir fiat üzerinden bedeli ödeniyor.

Huk örgütünün işlemesi her zaman bu şekilde değildi. Japon işgalinde ve savaş sonrası baskı hareketleri sırasında gıda bulmanın tek yolu köylere gidip istemektir. Merkezi örgüt ya da yeraltı köy konseyi ile ilişki kurulur ve bunların aracılığıyla halktan gereken gıda madde sağlanırdı. Çoğu kez yüz kişilik, ya da daha kalabalık bir Huk birliği köylerden geçerken bu şekilde doyuruluyordu. 1948'den sonra bu tür davranmanın anarşistçe olduğuna ve halkı çoğu kez güç durumunda bıraktığına karar verildi.

Bundan sonra çok yönlü bir sistem çıktı ortaya. Esas olarak Huklar paralarını kasabalarda gerekli maddeleri almak için harcamaya başladılar. Kasabalarda ve köylerde gizli ofisler kuruldu ve bunlara alışveriş listeleri gönderildi. Satın alma işlemi pazar yerlerinde, hatâ çoğu kez Manila'da yapılıyor, toplanan stoklar, gece-

yarısı silâhlı levazım birliklerince alınıyordu. Celia ile Longos'ta karşılaştığımız ve bizi bu kampa getiren birlik te bu tür bir birlik. Bu işlem düşmanların çok sıkı kontrolünde olan bölgelerde bile uygulanıyor.

Üretim üsleri hem bu ofislere destek olmak, hem de mali sorunları biraz hafifletmek amacıyla kurulmuş. Para yalnız gıda maddeleri için değil, silâh ve cephane için de gerekli. Hukların yeni yeni yayılmakta oldukları bölgelerde de alış veriş işlemlerini yürütecek ofislerin, gizlilik dereceleri garanti altına alınıncaya kadar bu üsler önemli rol oynuyor.

Orta Luzon'da, yılda bir yapılan pirinç harmanı sırasında, mali işlerle yükümlü şube çok meşgul bulunuyor. Köylerde harman sonucu elde edilen mahsulün bir kısmı -çoğunlukla ağanın payından alınıyor- satılıyor, bir kısmı da kullanılmak üzere saklanıyor. Hükûmet, bazı ağaların Huklar için özellikle pirinç saklamaları karşısında işin içinden çıkamaz hale geliyor. Bunu yapanlar, elbette ki, gerçekleri görebilen toprak sahipleri oluyor.

Huklar bolluk içinde yaşamıyorlar tabî. Titizlikle izlenen bir vesika sistemimiz var, Filipin usulü pirinç ve bir çeşit et yiyoruz hergün. Öğün başına pirinç hakkımız en küçük boy domates suyu konservesinin yarısı kadar. Amerikadan ithal edilmiş bir malın, yemeklerinizi ölçmek için kullanılması çoğunlukla alay konusu oluyor aramızda. Pirinçle beraber ya TUYO denen kuru balıktan iki tane ya da MONGO'dan yapılmış bir çorbamız var. Ek olarak kendimiz hindistan cevizi topluyoruz, bazen ırmaktan balık tutuyoruz, bazan da üretim üslerinden getirilen etlerden yiyebiliyoruz.

Levazım subayımız Kardi yoldaş, biraz önce getirilen domuzu kesiyor dağıtmak üzere. Her kulübeden, elinde BAYONG'u bir temsilci gidiyor. Et, dikkatle çeşitli büyüklükte parçalara ayrılıyor. Herkese kulübesindeki insan sayısına göre bir parça veriliyor. Herkes aynı ölçüde almalı.

Bir domuz ve seksen insan.

Bizim arkamızda, tepedeki kulübede iki yaralı yatıyor. Bir iki hafta önce ormanın girişinde polis birlikleriyle yapılan çatışmada vurulanlar.

Celia ile birlikte eğilip bu minyatür «hastane» ye giriyoruz. Ağır bir koku var içerde. Dallardan yapılmış düzlükte yatıyorlar. Çökük gözleri ateşten yanıyor, ama gene de ziyaretimizden memnun olduklarını gösterecek bir parıltı seçiliyor bu gözlerde.

Adları İsa ve Savaş.

İkisi de bacaklarından yaralanmışlar; biri baldırından, biri dizlerinin altından. O zamandan beri burada yatıyorlar. Tedavi olarak sadece günde bir kez yıkıyor yaraları. Bunun nedeni ihmal değil, yoldaşları ellerinden gelen her türlü şeyi yapıyorlar ama ilaç yok, Hukların yanında hiç doktor yok.

Yaralıları bir hastaneye, ya da bir doktorun evine ulaştırabilmek için plânlar yapılmakta ama, kolay değil bu. Bütün hastane ve doktorlar hükûmet ajanlarınca gözleniyor. Üstelik araba gerekli, yaralıları nakletmek için. Huk taraftarlarından kaçının arabası vardır ki?

Bu arada İsa ve Savaş, şişmiş siyah kurşun deliklerinin etrafında morumsu kırmızı halkalar olduğu halde yatıyorlar. Az çok gülümsemeyi bile başarıyorlar. Japonlara karşı yapılan savaşlara katılmış emekli gerillalar bunlar, ama ikisi de hâlâ çok genç.

Bacaklarımızı kaybedeceğimizi biliyoruz, diyorlar. Nasıl yapılacağını bilsek kendimiz keseriz. Hiç Huk olmayacağına, yarım Huk olsun.

Gene belli belirsiz bir gülüş dudaklarında.

Celia ile bir süre yanlarında kalıyoruz, sonra nasıl Allahısmarladık diyeceğimizi bilemeden ayrılıyor. Böyle bir yürekliliğin karşısında ne söylenebilir ki?

Yer yer güneş ışıkları ve yaprak gölgeleriyle dalgalanan ırmakta banyo yapıyorum. Uzakta tanıdık bir ses

yansıyor. Bir sıçrayışta sudan çıkıp ıslak ıslak elbisele-
rimi geçiriyorum telâşla. Çukurun kenarlarındaki basa-
maklardan atlıya atlıya çıkıyorum yukarıya. Yakınımız-
daki kamptan Kasto Alejandrino gelmiş, bir kurye bekli-
yor.

Telaşlı ayak seslerimi duyunca kulübeden çıkıyor.
Dinle, diye haykırıyorum, duyuyor musun?

Kasto sükûnetle dinliyor rüzgârın getirdiği sesleri.

KULOG, diyor, Gök gürültüsü. Yağmur mevsimi ge-
liyor.

Ormanın yanılması, gök gürültüsü bile makinalı
tüfek atışı gibi geliyor insanın kulağına.

11.

Ormanda erken kararıyor hava, güneş dalların ar-
dından parıldıyarak kayboluyor. Orman kuşlarının kart
sesleri duyuluyor ve ardından sessizlik çöküyor. Gece
ve orman bir kitle halinde kaynaşıyorlar.

Çömeli kollarımızı dizlerimize dolamış, yüzümüz
kolarımıza dayalı oturuyoruz düzlük boyunca. Akşam
yemeği vakti. Ocağın önünde hareketsiz oturan yoldaşın
görüntüsü seyrediyoruz, ateşe tapan birini andırıyor.
Duvarlarda ve tavanda ateşin gölgeleri oynuyor, dan-
sediyor saki alevler ve karanlığı sokmuyor içeri.

Yere daire şeklinde oturup yiyoruz. Işığımız bir hin-
distan cevizi kabuğunda, hindistan cevizi yağında yanan
bir paçavra. Daha sonra ocakta yavaş yavaş sönen kö-
mürlerin pırlıltısında oturup küçük bir pilli radyoyu din-
liyoruz.

Radyo açık dünyayla tek ilişkimiz. Kilometrelerce
uzanan ağaçlar, kayalar ve ovaların ötesinden geride bı-
raktığımız şehrin sesleri geliyor. Radyoyu pek az kulla-
nıyoruz, çünkü pilleri çabuk yazıflıyor ve her zaman ye-
nisini bulamıyoruz. Hergün haberleri, haftada bir kez
de Pugo ve Togo adlı komediye dinliyor, biraz gülüyo-
ruz. Kulübemizde uzanıp Rizal caddesindeki neon ışık-
larını, Miranda Meydanındaki kalabalığı, gazetecilerin
bağırtilarını, yağmurun ıslattığı yollarda otobüs teker-
leklerinin bıraktığı izleri düşünüyoruz.

Daha sonra battaniyelerimize sarınıp yanyana uzanıp yatınca ay çıkıyor. Pencereden, yaprakların arasından sızıp kulübeye giriyor, uyuyanların yüzlerinde, başların konulduğu çantaların üzerinde geziniyor. Dirseğiyle dayanıp doğruluyorum, dışarıya bakıyorum; ormanın üzerini örten karanlık kalkmış gibi, ay ışığı donuk bir aydınlık vermiş dışarıya. Parmaklarımın ucuna basarak çıkıyorum kulübeden. Orman hareketsiz, ama beyaz ışıktaki canlı duruyor. Kulübenin bir yanındaki yamaçta küçük boş bir alan var. Ağaçlar ateş yakmak için buradan kesilmiş. Ay, bu boşlukta bütün aydınlığıyla.

Bu ağaçsız alana giriyorum. Birdenbire, sanki etrafımdaki her ağacın ardında biri beliriyor ve beni kuşatıyorlar. Şervud ormanlarında olduğumu sanıyorum bir an, sanki ellerinde yayları ve bir dolu oklarıyla çığlıklar atarak üzerime saldıracak adamlar.

Bütün saklanacak yer arayanların canlı ve özgür geldikleri orman burası. Gölgeleleri etrafımı sarıyor şimdi. Bu büyümlü ışıktaki hiç susmayan seslerinin zafer şarkılarıyla aya yükseldiğini duyuyorum.

12.

Celia'yı seyrediyorum, kulübede yere oturmuş dersinin planını hazırlıyor. Tepedeki yapraklar arasından sızan güneş, bir çizgi halinde yanaklarına ve omuzlarına dökülen siyah saçlarında parıldıyor. Üzerinde bol bir bluz ve pantolon, ayaklarını altına toplamış, eğilmiş kendini tamamen işine vermiş oturuyor.

Karımda korkunç bir sevme gücü, değerli saydığı şeylere sonsuz bağlılık var. İlk bakışta yumuşak ve dişi görünüşünün altında nasıl bir kuvvet ve azmin saklı olduğu kolay kolay anlaşılamaz. Tanışmamızdan önce, Japonlara karşı dört yıl gerillalarla birlikte çarpıştığını duymuş ve sert bir kadınla karşılaşacağımı sanmıştım. Sonra bu hassas yaratık girdi odaya ve küçücük elini elime verdi selâmlaşmak için.

Evliliğimizde, rastgale bir evlilik ilişkisinde olamayacak bir sürü şey var. Bir Filipinli ve bir Amerikalı, mükemmel bir ahenk içinde yaşıyor ve Kipling'in sözlerini

gerisin geri yüzüne çarpıyoruz. Yalnız bu değil, ikimizde de insan sevgisi var, ilişkimize zenginlik ve kıvanç katıyor bu.

Evlenme teklif ettiğim günü hatırlıyorum. Savaşta yerle bir olmuş bir evin yıkıntıları karşısında oturmuş, güneşin son ışıklarıyla kızışlaştı Manile Körfezini seyreliyorduk.

Benimle evlenmenin ne demek olacağını biliyor musun? demişti. Normal günler değil bu yaşadığımız günler, ya da benim ülkemde bizim gibi insanlar normal yaşantılarını sürdüremezler. Daha şimdiden polis peşimdede. Bunu biliyorsun. Birlikte başkaları gibi sükûn ve mutluluk içinde pek kısa bir süre yaşayabiliriz. Ama ergeç birtakım kararlar vermek zorunda kalacağız: Senin ülkeneye gidemem, çünkü bir Huk olduğum biliniyor; sen, bize olan yakınlığın anlaşılırsa burada kalamazsın. Birlikte yaşamak istersek, bizim için tek yer var: Dağlar. Bunu biliyor musun? Buna hazır mısın?

Biliyorum, demiştim. Seni seviyorum. Dediklerini yapmaya hazırım.

Nasıl iki kere evlendiğimizi düşünüyorum; bir kere barışın adaletine uyarak şehirde normal yollarla, bir kere Manila'da küçük bir evde, ait olduğumuz hareketin yasalarına uygun olarak. Hareketin liderleri törene gelmişler ve baş lider bizi birbirimize, devletin herhangi bir vesikasından çok daha sıkı bağlayan bir konuşma yapmıştı. Filipin Ulusal Kurtuluş hareketi adına birbirimize sadık kalmaya, ama hiçbir zaman kişisel ilişkilerimizin halkın çıkarları ve amaçlarına zararlı olabilecek şekilde almayacağına yemin etmiştik.

Evlilik hayatımıza Makati'daki küçük evde nasıl başladığımızı hatırlıyorum; tek eşyamız bir masa ve bir sofadan ibaretti, aşkımızla döşemiştik evi.

Çocuk yapmayı, mücadeleyi kazandıktan sonraya bırakmıştık. Bu ülkede bir çok kadın kurtuluş hareketine katılıyor, ama katkıları, evlenip çok çabuk çocuk yapmalarıyla sona eriyordu. Biz iyi örnek olmalıydık.

Eğilip Celia'nın eline dokunuyorum. Başını kaldırıp bakıyor ve gülümsüyor. Anlıyor ne demek istediğimi.

13.

Gece ormandan gelen korkunç tıkırtılarla uyanıyoruz. Yağmur. Her yaprak, damlaların vuruşuyla bir trampet olmuş sanki. Koskoca bir palmiye, derme çatma damın üzerine düşüyor. Çok tropik yağmuru gördüm, ama bunun gibisini görmedim; koskoca dallar iniyor yağmurla beraber yerlere ve kulübenin damına. Galiba kulübe parçalanacak ve hepimiz akıntıyla birlikte yamaçtan aşağıya sürükleneceğiz.

Battaniyelerimizin üzerinde nehirler oluşmuş. Hepimiz kalkıyoruz, el fenerlerimizi yakıyoruz. Tepemizdeki dam, kuru günlerde böceklerin ve farelerin yemesiyle lek gibi olmuş zaten, şimdi de yağmur duştan akar gibi iniyor. Herkes bağıırıyor, kimsenin ne dediği anlaşılmıyor. Bir kutuyu parçalayıp büyük delikleri örtmeye çalışıyoruz, belkide suyun yönünü değiştirebiliriz fazla zarar görmeden.

Şimşek ve gök gürültüsü aşıyor yaprakların gürültüsünü. Gelip geçen aydınlıkta koskoca dalların kırılıp ağaçların gövdelerinde yarıklar açarak düştüklerini görüyorum. Islak battaniyelerin altında birbirimize soku-lup dışarda dünyanın altının üstüne gelişini dinliyoruz.

Trampet sesleri yavaş yavaş azalıyor. Kulübenin altında küçük su kanalcıklarının yamaçtan toprak alıp sürüklediklerini duyuyorum. Tepemizden tek tük damlacıklar düşüyor ve su birikintilerinin berraklığını bozuyor. Yattığım yerden damla ve akıntı seslerini dinliyorum serin ormanda.

14.

Okulda, bizim sınıfın bir gösteri toplantısı var. Her pazar öğleden sonra yapıyor bu toplantılar, o gün başka ders yok. Bir eleştiri ve kendi kendini eleştirme toplantısı oluyor bunlar. Hafta boyunca ortaya çıkan sorunlar ve şikâyetler ortaya konuyor, anlaşmazlıklar açıklanıp çözümleniyor.

Öğretmenleri olarak Celia ve ben de katılıyoruz toplantılara, ayrıca Hukların Ulusal Eğitim Şubesi'nin

Başkanı ve okulların müdürü olan Peregrino Taruc ta geliyor. Peregrino'ya kısaca Reg diyoruz. Pampagna bölgesinden geliyor ve Luis Taruc'un kardeşi. Luis de Japon işgalisi arasında Hukbalahap'ın komutanıymış.

Parlak zekâlının biri, bu toplantıları kilisede günah çıkarmaya benzetti ama, biz öğretmenler de eleştiriliyoruz burada. Kilisede Rahibin eleştirildiğini kim görmüş bu güne kadar?

Toplantı biraz yavaş düzene giriyor. Öğrenciler her hafta sırayla başkanlık yapıyorlar. Bu haftaki başkan ötekilerin karşısında hiç kıpırdamaksızın oturuyor. Evet yoldaşlar. Sonra ?

Yiyeceklerin dağıtımı konusundaki yakınmalar gene her zamanki gibi başta geliyor: daha iyi pişirilemez mi yiyecekler? Arada bir daha çok verilemez mi? Bir süre bu tartışılıyor, sonra toplantı durgunlaşıyor yeniden. Herşey o kadar yolunda mı gidiyor yani?

Sonunda öğrencilerden biri kalkıyor ve yoldaşlardan birinin günlük okulun süpürülmesi işinde kendine düşeni yapmadığını söylüyor. Suçlanan öğrenci kalkıyor ve hararetle inkâr ediyor, kendisini eleştireni kötü hisler beslemekle suçluyor. Kendisinden kalem istemiş, vermemiş, bu yüzden. Sanki odadakilerin hepsinin hislerinin önünde bir baraj vardı, bu sözlerle yıkıldı ve hisler boşalıyor hızla. Ahenkli görünüşleriyle sessiz sedasız oturan öğrenciler birdenbire hep birden konuşmak isteyerek ellerini kollarını sallamaya, bağırışmaya başlıyorlar. Başkanın dikatini çekmeye çalışıyor her biri. Oysa başkan da ayağa kalkmış, kurallara uyulmadığından yakındığını anlatmaya çalışıyor. Sonunda Reg işe karışıp doğru dürüst normal yollardan gidilmesini hatırlatmak zorunda kalıyor.

Çeşitli kişilikleri olan kimselerden kurulu her grupta olduğu gibi, burada da önemsiz kırgınlıklar şikâyet konusu haline gelmiş. Toplantıda bunun daha kötü bir hal alması önleniyor. İlk yakınmaları yapanların arasındaki anlaşmazlık gideriliyor. Her biri bir kusuru olduğunu kabul ediyor. Biri tembel, birinin yoldaşlık ruhu yeterince gelişmemiş.

Sınıfın yaşça büyük öğrencileri, genç öğrencilerden

ve kadınlardan yakınıyorlar. Gençler yaşlılara gereken saygıyı göstermiyorlar; okula devam etmiş olmaları her şeyi daha iyi bildikleri anlamına gelmez; yaşlıların düşüncelerinde her zaman hatalar bulacaklarına, biraz da onların öğütlerine kulak vermeleri gerekir.

Kadınlara gelince; biri çok ters, ne söylerseniz söyleyin karşı çıkacak bir yanını buluyor.

Gittikçe kızışan uzun bir tartışmadan sonra, köylerden gelen yaşlıca erkeklerin feodal görüşlerinden kurtulamadıkları, bu yüzden de kadın ve gençleri kendilerine eş göremediklerine karar veriliyor. Celia mücadelede kadınların rolünü belirtmek zorunda kalıyor. Kendi başına tartışmalara girişen bir kadını susturmak değil, cesaretlendirmek gerekir.

Yaşlı köylülerden biri bu konuda oldukça inatçı, konuyu inceleyeceğini söylüyor.

Öğrencilerden birine, geldiğinden beri yıkanmadığı için hücum ediliyor. Sınıf arkadaşları yanyana oturmak ve uyumak zorunda olduklarını, bu yüzden iyi kokması gerektiğini söylüyorlar. Daha önce banyo yapması gerektiğine karar verilmiş, kararı dinlemediği için demokratik kurulları çiğnemiş oluyor. Söz konusu öğrenci, kişisel haklarına saygı duyulmadığını söylüyor. Burada ideoloji çok karışık bir hal alıyor; belli ki, sınıfta prensipleri ne kadar iyi öğrendiklerini göstermeye çalışıyorlar. Öğrencinin, yalnız grubun iyiliği için değil, kendi sağlığı için yıkanması gerektiğine karar veriliyor.

Haftalık sınav sırasında arkadaşından kopye çekmeye çalışan bir öğrenci eleştiriliyor. Daha ciddi bir konu bu. Suçlanan öğrenci ısrarla yalanlıyor iddiayı, ama üç tanık var. Bir entellektüel dürüstlük sorunu bu, elemanların yetiştirilmesinde en önemli sayılan, hepsine aşlamaya çalışılan erdem bu. Bugün suçlanan öğrenci için kesin bir sonuca varamıyoruz. Bundan sonra davranışlarını yakından incelemeye karar veriliyor.

Sonra bizim sıramız geliyor -Reg, Celia ve benim. Manila'daki sınıflarda hiçbir zaman görülemyecek bir şey bu: yönetimin eleştirilmesi. Ama burada en alt seviyedekinden en yüksek seviyedekine kadar herkes eleştiriyor. Öğrencilerin bunu istismar ettikleri düşünülme-

meli. Eleştirilerini son derece ciddi bir şekilde, bizi efendileri gibi değil, yoldaşları gibi görerek yapıyorlar.

Disiplin sorunu var öne sürülenler arasında. Birimiz çok fazla sıkı davranıyor, bir öğrenciye göre. Çok yüksek standartları var, aşırı uzunlukta ödevler veriyor, çok güç sorular soruyor. Bir başka öğrenci kabul etmiyor bunları. Bizleri sıkı bir disiplin ve çalışma istemekte haklı buluyor. Daha sonra, sınıftaki davranışlardan, kıyafetlerimizden söz ediliyor. Öğretmen bir liderdir, deniyor, etkileyici ve örnek olabilecek nitelikte olmalı. Birimiz de derslerini yeterince ayrıntılı ve basit bir şekilde vermediği, birçok şeylerin bilindiğini kabul edip anlatmadığı için eleştiriliyor.

Bütün pazar günü öğleden sonra soru-cevap sürüp gidiyor. Güneşli ormanda böceklerin vızıltıları duyuluyor. Tavandan bir kertenkele düşüyor içeri, kimse farkına varmıyor. Açıklık ve gerçekleri isteyen eleştiriler karşısında hiç bir kırgınlık duymuyoruz.

Devrimci bir mücadelede devrimciler düşmana karşı ne kadar sertseler, kendilerine karşı da o kadar sert olmalı.

15.

Genel olarak Filipinliler çabuk sinirlenen ve hemen birşeyler yapmaya davranan hareketli bir ulus olarak tanınır. Bir ulus hakkında yabancıların düşündükleri genellikle yanlış oluyor. Filipinler hakkındaki bu inanç ta gerçeklere uymuyor. Filipinli o kadar çok yabancı egemenliği ve feodal baskı görmüştür ki, adeta herşeyden elini eteğini çekecek kadar hissizleşmiş. Bahala Nader çoğu kez, **Allah Kerim!**

Sömürge bir ülkede yaşayanların düşünce şeklini hangi özgür insan bilebilir? Sokaktaki her beyaz adama saygı duyulması ve özel ilgi gösterilmesi gerekir. Toprak ağası tam bir ağadır. Önünden geçerken ellerin yerlere değerek selâm vermen gerekir. Bir dükkâna girdiğin ve raflarda Filipin malı ya da yabancı malı birşeyler gördüğün zaman, yabancı olanı alırsın, çünkü, onun daha

üstün olması gerekir. Annenin babanın elini öp, papazın elini öp, ustabaşının vereceği emirleri gözle.

Bütün bunlar kibirli İspanyolların yönetiminde 400 yıl, daha sonra da kendilerini herkesten üstün gören Amerikalıların yönetiminde 50 yıl devam edince, elbette halkın kişiliğine birşeyler oluyor. Mutsuzluğun sonucu ayaklanmaların doğduğunu öne süren teoriler vardır, ama mutsuzluk insanın elindeki birşeyi kaybetmesinden doğuyorsa, bu doğru olabilir. İnsan 450 yıl mutsuzluktan başka hiçbir şey görmemişse yıkılır, ezilir, mutsuzluğu bu yıkıntının altında unutulur ve yaşantısını olağan bulmaya başlar. Bu topluluğun içinden ayaklanmaya kalkan bir grup azınlık öldürülür, herşeyi unutup savaşını sokakta sürdürmek isteyen vurulur. Çoğunluk kulübelerinin kapısında oturup tanrının buyruğunu bekler.

Böyle bir halkın ayaklanabilmesi için çok güçlü nedenler gerekli. Birisinin karşısına çıkıp açsınız, yoksulsunuz, diye haykırması yetmez. Bir devrim hareketi kolay değil, sonu ölümle bitebilir, sefalet içinde bile olsa yaşamak değerli olabilir. Böyle bir halk ancak ölmek ya da yaşamak arasında bir fark kalmadığı zaman ayaklanabilirler.

Ama insanın bellediği toprak yetiştirdiği meyva, kendinin olamayınca, özgür olacağı söylenen toprak yabancılara eline düşünce kendisi kağı arabasında otururken, ülkesindeki yabancı pırıl pırıl arabasına kurulup gözlerine tozlar savurarak geçerse yanından, kendi seçtiği kimseler kendi adına konuşmak istediği zaman yerinden edilirse, liderleri katledilirse, sendikaları yasadışı ilân edilirse, köyü saldırıya, yağmaya uğrarsa, karısı kızları gözlerinin önünde tecavüze uğrarsa, bütün yaşantısı boyunca sefalet içinde kalacağını bilirse ne yapabilir?

Çözümlemesi tanrıya bırakılamıyacak bazı şeyler de vardır.

16.

Kasabadan bir levazım birliği geliyor. En son ya-

maçtan harap olmuş bir hattı geçerek gelmişler. Yol boyunca yağmur yağmış, hepsi bellerine kadar sıırıslık-lam; Taşıdıkları yükün ıslanmasını önlemek için Ana-how yapraklarını üzerine bağlamışlar. Birer birer gelip ağır çuvalları levâzım kulübesinin önüne bırakıyorlar. Kardı yoldaş alışveriş listesini kontrola geliyor. Kamp-tan birileri, yeni gelenlere yaklaşıp biraz eğlenmek için kasabaya gitme konusunda dalga geçiyorlar.

Bu mücadelenin halkın sırtında yürütüldüğünü söylemek çok doğru olur. Herşey halkın sırtında taşınıyor -gıda maddeleri, ofis malzemesi, silâh, cephane, her tür levâzım. Herhangi bir Huk askerinin taşıyabileceği ağırlığı görünce her gün biraz daha şaşıyorum, yalnız kaldırmak değil, günlerce taşımak.

İşte ortalama bir Filipinli köylü: boyu 1.50-1.60 arası, gıda yetersizliğinden vücudu sıska, bacakları beri-beri yaralarının izleriyle dolu. Yolculuğa hazır duruyor. Sırtında, üçte biri pirinç dolu bir koca çuval var, çuvalı tutan kayışlar omuzlarını kesiyor, aynı kayışa bağlı normal büyüklükte bir daktilo, onun üstünde de KAWALİ denen büyük demir tava`ardan bir tane. Bunun üstünde de kendi özel eşyalarıyla dolu torbası var. Kurşunları belinde, elinde tüfeği ateş etmeye hazır. Ayakları çıplak.

Bu adam ender görülen bir şey değil. Normal bir Huk yola düşmüş. Bu tür bir yük bütün gün ya da haftalarca hiç durmaksızın çamurlu dağ yamaçlarından, nehirlerden, uçurum kenarlarından taşınabilir. Yükün niteliği değişebilir: Daktilo yerine teksir kağıdı, başka birtakım yiyecek maddeleri, Kaldero denen demir tencereler yada lambalar için yağ yada çoğaltına makinası taşınabilir. Aynı zamanda gerektiğinde bu yüklerle birlikte savaşması da beklenir bu elemanlardan ve savaşırılar da...

Benim bir defa sorduğum gibi, bu yükü nasıl taşıyabildiğini sorun; Sömürülmenin daha ağır bir yük olduğunu söyleyecektir.

Düşmanın elinde kendine gerekli olan, bütün ulaşım araçları var. Düzenli karayolları üzerinde vızır vızır giden kamyonlar, trenler, ırmaklarda motorlar, her-

gün malzeme atabilecek uçaklar. Hukların bir tek kamyonu bile yok, yüklerini taşıyacak hayvanları bile. Karayolları yerine derme çatma patikalar kullanılıyor. Her Huk kendi başına bir ulaşım birliği sayılabilir.

Adamlar taşıdıkları yüklerle ilgili şakalar yapıyorlar, biraz da övünüyorlar. Levâzım grubunda görevli olmadıkları zaman tatil yapıp Hindistan cevizi toplamaya gidiyorlar. Birbirlerinden ,taşıdıkları Hindistan cevizi sayısına göre söz ediyorlar. «Haa o mu? Kırk Hindistan cevizliktir o.»

Geceleri kulübede ateşin çevresinde otururken de şakalaşıyoruz. «Çok taşı, çok çalış» şakası. Huklar arasında öğrenme ve gelişme yetenekleri ile lider olabilecek elemanlar okullara gönderiliyor. Bunlar levâzım grubundan ayrılıp, yük taşımaktan daha başka şeyler yapmaları gereken «çok çalışanlar» arasına giriyorlar. Ateşin çevresinde «onların kafası var, bizim sırtımız, bizim işimiz daha kolay» diyenler var. Kendileri için söyledikleri doğru değil; her Huk erinin çantasında ya bir kitap ya da teksir vardır.

17.

Orman sadece gizli dünyayı saklamakla kalmıyor, bu dünyanın çalışma ve savaş sistemini de bir sır perdesiyle örtüyor. Düşmanın gözlerinde belli belirsiz bir ordu ve bir politik sistem var yalnızca.

Bizim bulunduğumuz kampta 4. Bölge Komutanlığı ve bunun tamamlayıcısı olan 4. Bölgesel Komite var. Komutanlık, bu bölgedeki ulusal kurtuluş hareketine bağlı silâhlı kuvvetlerin örgütlenmesi ve yönetilmesinden sorumlu. Laguna, Güney Kuezon, Batangas ve Kavut bölgelerini kapsıyor. Bölgesel Komite ise, Huk hareketinin politik örgütü.

1948'den önce Reco sistemi yoktu. Sadece Güney ve Orta Luzon'da baskı hareketleri ve buna karşı yapılan savaşlar vardı. Hükûmetin baskı hareketleri çoğunlukla köylü sendikalarına yöneltiliyordu, buna karşı gelişigüzel bir takım direniş hareketleri vardı. Tek bir merkeze bağlı olarak yürütülmüyordu bu hareketler,

kargaşalık hâkimdi bu yüzden. Japonlara karşı savaşıyan gerillalar yeniden birleşmişler, yeni bir takım gerilla birlikleri kurmuşlardı. Bunların hepsi tek tek, başlarına buyruktular ve anarşist davranışlar görölüyordu sık sık. Savaştan sonra yasalar çerçevesinde mücadeleye katılan Komünist Parti de baskı altındaydı. Düzensiz bir şekilde, belirli bir strateji ve taktiği olmaksızın çalışıyordu.

Aslında bu tür mücadelelerde sıkı bir merkezi yönetim gerekli. Gerilla hareketleri bu tür bir yönetim olmazsa yozlaşmaya mahkûmdur. Bu nedenler gözönünde tutularak Filipinler'de de yavaş yavaş silâhlı kuvvetlerden ayrı, ama silâhlı kuvvetlerin koruyuculuğu altında bir politik örgüt kurulmuştur. Üyelerinden çoğu komünist, Demokratik İşbirliği Partisinin örgütlenmesinde çalışmış olanlar, Hukbalahap dışında öteki gerilla birliklerinin Japonlara karşı gerçek özgürlüklerini kazanmak için savaşıp sonradan gerçekleri gören liderleri, bir ;ok da işçi ve köylü sendikaları üyeleridir.

HBM (aslında sadece silâhlı kuvvetler, ama biz Huklar, diyoruz kendimize) bir kitle örgütü gibi çalışıyor. Üyelerinden sadece birkaçı komünist; gerilla birlikleri komutanlarından çoğu ve erlerin büyük bir çoğunluğu partiye üye değil. Bir Huk'un parti üyesi olabilmesi imtiyaz sayılmakta. Bütün halkın HBM'lerden yana örgütlere kayıtlı olduğu kasaba ve köylerde tek tük komünist var, bazı köylerde hiç yok. Gene de parti tanınıyor ve kabul edilmiş; hattâ üyeleri çok seviliyor ve saygı görüyor. Parti bu etkiyi, halk için ölmeye hazır olduklarını gösteren üyelerinin verdikleri kahramanlık örnekleriyle sağlamış.

Kampımızın yakınındaki bazı kasabalarda bir tek parti üyesi bile yok, ama bütün kasaba halkının, kasabadaki memûrlar da dahil, Huklardan yana olduğu görölüyor.

Japon işgali sırasında Orta Luzon-özellikle Pampagna, Nueva Ecija, Bulakan ve Tarlak-Huk mücadelesinin merkeziymiş. 1948'den bu yana bütün Filipinler'de Huk hareketi yayılmış ve Reco'lara bölünmüş. Resmi haritalara baktığımız zaman kendi dünyamızın gö-

rlmeyen sınırlarını geçiriyoruz aklımızdan. (Reco 4, s görevi yapan kasabaların yakınında dağlık bir bölgede olduğu için kararg h kurmaya uygun bulunmuŗ.) Her Reco'nun kendi komutanlığı, Komite Bölümleri ve Politik İŗbirliėi Komitesine bağlı asker  temsilcileri var. Politik İŗbirliėi Komitesi eğitim, propaganda, kitle örgütlenmesi ve birleŗik cephe alıŗmaları gibi iŗlerle uėraŗıyor.

Reco'dan sonra askeri ve politik bölümler daha belirli bir hale geliyorlar, Bölge rgtlenme Komiteleri (DOC'lar) ve bunlardan sonra Şube rgtlenme Komiteleri (SOC'lar) var. Bunların görevi köylerdeki kitle örgütlerine politik öncülük yapmak. Doc'lar ve Soc'lar çoğunlukla köy ve kasabalardan çok uzak olmayan özel gizli yerlerde kuruluyor. Asker  gerilla harek tı ise, kendilerine özgü kampları ve olanakları olan Meydan Komutanlıklarınca (FC'ler) yürütülüyor. Politik ve askeri kollar arasında iliŗki her zaman sürdürülüyor; DOC'lar ve SOC'lar her zaman FC'lerin lev zım, yedek eleman sağlama, haber alma ihtiyaçları konusunda denetleyici bir rol oynuyorlar.

Açık dünyanın her Şeyi kesin çizgilerle belirli ve haritaya dklmŗtir; idari baŗkentlerini, yöneticilerinin nerelerde oturduklarını bile biliriz. Bizim dünyamızın hiçbir yanını bilmez dŗmanımız. Orta Luzon'da haritada Nueva Ecija diye geçen yerde Reco 1 var. Dŗmanın elindeki hiçbir haritada Reco'ların blndğu DOC'lar, bunların kapsadıkları kasabalar ya da halkın arasına karıŗmıŗ Soc'ların yerleri görülemez. Orta Luzon'un batı yarısı, yani Pampagna, Tarlac, Bataan, Zambales ve Doğu Panganisan Reco 2 oluyor, Hukların yüreğinde bir sır.

Bulacan, Rizal ve Manila Huk Reco 3 oluyor.

Bikol evresi, bizim 4. Reco'nun güneyine dŗuyor, yakında Reco 5 olacak.

Visayan Adalarına biz Reco 6 diyoruz. Bu bölgenin ana ss Panay adasında İloylo bölgesinde.

Mindanao Şimdilik yeterince rgtlenmemiŗ, geleceğin 7. Recosu.

ŗimdiki durumda Güney Luzon'da 8. ve 9. Recola-

rın kurulması ve çalışmaya başlamasıyla yayılmamız tamamlanıyor. Normal bir haritada İlocon bölgesi ve Dağ Bölgesi olarak belirlenen yerler Reco 8, Kagaya Vadinin doğusundaki bölge Reco 9'un görülmeyen üsleri oldu.

Bugünlerde de bir 10. Reco'nun kurulması için plânlar yapıyor. Batangas ve Kavit'te kurulacak bu yeni Reco'nun hızla büyüyen 4. Reco'nun idari yükünü biraz azaltacağı umuluyor.

Her Reco'da 4-5 arası Meydan Komutanlığı ve aynı sayıda DOC'lar var. FC'ler ve DOC'lar bağlı oldukları Reco'lara göre numaralanıyor. Örneğin burada 4. Reco'da 41,42,43,44,45 sayılı DOC ve FC'ler var. Reco 2 de 21,22,23,24,25,26 numaralı DOC ve FC'lar var. Bunlardan herbirinin çalışma bölgeleri ayrı, ama büyük bir harekât gerektiği zaman birkaç FC birleştirilebiliyor.

Huk Meydan Komutanlığı'nın düzenli bir örgütlenme tablosu yok. Sadece iki subayı var, Kurmay Subay ve İcra Subayı. İcra subayı silâhlı kuvvetlerin safları arasında bir politik denetmen gibi çalışıyor. Bazan büyük bir FC'ye bağlı olarak iki subay bulunabiliyor. FC'ler müfrezelere ayrılmış, her müfrezenin başında askerî bir sıfatı olmayan liderler var. Rütbe sisteminin yerleşmesi istenmiyor. FC'lerin eleman sayısı belirli değil 100-400 arasında değişebiliyor. Yedeklerin ve levâzımın durumuna bağlı.

Recoların Meydan Komutanlıklarının ve DOC'ların da üstünde, en gizli tutulan organ yer alıyor: Sekreterlik. Sekreterlik Hulbalahap'ın politik kanadının icra organı oluyor.

Bugün sekreterlik Manılanının göbeğinde, yani gizli dünyanın merkezi açık dünyanın göbeğinde çalışmalarını yürütüyor. Sekreterliğe «İçerdeki Politik Büro» da deniyor, böylece «Dışardaki Politik Büro», yani ana Reco'lar da bölgesel komiteleri yöneten Politik Büro üyelerinden ayrılmış oluyor.

Kısa bir süre sonra Sekreterlik te bize katılacak, ormanda yerleşecek, hepimiz gizlenmiş, hazır bir durumda olacağız.

Sabahın erken saatlerinde Bikol Yayılma Kuvvetleri toplantı salonunun önünde toplanıyor. Bütün kampda bu grubun ayrılışını izlemek için burada toplanmış. Direkte bayraklar dalgalanıyor.

Yayılma kuvvetleri, haftalardır kasabalardaki gizli merkezlerden, kuzeydeki bölgelerden uzun yollar aşarak burada toplanmaktaydı. Elli kişi var grupta, liderleri Bakal yoldaş. Görevleri Sierra Madre dağlarının Luzon'un güney ucundaki bölgelerde yeni bir Bölgesel Komutanlık, Reco 5 kurmak.

Bu insanlar öteki Recolardan ve Manila'dan dikkatle seçilmiş. Gittikleri bölge, Bikoller, güney adalarına çıkış kapısı sayılan stratejik bir nokta, bu yüzden de becerikli elemanlar gerekli. Seçilenler bütün bir Reco'nun çekirdeği olacaklar; Bakal, genel denetleyici, Nueva Ecija'lı Kruz sekreter, Tarlak'lı Romy örgütlenme şefi, Ecija'lı Nagı eğitim çalışmaları başkanı, Pampagna'lı Bundalian askerî şubenin lideri. Bu liderlerden başka gruptakilerin hepsi de bölge ya da şube başkanı veya komutan olabilecek yeteneklere sahip. Bölgede örgütlenme başladığında ve yeni elemanlar katıldığında bu görevler onlara düşecek zaten.

Gruptakilerin her biri gerekli eşyalarını sırtında taşıyor: Yolculuk için yiyecek, yedek giysileri, herkes için fazla bir çift bez pabuç, bir karargâh kurmak için gerekli araçlar. Gerekli malzeme, yakındaki kasabadaki gizli merkezden yavaş yavaş toplanmış. Grubun içinde gelişmeleri haber vermek ve gerekli direktifleri almak için kuryeler var. Hepsi baştan aşağı silâhlanmış, çünkü yolları üzerinde düşmanlar karşılaşılabılır ve Kuezon Bikol arasındaki yarım adadadan savaşıarak geçmek zorunda kalabilirler.

Huk hareketinin tarihi yazıldığında, en etkili bölümlerden biri 1948'den sonra Orta Luzon'dan öteki bölgelere hareketin yayılmasını sağlayan kuvvetlerin öyküsü olacaktır. 1948'de ülkenin çoktandır beklediği devrim öncülüğü görevini gerçekleştirmeye karar verdikten sonra girişmişti Huklar bu işe. Kuzeye ve Güneye uza-

nan dağ yolları, ulusal kurtuluş için üs kurmak üzere yeni yeni bölgelere giderken hayatlarını kaybeden binlerce Hukun kanlarıyla sulanmıştır.

Bikol grubunda, daha önce Nueva Ecija'dan kuze-ye doğru yayılma kuvvetlerinde çarpışmış olanlar var. Nasıl çalıştıklarını şöyle anlatırlar:

Hareketin en güç bölümü ilk bölüm. Daha önce hiçbirimizin bilmediği yerlere girer, ulaşılması en güç yollardan ilerleriz ki, düşman izimizi bulamasın. Çoğu zaman kılavuzumuz yoktur ve elimizdeki az bir yiyeceklerle yolumuzu kaybederiz. Düşman yerimizi bulursa, yol boyunca tuzaklar kurar ve savaşmak zorunda kalırız. Yeni bölgeye ulaşmadan ölenler olur içimizden.

İstedığımız yere ulaşsak bile, sadece bir başlangıç sayılabilir bu. Biz gelmeden önce düşman propaganda-sını yapmış, halka, bizlerin onları soyacak ve kötü amaç-larımız için kullanacak eşkiyalar olduğumuzu, düşma-nın casusluğunu yaptığımızı söylemiştir. Çoğunlukla yerde sürünerek gireriz köye, halk bizi uzaktan görüp te korkudan koşup düşmana haber vermesin diye. On-larla konuşabildiğimiz zaman bile güçlüklerle karşılaş-ırız, çünkü bir yabancıya daima şüpheyile bakılır.

Civarda eşkiyalar varsa yakalayıp öldürür ve ceset-lerini köye getiririz. Halk kendilerini düşmanlarından kurtarmaya geldiğimizi anlasın diye. Aç olsak bile halk-tan bir lokma ekmek almayız. Kamplarımızda açlıktan ölecek hallere gelip tarlalardaki ekinleri seyrederek. Yağmur yağar, sefil oluruz, içimizden açlıktan ölenler olur.

Birer birer arkadaş ediniriz, çünkü sürekli konuşu-ruz onlara, hep konuşuruz. Az sonra küçük bir grup edinmiş oluruz, bunlar köyde bir çekirdek güçtür ve ge-risini onlar düzenler artık. Bizim için gerekli olan, biz-den yana olanlar arasında bir iki tane köyde saygı duyulan kişi olmasıdır. Bunlar bizim için bir toplantı düzen-ler ve ilk kez silâhlarımızla halkın arasına gireriz. Halk silâhtan her zaman etkilenir, ama korktuklarından de-ğil, silâh bir güç sembolü olduğundan. O zaman halkın karşısına çıkar, mücadelemizin özünü veririz. Bundan sonrası kolaydır artık.

Önce küçük bir grup, daha sonra bütün bir köy örgütlenir. Artık tek bir casus yaşyamaz burada. Köyün gençlerini, silâhlı kuvvetlerimiz arasında yetiştirmek üzere alırız. O zaman Huklar arasına bu köy halkının da bir parçası girmiş olur. Ancak o zaman herkesin bizimle olduğunu, bu köyde bir üssümüz olduğunu söyleyebiliriz. O zaman düşmanlar istedikleri kadar bu köye baskın yapsınlar; her kötü hareketleriyle, halk bize biraz daha yaklaşacaktır. Çünkü bizden kendilerine bir zarar gelmediğini anlayacak hükûmet kuvvetlerinin kötü muamelesini göreceklidir. Bundan sonra üssümüzü kırmak son derece güç olacaktır.

Bundalyan, hareket dolu kısa boylu komutanları, gözünde siyah gözlük, belinde iki tabancası, bağırarak grubu düzene sokuyor, Bakal'la birlikte silâhları, yükleri bağlayan kayışları kontrol ediyor. Erkekler, kadınlar, hepsi dimdik duruyorlar. Her türlü giysi var sırtlarında, ama yüz hatları gergin gözleri ciddiyetle ileriye dikilmiş, düzgün sıralar halinde duruyorlar.

Denetleme bittikten sonra marşlarını, sonra da Enternasyonel'i söylüyorlar. Ormanın sessizliğinde tüyleri diken diken ediyor sesleri.

Sıra bozuluyor marşlardan hemen sonra, el sıkışmalar, kucaklaşmalar başlıyor. Bu yoldaşlardan çoğunu bir daha göremeyiz belki de. Bir elimle Bakal'ın omuzundan sıkıca tutup, elini sıkıyorum. Yüzünde sıcak tebessümüyle hiç kusursuz yoldaş Bakal. Benim için Filipin işçi sınıfının sembolü Bakal. Sıralar yeniden düzenleniyor ve kamptan aşağıya doğru kıvrıla kıvrıla inen patikadan tek sıra halinde gidişlerini izliyoruz.

Yavaş yavaş kulübemize dönüyoruz. Sanki birşey yaşantımızdan bir daha dönememecesine çıkıp gitti. Eğilip kulübeye girerken ormandan yansıyıp gelen bir ses duyuyoruz belli belirsiz.

Gene şarkılarını söylüyorlar.

19.

Anlıyorum ki, Filipinliler arasında tek bir Amerikalı olarak söylediğim her sözde, yaptığım her harekette

çok titiz olmam gerekli. Benim sözlerim ve hareketlerimle Amerikan halkı hakkında yargıya varılacağını hatırımdan çıkarmamalıyım. Kendimi Filipinlilerin yanında mücadelede adadım, bunu sonuna kadar sürdürmeliyim, yoksa sözünü ettiğim kardeşlik, halklarımızın birliği boş birer slogan olarak kabul edilebilir.

Bu yüzden hiç bir şekilde onlardan farklıymışım gibi davranmamalıyım. Bu insanların katlandıklarına ben de katlanmalı, yediklerini yemeli, onlar gibi giyinmeli, onlardan çok kişisel eşyaya sahip olmamalıyım. Onlardan daha çok maddî olanaklarım olsa da, benim bu şartlara uymam onlardan çok daha güç olsa da hiç belli etmemeliyim. Güçlüklerden şikâyet etmemeli, onların karşılaştığı her türlü güçlüğü ben de karşı koymaya hazır olmalıyım.

Her zaman biliyorum ki, hareketlerim kontrol edilmiyor ama, göze çarpacak bir durumdayım. Kendi davranışlarımı onlarınkine uydurabilirsem, dikkati çekmeyeceğim. Davranışlarım kötü olursa, emperyalist bir tutumum olduğu ya da beyazların üstünlük kompleksini yansıttığım düşünülecek.

Kampta varlığımı tamamiyle kabul etmeyen, bütün Amerikalılara şüpheyle bakan, burada bulunmamı nezaketen hoş gören kimseler var. Adamlardan biri Amerikalılardan o kadar çok nefret ediyor ki, kulübesine ne zaman girsem tabancasını çekiyor; bunun kızkardeşi 77. müfrezedeymiş, 1945'te Bulacan'da Amerikan kuvvetlerine bağlı olan toprak ağalarının birliklerince katledilmiş. Adamın davranışına kızmıyorum; anlıyorum. Bu adamların yoldaşlığını, sadece kendilerinden yana davranışlarımla kazanabileceğimi biliyorum.

Öte yandan bunun aksi oluyor: kafalarına sömürge zihniyeti o kadar derin yerleşmiş olanlar var ki, bu çevrede bile bir Amerikalıdan saygıyla söz ediyorlar. Bana yoldaş diye değil, «efendi» diye sesleniyorlar. Bunlarla başbaşa konuşmaya fırsat buldukça soruyorum: Ne diye bana «efendi» diyorsun? Adımı biliyorsun. Yoldaşınız olduğumu biliyorsun. Buradaki hiç kimseden farklı değilim, hepimiz birbirimize aynı şekilde seslenmeliyiz. «Efendi» yok artık. Tamam mı?

Evet, yoldaş, diyorlar. Ama tekrar karşılaştığımızda dillerinin dolaştığını ve «efendi» dediklerini duyuyorum.

Bu konuda da sabırla ve kendi davranışlarımla aradaki duvarları yıkacağım.

20.

Toplantı salonunun oralarda muhafızlardan birine raslıyor ve soruyorum, Celia'yı gördün mü? Yüzüme boş bakışlarını diyor, o zaman hatırlıyorum ve aceleyle değiştiriyorum sorumu, Rene Yoldaş'ı gördün mü?

Bu kampta sadece 5-6 kişinin gerçek kişiliklerini bildiğimi düşünmek tuhafıma gidiyor. Ötekiler gerçek kişiliklerini saklıyor. Ben kendimi nasıl saklıyorsam, orman hepimizin gerçek kişiliğine bir örtü çekiyor. Bu saklı dünyada birbirimizden bile saklanıyoruz. Hiç birimiz gerçek adını kullanmıyor: hepimizin takma adı var, bazılarının 5-6 tane. Yaptıkları işe ve ilişki kurdukları kimselerin sayısına göre ad sayıları da değişiyor. Celia'nın adı Rene burada. Ben Bob. Bir süre sonra insanın gerçek adı bir garip geliyor kulağına. Eski, açık hayatımızın şimdi çok uzak gelmesi gibi.

Filipinli kahramanların, özellikle özgürlük mücadelelerinde savaşmış olanların adlarını almakta adeta bir yarış var. Böylece Huklar arasında «Del Pilar», «Mabini», «Andres», «Malvar», «Luna», «Lapu», «Maktan», «Lakandula», «Dagohoy», «Vibora», «Plaridel» var. Ya da Josey Rizal'ın milliyetçi romanlarından alınma adlar var: «Simon», «Ibarra», «Elias», «Noli», «Dimasalang». Bir de adlarını seçerken bir devrimcide bulunması gereken nitelikleri gözönünde tutanlar var: «Cesaret», «Dürüstlük», «sadakat», «Güç», «Dakila (Yüce)» «Bakal (Demir)», «Alambre (Dikenli tel)», «Acero (Çelik)». Birisi kendisine «Asla» adını almış. Asla tereddüt etme, asla teslim olma, asla ihanet etme demekmiş. Ya da «Liwayway (Şafak)», «Ligaya (Mutluluk)» ve bazan da sadece «Pilipinas» adlarına raslanıyor.

Bütün bu ad değiştirmelerde, düşmanı kandırma, düşmanın gözünde bir gölge, ya da bir hayalet gibi bir

şey olma arzusundan daha kuvvetli bir şey var; yeni bir kişilik kazanmak, eski ümitsizlik dolu hayata bağlı kişilikten kopabilmek arzusu. Bu ad değiştirmelerin çoğunda mücadeleye uygun bir kişilik kazanma gayreti var. Harekete katılır katılmaz yeni bir insan, gerçek bir insan, değişime uğramış bir insan doğuyor.

Bütün bu işler olurken, kişiliğimizi kaybettik neredeyse. Toplantılar sırasında Celia'dan söz ederken ilişkimizin tamamen dışında biriymiş gibi geliyor: Rene yoldaş'a göre... Ya da Celia konuşur, Bob yoldaşın dediği gibi... Ama geceleri herşey eskisi gibi. Sevgilim Rene... Ormanının uçsuz bucaksız esrarı...

21.

Alârm!. Hindistan cevizi bahçelerindeki gözcülerden biri koşa koşa geliyor. Yorgunluktan nefes alamıyor, koşarken ayağı kayıp düşmüş telâşından, her aynı çamur kaplı. Düşman ormana girmiş. Celia ile birlikte girdiğimiz yerinden geçerek ormana girmiş bir Filipin Polis Kuvvetleri birliği.

Emniyet birliğimizin komutanı Labong, geniş kenarlı hasır şapkasını fütursuzca geriye itmiş, bütün evleri dolaşarak herkesi cesaretlendirmeye çalışıyor. Başını bizim pencereden de içeri uzatıp, sohbet edercesine «toplansak iyi olur» diyor. «Ama bana sorarsanız hiçbir tehlike yok.»

Bu sözleri hepimizi harekete getiriyor. Gözümüzün önünde, dağ yolundan yukarı akın akın gelen silâhlı birlikler beliriyor. Gene de birbirimize korkumuzu belli etmek istemiyoruz. Kimse konuşmuyor, herkes hareketlerini kontrol altına alıyor. Sadece ipleri ve kayışları kavramaya çalışan parmaklarımızın titreyişi ele veriyor hislerimizi.

Herşeyi, eşya ve araçlarımızı toplayıp kutulara ve paketlere doldurduktan sonra şöyle bir geri çekilip bakıyoruz ve gördüğümüz manzara hiç te hoş gelmiyor. İki düzine adamın bile taşıyamıyacağı koskoca bir yığın var ortada. Bu manzarayı görmek tehlike haberinden daha çok bozuyor moralimizi, kendimizi çaresiz ve

güçsüz hissediyoruz. Hiç te istemiyerek, yapabileceğimiz tek şeyi yapıyoruz, yığına saldırıp geride bırakacağımız şeyleri ayırıyoruz.

Burada bekleyip duramayız. Toplantı salonuna geçiyoruz. Herkes burada toplanmış, endişeyle gelecek haberleri bekliyor. Önemli değil, diyor Alambre. Biraz daha ormanın derinliklerine doğru yürüyüp onlar gidinceye kadar bekliyeceğiz.

Bir saat kadar bekledikten sonra Labong, şapkası hâlâ başının arkasında, elleri ceplerinde geliyor. Herşey tamam, diyor. Düşmanlar başlarını uzatıp baktılar, sonra geri dönüp gittiler. Kulübelerimize dönüyoruz. Son derece sıcak ve rahat geliyor gözümüze kulübelerimiz. Topladığımız eşyaları açıp yeniden düzenliyoruz içerisini. Hiç kimsenin canı konuşmak istemiyor.

İçimizde ilk kez güvensizlik hisleri doğmaya başladı.

22.

Ormanda kurak aylar başladığı zaman BASİL'ler de ortaya çıkıyor.

Ağaçların tepelerinde canlanıp ipekten tüyleri üzerinde iner toprağa doğru. Basil, bir tür tırtıl, ama bahçelerimizde gördüğümüz zararsız, yumuşak yaratıkla hiçbir ilişkisi yok. 2-3 santim uzunluğunda bir canavar bu, her bir tüyü insanın cildinde bir işkence aleti oluyor.

Bu yaratığın sebep olduğu kaşıntıyı anlatacak kelime bulmak zor. Güneşin yükselmesiyle, sanki tepemizde bir tavan yarıyor ve basiller yağıyor aşağıya. Hava da görülmesi çok güç, ağlardan sarkıyorlar. En çok sevdikleri şey çıplak kollar üzerine ya da boyuna yerleşmek. İlk gıdıklanmada unutup kaşınana Allah acısın, ondan sonra kaşıntı bütün vücuda yayılıyor ve etlerini parçalamak istiyor insan.

Celia yıkanırken bunlardan biri dalıyor, kulübede devamlı yanında durup ellerini tutarak vücudunu yırtmasına engel olmak zorunda kalıyorum. Bu derdin bir devası kor halinde bir odun parçasını cilde yaklaştırır-

mak oluyor, belki de kılları yakarak etki yapıyor bu metod; hiç olmazsa geçici olarak rahatlıyor basil kurbanı. Bu işin tek çaresi yağmurlar başlayıncaya kadar dikkat etmek dışarda dolaşırken.

Ormanda yağmur ayları başlayınca LİMATİK'ler (sülükler) çıkar ortaya.

Yerde sürünerek, kıvrılıp titreyerek, başını havalarda dolaştırıp emecek bir şeyler arayarak çamurlar içerisinde ilerler bu kara yaratık. 2-3 santimetre boyunda ve sürüler halinde gezen yaratıklar bunlar. Bazan bütün yerleri kaplıyorlar, uzaktan bakınca çamur hareket ediyormuş gibi geliyor insana. Ya da dallardan, yapraklardan sarkıp yapışacak bir yanak arıyorlar.

Ne giyerse giysin insan, kollar ve bacaklar ne kadar sıkı sıkıya sarılmış sarmalanmış olursa olsun, bu yaratıklar gene de cilde ulaşmanın bir yolunu buluyorlar. Sessiz görüyorlar işlerini ve çoraplar çıkarılmadan, ya da pantolon indirilmeden anlaşılmıyor nerede oldukları. Sonra birdenbire emdikleri kanla şişmiş, simsiyah ve bütün çirkinlikleriyle çıkıyorlar ortaya. Bu lastik gibi şeyleri yapıştıkları yerden ayırmak çok zor oluyor, kırmızı bir iz bırakıyorlar, bazan kan sızdığı da oluyor çekildikleri yerden. Levâzım birliği seferinden döndüğünde çamurlu yollardan geçmek zorunda kalmışlarsa, hepsinin bacakları sülüklerle kaplı geliyorlar, uzaktan bakılınca kara üzüm salkımları gibi duruyor bacakları.

Adamlardan bazıları çantalarında arap sabunu, ya da bir tutam tuz bulunduruyorlar. Bunlarla bir kez dokunulunca hemen düşüyor sülük, ama önce görmek gerekeiyor nerede olduklarını. Gece yarısı kulübemizde biri haykırarak uyanıyor, göz kapağına yapışmış bir sülük, tuzlu su dokunduruyoruz, düşüyor ama bundan sonra uykunun tadı kaçıyor elbette.

23.

Okulda öğrenciler eşyalarını toplayıp dağılmaya hazırlanıyorlar. Altı hafta içinde hiçbir üniversitenin bir yılda yapamayacağı şeyleri yaptık. Öğrendiklerinden bir kısmı kalacak, bir çoğu unutulacak, ama bundan sonra

başka sınıflara da devam edecekler, tartışmalara katılacaklar, kendikendilerine çalışacaklar, böylece edindikleri bilgiler bir düzene girmiş olacak. Bizim esas olarak vermek istediğimiz, yeni bir görüş. Bir defa bunu kazandılar mı, öteki şeyler yavaş yavaş yerini bulacaktır kafalarında.

Şimdi büyük bir hevesle köylerine dönüyorlar. Kimi de şehirlere, dağılma birliklerine katılacak, mücadelenin çeşitli safhalarına daha zengin bir anlam kazandıracaklar. Her biri, sırası geldiğinde öğretmenlik yapacak.

Bu gece, ayrılmalarından bir gün önce, okulu bitirme sınavlarını yapacaklar. Birlikte çalıştığımız altı hafta, sadece monoton çalışmalarla vakit geçirmedik. Kültürel çalışmalar da yaptılar. Haftalık bir gazete çıkardılar, bir sınıf şarkısı bestelediler ve kendi tiyatro gruplarını kurdular.

Bu gece çok çeşitli bir programımız var. Kampta herkes bunu bekliyordu dört gözle.

Toplantı salonu bir kez daha aydınlatılmış. Salonun düzenlenmesinde değişiklikler yapılmış bu gece. Battaniyelerden bir perde yapılmış ve oyunları çok seven kalabalıktan merak dolu uğultu yükseliyor. Öğrencilerimiz ilk sıradaki kanepelere oturmuşlar, basit giysileri yıkanmış, ütülenmiş, saçları taranmış, yüzlerinde bir parıltı seziliyor.

Okul müdürü olarak Reg başkanlık yapıyor. Önce ulusal marşı söylüyoruz, sonra öğrenciler ayağa kalkarak koro halinde kendi şarkılarını söylüyorlar. «Sierra atmacaları.» Reg'in açış konuşmasında da söylediği gibi, bu bir eğlence akşamı değil. Çalışma ciddi bir konu: bütün mücadelenin başarısı içimizdekileri ve onlar aracılığıyla da bütün kitleleri iyi eğitebilmemize bağlı. Bu gecenin programını da öğrenciler hazırladılar, bu yüzden programa eğlence gözüyle değil de, öğrendiklerinin belirtileri olarak bakmak gerekiyor.

Programda ilk olarak şehirden genç bir işçi var. Açış konuşmasını yapacak. Altında yay varmış gibi sırasından fırlayıp seyircilerden bazılarını şaşırtıyor. Belki de biraz fazla hevesli ve bir başladı mı ne zaman su-

saçağını bilmiyor ama söyleyeceklerini iyi seçmiş. Hâkim sınıfın cehaletimizden yararlanarak bizi yönettiğini, halkın gerçekleri görmeye başlamakla güç kazandığını söylüyor.

Genç bir kız öğrenci kalkıyor, size bir şarkı söyleyeceğim, diyor. Sonra da şarkıda geçenlerden sözedeceğim. Filipinas'ı söylüyor, sonra da şarkının yankısıymış hissini veren bir tonda halk şarkılarının nasıl mutluluk dolu olabileceğini anlatıyor.

Öğrenciler birbiri ardından kalkıp konuşuyorlar. Hepsi neler öğrendiklerini ve buradan ayrıldıktan sonra aldıkları görevlerde halkla nasıl konuşacaklarını göstermek istiyorlar. Konuşmalardan bazıları kitaplardan fırlama deyişlerle dolu, «emperyalist sistemin geçirdiği kriz», «esas darbenin hangi yönden vurulacağı», «mücadelemizin diyalektiği» gibi. Ama heyecanları konuşmalarından belli oluyor ve seyirciler alkışlarla karşılık veriyorlar.

Sonunda öğrencilerin hepsi yerlerinden kalkıp perdenin arkasına geçiyorlar. Salondaki seyirciler arasında bir sevinç dalgası esiyor. Tiyatro. Battaniyeler açılmaya çalışırken karşılaşılan güçlüklerle aldırıyor kimse. Sonra okul ve kamp yönetimini alaya alan bir oyun serediyoruz. Dekor kullanılmıyor; bir öğrenci, üzerinde «sınıf», «bayrak direği yanındaki alan» gibi levhalarla çıkıyor bunun yerine.

Oyun çok komik. Bütün karakterler kolaylıkla tanınabiliyor, öğretmenler, kamp liderleri, öğrenci birliği başkanı. Konulardan biri yiyecek elbette. Her zaman söz konusu zaten yiyecek. Bir grup toplantı halinde günün yemek listesini yapıyor. Yoldaşlar, bugünkü yemek tariflerimizi Poliiik Ekonomi'nin onuncu bölümünden alacağız. İşçi sınıflarının aç bırakılması. Daha sonra sınıfının önünde bir öğretmen görüyoruz. Bugün, diyor, derسيمiz strateji ve taktik. **Strateji, mücadelenin belirli bir süre içindeki amaçlarını belirler; taktik'te bu amaçlara ulaşmak için günü gününe uygulanan metodlardır.** Hepsisi bu kadar. Öğrenci: Hepsisi bu mu? Detaylar ne olacak? Öğretmen, şaşkın şaşkın: Detaylar mı? Detaylar anlaşılıyor, değil mi?

Vakit geç oluyor, oyunlar bölümünün sonuna geldik. Bir kaç sahneli kısa bir oyun. Konusu, harekete yeni bir yoldaşın katılışı. Tereddüt içindeki genç kandırılmaya çalışılırken, bir Filipinlinin ulusal kurtuluş hareketine niçin katılması gerektiği akıllıca ortaya konuyor.

Bu gösterilerden sonra diplomaların verilmesine sıra geliyor. Kırmızı kurdelelerle bağlı kâğıt yığını, ortadaki küçük masanın üstüne konuyor, Reg, öğrencileri birer birere adlarıyla çağırıyor. Toplantı salonu sinek uçsa duyulacak gibi, çünkü çok ciddi bir an bu. Sessizliği, her öğrenci diplomasını aldıktan sonra alkış sesleri bozuyor. Diplomalar elle yazılmış, «Sierra Madre Yetiştirme Okulu: Halk Üniversitesi.»

Son konuşan öğrenci Maniladan. Veda konuşmasında, okulun kendisi ve ülkesi için taşıdığı önemi anlatıyor. Daha sonra Reg çıkıyor, son söylev için.

Sizi kutluyorum, diyor ve yalnız siz onikiniz değilsiniz kutladıklarım. Sizi meydana çıkaran Filipin halkını, tarihimizin bu devresinde kendileri için savaşacak ve özgürlüğü getirecek sizleri yarattıkları için kutluyorum. Siz burada ülkemizde gerekli değişikliklerin nasıl gerçekleştirilebileceği üzerinde çalışırken, Manila'da ve ülkemizin her yanındaki okullardan binlerce öğrenci de öğretim gördüler, görüyorlar. Oradaki okullarda bugünkü düzenin nasıl sürdürülebileceğini öğretir yüksek ücretli öğretmenler. Birçokları beyinlerinin sömürge statüsünü kabul edebilecek şekilde iyice yıkanması için Amerika'ya gönderilip eğitim görmüşlerdir.

Bunlardan binlerce var; sizler bir avuçsunuz.

Ama şunu söyleyeyim, onların sayıca üstünlüğü yüzünden ezileceğinizi düşünmeyin hiçbir zaman. Sizin kafanızdaki ve yüreğinizdekiler emperyalizmin aşılmasına çalıştığı bütün doktrinlerden daha üstündür. Bu söylediklerim doğru olmasaydı, bize karşı fikirlerimizi ve bilgimizi öldürmek için silâhlı birlikler göndermezlerdi. Bir avuç insan dünyanın gidişini değiştirebilir; yeter ki, fikirleri dünya üzerindeki halkların sorunlarının çözümlenmesi için gerekli fikirler olsun. Rizal'ın bir romanı İspanyolların yönetimini yıkmaya yetti. Bir Bonifakyo, Katipunan'ı doğurdu. Uğrunda savaştığınız şey-

ler, halkın arzularından yanaysa, bir kişi değil, çoğunluk sayılırsınız.

Bugün bir avuç insan değilsiniz, bir ulussunuz.

Filipin Halkını, oğullarını ve kızlarını ulusal kurtuluş hareketi için verdiklerinden ötürü kutlarım. Bu mücadelenin koşullarını kabul ettiğiniz için sizleri kutlarım. Bu mücadeleyi zafere götürülmek için kendinizi yetiştirmenizden dolayı sizi kutlarım. Binlerce, yüzbinlerce kişiyi kendi yanınıza çekeceksiniz, çünkü fikirleri nizin görülmez silâhlıyla donatılmışsınız.

İlerleyelim ve bu silâhı, halkımızı kısıktırak bağlayan sömürge bağlarından kurtarmak için kullanalım.

24.

Kore'de savaş.

Öğleyin radyodan alıyoruz haberi, orında yansıyan heyecanlı ve uzaklardan gelen bir sestten. Arkamdaki çantama yaslanıyorum, Kore'de kullanılan Amerikan birliklerini düşünüyorum. Şu anda Kore'de bir yolda benim vatandaşlarımdan biri, belki de memleketimden, komşularımdan birinin oğlu, yüzyıllardır süren sömürge durumundan kurtulmak için savaşan Asyalıları vuruyor. Ve ben burada, Asyalıların yanındayım.

50 yıl önce Filipin tarlalarında yatan «isyancıları» düşünüyorum. Şu anda Kore'de pirinç tarlalarında darmadığınız yatan ölümlere benziyorlar mı? 50 yıldır değişen hiçbir şey yok. Amerikan silâhları hâlâ Asyada işliyor.

Bütün geçirdiği savaflara rağmen Asya'da hâlâ yabancı malı silahların kullanıldığını düşünmek çok garip. Endonezyalılar, savaşp özgürlüklerini kazanmadan önce Hollandalı birlikler Amerikan yapısı silahlarla saldırıyorlardı Endonezyalılara. Çan Kay Şek, Çinlileri vurmak için Amerikan silahları kullanıyordu, daha sonra aynı silahlar kendisine çevrildi ve ülkesinden kaçmak zorunda kaldı. Fransız birlikleri Vietnamlıları temizlemek için Fransız ve Amerikan silahları kullanıyorlar. İngiliz Birlikleri Malaya'da ingiliz silahları kullanıyorlar. Filipinlilerin elindeki Amerikan silâhları gene Fili-

pinlilerin kanlarının dökülmesine yol açıyor. Bütün bunlara karşı savaşılan Asya halkı da sadece yabancı silâhları ele geçirip kendi sahiplerine karşı kullanıyor.

Ülkemin hükûmeti, İspanya halkı faşizme karşı savaşıırken silâhlarını esirgemişti. Bugüne kadar sömürgecilğe karşı savaşılan tek bir ülkeye bir tek mermi bile gönderilmemiştir. Kurtuluş savaşlarını bastırmak için çalışanlara ise, tonlarca silâh gönderilmiştir. Bunların orduları yeterli gelmediğinde, Amerikan birlikleri gönderilmiştir yardıma.

Huklar, buradaki düşmanları paralı askerleri yendiğinde Amerikan birlikleri müdahale ederse ne olacak? Ben ne yapacağım o zaman ?

Anavatanı İngiltere'nin baskısı altındaki ülkede yaşayan Tom Paine ne yapmıştı?

25.

Kuryelerimiz gizli mesajlarla yüklü olarak şehre indikleri zaman, dikkatli olun, diyoruz. Dikkatli olun ki, düşman sizi yakalayamasın.

Kasabadaki gizli merkezden gazeteler geldiğinde, Huklar hakkındaki uydurma haberi okuyoruz, düşman gene propagandayı hızlandırdı, diyoruz.

Yoldaşlar bazen Hukların yeteneklerinden övgüyle sözediyorlar, o zaman da düşmanı küçümsememelerini söylüyoruz.

Düşman kim?

Düşmanın hükûmet olduğunu söyleyenler var. Hükûmet kötü kanunlar çıkarıyor ve halk için zararlı olacak kararlar alıyor: toprak ağalarını ve yabancıları destekliyor; halk, durumundan yakınınca sırtını çeviriveriyor.

Kimi de, toprak ağaları düşmandır, diyor. Köylülerin çoğunun hiçbir şeyi yokken onların uçsuz bucaksız toprakları var, mahsûlden en büyük payı onlar kaldırıyorlar, kibirlerinden yanlarına yaklaşılmıyor. Köylülerini korkutmak için sivil muhafızları var.

Kimi, polisleri düşman görüyor. Elllerinde silâh, haklarını aramak için sokağa dökülen halkı vuran onlar.

Polisler arasında birçok zalim kişi olmasaydı hükümet ve toprak ağaları nasıl bu kadar uzun zaman dayanabilirlerdi?

Kimi de bunların hiçbirini kabul etmiyor, düşman emperyalizmdir, diyor. Hükümete rüşvet veren, nasıl davranması gerektiğini söyleyen emperyalistler, polis'e silâh bulan emperyalistler, sanayileşmemize engel olarak ülkemizi fakir durumda tutan emperyalistler.

Bir sürü düşman var görüldüğüne göre. Ama biri çıkıp, durun bir dakika, diyor, hükümette de birçok iyi adam var. Bazıları Huklara yardım bile ediyorlar. Ağaların da hepsi kötü değil. Bazıları köylülere iyi davranıyor ve hakları olan mahsulü veriyor. Bazıları Huklara bile pirinç veriyor. Polis kuvvetlerine gelince, birçokları birliklerini terkedip bize katılmadı mı? Birçokları harekâtları sırasında geride, bizim tarafımıza geçiyor. Sürekli olarak sesimizi duyuyoruz: Filipinliler, kardeşlerinize karşı savaşınayın! Bir devrim hareketi sırasında çok karışıyor herşey; düşmanlar ve dostlar sürekli yer değiştiriyor.

Bizimle birlikte çalışan Huklardan bir kısmı şimdi aleyhimize çalışıyorlar, düşman olduk birbirimize.

Kim düşman? Düşman sömürüye, mahrumiyetlere, bir başka insanın kötü muamele görmesine ve işkence çekmesine göz yuman herkes. Hayır, ben bunlara karşıyım! diyen herkes dost.

26.

II. Dünya Savaşı sırasında Amerikan hava kuvvetlerinde can kurtarma el kitabı diye bir kitapçık basılmıştı. Kitapta havacılara ve bir ormana inmek zorunda kalan öteki personele nasıl yön bulunacağı, nasıl ateş yakılacağı ve ne yeneceği konusunda öğütler vardı. Kitapta ormanlar, deniyordu, yiyecek doludur; hayvanlar, kuşlar, kökler, böcekler.

Acaba kaç tane havacı tropik ormanlardan sağ çıkmıştır. Yanınızda bütün gerekli silâhlar olsa da, bir yaban domuzunu ya da geyiği avlamak hiç te kolay bir iş değil. Bir de silâh seslerini düşmanların duyması kor-

kusu varsa, ne olacak? Balık tutmaya gelince, elle yapılamıyor o iş. Birtakım köklere, böceklerle gelince, bunları aramak samanlıkta toplu iğne aramak gibi birşey.

Ormanda kaybolmuş tek bir askerin, etrafını araştırıp orada burada ufak tefek yiyecek bulduğunu düşünelim, ama ormanda yiyecek stokları tükenen 100 kişi ne yapabilir? Kasabalardaki gizli levazım merkezleri çalışamaz hale gelince bir Ulusal kurtuluş ordusu ne yapabilir? Üretim üsleriyle çözümlenemeyecek bir sorun bu, mahsulün yetişmesi üç ay ister enaz.

Ormanda yenebilecek belirli birtakım şeyler var. Ubod, örneğin. Palmiye türünden ağaçların yapraklarının çıktığı, yere yakın olan kısımda gövdeye gömülü duran yumuşak kısım bu. UBOD'a, Hukların ulusal yemeği denebilir. Huk kamplarının çevresindeki TUKYONG'lardan, KAONG'lardan, LULOG'lardan elde edilebiliyor. UBOD. Aslında en iyi ubod, hindistan cevizi ağacının gövdesinde var, ama hindistan cevizi çok işimize yarar bir meyve olduğu için, ağacına dokunmuyoruz. Ubod çiğ ya da haşlanmış yeniyor. Her iki halde de tatsız tutsuz bir şey, bir araba dolusu yense de bir tek kalori sağlamıyor, ama yiyeceksiz kaldığımız zaman boş mideye yeğ tutuyoruz.

Öteki yenebilecek bitkiler arasında nehir kıyılarındaki bulunan yabani yeşil bir bitki var, PACO; lahana gibi soyulan yabani bir meyve var, CATMON. Ormandaki bütün meyveler ekşi, acı, yakıcı, özgürlük mücadelesi gibi. Ama yiyeceksiz kalınca açlıktan ölmekten iyidir.

BAYAWAK, uzun büyükçe kertenkele türünden bir hayvan, görünüşü hiç iç açıcı olmasa da eti fena değil, tavuk eti tadında. Avdan, elinde BAYAWAK'la dönen olursa, tezahüratla karşılanır her zaman. Ya da sümüklü kaynatırız bazan veya kurbağa tavada. Ama bütün bunlar çok güç bulunur şeyler ve bir kulübe halkına bir öğün yetiyor ancak. Bundan sonra yiyecek stoku tükenince ne girecek bu kadar insanın midelerine?

Amerikalıların el kitabında kızartılmış sikadanın son derece lezzetli olduğu yazılıydı.

Kim bulmuş ta ormanda sikadayı, kızartıp tadına bakmış?

Şehirdeki gizil merkezimiz beklenmedik bir şekilde basılmış.

Sabahleyin BALUTAN müfrezesi boş çuvallarıyla geliyor. Tarlalardaki halk şehre girmemelerini söylemiş. Polis birlikleri şehirdeymiş. Bir kamyonla gelmişler, yanlarında bir de bizim kılavuzlardan biri varmış, genç bir kız . Merkezin yerini göstermiş polislere. İçerdeki adamı başından kan gelinceye kadar dövmüşler, sonra da kamyonu atıp Santa Cruz'daki polis karargâhına götürmüşler. Malzemesiz kaldık ve tehlike belirdi birdenbire.

Polisin yanındaki kız, kasabalardaki merkezler arasında çalışıyormuş ve bizim kampın yerini bilmiyormuş. Gene de düşmanlar yola çıkmaya hazır, malzemenin bulunduğu yerin yakınında mutlaka bir HUK kampı bulunacağını bilirler. En azından kasabayı kuşatıp bizi aç bırakmaya çalışacaklardır. Alembre omuz silkiyor. Başka bir kasabada yeni bir merkez kurarız, diyor. Çok basit gibi geliyor insana Alembre'nin söyledikleri. Ama gene de işi sağlama bağlamak için yiyecek hakkımızı yarı yarıya azaltıyoruz.

Sabah oluyor. Kulübede, yeni başlayacak okul için ders kitapları hazırlarken, ormandan doğru müthiş bir gümbürtü işitiyoruz. Sanki bir lokantada ne kadar tabak çanak varsa hepsi bir anda yere düşmüş gibi. Top ateşi. Kulübeden endişeyle çıkıyor ve ağaçların altına saklanıyoruz. Bir dakika bile geçmeden ikinci bir gümbürtü duyuyoruz, yeri göğü sarsıyor. Bu kez ilkinin sağına doğru düştü. Daha sonra bir tane daha, bu kez ikisinin ortasına iniyor. Bizim bulunduğumuz yere oldukça uzakta üçü de.

Sakin olmaya çalışarak durumu tartışıyoruz. Gelişigüzel atış bu; düşman buralarda bir yerlerde olduğunu biliyor, ama tam yerimizi bilmiyor. Üstümüze gelmek isteselerdi, baştan bu tür atışlarla bize haber verirler miydi?

Top atışı 15 dakika sürüyor. Kampla kasaba arasındaki ormanlık bölgeyi dövüyor toplar. Bir süre sonra atış duruyor. Her zaman alışkın olduğumuz sessizlik bize pek yabancı geliyor bu kez. Kararsızca kulübemize dönüyoruz. Ne olur ne olmaz, eşyalarımızı toplayalım mı?

Her sabah keşfe çıkan gözcüler sabahleyin karar vermemize yol açan haberi getiriyorlar. Ormanın bitimindeki hindistan cevizi bahçeleri polis doluymuş. Ormandan bizim kampa gelen yolun ortalarında bir yere tuzak kurmak üzere emniyet birliklerimizden bir grup gidiyor. Biz de eşyalarımızı toplamaya başlıyoruz. Bu kez kimse paniğe kapılmıyor, hazırlık kusursuz tamamlanıyor. Kampın uzağında bir yerde gizli bir çukur var, hemen taşınamıyacak ağır malzeme burada saklanıyor ve gizleniyor. Adamlarımız daha sonra dönüp bıraktıklarımızı alabilirler.

G. Y. nin kampına gitmemiz kararlaştırılıyor. Ormanda bir iki saatlik yolda, ana yollardan uzak bir kamp bu. Düşmanın bizi oraya kadar izlemesi imkânsız. Celia ile lastik paçlarımızı bağlarını son bir kez daha gözden geçiriyor, LİMATİKlerin girmesine engel olmak için pantolonlarımızın paçalarını çoraplarımızın içine sokuyoruz. Dallardan korunmak için şapkalarımızın kenarlarını iyice indiriyoruz. Bütün malımız sırtımızda, bir an durup bir zamanlar yuvamız olan kulübeye bakıyoruz.

Sonra katılıyoruz tek sıra halinde ilerleyen yoldaşlarımıza. Bir anda ormanın içinde, ağaçların arasında buluyoruz kendimizi, kulübemiz gerilerde kalıyor, yuvamız orman artık.

28.

G.Y. nin şaşılacak bir yaşantısı var. Tek bir amaç için yaşayan azimli ve kendini adanmış bir devrimci G.Y.; Filipinlerin ulusal kurtuluşunun gerçekleşmesi amacı.

Huk liderlerinden çoğu Japon işgali ile bugünkü mücadelenin başlaması arasında geçen sürede ormanlardan çıkıp şehir hayatı yaşamışlar bir süre, G. Y. hiç ara

vermemiş savaşı, bir savaşın güçlüklerinden, başka bir savaşın ortasına atılmış tek bir hamlede.

Geçmiş bir devrimci için garip kaçıyor biraz; bir Pampagna toprak ağasının oğlu ve Manila'da Jesuit üniversitesinde okumuş. Ama aynı zamanda 1896 devrim hareketine katılan generallerden birinin torunu. Üniversiteyi tamamlamadan bırakmış, çünkü kendi başına buyruk Jesuitlere tahammül edememiş, her zaman ağalardan değil, köylülerden yana düşünmüş meseleleri. Duadan protesto hareketlerine ve politik ekonomi çalışmalarına bir geçiş yapmış ve ünlü sosyalist Pedro Abad Santoz'un taraftarlarından olmuş.

1940'ta kendi kasabasında belediye başkanı seçilmiş, sosyalistlerin listesinden. Bir yıl sonra Japon işgali başlayınca kasabanın pirinç depolarını açıp halka dağıtmış ve Hukbalahap'ın komutanlarından olarak yeraltı çalışmalarına başlamış.

1945'te Huhların Japon işgalinden kurtardıkları Pampagna'da yöneticilik yapıyormuş, bu arada Amerikalılar işgal etmişler bölgeyi ve G.Y.'yi anti-emperyalist çalışmalarından dolayı öteki Huklara birlikte bir toplama kampına atmışlar. Burada bir kaç ay kalmış sonra köylülerin sürekli protesto hareketleri sonucu serbest bırakılmış. Bundan sonra, bir gece Arayat'taki evinden çıkıp kaybolmuş, bir daha şehirlerde, kasabalarda görülmemek üzere. Huk hareketinin, Amerikalıların işgalinden sonra dağa çıkan en önemli liderlerinden biri.

Şimdi evinden çıkıp haykırarak selamlıyor bizi. Eve ulaşmak için tek sıra halinde sallantılı tahta parçalarına basa basa derin bir ırmağın karşı yakasına geçmek zorunda kalıyoruz. Dengemi bulmakta güçlük çekiyorum, nehrin ortasında sallanıp durmam güldürüyor G. Y. yi. Gülünce Çinliye benziyor. Zaten bu özelliği yüzünden Guan Yek adını takmışlar arkadaşları, kısaca G.Y. diyoruz. Karşı sahili bulup elini sıktığımda, ince uzun vücudu dikkatimi çekiyor. El sıkışı da fikirleri gibi sert ve sağlam.

G.Y. hareketin askeri kanadının başkanı, orman içindeki bu ev de karargâhı oluyor. Nehrin U dönüşü

yaptığı yerdeki çıkıntı üzerine yaygın bir alana kurulmuş karagâh. Bütün Sierra Madre'larda «Büyük Ev» diye tanınıyor. Aslında bu ev 1949'da toplanan konferans için yapılmış. Burada Fliipinlerdeki devrim hareketinin, iktidarın halka devredilmesine uygun bir durumda olduğuna karar verilmiş o zaman. Bugün de bu evden ülkenin her yanındaki Huk komutanlarına uygulanacak tuzak ve saldırılar konusunda direktifler gönderiliyor.

1949'daki konferansta alınan karara karşı duran bir kaç kişiden biriymiş. G.Y. Ona göre kurtuluş hareketini gerçekleştirmek için 10-15 yıl arası bir silâhlı mücadele gerekli. Bugüne kadar ömrünün 9 yılını sürekli olarak gerilla savaşlarında geçirdiği düşünülürse, toplam olarak ömrünün 20-25 yılını bu tür bir mücadeleye hasretmeye hazır. Emperyalistlerin böyle bir düşman karşısında dişlerini gıcırdatmalarına şaşmamak gerek.

Kendi kendini yeştirmeye ve çevresinde olup bitenleri anlamaya uzun bir süre sarfetmiş G.Y. Enerjisini, ilerdeki çetin mücadeleler ve yıpratıcı devreye saklamak taraflısı. Her konuda sakın ve ne yaptığını biliyor, hiç bir zaman heyecana kapılmıyor, herkes heyecanlı bir dudumdayken o iç ferahlatıcı gülümsemesinin arkasına gizleniyor. Yemek yiyişi bile yavaş, sindirimi düzenli olsun diye. Tehlike anında en son eşyalarını toplayıp yerini terkeden G.Y.'dir. Acele etmek gereksiz, der. Düşman aptal değil. Vurulabileceği bir yere paldır küldür girmez.

Düşmanın daima bizlerden çekinmesini garanti altına almak için de sürekli nişan talimleri yapar kendisi. Büyük Ev'in arka tarafı nehre bakıyor, G.Y. zaman zaman elinde tabancası nehirdeki balıklara ateş eder. Bu tabancayı hatırlıyorum. Manila'ya geldiğinde bizde kalırdı G.Y. Evde yalnız bırakmak zorunda kalırdık bazan, geri geldiğimizde merdivenin başında elinde tabancası ateş etmeye hazır durumda bulurduk.

Orman yuvası G.Y. nin ve elinden geldiği kadar havasını buna göre değiştirmeye çalışıyor. Masanın üstünde bir sıra kitap duruyor. Portatif bir gramofonu var, akşam yemeğinden sonra kurup karanlıkta yatağına uza-

narak müzik dinliyor. Nehrin derin bir köşesinde, atlamak için kalastan bir iskele yapılmış. Kıyıda su cimlastığı için gerekli araçlar var. Uzun mücadeleye dayanabilmek için vücut sağlam olmalı, der. G.Y.

Sıtmaya tutulduğu zaman, sabahları erkenden soğuk suya dalıyor G.Y.

Cesaret, teknikten iyidir, diyor G.Y.

29.

Seyyar birlik olmanın ne demek olduğunu yavaş yavaş anlıyoruz. Yerimizi değiştirdik, ama çalışmaları-mızda hiçbir değişiklik olmadı.

G.Y.'nin Büyük Ev'inde paketlerimizi a arak daktilo makinalarımızı çıkarıp çalışmaya koyuluyoruz yeniden. Gerektiğinde broşür ve kitap yazmak için kurşun kalem ve defter bile kullanıyoruz.

Nehrin ötesinde yeni bir kamp doğuyor. Balta sesleri, devrilen ağaçların hışırtıları duyuluyor. Bizim Ohio bölgesindeki ormanlarda cephe kuruluşunu hatırlıyorum. Adamlar, sırtlarındaki Anahow yaprakları ya da kulübelerin iskeleti olacak koca ağaç direkleri taşıyarak geliyorlar. Bellerindeki kemerden baltaaları sallanıyor; giysilerinin rengi terden koyulaşmış. Levazım düzeni şimdilik tamamen kurulamadı, ama adamlar er geç kurulacağından emin, çalışmalarını sürdürüyorlar.

Bir iki gün içinde gerçekten düzene giriyor levazım işi, gene yiyecek hakkımızı tam alıyoruz, tam denebilir-se aldığımız bir lokma şeye.

Burası sürekli kampımız olacak. Geride bıraktığımız kamp olduğu gibi duruyor; düşman, ormanın içlerine doğru biraz ilerlemiş, ama tuzak kurduğumuz yere gelmeden geri dönmüşler .

Kamp bilinen bir yol üstünde ve düşman hiçbir zaman o kadar ilerlere gelmeye cesaret edemeyecektir, diyor adamlarımız.

Adamlar şarkı söyleyerek çalışıyorlar. Hem burada, ormanın gizli g şelerinde, hem de açık dünyada herşey vızır vızır hareket halinde, kuryeler gelip gidiyor boyu-

na. Onlar için karargâhımızın nerede olduğu farketmiyor, nerede olursak olalım biz aynı kalıyoruz, değişen çevremizdeki dünya.

30.

Askeri mahkeme toplantı halinde ve kampta bütün hareket duruyor.

Emniyet askerlerinden Ete yargılanıyor. Daha iki hafta önce kurye kızlardan biriyle evlenmişti Ete. Bütün kamp kutlamıştı olayı, Ete'yi çok seviyorlar çünkü. Şimdi çok ciddi bir suçlamayla karşı karşıya: düşmandan kaçmak.

Birkaç gün önce düşman ormana girdiğinde, tuzak kurmak için gönderilenler arasındaydı Ete. Ateş hattını izin almadan terketmiş Ete, sadece yanındakine başı ağrıdığını söyleyip kampa dönmüş. Baş ağrısının başını döndürdüğünü ve düşman saldırırsa doğru dürüst savaşamayacağını öne sürmüştü. Ama herkes tehlike anında karısı Anita'nın yanında olmak için kampa döndüğünü biliyor.

Kampta sinek uça duyulacak. Nehir kenarında dövuken çamaşırların sesi yok bugün. Baltalar durmuş. Büyük Ev'de ateşin çevresinde iki kişi yemek pişiriyorlar, fısıltıları geliyor ara sıra. Celia ile boyuna defterlerimize yazıyoruz konuşmadan.

Ete bir yere filan kapatılmış değil, sadece silâhları alınmış. Japon işgali zamanından kalma eski bir asker. Gerekli görülen her cezaya hazır olduğunu söylüyor. Ama yerinde duramıyor. Kampta evden eve geziyor, peşinde Anita. Arada bir merdivenlerde oturuyorlar. Yolcuları gülümsüyor Ete'ye ve hiçbir şey olmamış gibi selam veriyorlar, ama kimse yüzüne bakamıyor.

Büyük Ev'e geliyor, yüzünde zorlanmış bir tebesüm, G.Y. nin gramafonuna yaklaşıp bir plak koyuyor. Çok sevilen bir şarkı çaldığı, «Ümitsizlik İçinde» Acıklı melodi zihinlerimizde çınlıyor.

Ete hareketsiz dinliyor şarkıyı, sonra plağı kaldırıp bir kenara koyuyor. Bir robot gibi yürüyor, peşinde Anita.

Askeri mahkemenin görüşmesi bitiyor. Bütün gözler, üç adamın toplantı kulübesinden çıkıp ayrılmalarını izliyor. G.Y. Büyük Ev'e geliyor, yere oturuyor, bize kararı anlatacak. Ete'nin cezası ölüm. Derhal uygulanacak karar. Çok sert bir karar bu, ama mücadele son derece önemli bir safhaya girmek üzere, herkesin çok sıkı bir disiplin altında olması gerekli.

Düşmanla savaşa girişirken, her adamımızın, kendi kendinin subayı olduğuna güvenebilir miyiz? Küçük şeylerde insancıl olup, insanlığı daha geniş ölçüde ilgilendiren sorunlarda tehlikeye atabilir miyiz? Ötekiler, yaşamak için nasıl savaşılmaması gerektiğini öğrensinler diye Ete ölecek.

Ceza saat üçte uygulanacak. Bütün evlere öğleden sonra kimsenin evinden dışarı çıkmaması için emir gidiyor. Korkunç bir sessizlik hâkim. Silâhlı infaz müfrezesinin ortalarında Ete'nin ormanın derinliklerine doğru uzaklaştığını görüyoruz. Ete, adımlarını onların adımlarına uydurmuş, başı dik yürüyor. Gözden kayboluyorlar. Saniyelerin geçişini hissediyoruz yüreğimizde. Silahların takırtısı yırıyor sesizliği.

İnfaz müfrezesi geri dönüyor. Ağlıyorlar.

31.

Düşman kampa beklenilmeyen bir saldırı yaparsa nasıl davranacağımızı Celia ile tartışıyoruz. Biz hiç farkına varmadan yaklaşabilirler, biz görmeden ateş edebilirler. Daha önce olmuş bu tür şeyler.

Böyle bir zamanda düşünmeye, eşyaları toplamaya, birbirimizin emniyetiyle uğraşmaya vakit kalmıyor.

Bir karı kocanın normal şartlarda ilk düşünecekleri şey, birbirlerini korumak olur. Ama biz bu mücadeleye, kendimiz için değil, bu insanlar için katıldık. Bu harekette önemli olan kişi değil, herkesin sorunları. Eğer bir erimiz yaralanırsa, onu kurtarmak için iki kişiyi daha tehlikeye atıp, hepsinin birden yaralanmalarını göze alabilir miyiz? Zamanı geldiğinde, birbirimizin emniyetini düşünmemeye karar veriyoruz.

Celia'ya bakıyorum. Bütün yumuşaklığıyla onu, bir an düşmanın elinde görür gibi oluyorum.

Ormanda alınan kararlar.

32.

Orman aslında özgürlük için pek garip bir yer. Ne-reye dönerseniz dönün, ağaçtan bir duvarla karşılaşılıyor-sunuz. Gökyüzünü görmek imkânsız. Açık dünyada ufuk diye birşey vardır, burada tek ufuk herkesin yüreğinde.

Şehirde normal yaşantımızı sürüdürür gibi görü-nüp, yeraltı çalışmalarına katılırken, her gittiğimiz yer-de gözleri üzerimizde hissederdik. Şüpheyile bakardık ileriye. Kim bu köşedeki direğin altında dikilen? Otobüs-te giderken kaç ajan vardı bizimle?

Ormanda, hiçbir ajanın bizi gözleyemeyeceği yerde olmak için can atardık.

İşte şimdi ormandayız, gene de kimse keyfince ha-reket edemiyor. Orman yollarında yürüyüş yapmak yok dilediğimizce. Sadece görevli olanlar muhafızların öte-sine geçebiliyorlar kampın dışına. Başka türlü davran-mak şüphe çekebilir, hem de düşmanla karşılaşabiliriz her an.

Bazan orman yolundan ilerlerken bir nehre ras-la-yıp ortasına kadar gidiyor ve başımızı kaldırıp bakıyo-ruz; güneş, mavi gökyüzü kamaştırıyor gözümüzü. Bir an için dünya açılıyor gözümüzün önünde. Sonra hemen ormanın karanlığına dönüyoruz, gün ışığından korkmuş-casına.

Ormandan şehrin özgür sokaklarına çıkacağımız za-manı düşünüyoruz.

Özgürlük için savaşılan bir devrimcinin en az aklına getireceği şeydir bu, içten içe duyar bu özlemi yalnızca.

33.

Sierra Madre'lerde birşeyler dönüyor.

G.Y. bir konferansa katılmaya gittiğini söyleyerek toplanıp bir kaç günlüğüne bir yere gidiyor. Döndüğün-de her tarafı çamur içinde, çok yorgun. Her zamanki gi-

bi suya girmeden önce ayaklarını suya sallandırıp düşünüyor uzun uzun. Eve, üzerinden sular damlayarak geliyor, vücudunu kızartıncaya kadar ovup kuruluyor. Neşeli görünüyor ama, yolculuğuyla ilgili hiçbir şey söylemiyor.

Manila'daki sekreterlikten kuryeler her zamankinden daha sık gelmeye başlıyor. G.Y. gece yarısına kadar kâğıtlarının ve haritasının başında oturup birşeyler yapıyor. Neler olduğunu sormuyoruz; bu harekette pek az şey açık açık söyleniyor güvenlik bakımından. 26 Ağustos için bir broşür hazırlamakla görevlendiriliyoruz 1896'da Katipuneros'un İspanyollara karşı ayaklanmaya başlamasının yıldönümü bu. Emperyalist kukla rejimini devirmek için halkı Huk'tan yana olmaya çağıracağız. Teksir makinasından yığınlarca broşür çıkıyor, torbalara konup götürülüyor kamptan.

Bir sürü silahlı Huk, kuzeydeki Alan Komutanlığından gelerek güneye doğru geçiyor. Komutanları birkaç kişiyle birlikte gelip G.Y. ile görüşüyor; torbaları küçük görünüyor, ama baştan aşağı cephane dolu üstleri. Bir görevi yerine getiren insanların gergin ve güvenli görünüşü var hepsinde.

Üretim üslerinden gelen gruplar da geçiyor kampımızdan. Boş çuvallarını omuzlarının çevresine dolamışlar, levazım birliğinin elemanları gibi gidiyorlar. Üretim üssü elemanlarını bu şekilde hareket halinde görmek çok olağanüstü. Olanlara bakılırsa bütün orman halkı hareket halinde.

25 Ağustos akşamı yatmak üzere olduğumuz sırada G.Y. geliyor, BANİG'imizin yanına oturuyor. Heyecanlanması bile sakın bir görünüş altında saklı. Artık emniyet tedbiri gereksiz, diyor, söyleyebilirim; Bu gece Santa Cruz'u ele geçiriyoruz.

34.

Santa Cruz'un hikâyesi parça parça geliyor bize.

Önce radyodan haber alıyoruz. Spiker hızlı hızlı, uydurma, tutarsız bir haber veriyor. Binlerce Huk'un, nereden çıktıkları anlaşılamayan binlerce Huk'un sadece

Santa Cruz'da değil, güney ve Orta Luzon'daki öteki şehir ve askeri birliklere saldırdıklarını söylüyor. Tarlak'ta Kamp Makabulos'taki büyük polis karargâhı ele geçirilmiş, içindekiler öldürülmüş, bina yerle bir edilmiş. Ümitsiz sesiyle devam ediyor spiker. Santa Kruz'a gelince, burası tamamen Hukların elinde.

Öğleden sonra Longos'tan koşa koşa bir kurye geliyor. Kasabadan sabah onda ayrılmış, o saatta Santa Kruz yönünden silâh sesleri geliyormuş ve kara dumanlar gökyüzüne yükseliyormuş. Geceyarısını az geçe Longoz'taki polis birliklerine alârm verilmiş ve komutanları bir jip dolusu adamla Santa Cruz'a doğru yola çıkmış. Yolda Hukların koyduğu hindistan cevizi ağaçlarına çarparak devrilmiş ve tuzakta bekleyen Hukların ateşiyle karşılaşmışlar. Komutan, Longos'a geri kaçmayı başarmış ama, burada da polis barakalarına açılan ateş sonucu bütün polis birliği kaçmış.

Şafakta kurye, meraklı halkla dolu bir kamyonu binmiş ve Santa Kruz'a doğru ilerlemeye başlamışlar. Silah sesleri duyuluyormuş. Lumbang yakınlarındaki barikatın hâlâ durduğunu görmüşler, barikatın gerisinde nöbet tutan Huklar «daha fazla ileri gitmeyin,» demişler, «bırakın düşmanın işini bitirelim önce.» Yol boyunca halk sokaklara dökülmüş, neşeyle gülüp konuşuyor, Hukların polis kuvvetlerini öldürdüklerinden söz ediyorlarmış. Barikatın başına üşüşmüşler, gerçekten hükûmet siz misiniz şimdi? diye sormuşlar. Bayram havası esiyormuş halk arasında.

Olay hakkında tam bilgi almamız iki gün sürüyor. Yanında silâhlı muhafızlarıyla özel bir kurye geliyor. Taşıdığı büyük siyah çantayı masanın üzerine boşaltıyor. Onbinlerce pezo yayılıyor masanın üzerine, mücadele için el konulan paralar.

Kurye ve yanındaki muhafızlardan, Santa Kruz başkınının hikâyesini dinliyoruz. Hepsi bir ağızdan konuşarak olanları anlatıyorlar:

İki gruba ayrılmış 400 Huk, kasabanın doğusunda ve batısında gizlenip kararlaştırılan saatin gelmesini bekliyorlar, sonra kamyonlara dolup aynı anda Santa Cruz'a giriyorlar. Aynı anda kasabaya giren bütün yollar

üzerindeki tuzak grupları yollara ağaç devirip telefon hatlarını kesiyor.

Gecenin karanlığında gözümüzün önüne getirmeye çalışıyoruz Hukları: Polis karargâhının kapısındaki ve kasabanın girişindeki kontrol kulelerine yaklaşan bir sürü insan kamyonlara dolmuş. Kontrol için arabaya yaklaşan polis derhal vuruluyor ve kamyonlar polis karargâhına, kasabaya giriyor hızla. Şehrin meydanına geliyor kamyon, silâhlı adamlar iniyor, farların ışığında birbirlerine seslenerek daha önceden kararlaştırılan görevlerini yerine getirmek üzere koşuyorlar.

Polis karargâhında tam bir kargaşalık hâkim. Subaylardan bazıları odalarında yakalanıyor ve öldürülüyor, her yana kaçmaya çalışıyor polisler. Bazıları Laguna de Bay boyunca uzanan bataklıklara doğru kaçıyor. çamurlara gömülüp saklanıyorlar. Bir kısmı kasabadaki evlerde saklanmaya çalışıyor. Başlarında bir teğmen olan oldukça kalabalık bir grup sağlam bir barakaya girip kale haline getiriyorlar burayı, Huklar kuşatıyor binayı. Bütün garnizondakilerin temizlenmesi gerekli. Delice bir savaş başlıyor.

Kasabadaki bütün öteki yerler alınmış. Hapishane-deki Huklar çıkarılıyor, düşmana bilgi veren bir Huk oracıkta öldürülüyor hemen .Bankalara kasadarlar getiriliyor evlerinden alınıp ve kasalar açtırılıyor. İspiyoncular evlerinden alınıp vuruluyor. Ormanın yollarını avucunun içi gibi bilen bir üretim üssü eri ilâç alırken hastanenin koridorlarında kayboluyor, avaz avaz haykırıyor, biri gelip kendisini çıkarsın diye.

Hükûmet binaları ve askerî binalar yakılıyor, alevlerin parıltısından kasaba aydınlanıyor. Hukların ısrarla evlerinde kalmalarını söylemelerine rağmen halk sokaklara fırlıyor. Hukları kucaklayıp yiyecek getiriyorlar evlerinden. Saklanan polislerin yerlerini gösteriyorlar Huklara. Pazar yerinde birikip Hukların daha önce kasabadaki ajanlarınca yapılan listeye göre, harekete karşı olanların dükkânlarını açıp mallarına el koymalarını seyrediyorlar Konserve, giyecek, ayakkabı, dağlarda işe yarayabilecek ne varsa kamyona dolduruluyor. Halk ta yardım ediyor. Taşınamıyacak şeyler halka dağıtılıyor;

sokaklar elleri yük dolu koşuşan insanlarla doluyor. Öteki dükkânların yağma edilmesi silahlı muhafızlarca önleniyor. Kamyonun arkasında bir Huk, silâhı omuzunda alevlerin ışığında halkla konuşuyor. Polis birliklerinin neler yaptığını, halka nasıl kötü davrandığını, hükümetin nasıl haince vatani emperyalistlere sattığını anlatıyor, Hukları desteklemelerini istiyor halktan. Pazar yerinde ve kasaba meydanında bizim hazırladığımız broşürler dağıtılıyor. Bir kısmı da evlerin bahçelerinden içeri atılıyor. Herkesin bağırmaktan sesi kısılmış.

Polislerin karargâhında barakaların kuşatılması sürüp gidiyor. Kurşunlarla delik deşik ve alevlerden kararmış barakalara molotof kokteylleri atılıyor. Benzin bidonları patlatılıyor kapısında, ama içerdekiler ümitsizce savaşa devam ediyorlar. Kamp komutanı, barakaların arkasında bir yağ variline saklanmış bulunuyor. Hayatı bağışlanırsa adamlarına teslim olmalarını emredeceğini söylüyor ama, Hukların sabrı kalmamış artık, vuruyorlar onu da. Vakit geçiyor.

Saldırının yardımcı komutanı Erning, barakalara atışları yönetmek için bir kamiyona çıktığında vuruluyor. Pampagna'nın en iyi askerî elemanlarından Erning. Baskın sırasında ölen üç kişiden biri.

Kasabanın bu şekilde gerillalar tarafından ele geçirilmesi çok ilkelce, gelişigüzel gibi görünüyor, ama bir iç savaşta daha iyisini öğreninceye kadar ancak böyle savaşabilir halk .

Ortalık iyice aydınlandı şimdi. Saldırı hareketinin başkomutanı Samonta uçakları düşünüyor. Uçaklar gelip kamyonları yolda yakalayabilir. Geri çekilme emri veriyor. Birlikler toplanıyor ve yüklü kamyonlara biniyor, hızla kasabadan uzaklaşıyorlar.

Santa Kruz'da garip bir sessizlik. Yanan yerlerden hâlâ duman çıkıyor ve havada barut kokusu var. Sokaklarda ezilmiş mallar, ispiyoncuların ve polislerin cesetleri vuruldukları yerlerde duruyor. Halk yok olmuş ortadan, Huklar gittikten sonra düşman taze kuvvetleriyle kasabaya girmeden, evlerine çekilmişler hepsi.

Bundan birkaç gün sonra harekâtın komutanı Samonte Büyük Ev'e geliyor. Yavaş yavaş, yorgun adım-

larla geliyor, nehrin üstündeki kütükten. Evin önündeki düzlükte duruyor bir an, şapkasını çıkarıp kızarmış alnını siliyor koluyla.

Erning'i kaybettik, diyor sadece.

35.

Bu devrim hareketi bir strateji ve taktik savaşı, öldürme ve yıkma arzusuyla gözleri dönmüş bir silâhlı güruhun hareketi değil. Amacı hiçbir zaman öldürmek ve yıkmak değil bu mücadelenin; aksine yeni şeyler yaratmak; bu uğurda akıtılan kan da, ana rahmindeki bebeğe can veren kan gibi.

Bu devrim hareketi ilk bakışta düzensiz görünmekle beraber, aslında körü körüne yönetilen gelişigüzel bir hareket değil. Toplum hakkında son derece bilimsel incelemelere, ana güçlerin, hareketten yana olanların, eldeki malzemenin çok ince hesaplarla ortaya çıkarılmasıyla yönetiliyor. İçinde bulundukları durumların en doğru değerlendirilmeleri yapılmış.

Filipinlerde, uzun tartışmalardan sonra devrim hareketi için uygun bir ortamın gelişmiş olduğuna karar vermiş bir liderler kurulu. Devrim için uygun ortamın bilimsel tarifi şöyle; yönetici güçler yönetimlerini eski gibi sürdüremedikleri, halkın da eski yönetimi kabul edemeyecek duruma geldiği an hazır oluyor böyle bir ortam. Burada, Filipinlerde yönetici güçler gözden düşmüş ve artık demokratik yollardan iktidarlarını sürdüremeyecek duruma gelmişler. Şiddet hareketlerine, hileye, hakların kısıtlanması yoluna başvuruyorlar. Halk artık eski yönetime güvenmiyor, değişiklik aramaya başlamış. Değişiklik yapabilmek için bütün öteki olanakları kısıtlandığından, silâha sarılmaya hazır.

Durum, liderlerce şöyle değerlendiriliyor:

Asıl düşman emperyalistler, onların işbirlikçileri ve emperyalistlerle yakın ilişkilerinden kendilerine fayda sağlayan kompradorlar. Kendilerini devletin silâhlı baskı ajanlarıyla koruyorlar. Karanlık içinde yaşayan, olayların dışında kalan halk kitlelerini sömürüyorlar.

Devrim hareketinin ana gücü köylü, işçi ve aydın-

ların işbirliğiyle doğuyor. Müttefikleri emperyalistler ve onlardan yana olanlarca sömürülen, gelişmeleri engellenen herkes. Devrim hareketinin savaşçı kolu ileri bir mücadele şekline hazır olan herkes. Dayandığı güç karanlıkta yaşayan, olayların dışında kalan halk kitleleri.

Şimdiki durumda her iki tarafın kuvvetleri savaşa girmiş zaten. Devrim hareketi yavaş yavaş, iktidarın halkın eline geçmesini sağlayacak noktaya doğru ilerliyor. İktidarı ele geçirme amacıyla hazırlıklarımızı yürütüyoruz. Taktığımız bizden yana olanları harekete getirip esa sdüşmana ve işbirlikçilerine hergün biraz daha şiddetle yüklenmek.

Bugün en önemli düşüncemiz karanlıkta yaşayan, ne olup bittiğinden habersiz halk kitlelerini kendi yanımıza çekebilmek. Onları devrimden yana kazanabilmek için mücadeleyi kızıştırmak, devrimcilerin gücünü ve yöneticilerin güçsüzlüğünü göstermek. Bunu iki şekilde yapıyoruz: sözlü propagandayla, hareketlerimizle; hareketin ne olduğunu anlatıyoruz onlara, sonra ileri mücadele şekillerini gösteriyoruz, bazan onlar da katılıyorlar. Bu şekilde yayılıyor Hukbalahap. Bu şekilde devletin baskı organlarına silâhlı hücumlar yapılıyor. Hukların gücünü halka göstermek için kasabalar geçici olarak alınıyor.

Ana güçler ve bilinçsiz halk. Uyandırma ve plânları uygulama. Strateji-taktik.

Emniyet birliklerinden Pedring, Büyük Ev'in dışında odun kesiyor. Dışarı çıkıp yanına oturarak seyretmeye koyuluyorum. Önündeki büyük kütüğe inen darbelelerin hepsi hesaplı gibi, bir tek lüzumsuz vuruş yapmıyor. Tek vuruşta bir odun parçası çıkarıyor.

«Pedring, diyorum, iktidarı ele geçirmenin anlamı nedir sence»? Bir an bana bakmak için işini bırakıyor. «Çok şey», diyor ve kesmeye devam ediyor.

«Neler meselâ?»

Bir kaç parça odun çıkarıyor, sonra konuşuyor:

«İktidarın benim iktidarım olduğunu hissedeceğim. Ülkede önemli kararları benim alacağımı söylemek istemiyorum. Bu kampta da ben karar almıyorum. O iş iyi düşünmesini bilenler için, G.Y. gibi. Ama o zaman ben

de bana verilen görevi, önemli bir görev olduğunu bile-
rek yapacağım, bana önemli bir iş yapıyormuşum gibi
davranacaklar. Burada olduğu gibi.

Kendi kasabamda gücümü daha çok hissedirim sa-
nıyorum. Bilirsin, bugün iktidar demek, toprak ağası de-
mek. Benim memleketimde toprak ağasının onayı olma-
dan kimseye iş verilmez. Ağaların isteklerine hizmet
eden ve ağalara sadık olanlara bir mükâfattır iş vermek.
Polis olmak istesen, öğretmen olmak istesen yada sade-
ce yol işçisi olmak istesen ağaya başvurman gerekir ya
da kâhyasına. Seni beğenirse, yani militan olmadığına,
seçimde onun adamlarına oy vereceğine kanaat getirirse
verir işi. Ağa kendini yada malını korumak istesin, bir
parmağını oynatmasıyla polis birlikleri emrine koşacak-
tır. Bir köylü kendisini ağaya karşı korumaları için po-
lise gitmeye görsün ya alay ederler, ya dayak atarlar.
Köylü ağanın kölesi olmak için yaratılmıştır bu düzen-
de.

İktidar değişince bütün bunlar kalmayacak. Yete-
nekli ve halkın çıkarına ihanet etmeyecek kişiler iş bula-
cak. Herşey komitelerce yönetilecek, komiteleri de halk
seçecek, hiç bir baskı altında kalmaksızın. Hiç kimse tek
başına kararlar verip emirler yağdıramıyacak. Belki ben
de bir komitede olacağım. Hoşuma gider bu gerçekleşir-
se. Polis kuvvetinin görevi ise, sadece halkı korumak
olacak.

Daha çok yiyecek bulabileceğim. Ayakkabı da alabi-
lirim kendime. Daha iyi bir evde yaşayabilirim. Çocuk-
larım okula gidebilirler, her dereceli okula. Hepimiz da-
ha iyi bir eğitim görebiliriz. Bütün bu şeylerden herkes
fazlasıyla yararlanabilir o zaman, çünkü ülkenin parası-
nın çoğu ağaların, karaktersiz politikacıların, ya da pa-
rayı yurt dışına çıkaran yabancıların eline geçmiyecek.

Bütün bunlardan da üstün tuttuğum bir yönü var
bizim iktidarı almamızın; bütün halk arasında bu kamp-
ta olduğu gibi iyi ilişkiler kurulacak. Kimse kimseyi kan-
dırmayacak, kimse kimsenin aleyhine çalışmayacak,
kimse kimseye kötü davranmıyacak. Hepimiz aynı hak-
lara sahip olacağız ve bir birimize yardımı görev bile-
ceğiz.»

Bir an susuyor. Devam ediyor sonra:

«Ülkemin liderlerinin odalarına, bir yoldaşın odasına girercesine girip çıkabileceğim.»

37.

Beyaz elbiseli bir genç kız, çevresinde oturan insanların sorularına cevap veriyor. Korkusu belli yüzünden. Virji bu kız, düşmanın eline düşünce Longos'taki ve öteki kasabalardaki merkezlerimizin yerini gösteren kız. Onun verdiği bilgiler üzerine birçok kişi yakalanmış tevkif edilip işkence çekmişler, bu yüzden çalışmalarımızın bir çoğunda yer değişiklikleri yapmak gerekmiş. Santa Kruz'a baskın yapıldığında oradaki hapisanedeymiş ve serbest bırakılmış. Kardeşi, Polis Birliklerinin barakalarına yapılan hücum sırasında ölmüş. Şimdi burada kendisi. Devrimcilerin mahkemesinde yargılanıyor.

Evet, diyor, konuştum. Düşmanların aracına binip kasabalardaki merkezlerin yerini gösterdim. Ama yoldaşlarım emin olabilirler ki çok işkence çektim. Tecavüz ettiler, daha akla gelmez bir çok şey yaptılar. Nemli gözleri çevresinde kendini dikkatle dinleyen yüzlerde geziniyor. Konuşmuyor bu yüzler, sadece bir baş işaretleriyle bir sonraki sorularını soruyorlar. Sorular, cevaplar uzayıp gidiyor. Akşamın gölgeleri doldurmaya başlıyor odayı. Sonra konuşmalar bitiyor, kız önündeki kâğıtta yazılı olanların altını imzalıyor.

Dışarda akşam oluyor yavaş yavaş. Küçük bir silâhlı grup yarı karanlıkta silâhlarına dayanmış duruyorlar. Bir tek ses çıkmıyor ağızlarından. İnfaz müfrezesi bu. Bu mücadelede ihanet cezasız kalamaz.

Emniyet birliği erlerinden Menong'un silâhları alınmış. Nöbette uyurken bulunmuş dün gece. Havada huzursuzluk var. Ete'nin ve Virji'nin hayalleri kafalarda.

Ama herşeyin kanla temizlendiği bir hareket değil bu. Disiplinli ve sadık olmaları gerekiyor herkesin, ama bu konuda karar verenlerin de kendilerini yerinde frenledikleri bir gerçek. Menong için hemen bir ceza verilmiyor, sırf ötekiler ceza gördüler diye. Biraz daha dikkatli, biraz daha titiz mahkeme bu kez. Bir araştırma

kurulu ve iki gün süreyle olayın detaylarını inceliyor bu kurul.

Birinci gerçek şu: Olaydan bir gün önce Menong, le-vazım ulaştırma birliğindeymiş, bütün gün şehirden kampa yük taşımış, sonra da hiç uyumadan nöbete kon-muş.

İkinci olarak, o günkü nöbetçi subay görevini ihmal etmiş, nöbettekileri uyanık tutmak için her zamankigibi dolaşıp nöbetçileri kontrol etmemiş.

Üçüncüsü, Menong'un bulunduğu yerdeki nöbet yeri kamışlardan yapılmış gayet rahat ve uyku ge-tirecek kadar cazipmiş.

Bütün bu gerçekler, sorumluluk duygusu gereklği öne sürülerek tartışılıyor. Menong'a ölüm cezası veril-mesini isteyenler var, ama azınlıkta kalıyorlar. Sonunda verilen ceza şu: üç yıl ağır işçilik, odun kesmek, yük ta-şımak, yemek pişirmek. Verilen cezalardan en kötüsü silâhlarının alınması.

Menong, baltasını silâh gibi asmış omuzuna yürü-yor, ama gözleri yerde. Artık bir asker olmadığını düşü-nüyor.

38.

Kendimize aşırı derecede güvendidik, şimdi bunun ce-zasını çekiyoruz.

Santa Kruz'a yapılan baskının bu bölgede düşmanın moralini bozduğu düşünülüyor, bu yüzden öteki bölge-lerdeki koşullar gerektiğince incelenmeden Manila'ya merkez komutanlığına kuryeler gönderilmesine karar veriliyor. Hücum hareketi hakkında bilgi verecekler ve Santa Cruz'da yapılan baskın sonucu el konulan para-lardan bir kısmını götürecekler. G.Y.'nin iki genç kız kuryesi ve bir çocuk, Ruming, yola çıkmaya hazırlanı-yorlar. Şehre gidecekleri için heyecanlı hepsi, çünkü şe-hirde sinemaya gitmek te var. Mesajlar ve para iki kat-lı dokunmuş BAYONG'ların arasına konuyor. Silâhlı bir muhafızla birlikte yola çıkıyorlar. Neşe dolu sesle-rini duyuyoruz gittikçe uzaklaşan.

Sabahın erken saatlerinde silâhlı muhafız koştura

koştura geri dönüyor. Çok düşünceli bir hali var. Büyük Ev'in dışında G.Y. ile birlikte yere oturup konuşuyorlar. Yere birşeyler çizdiklerini görüyoruz konuşurken. Son derece ciddi bir rapor veriyor anlaşılan. Kuryeleri her zamanki gibi kasabanın dışına kadar götürmüşler ve kuryeler her zamanki evlerin arasından geçip girmişler kasabaya. Biraz sonra büyük bir kargaşalık olmuş, bağrışmalar, silâh sesleri duymuşlar. Ne olduğunu anlamak için geri dönüp kasabaya yaklaşıncı, polis birlikleriyle dolu olduğunu görmüşler, neredeyse bir ikisiyle karşılaşıyorlarmış. Hindistan cevizi bahçeleri içindeki merkezimizde beklemişler, ama gelen olmamış. Büyük bir ihtimalle bütün kuryeler yakalanmış.

Endişe içindeyiz hepimiz. Kampta kimse çalışmıyor. Acaba Virji'nin başına gelen etkili oldu mu kuryeler üzerine, ama öyle olsa konuşmasalar da mesajlar var yanlarında. Öğleden sonra biraz rahatlıyoruz. Ruming geliyor. Anlattıklarını dinleyinceye kadar herkes çok neşeli. Kızlarla birlikte kasabaya girmişler ve tam her zaman irtibat sağlanan kulübelerden birine girmek üzereyken iki polisle kucaklaşmışlar neredeyse. Üçü de koşup evlerden bazılarına girmek istemişler, ama halk korkudan pencerelerini kapatıp pancurları indirmiş, çünkü polis sürekli bağırıp havaya ateş ediyormuş. Ruming, kızların ikisinin de yakalandıklarını görmüş, BAYONGLAR da onlardaymış. Kendisi küçük olduğu için evlerin altına saklanıp karanlıkta kaçmış sonradan.

Ne yapacağız şimdi? Endişe içinde oturup beklemekten başka yapılacak birşey yok. Mesajları şöyle bir okumak bile, düşmanın, hareketin ana kuvvetlerinin yakında olduğunu anlamasına yetecek. Düşmanın hareketlerini kontrol etmek için her yöne gözcüler göndermek zorunda kalacağız. Ruming gönüllü gitmeye, kurye olarak başarısızlığa uğradığını düşünüyor, kendini temize çıkarmak istiyor. G.Y. gülüyor ve izin veriyor. Ruming'in boyu elindeki tüfek kadar ancak. Samonte'nin sadık güvenlik eri ile birlikte gidiyorlar.

Akşama doğru hindistan cevizi bahçelerinin olduğu yönden doğru silâh sesleri geliyor, önce tek tük atışlar, sonra, üç-dört dakika süren sürekli atışlar. Sonra

akşamın ışıklarını ve karanlığı her yanından saran bir sessizlik. Herşeyimizi toplayarak uzanıp sessizliğin bozulmasını bekliyoruz, sabah oluyor. Gözcüler geliyor geri.

Çok haber var, hepsi de kötü. Longos baştan aşağıya silâhlı polis birlikleriyle dolu ve daha da geliyor kamyonlarla. Sivil halkın tarlalara, hindistan cevizi bahçelerine ya da ormana girmeleri yasaklanmış. Birliklerin araçlarını taşımak için halktan adam tutuluyormuş. Bütün belirtiler oldukça büyük bir harekâta girilmek üzere olduğunu gösteriyor, yeri de ormanın içlerine doğru.

Silâh seslerinin de bir hikâyesi var. Ruming anlatıyor. Sisu ile birlikte hindistan cevizi bahçelerinde gezinirken bir bölük polise raslamışlar. Rehberlerini Ruming hemen tanımış, eskiden Huk olan ve şimdi ispiyonluk yapan Kaballes. İki Huk çocuk, hiç tereddüt etmeden hemen yere çömelip bölüğün üzerine ateş açmışlar. Caballes ve bir polis vurulmuş, daha sonra Ruming ve Sisu tabana kuvvet kaçmışlar, bütün bir bölük arkalarından ateş etmiş, ama burunları bile kanamadan kurtulmayı başarmışlar. Ruming temize çıkmış oluyor böylece, on yaşında bir Huk, bir kahraman.

Ama küçük bir zafer bu. Olayların gidişini değiştirmiyor. Kaçma sırası bizde şimdi.

39.

Üretim üsleri, evi barkı olamayan Huklar için adeta bir otel yerine geçiyor.

Sierra Madre'ler boyunca iki ana Huk yolu var. Dışta ve kasabalara daha yakın olanı askeri hat; Alan komutanlığına bağlı, silâhlı kuvvetlerimiz bu yolu kullanıyor. Daha içteki hat üretim üslerini ve kampları birbirine bağlıyor. Akşam olmak üzereyken biz bu ikinci yolu izliyoruz. Bütün kamp personeli taşınıyor, her külebe halkı bir grup yaparak yola çıkıyoruz, daha önceden fazla eşyalarımızı gizli çukurlara saklayarak. İki saatlik yoldaki ilk üretim üssünde tekrar toplanacağız bir araya.

Geç vakit üsse vardık. Burası ormanın ortasında

derin bir göl gibi, akşamın soluk ışıklarıyla aydınlanan gökyüzü, denizin parıltılı yüzeyi tepemizde sanki, bastığımız yer de mavi-yeşil deniz dibi. Kenarlardaki ağaçlar birbirlerine o kadar yakın ki, sanki karanlık bir duvar çevremizde. Yerde CAMOTE ve CALABASalar ağaç köklerinin üstünü kaplamışlar, denizin dibindeki mercan kayalarının üzerinden yosunlara basarak yürür gibi gidiyoruz. Ağaçların arkasında bir geyik hareketsiz durup bize bakıyor, bir süre sonra dalgaların arasından gider gibi zarif hareketlerle uzaklaşıyor.

Bu üretim üssü ağaçların kesilmesiyle elde edilmiş birçok alanın ince yollarla birleşmesiyle meydana gelmiş. İlk alanda duruyoruz. Ufacık bir kulübe var bina olarak burda. Beş kişiyiz, Celia, ben ve üç muhafız. Gene de içeriye sığışıp yemek pişiriyoruz. İçerisi çok kalabalık, yemek bittiği halde açız çoğumuz, gene de bu küçük kulübede biraz mutluyuz. Kaçmanın verdiği belirsiz bir huzursuzluk var. Hukların savaş ve yürüyüşlerden sözeden acıklı şarkılarından söylüyoruz hep birlikte.

Sabahleyin yağmur başlıyor. Sisli, gri bir şafakla uyanıyoruz. Kahvaltı niyetine bir parça haşlanmış pirinç yiyip, bir sonraki alana doğru yola çıkıyoruz. Ötekilerle toplanacağımız yer burası.

Yüz kişi kadar varız, orada burada dağınık duran kulübelere çıkan. Bizim sıralandığımız yamaçta ağaçlar daha yeni kesilmiş, bazıları yarı yarıya yakılmış. Sıramızın her iki ucu da ağaçlık yerlere kadar uzanıyor. Yağmurdan büzülmüş duran sırada tarihin görüp göreceği her tür göçmene benzeyen var: yağmurdan iki büklüm, sırtlarında giysilerin her türlü, kimi şapkalı kimi şapkasız, kimi bez pabuçlu, kimi yalınayak; erkekler de kadınlar da pantolonlu, paçalarını çoraplarının içine sokmuşlar, sırtlarında koskoca paketler, çadır bezleri, kap-kacak, silâhlar başaşağı tutulmuş, uçlarından yağmur damlıyor. Komutanlar önümüzden geçip kontrol ediyorlar, her grubun başkanından raporunu dinliyorlar. Sisler arasında hareket emri geliyor ve çamurlara bata çıka ayaklarımız kaya kaya yürümeye koyuluyoruz.

Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor, orman

engel olamıyor ıslanmamıza. Aksine her dalın, yaprağın üzerine doluyor sular, bir dokunuşta boşalıyor üstümüze. Celia ile benim yağmurluklarımız var, ama şehrin sokaklarında işe yarar ancak, burada işimizi güçleştiriyor, sürekli dallara dikenlere takılıyor. Sonunda çıkarıp paketlerimizin üstüne bağlıyoruz. Bir an içinde iliklerimize kadar ıslanıyoruz. Gözlüklerim ıslanıyor, çamurlu parmaklarımla silmeye çalışıyorum, daha beter oluyor. Yapraklar korkunç gürültü çıkarıyor yağmurda.

Yolumuz bütün sabah boyunca kıvrıla kıvrıla yamaçlardan gidiyor, çoğu yerde ırmak gib oilmiş seller yolumuzu kesiyor. Sulu bir çamur var her yerde, ayaklarımız kayıyor sürekli.

Çok yavaş ve güçlkle ilerliyoruz. Köklere ve otlara tutunup kendimi yukarı doğru çekiyorum, sonra ayağım bir kayıyor, 15 metre aşağıda ağaçlara çarpıp durabiliyorum ancak. Ayakkabılarımıza ve üstümüze başımıza bulaşan çamur iyice güçleştiriyor ilerlememizi.

Öğleye doğru yağmur ve rüzgâr sesleri arasında bir gümbürtü duyuyoruz. Yakınlarda bir yerde nehir var. Gümbürtü nehrin iyice daraldığı kesimden geliyor. Sonunda dik bir yamaca geliyoruz, altımızda nehir kayıyor, kayıp düşmek, ölüm demek. Çamurlara oturup santim santim ilerliyorum ağaçlara tutunarak. Sonunda nehrin kıyısında buluyorum kendimi.

Nehrin kıyıları ve yatağı koca kaya parçalarıyla dolu. Yağmurla yükselen sular köpükler yaparak çağlıyor bu kayalardan. Karşıya geçmek güç olacak ama kaçınılmaz bir iş. Akıntı belimize kadar yükseliyor yer yer. Rüzgâr yağmur damlalarıyla kamçılıyor sırtımızı. Karşıya bir insan köprüsü kurmayı başarabiliyoruz sonunda, kuvvetli olanlar önden kayalara tutunarak ilerleyip yapıyorlar bunu. Neredeyse yuvarlanarak basıyoruz ayağımızı karşı kıyıya, kimse hissetmiyor gök delinmişcesine inen yağmuru.

Durup yemek molası veriyoruz. Bu sıırıslıkam yerde ateş yakmak imkânsız gibi, ama gene de yapıyorlar, büyük bir örtüyle kayaların altına sıkıştırılmış sopaların üstünden çadırımsı bir şey yapılıyor, altında yanıyor ateş. Sıcak pirinci aceleyle yiyoruz. Yemek, yağmurdan

soğuyor ve çorbaya dönüyor. Islak vücutlarımız rüzgârı yedikçe çenelerimiz takırdıyor.

Bekleyip dinlenmeye vakit yok, sabah geldiğimiz kadar daha bir yol gideceğiz. Yeniden çamurlara dalıyoruz. Önce bir yamacı tırmanıyoruz, sonra bir düzlüğe iniyoruz, hep aynı orman, hep birbirinin aynı ağaçlar. Sülükler başlıyor, her dakika makinalaşmış gibi bacaklarımızdan çekip almak zorunda kalıyoruz.

Öğleden sonra. Yağmur sesleri ninni gibi gelmeye başlıyor, gözlerim düşüyor, bütün adalelerim gevşiyor. Gideceğimiz yeri düşünemiyorum artık; sadece ayak üstü duracağımız yeri düşünüyorum.

Ayakta yarı uyur sekiz saatlik bir yürüyüşten sonra küçük bir çayı geçiyoruz, dalları aralıyoruz ve bir açıklıkta buluyoruz kendimizi. Yağmur boşanıyor hâlâ yüzümüze. Kulübelerinden çıkan insanlar, hoş geldiniz sesleriyle koşuyorlar, sırtımızdan yüklerimizi alıyorlar, sıcak ocakların başına götürüyorlar bizi. Yiyecek ve yatak veriyorlar.

Hepimizin odası manzaralı.

40.

BAGONOG SİLİNG. Yeni Doğu. Halkın bu üretim üssüne taktığı ad. Galiba bütün Huklar birer hayalperest, birer şair.

Bu güzel yere bundan daha uygun bir ad bulanamazdı. Yeşil tepelerin arasında uzanıyor. Ortasından geçen genişçe bir ırmak bir U dönüşü yapıyor burada, kıvrımın içinde kalan ve dıştaki kıyılar dümdüz küçük bir vadi gibi uzanıyor. Çok verimli topraklar. Yemyeşil yüksek tepeler uzanıyor çevresinde. Pirinç yetiştiriliyor burada, aynı zamanda CASSAVA, CAMOTE, CALABASA, domates, tütün.

Yağmurdan sonra berrak ve mavi gökyüzü. Bagong Silang'da barış var. Kulübelerden dumanlar tütüyor parlak güneşin altında. Bu kulübeler Kentaki'de avrupadan yerleşmeye gidenlerin kulübeleri olabilirdi pekâlâ. Dar patikadan ormana doğru ilerleyen şu adamlar silâhları ellerinde ava giden sınır bölgesi adamları olabi-

lirdi. Bunlar da aynı işi yapıyorlar, gittikçe zavallı bir hal alan kilerimize destek olması için ava gidiyorlar. Genç gözcüler de, bizi izleyenlerin olup olmadığını anlamak için keşfe çıktılar.

Üretim üssü yeni bir çehre kazandı, daha canlı, daha parlak. Bütün eşyalarımız, kurumaları için güneşe serilmiş. Dün yağmur ve çamurlar içinde beerbat bir gündü, ama yağmurdan sonra güneş ve yolculuktan sonra kulübeler var. Biz de güneşte yatıp güneşin sıcaklığından ve topraktan yeniden kuvet almaya çalışıyoruz.

Nehirde üretim üssünden bir kadın balık tutuyor, bir sopanın ucuna ip, onun ucuna da eğrilmiş bir toplu iğne takmış. Daldırıyor, çekiyor, bir BİA parıldıyor gümüş gibi. Daldırıyor, çekiyor, gümüşü parıltı. Daldırıyor, çekiyor, gümüşü parıltı. Basit bir temposu var.

Celia ile biz de yiyecek arıyoruz, CAMOTE yaprakları, yumuşak TALBOS. Arada başımıza kaldırıp, güneşte parıldayan ırmağa, yeşilliklerin üzerine düşen sarı ışığa bakıyoruz.

Bu kadar güzelliğin ortasında, biraz aç kalmak dokunmuyor insana.

41.

Üssümüzden ayrıldığımız için yeni bir yer bulmak zorundayız kendimize. Bagong Silang güzel bir yer, ama büyük bir kamp için elverişli değil. Kasabalardan çok uzak, civardaki merkezler bu kadar insanı doyurmaya yeterli değil.

Öncü gruplar korunma erlerimizin çoğunu da alarak güneye doğru yollarına devam ediyorlar. Bu erler aynı zamanda inşaat işçileri olarak çalışıyor. Cavinti ve Luisiana kasabalarına yakın bir yerlerde kampımızı kuracaklar. Biz eğitim grubu Bagong Silang'da kalacağız, okul programımızı aksatmak istemiyoruz. Öğrenciler bir hükûmet harekâtı sırasında bile kordonları yarıp geliyorlar. Yeni Doğu gibi bir yerde çalışmak ve öğretmek karar, son derece memnun edici bir karar.

Buradan levazım birliklerimiz doğuya doğru, deniz kıyısındaki Mauban sahil köylerine gidiyorlar.

Bırakalım düşman Longoz civarındaki boş kamp-
larda istediği gibi cirit atсын.

Bir satranç tahtasındayız. Bir yerde kısıtılınca baş-
ka bir kereye geçiyoruz.

42.

Bagong Silang'ın üzerinde mavi-siyah bir gökyüzü
var. Kulübelerden uzaklaşmadan yağmuru bekliyoruz.
Kuzeyden doğru gümbürtüler gelmeye başlıyor. Gök-
gürültüsü? Şimşek? İkisi de değil. Bombalama ve tarama.
Düşman uçak kullanıyor. Bütün öğleden sonra gümbür-
tüler ve makinalı tüfeklerin tarakaları duyuluyor. Bazan
aralıklarla, bazan çok yakından, bazan uzaklardan. Ne-
reye hücum ediyorlar? Büyük Ev? Üretim üsleri? FC'-
ler? Ağaçların altında bir aşağı bir yukarı yürüyor,
uçaklar buraya gelecek olursa sığınak olarak nereyi kul-
lanabileceğimizi düşünüyoruz. Kocaman kökleri olan
ağaçlar var, oyuk içleri. Ormanın emniyetli olduğunu
söylüyoruz birbirimize.

Güneş batımadan biraz önce bir tepenin ardından
iki uçak görünüyor ve Bagong silang vadisine doğru da-
lıyor. P-51 uçakları bunlar, ikinci dünya savaşında Ame-
rikalıların kullandığı ve şimdi Filipin hava kuvvetlerine
askeri yardım olarak verilen uçaklar. Savaş sırasında
ben de 5. Amerikan Hava Kuvvetlerine bağlıydım, bu
uçaklara hayrandık hepimiz o zaman. Faşistlere karşı öz-
gürlük savaşında kullanılacaklarını düşünürdük. Bugün
aynı uçaklar özgürlüğü için savaşan halklara karşı kul-
lanılıyor. Acı ve kırgınlıkla izliyorum dehşet saçan uçak-
ları. Amerikan fabrikalarında bu uçakları yapan işçileri
düşünüyorum.

Böyle bir gün için miydi bunlar?

Boş alanın tepesinde dönüyorlar defalarca. Ağaçla-
rın yaptığı duvara dokunacak gibi alçalıyorlar, ağaçlar
sarsılıyor. O kadar yakındalar ki, bizi arayan pilotun
başını görüyoruz, kanatların altına yerleştirilmiş bom-
baları görüyoruz. Karanlık bulutlar, ya da akşamın geç
saati görmelerini engelliyor olmalı ki, bombaları bırak-
mıyorlar. Ama makinalı tüfeklerin takırtısıyla kendimi-

zi yere atıyoruz, toprak tadı geliyor ağzımıza. Gelişigüzel ateş ediyorlar ağaçların arasından. Sonra birden yükseliyor uçaklar, tepelerin ardında gözden kayboluyor. Motor gürültüleri uzaklaşıyor ve kesiliyor.

Gizlendiğimiz yerden çıkıp açıklıkta ne yapacağımızı bilmeksizin dinliyoruz gökyüzünü.

43.

Gözcüler dönüyorlar, çamura bulanmış ve bitkin. Ormandaki polis birliklerini izlemişler gizlice. Düşman ilk kampımızı ele geçirmiş. Gözcüler birkaç metre öte-lerinde gizlenip bizim eski kulübelerimizde yemek pişirip yemelerini, daha sonra kampı yakıp oradan ayrılma-larını seyretmişler. Herşey kül olmuş orada şimdi. Yol-daşlarımız kızıp ateş açmak istemişler, ama kendilerini göstermemeleri konusunda çok sıkı emir almışlardı.

Hava hücumu ormanın derinliklerine kadar etkili olmuş. Büyük ev isabet almış, ama pek hasara uğramamış. İki üretim üssü bombalanmış, bombalar ağaçlar arasına düşmüş. Halk saldırıdan kolayca koruyabilmiş kendini. Yaya gelen düşman o kadar ilerilere girmemiş, eski kampımızı yakmayı yeterli bulup kasabaya dönmüşler.

Onlardan iki adım ilerdeyiz.

44.

Üretim üssüne bakan tepelerden birindeki bir tara-çada yeni okulumuzu kuruyoruz. Öğrencilerin hepsi gel-diler, kendi elleriyle okulun yapımında çalıştılar, üç gün içinde tamamlandı. Fazla birşey yok aslında, bir arka duvar var tepeye dayanıyor, iki yanı ve önü açık. Uzun bir platform var, son derece düzensiz ve engebeli üstü, bir yanında ateş yakmak için yer yaptık. Tam önünde de ağaç kütüklerinden sıralar konuldu. Kara tahta niye-tine aynı eski örtümüzü açıyoruz, son derece kirli ve bu-ruşuk, çünkü taşıma sırasında paket yapmak için kulla-nılmıştı. Okul açılmış oluyor böylece.

Öğrenciler bir okul alanı yapmakta ısrar ettiler. Ça-

lı çırpıdan yaptıkları tırmıklarla yeri tertemiz ve dümdüz yaptılar, burada sabahları herhangi bir üniversite öğrencisi gibi ellerinde kitapları geziniyorlar. Kökleri adam boyu koskoca bir ağacın altında köklerden oturma yerleri oyarak bir tartışma odası yaptılar. Sınıfta ortaya konulan konular üzerinde konuşuyorlar burada.

Hepsinde korkunç bir öğrenme hevesi, kendilerini mücadeleye en uygun şekilde geliştirme isteği var.

Karşıma öğrenci olarak gelen bu insanlar karşısında kendimi biraz ezik hissediyorum. Buraya düşman kordonunu yararak, herhangi bir öğrencinin tüylerini ürpertecek koşullar içinde geliyor bunlar. Yeni levazım hattımız şimdilik pek düzene giremediğinden okullar için ayırdığımız yiyecek hakını büyük ölçüde kesmek zorunda kaldık. Gene de ümitsizliğe kapılmıyorlar.

Okul devam etmeli, diyorlar.

Bunlar Huk öğrencileri:

Jorge Frianeza, uzun zamandır düşman tarafından tanınıyor ve aranıyor. Buraya gizlice bir sürü kontrol noktasından geçerek gelmiş. Jorge, Filipinlerden başka bir yerde bulunmuş 3-4 Huktan biri. 1930 yıllarında Şikago'da bulaşıkçı olarak çalışmış. İki yıl önce baş liderlerdenmiş Huklar arasında, ama yanlış politika izlemesi sonucu Alan örgütlenme görevine verilmiş. Şimdi başarılı olduğu görülüyor ve daha yüksek görevlere, daha büyük sorumluluklara hazırlanıyor.

Sırtındaki giysileri dışında tek malı kalın ceket, hem battaniye olarak, hem ceket olarak kullanıyor. Yastığı bir tahta parçası.

İgnacio Dabu Orta Luzon'dan, Pampagna'dan dağ yolunu aşarak gelmiş. Haftalarca yürümüş buraya gelmek için, karayolundan gelmeyi göze alamamış, dağ yolundan bile gelmesi mesele olmuş zaten; yanındaki iki muhafızla birlikte iki kez polis birlikleriyle çarpışmak zorunda kalmışlar. Sayısız savaşlarda askermiş.

Miguel David (Peping) de dağ yolundan haftalarca yürüyerek gelmiş. Yanında bir tek muhafız varmış. Peping'in sağ kolu polis birliklerinin kamplardan birine yaptıkları baskın sırasında kurşunlarla parçalanmış, şimdi hiçbir işe yaramadan sallanıyor omuzundan. Kor-

kunç bir görünüşü var. Sol eliyle yazmayı öğrenmiş Pe-ping. Reco 2'nin ED başkanı.

Amando Del Castillo (Alunan) Mateo del Castillo'-nu oğlu. Mateo Ulusal köylü sendikası'nın başkanıymış. Panayın Visayan adasından geliyor Alunan. Buraya en uzun yolu aşip gelen o. Karaları denizleri aşip gelmiş, hem de normal yollardan. Ormandaki bu kulübeye gelebilmek için akıl almaz tehlikeler atlatmış.

Başkaları da var: Algo, karısı Luz, Güney Luzon'daki Reco 4 bölgesinden Valdo. Buraya gelmek için fazla uzun bir yolculuk yapmamış bunlar, ama 1942 yılından beri dağdan inmemişler. Valdo 1930 yıllarında Asedillo ile birlikte savaşmış. Asedillo'nun çok hazin bir hikâyesi var: Bir grev sırasında kargaşalık ve isyana teşvikle suçlanınca dağlara kaçmış, aylarca bütün polis birliklerini peşinde koşturmuş, sonunda öldürüp başını bir sopanın ucuna asmışlar Kavinti'de kasaba alanında.

Ağaçların dalları arasından sızarak güneş giriyor kulübeden içeri, derme çatma tahtadaki yazıları aydınlatıyor. Rüzgâr geliyor, yağmur ıslatıyor öğrencileri. Ders verirken aşağı yukarı gezindikçe sınıfta ayaklarımızı çamurlar bulaşıyor. Hava, uzak yollar, açlık, hiçbirinin önemi yok. Ormanın ortasında öğrenmeye, öğretmeye devam ediyoruz.

Dinlenme günümüz. Celia ile birlikte üstten çıkıp hiç bir yolun geçmediği yerlere gidiyoruz. Nehir kıyısına çıkıyoruz birden, su içmeye gelmiş geyikler gibi ürkek ürkek bakınıyoruz sağa sola el ele tutuşarak.

Burada beyaz çakıllardan güneşte parıldayan bir sahilecik olmuş. Gözlerimizi kırıştırıyoruz bu kadar aydınlığa alışkın olmadığımızdan. Pabuçlarımızı elimize alıp yürüyoruz çakıllardan, tabanlarımız yanıyor.

Bütün bu süre içinde ilk kez yalnız kalıyoruz Celia ile. Kampta herkes aynı yerde uyuyor, her hareket kontrol altında, özel hayatı sürdürmeye imkân yok. İşte şimdi ormanda kendimize bir yer bulabildik, bir yanımızda ağaçlardan bir duvar, masmavi gökyüzü çatımız, yer bembeyaz, ortasından mavi bir şerit geçiyor.

Sırtımızdakileri çıkarıyoruz, ikimizin vücudu da son derece beyaz. Güneş tatlı tatlı vuruyor sırtımıza. Ka-

yaların üzerine oturuyoruz, ayaklarımız suda. Celia'nın bacaklarındaki su damlaları pırıldıyor güneş vurdukça. Keyifle suları sıçratıyoruz, kahkahalarımız çınlıyor ormanda.

Daha sonra büyük bir kayanın üzerine oturup kurulanıyoruz. Celia uzun siyah saçlarını tarıyor, kızıl pırıltılar belirmiş saçlarında güneşten. Yanımızda küçük bir et konservesi var, böyle bir gün için saklıyorduk biraz da suçlu hissederek kendimizi. Konserveyi açık parmaklarımızla yiyoruz, bunu yapmaya hakkımız var mı diyen sesi içimizden susturmaya çalışarak.

Birbirimize sokulup oturuyoruz, yaşantımızdan söz ediyoruz.

Fazla sürmüyor eğlencemiz, Ağaçların gölgesi sahile vurmaya başlıyor, bizi geriye çağırıyorlar sanki. Kalkıp ormana dönüyoruz, herkesin ortak sorunlarını düşünmeye.

46.

Manila'dan gazete ve mektup gelmiyor, açık dünyadan sesler. Kuryenin üretim üssünden doğru geldiğini görüp büyük ağacın yanında karşılamak için koşuyoruz. Ağacın köklerine oturup oracıkta adeta parçalayarak açıyoruz küçük paketleri. Neler olup bitiyor, yoldaşlarımız ne âlemdeler merak içindeyiz her zaman. Haberler akıyor sayfalardan. 26 Ağustos'tan beri Kuirino yöneticileri panik içindelermiş. Malakanang Sarayının yanında Pasig nehrinde harekete hazır özel motor cumhurbaşkanı ve ailesini kaçırmaya hazır bekliyormuş, Huk'ların Manila'ya girmeleri ihtimaline karşı. Filipin ordusunda binbaşı ve albay seviyesinde subaylar arasında birçok kişi Hukbalahap'la ilişki kurmuş, ülkedeki yozlaşma sürdüğü takdirde bize katılmaya hazırlar. Ordu saflarından Hukbalahap'a geçişler günlük olaylardan olmuş artık.

Bunlar hepsi birikimin birer parçası, ama dahası var. Manila'ya bir sürü Amerikan Misyonu gelip gidiyormuş bu arada. Bell Misyonu oradaymış bu günlerde. Sallantıda olan hükûmetin durumunu kurtarmak için

yapılacak ekonomik yardımlar konusunu inceliyor ve halkı sakinleştirmek için neler yapılması gerektiği konusunda akıl veriyorlarmış. Melby misyonunun da görevi, Filipin halkının iç işlerini halletmek için ne kadar Amerikan yardımı gerektiğini hesaplıyormuş. Bir de Filipin ordusu istihbarat servisini geliştirmek için eski Amerikan OSS subaylarından bir grup gelmiş. Emperyalizmin kriz içinde olduğunun belirtileri bunlar.

Sallantılar başlamış bile. Savunma Bakanı gidiyor yerinden, yerine Amerikan Askerî Danışma Kurulu'nun seçtiği Roman Magsaysay getiriliyor.

Düşman güç kazanmaya çalışırken rahat vermemeliyiz; insiyatif bizde olmalı. Bu yüzden, diyor Sekreterlik, 7 Kasım'da bütün Bölge Komutanlıklarınca geniş kapsamlı saldırı hareketleri düzenlenecek, Manila'nın civarı da dahil olmak üzere. Bütün komutanlıklar hazırlansın, broşürler hazırlansın.

Okuduklarımızdan başımız kaldırdığımızda herşey dönüyor sanki çevremizde. Ormanı sakin ve hareketsiz görünce karşımızda, şaşırıyoruz. Yüzyılların kazandırdığı ağırlık ormanda.

47.

Banong Silang'a gelen çok fazla sayıda yol var: levazım yolu, kuryelerin hattı, askerî birliklerin yolu, avlanma yolları. Üretim üssü halkı şikâyet ediyor. Görevlerimizi nasıl yerine getirebiliriz yerimiz belli olursa? Haklılar. Güvenlik tedbirlerimizin yeterli olmadığına karar veriyoruz. Okul başka yere taşınacak.

Nehir boyunca bir saatlik yol gittikten sonra bir zamanlar FC üssü olan terkedilmiş bir siteye geliyoruz. Öğrencilerimiz, bir ara okul inşaatında işçilik yapmışlardı, şimdi de ulaşım birliği görevini yapıyorlar. Yol boyu bu sınıfta neler öğrendikleri konusunda şakalaşıyorlar.

Yeni yerimiz pek garip; hem güzel, hem de çok rahatsız. Irmak boyunca uzanan ağaçların gerisinde hafif meyilli bir boş alan var, bütün dağ boyunca görülen alanlardan. Belki de bir zamanlar ilkel KAİNGİNlerin

yerleriydi buralar. Bu boşluğun üstünde orman dik bir yamaç üzerinde uzanıyor. Burada gizli kulübelere giriyoruz. Celia ve öteki öğrencilerle birlikte oturduğumuz bina son derece dik bir yamaçta, dışarı çıkınca düşmek için dallara tutunmak zorunda kalıyoruz.

Öğrencilerden birinin bir mühendis kadar iyi görüşleri var, palmye gövdelerinin içlerini oyuyor, tepemizde bir küçük çağlayanın kulübemize su getiriyor, akar su var yani kulübemizde.

48.

Ormanda açlık, güç ve komik geliyor insana.

Bütün etrafımız ağaçlar, çalılar, sarmaşıklar, çeşitli bitkilerle dolu. Yağmurlardan ve verimli topraktan hayat buluyorlar. Bütün bunlar arasında hiçbirisi, biz insanların işine yaramıyor. Aç insanlar çevrelerinde her tarafı örten yeşilliklere bakarken aklını oynatabilir.

Açız. Düşman gene kasabadaki merkezlere baskın yaparak levazım hattını kesmiş. BALUTAN müfrezemiz uzaklarda bir kasabaya gitmek zorunda. Onlar yola çıktıktan sonra korkunç bir yağmur başladı, tayfunlar Sierra Madreleri kasıp kavuruyor; küçücük çaylar, herbiri birer ırmak oldu. Kulübemizin yanındaki çay köpüklerle kabararak akıyor, kulübemizin köşe direklerini yalayıp geçiyor. Adamlarımız bir sürü nehir geçmek zorunda kalacaklar.

Günler geçiyor, yağmur kesilmiyor bir türlü.

Yiyeceğimiz bitiyor.

Önce yiyecek miktarımızı yarı yarıya kesip UBOD'la idare etmeye çalışıyoruz. Az sonra bu havada gidilebilecek uzaklıktaki yerlerde UBOD kalmıyor. Aramaya gidenler saatler sonra sıırsıklam ve bitkin, bir-iki küçük parçayla dönüyorlar. Yalnız pirincimiz var, bir çuvalın dibinde bir lokma kalmış. LUGAV yemeye başlıyoruz, çoğu su, lapa gibi birşey.

Yağmur kulübeye öyle bir iniyor ki, sesimizi duyurmak için bağırmak zorunda kalıyoruz. Dışarda COGON'un karşısını göremiyoruz, gri bir perde asılı sanki.

Okulumuzun öğrenci birliğiyle bir toplantı yapıyo-

ruz. Derslere devam edecek miyiz, durduracak mıyız? Kısa bir tartışma oluyor. Devam, diyorlar, devrim hareketine, bir takım güçlükler olacağını bilerek giriyoruz.

Dersler devam ediyor. Öğrencilerden bazılarında baş ağrıları başlıyor, bütün gün oturamıyacak kadar zayıflar. Günde iki kez LUGAV yiyoruz, sonra bir kez, sonra o da bitiyor ve hiçbir şeyimiz kalmıyor. Bütün gece biribirimize sarılıp yatıyoruz ısınmak için, ama her şey ıslak kulübede ve rüzgâr giriyor içeri. Sabahleyin kalkmak mesele oluyor.

Günlerce hiçbir şey yemeden sınıfın karşısında ayakta birşeyler anlatmaya çalışırken başım dönüyor, kelimeleri bulmak için düşünmek zorunda kalıyorum. Oturup ağır ağır konuşuyorum. Celâ'yı seyrediyorum, bir deri bir kemik, ders veriyor, hattâ neşeyle yapıyor bu işi.

Devrim devam ediyor, diyor öğrenciler boyuna.

Nehrin alçaldığı gün geliyor sonunda, yoldaşlarımızla birlikte. Giysileri sırtlarına, saçları alınlarına yapışmış, yamaçtan yukarı çekmeye çalışıyorlar kandillerini. Sırtlarındaki yiyecekler de ıslanmış ama aldırıyoruz, yiyoruz keyifle. Sonra yeniden dersler başlıyor.

Öğrencilerimizin okulu bitirdikleri gün geliyor sonra, gururlu ve hevesli gidiyorlar.

Ve devrim devam ediyor.

49.

Bazan kulübede bir fırtınanın gürültüsüne dayanamayıp çıkıyorum dışarı, çalılıklara, dallara tutunarak biraz tepeye doğru tırmanıp açıklığa ve ilerideki ırmağa bakıyorum. İki palmye ağacı var orada, uzun boylarıyla öteki ağaçların arasından yükseliyorlar. Fırtınada sallanıyorlar ve kocaman yaprakları saç gibi dalgalanıyor havada.

Yağmur ve fırtına vuruyor ağaçlara, kırılacakmış gibi eğiliyor ince gövdeleri ya da titreşip kıvranıyorlar havada. Ama her seferinde eski durumlarına dönüyorlar, dimdik.

Hergün dışarı çıkıp bu iki ağacı seyrediyorum. Sanki herşeye nasıl dayanacağımı öğretiyorlar bana.

50.

Güneşli ve rüzgârlı bir gün, ama sıcak esiyor. Celia ile kulübernizin üstündeki yamaçtan yukarıya doğru yürüyoruz. Ağaçların rengi koyulaşmış yağmurdan temiz temiz kokuyorlar. Rüzgâr sırtımızdakileri çekiştiriyor, ağaçların yapraklarını birbirine vurup takırdatıyor.

Daha yukarda yamacın bir taraçasında boş bir kulübeye raslıyoruz.

Öğrencilerimizden bir kısmı burada oturmuşlardı, onlar gittikten sonra bomboş, terkedilmiş bir görünüşü var kulübenin. Eski ocaktaki külleri uçuruyor rüzgâr. Kâğıt parçaları yerde uçuşuyor. ANAHOV çatısının bir kısmı yerinden kopmuş bile, rüzgârda bir aşağı bir yukarı sallanıp duruyor.

Kulübenin arkasında kocaman bir ağacın dalları uzanmış kol gibi, yamaçtan aşağı doğru bir şeylere erişmek istiyor sanki. Korkutucu bir hali var, sanki kulübeyi kavramak istiyor. Yerde büyümeye başlayan bitkiler dikkatimizi çekiyor, bütün deliklerden rüzgâr yırtarcasına giriyor içeri.

Ormanda ne varsa sanki bir zamanlar insanların işgâl ettiği bu yeri geri istiyor. Huzursuz oluyoruz, hemen uzaklaşıyoruz oradan.

51.

Yemek yeniyor, küçücük lâmbamızın çevresinde bağdaş kurup okumaya çalışırken dışarda telaşlı ayak sesleri duyuyoruz. Bakıyoruz, Reg kapıda. Yağmurluğu omuzlarında, yağmurdan kararmış rengi. Lâmba aşağıdan yukarıya doğru aydınlatıyor yüzünü, ciddi dudaklarını ve gergin çenesini iyice ortaya çıkarıyor.

Yoldaşlar, diyor, kötü haberlerim var, çok kötü haberlerim var. Bir iki dakika önce radyodan dinledik.

Bekliyoruz, kımıldamadan.

Şehirdeki bütün lider yoldaşlarımız tevkif edildiler.

İfadesiz yüzler bakıyor Reg'e. Hepsi?

Hepsi tekrarlıyor. Büyük baskınlar olmuş. Aynı anda bir çok yerlere yapılan baskın sonucu ayrı ayrı evlerde yakalanmışlar. Hepsinin adları verilmiş, doğrulğundan şüphe etmeye imkân yok haberin. Sekreterlik olduğu gibi düşmanın elinde, bir sürü erimiz de. Düşman yüzlerce belge ele geçirdiğini iddia ediyor. Bir kısmından bazı parçalar okumuşlar. Bütün taktik plânlarımızı ve örgütümüzün her yönünü öğrendiler.

Gelebilecek haberlerin en kötüsü bu. Mücadelenin yönünü belirleyenler tevkif edilenler.

Hepimiz ayağa fırlıyoruz, birilerini suçlu bulmaya, yapılan hataları ve zararı hesabetmeye çalışıyoruz.

Bir hain. Bir hain olmalı ele veren.

Dikkatsizlik. Bu kadar şeyin güvenliği söz konusuyken nasıl bu kadar dikkatsiz olabildiler?

Güvenlik. Kim sorumluydu güvenlikten?

Bir felâket bu. Bir sonuca varmadan önce olayın ayrıntılarını öğrenelim.

Kendimizi, oksijen borusu kesilmiş bir dalgıç ya da arkalarındaki tünel çöküp boğucu dumanlarla karanlıkta kalan maden ocağı işçileri gibi hissediyoruz.

Bir süre sonra söylenecek birşey kalmıyor. Reg, kendi kulübesine gidiyor, omuzlarını kasmış, yağmurdan korunmak için. Ayakta çok gülünç bir halimiz var, birer birer oturuyoruz.

Bir kitabım var eşyalarım arasında, Fadeyev'in nefis romanı «**Ondokuzlar.**» Düşman kordonunu aşmaya savaşan Sibiryâ gerillalarını anlatıyor, sonunda 19 kişi kalıyor mücadeleyi südürecektir.

Küçük lâmbamızın çevresine oturuyoruz, bu kitabı okuyorum yüksek sesle. Kitaptan taşan yiğitlik örnekleri dolduruyor odanın her köşesini.

52.

Hukbalahap, boynu kesilince ölen tek başlı bir canlı yaratık değil. Yaşayan, gelişen ve çoğalan bir organizma, yaralarının üzerini kapayıp yeniden şekil verecek kendisine.

Liderlerimiz var, evet, ama kim bu liderler? Tahtayı oyarak kolları bacakları kafası olan bir kukla ortaya çıkarıp istediklerini yaptıran kişiler değil liderlerimiz Hareketsiz, tahtadan oyulmuş bir şey değil, dalları büyüyen, meyve veren, meyvaları dökülünce yenisini yetiştiren bir bitki Hukbalahap. Liderlerimiz sadece kökü halkta olan bir bitkinin meyvaları.

Halk verimli bir toprak. Neler yetişmez ki halk arasından? Bu devrim hareketi sırasında bol meyva veremez mi bu ağaç?

Bir defa ağacın tohumları atılmaya görsün, yaşam'a içgüdüsunü hiçbirşey tersine çeviremez. Liderlerden biri kollarını kaldırıp «Yeter, durun artık! yeter derecede büyüdünüz, hepsi bu kadar yapacaklarınızın» dese, hareket onu ezip geçecektir. Ne yapacağına karar veremiyen liderler olur, ihanet eden liderler olur, bunlar hareketi durduramaz. Mücadelede ölen liderler olur, halkın yüreğinde kahramanlar olarak yaşarlar. Tevkif edilip hapse atılan liderler olur, hücrelerinde kahramanlaşıp ve hareketin gelişmesini çabuklaştıran semboller olur.

Hayır, biz yıkılıp ölmeyiz! Gidenlerden boşalan yerleri doldurur, gelişmemize devam ederiz.

53.

Kasım 1950

Bütün Sierra Madre'lerden haberler geliyor. Düşman gittikçe saldırgan olmaya başladı.

Kasabalar casıslarla dolu, ormana bir zamanlar hiç girmeyen gözcüler şimdi kol geziyor. Huklar tuzak kuruyor, yollarda kamyonlarını uçuruyor, dağ yollarını ölüm tuzakları haline sokuyor, ama gözcüler durmuyor. Plânlarımızı biliyorlar şimdi, yerlerimizi biliyorlar aşağı yukarı. Ve güçlüler.

Manila limanları askerî araçlarla dolu, Filipinlere acele gönderilen Amerikan askerî yardımı. Askerî üslerden harıl harıl kamyonlar gelip gidiyor, Amerikan Askerî Danışma Kurulu (JUSMAG)nun Huklara karşı kurduğu yeni orduya malzeme taşıyor. Prestijini kaybet-

miş beceriksiz ve herkesin nefret ettiği polis birlikleri halka karşı kullanılmayacak artık. Filipin Ordusu savaşa sokuluyor. Yunanistan'dan, Kore'den gelen, emperyalizmin halk hareketlerini bastırmada tecrübe sahibi Amerikalı askerî uzmanları düzenliyor ve eğitiyor orduyu.

Bu, başka ülkelerin işlerine müdahalede profesyonel olmuş uzmanlar, Filipin ordusunu battalion Savaş Grupları şeklinde ayırmışlar, her biri Hukların kuvvetli oldukları bilinen bölgelere gönderiliyor. 1200'er kişilik bu gruplar, her biri bağımsız, kendi başına, erleri, silâhları, istihbarat ve psikolojik savaş grupları kendi içlerinde. Bir sürü otomatik silâhları, bunlara uygun cephaneleri var. Miğferlerinden çizmelerine, jiplerinden tanklarına kadar herşeyleri Amerikalılarca sağlanmış.

1200'er kişilik 28 birlik düzenleniyor. Bunlara ek olarak gene her zamanki Filipin ordusu var, kendi normal karargâhları, istihbarat servisleri, ve levazım birlikleriyle. Toplam olarak Filipin kara kuvvetleri 54 bin kişiyi buluyor. Filipin hava kuvvetleri ve sahil muhafaza birlikleriyle deniz kuvvetleri de bütün güçleriyle Huklara karşı durumdalar. 8000 kişilik bir polis kuvveti kasabaları ve yolları korumaya devam ediyor. Bunların dışında toprak ağalarının çalıştırdıkları 20-30 bin sivil muhafız, senatörler, meclis üyeleri ve çeşitli hükûmet kuruluşlarınca Huklara karşı beslenen ajanlar var.

Bunlar hepsi birden düşünülürse, demek ki Huklara karşı 100 bin ya da daha çok hükûmet kuvveti ya da baskı unsurları var. Bir Huk'a 10 tane düşüyor, böyle meydan okuyoruz emperyalizme ve işbirlikçilerine.

Bize gelince, Manila'daki liderlerin tevkifi ve ellerindeki belgelerin düşmanın eline geçmesiyle beklenmedik bir hücumu uğramış orduya döndük. 7 Kasım için plânlanan büyük hareketimiz tamamiyle ortaya çıkmış olmalı, iptâl edilmesi gerekiyor. Yepyeni bir lider grubu toplanıp yakın gelecekteki taktiğimizi belirlemeli. Şimdiki halde bu liderler ülkenin içinde dağınık bir durumda. Şu sıra yalnızca emniyet tedbirlerimizi arttırmak, harekete hazır bir durumda beklemek, düşmanın saldırılarından gizlenmekle yetineceğiz çaresiz.

Bir sabah uçak sesleriyle uyanıyoruz. Küçük keşif uçakları, en yakın Alan Komutanlığımızın bulunduğu yere doğru uçuyorlar. Gidiyorlar bir süre sonra. Öğleye doğru bombardıman uçakları geliyor. Havada daireler çizerek kampımızın üzerinden geçiyorlar, ilerde kıyamet kopuyor bomba seslerinden.

Öğleden sonra en yakındaki Alan Komutanlığından bir kurye geliyor. Atlıya atlıya geçiyor nehirdeki kayaları, gömleği uçuşuyor arkasından. Askeri birlikler FC (alan komutanlığı) lerin ormandaki öncü üslerini ele geçirmişler, FC'ler kamplarını boşaltmak zorunda kalmışlar. Bölgedeki Huk komutanı, bizim de herhangi bir sürprizle karşılaşmamamız için bulunduğumuz yeri terketmemizi istiyormuş. Vakit oldukça geç. kampımızı terketmek için, hem de düşmanın bu saatlerde mola vermek alışkanlığını biliyoruz. Sadece toplanıp geceyi geçirmek üzere yatıyoruz toplanmaktan artakalan yayın-tının arasında.

Şafakla beraber nehrin aşağısındaki emniyet merkezinde toplanıyoruz, 27 erkek ve 5 kadın, ayrıca Reg, karısı ve iki küçük kızı. Çabucak sıra oluyoruz, önde ve arkada muhafızlar, aralara gene koruyucular dağılmış. Hemen yola çıkılıyor. İz bırakmamak için güneye doğru kıvrılan bir küçük ırmaktan yürüyoruz.

Bir garip dünya içinden geçiyoruz. Irmak, çamur ve bataklık bir bölgeden geçiyor. Yosunlar ve parazit sarmaşıklar var her yanda, ışık ve ses yok. Güneş sızabildiği yerlerde bulanık suyun üzerinde pas rengi parıltılar yapıyor. Garip, kocaman yapraklı yeşil bitkiler var suda yetişen, kökleri dizlerimizden yukarılara çıkıyor. Sanki zaman geriye gitti, ilkel bir yerdeyiz. Arkamızda uçak sesleri başlıyor gene, bombalar ve makinalı tüfek sesleri, burada yankıları hayal gibi geliyor insana. Biraz sonra gene uçaklar av arıyorlar, alçaktan uçuyorlar, çamurların içine gizleniyoruz.

Suyun yüzeyinde küçük yuvarlak halkalar beliriyor, genişliyor, yok oluyor, sonra bir yenisi daha. Yağmur. Memnun oluyoruz, çünkü tepemizdekilerin görmelerini

engelliyecek aşığaları, ama bizim için de sefalet demek. Bir iki dakika içinde sağanak halini alıyor. Öğleyin yağmur altında yiyoruz, önceden pişmiş pirincimizi ve MONGO'yu yağmurdan korumaya çalışıyoruz, ama imkânsız.

Bir ay önce yoldaşlarımızın yapımına başladıkları kampa gidiyoruz. Buraya ulaşmak için tek yol BANKE-ROnun yolu. Köylüler bu yoldan büyük ağaç kütükleri naklediyor, sonra içlerini oyup BANKAS, (kayık) yapıyorlar. Bu yoldan sürüklenerek getiriliyor ağaç gövdele-ri, bu yüzden de orman boyunca derin bir oyuk meydana gelmiş siper gibi. Dibi çamurla dolu ağaçların sürüklenmesini kolaylaştırmak için, şimdi yağan yağmurla sarı bir bataklık haline gelmiş. Bu vıcık vıcık yerden yürüyoruz.

Bütün öğleden sonra bu cehennem yolundan ilerliyoruz, adam boyu çukurlara düştüğümüz oluyor. Bir saat geçmeden herkes bitkin, baştan aşağı sapsarı bir çamura bulanmış. Kimse tek lâf etmiyor; ağzımız açık, kesik kesik nefes alıyoruz. Bir deliğe düşen, yavaşça köklere tutunarak çekiyor kendini, garip bir ses çıkıyor tam çıkarken. Yağmur sürüyor aynı tempoda, yüzümüzü yağmura kaldırıp serinlemeye çalışıyoruz. Celia o kadar bitkin ki, arkamdaki torbaya asılmış, ayakları çamurlarda sürükleniyor. Ben de nereye bastığımı bilmiyorum artık, gözlüklerim çamur içinde.

Karanlık bir perde gibi yağmur ve akşamın karanlığı. Kör gibi çarpıyorum ağaçlara ve birşey duymuyorum. Çukura düş, çık. Uykuya yakın bir bitkinlik. Yavaş yavaş kör oluyormuşuz hissini veren akşam karanlığı. Yağmur, çamur. Ne cehenneme düşmemiz varmış kaderde.

Karanlıkta ilerliyoruz sendeleye sendeleye. Yolumuzu sadece çamurun derinliğinden seçebiliyoruz. İlerdeki ormandan garip kıızıl ışıklar geliyor, ateş içinde görülen bir rüyada gibi. Birdenbire bir dönemeç yapıyor yolumuz, bir nehre geliyoruz, karşımızda kızılık.

Karşı kıyıda büyük bir ateş yanıyor, alevler gerideki ormandan da yükseğe çıkıyor. Siyah gece ve ateş. İlerde kulübeler var, ateşin çevresinde birileri gezini-

yor. Nehrin gürültüsü arasında sesleri duyuluyor. Karanlık sudan yürüyoruz rüyada gibi, suyun üzerine kıp-kırmızı alevlerin gölgesi vurmuş. Kızgın lavlar arasında yürür gibi oluyor. Karanlıkta eller uzanıyor, nehirden çıkmamıza yardım etmeye.

Sadece bir dış merkez burası, bir iki kulübe var küçük. Gene de doluşuyoruz kulübelere. Kimsede yemek yapıp yiyecek hal yok. Islak çamurlu elbiselerimizle uyuyoruz, kollarımız bacaklarımız karışmış sanki birbirine. Sabahleyin kulübeden sürünerek çıkıyoruz, adelerimiz ıslandıktan sonra kuruyup sertleşmiş deri gibi.

Yağmurlu, rüzgârlı bir şafakta nehrin yukarsında bir kayalıkta toplanıyoruz. Bir grup gecikiyor, çok gecikiyor. Şıpır şıpır damlayan ağaçların altında birşey söylemeden bekliyoruz. Yukarı yaylalardan soğuk soğuk esen rüzgâr, vuruyor yağmuru vücudumuza, rüzgârın sesi içimize işliyor.

Bütün bu sefaletin ortasında birdenbire çok tasasız kisediyorum kendimi.

Siperlere sığınmış ve çamur bataklık içinde savaştan birliklerin hiç yabancı olmamışları bir duygu vardır; öyle bir an gelir ki, sefaletle kardeş olursunuz sanki, hiçbir şeyin önemi kalmaz. Şehirlerde vücut ve kafa çeşitli rahatlarla alışır ve ruh iğfal edilmiş olur adeta. Amaçları olan bir adam için, özellikle bir devrimci için çok tehlikeli bir şeydir bu, çünkü rahatlık her zaman varlığı gerekli birşey olur sonra. İnsan ya bu noktayı atlayıp bu tür rahatlıklara hiç önem vermez olur, ya da amacına ulaşamaz. Bir kez bu noktayı atladıktan sonra da önem verilmez olur böyle şeylere, bir daha rahatsız etmez insanı rahat etme düşüncesi.

Bu hukların gerilla savaşı içinde, vücudun rahata alışması gibi bir sorundan söz etmek bile yersiz, bu mücadelenin koşulları en azından rastgele bir savaş alanının koşullarından bile kötü. Düzenli bir orduda güçlüklerle karşılaşılabilir, ama bunlar sınırlıdır. Her zaman güçlüklerin sona ereceğini ve evinize dönme vaktinin geleceğini bilirsiniz: bir asker bir öğün yemek yiyemezse, ya da az yerse ardında kendilerine levazım gönderecek koskoca levazım birlikleri olduğunu ve sadece az bir sü-

re için aç kalacağını bilir. Bütün bu koşullar, bizim şimdi kaçtığımız düşmanın koşulları. Birkaç günlüğüne ormandalar onlar, sonra barakalarına, yataklarına, yemek salonlarına dönecekler. Bizim için ise sonu olmayan bir hayat bu, güçlük ve açlık günlük şeyler. Ya bunlara dayanmayı öğreniriz, ya çökeriz.

Bugün tam bir kayıtsızlığa eriştim bu konuda. Kayıtsızlığımdan bir durgunluk, yenilgi doğmuyor, neşe doğuyor. Bu mücadele böyle olacak çünkü. Geciken grup geliyor yağmur altında. Güneye doğru yola çıkıyoruz. Sırtımdaki torbam hafif; aklımda, hareketin şarkıları sesleniyor.

Yolumuz da bir gün öncesine oranla daha az çetin. Uzun kıvrıntılı yamaçlardan ilerliyoruz. Ağaçların arası açık oldukça, fazla sarmaşıklar, otlar kapamıyor yolumuzu. Sanki benim moralime uymak için yağmur da duruyor, sanki yukardan koskoca bir nefesle çekildi birden, karanlığı da beraberinde götürdü. Güneş sızıyor yavaş yavaş ıslak gövdeleri kurutmaya, yapraklardaki küçücük damlalarda titreşiyor.

Öğleyin, gittikçe seyrekleşen ormandan çıkıyoruz, otlarla yemyeşil bir vadiye geliyoruz, Mayapis'e. Şaşkın şaşkın yürüyoruz açıklıkta. Sağda solda küçük yuvarlak yeşil tepeler var, ortada masmavi bir ırmak akıyor, suyu buz gibi, ayaklarımız uyuşuyor. Grubumuza bakıyorum, tek sıra yürünüyor, yüklerinin altında bükülmüş silüetler, gittikleri yerde ne bulacaklarını bilmiyorlar. İlk kez herkesi güneş ışığında, ormanın gölgesinden uzak görüyorum.

Ormanın girişine gizlenmiş bir düşman birliği bizi kolaylıkla avlayabilir burada, adımlarımızı sıklaştırıyoruz, yeniden ağaçların gölgesine sığınmak için.

Işık ve havadan sonra yeniden karanlık mağara gibi yollar. Bütün öğleden sonra adeta birbirine yapışık orman bitkileri arasından geçmeye çabalıyoruz, ayaklarımız çamurlara bata çıka nereye bastığımızı görmeden ilerliyoruz. Tek bir yerden bile sızılmıyor güneş. Her dakika arkama bakıp Celia'nın gelip gelmediğini yokluyorum. Sadece başı ve omuzları görülüyor, dirseklerini

kaldırmış, yüzü yeşillikler arasında bana doğru gelen bir çiçek gibi.

Tak, tak, tak, sesler geliyor düzenli aralıklarla. Ormanda bu yabancı ses ne? Düşman? Dost? Tak. Tak. Derken anlıyoruz. Bir LUSONG bu. Uzun ağaç kütüklerinden yapılma bir araç bu, pirinç dövmek için. Yoldaşlarımız olmalı burada. Yeniden kuvvet geliyor bacaklarımıza, adımlarımıza sıklaştırıyoruz. Akşamın karanlığında bir üretim üssünün bulunduğu düzlük çıkıyor karşımıza.

Üretim üssü. Uzun KASSAVA arasından yürüyoruz. Hoşgeldiniz sesleri. Transit Huklar için ayrılmış boş kulübeler. Kayalık ırmakta meşale ışığında yıkanıyoruz. Kulübemizde yanan ateş, bacaklarımızda, yüzümüzde duyduğumuz sıcaklık. Tencerede kaynayan pirinç ninni gibi geliyor. Sıcak yemek. Sert tahta platformda derin bir uykuya dalıyoruz.

55.

Çok kötü bir zamanda ormanın çok karanlık bir bölümüne geldik. Kulübelerimiz birbirinden çok sık sarmaşıklar ve başka birtakım bitkilerle ayrılıyor. Işık girmesine de engel oluyor bunlar. Ağaçlar çok yaşlı, karar-mış ve yamrı yumru. Devrilmiş ağaçlar dolu sağda solda, üstlerine basılırsa kof bir ses çıkararak dağılıyor. Düzgün ağaçlar da var, kökleri toprağın üzerine çıkmış. Kalın dikenli sarmaşıklar ağaçlardan yerlere, yerlerden ağaçlara uzanıyor. İçeriye birazcık güneş girsin diye, baltamla bir yerden kesiyorum bu perdeyi.

Güneş yok görünürlerde. Yapraklar arasından gri görünüyor gökyüzü. Yağmur belirtileri var. Sabahları geç aydınlanıyor ve erken kararıyor hava. Rutubetli bir soğuk var. Bağdaş kurup battaniyelere sarınıp öyle çalışıyoruz.

Yıkanmak için dik bir yamaçtan iniyoruz, topraktaki girintileri merdiven gibi kullanarak. Irmak büyük bir göl yapmış burada. Su kara ve sessiz, dalları, yaprakları birbirine karışmış ağaçların altında. Suya eğilince yüzümü görebiliyorum.

Kulübemizin arkasında, çok eski ve yatık bir ağaç var, çürüyor yavaş yavaş. Dallarından bazıları kopmuş, kopan yerlerde delikler kalmış. Üzerimize doğru o kadar çok eğiliyor ki, her an düşüp karanlık kolları altında ezecek sanıyorum bizi.

56

Her sabah uzaklardan gelen bir sesle kulübeden çıkıp ağaçların yaprakları arasından gökyüzüne bakıyorum. Uzaklardan gelen mırıltı biraz sonra artıyor ve bir şey parıldıyor gökyüzünde, bütün hatlarıyla bir uçak seçiliyor, araçların en güzeli tepemizdeki sonsuzlukta.

Filipin hava yollarının günlük hattı üstümüzden geçiyor, her gün bu uçağı seyretmek için çıkıyorum. Dış dünyayla bir an belirip kaybolan bir bağlantı, ormanın karmaşıklığı, karanlığı içinde bir an gözüken bir güzellik.

Kim geziyor bu uçaklarda, özgür? Şeker fabrikasının tembel patronları, Manila'ya alış verişe mi gidiyor? Banka temsilcileri müşterilerinin, borçlularının durumlarını incelemeye mi? Kereste, pirinç pazarı arayan Çinli tüccarlar mı? Anti-Huk görevlere atanmış bölgesel ordu komutanları mı? Kendilerine pazar arayan Amerikan yağ, kumaş, konserve yiyecek fabrikaları sahipleri mi yoksa? Bölgelerindeki liderlerle aralarını düzeltmeye çalışan politikacılar mı? Toprak ağası, başpapaz, subay, yabancı uzman, kötü politikacı mı? Kibirli, güçlü, ve parazit yaşayan herkes!

Bir dakikada, bizim bir hafta işkence içinde aştığımız yolu aşabilirler. Onlar için orman kirli bir toprak parçası, ne kadar çabuk aşılsa o kadar iyi. Hangisi ağağıya bakıp yeşilliklerin altında açlığın, ızdırabın, tahammülün saklı olduğunu düşünür?

Ama beni ilgilendiren yolcular değil, uçak. İncecik ve güzel havada, günün birinde köylüleri taşıyacak; bugün yolsuz kazançlarını harcamaya, arttırmaya gidenleri taşıdığı gibi.

Uçak kayboluyor. Sessiz, ilkel kulübemize dönüyorum.

Gençliğimde ingilizce derslerinde pencereden bir orman görürdüm hayalimde. Her şey iyiydi ormanda. Kitaplar çaylara atılı durur, Orlando şiirlerini bir çalılığa saklar, güzel Rozalin bulup okurdu. Yeşil yaprakların altında saçma birtakım anlaşılmazlıklar olur, ağaçların altında barışılırdı gene.

Burada da çaylar var, ama ses çıkarmadan ilerlemeye yarıyor. Yerimizi değiştirmek zorunda kalınca, bizim da ağaçlara mesajlar bıraktığımız oluyor iğneleyip, ama aşk mektupları değil; askerlere bize ateş etmeyip subaylarına ateş etmelerini söyleyen bir çağrı. Küçük anlaşılmazlıklar yok burada, korkunç bir düşmanlık var, baş oyuncular karşı karşıya gelince sahne silah sesleriyle sarsılıyor, cesetler çürüyor ardlarından.

Ormanın başka bir köşesi.

Kulübemiz ormanın içinde bir daire.

Burada oturup, batı dünyasındaki devrimcileri düşünüyorum. Apartman dairelerinde uyanıp rahat bir kahvaltı ederler, bir yandan da kapılarına atılmış gazeteyi okurlar. Sonra ya otobüsle, ya metroyla dairelerine gelirler, asansörler sessizce inip çıkar, odalarda jaluziler vardır güneşe engel olmak için. Bir telefonla toplantılar düzenlenebilir. Broşürler sokaklarda dağıtılır anında. Günün sonunda iyi bir akşam yemeğine dönülür eve, televizyon seyredilir, sinemaya tiyatroya gidilir, ya da iyi bir kitapla yatağa girilir. Yeraltı çalışmaları bile rahatlık içinde yürütülür.

Böyle bir ülkede devrimci olan, evini terkedip hayatla ölüm arasında yaşar. Kendisi aç kalır, ailesi aç kalır. Kellesini koltuğuna alır. Yeraltı hücresi rüzgârlı bir mağaradan ibarettir, ufacık ateşini rüzgârdan korumaya çalışır.

Kulübemiz ormanın içinde bir daire.

Yağmur.

Bizi her yere izleyen düşman yağmur, bütün yollar-da ardımızda, bütün kulübelerde çevremizde. Geceleri dama ve duvarlara sayısız darbeler iniyor. Kamp yerini bataklığa çeviriyor, öteki kulübelerden birine, nehre su içmeye gitmek vıcık vıcık çamurlar içinde berbat bir iş oluyor. Tuvalet yerine kullandığımız küçük platforma oturunca, şakır şakır yağmur sellerini görüyoruz altımızdan akan, yıkandıktan sonra kulübeye dönünceye kadar bacaklarımız çamur içinde kalıyor. Bez pabuçlarımız her zaman yaş ve çamurlu; hiç bir zaman kulübeden içeri almadığımız iğrenç görünümlü birşeyler oldular.

Aslında ıslandıktan sonra kurulanmak ve çamurları temizlemek o kadar güç değil. Sürekli rutubet her şeyi yavaş yavaş çürütüyor, asıl tehlike o. Giysilerimiz, pabuçlarımız, eşyalarımız. Giysiler hiçbir zaman doğru dü-rüst kurumuyor, ayakkabılar parçalanıyor, torbalarımızın kayışları kopuyor. Battaniyeler kokuyor. Yiyecek depo etmek te imkânsız ormanda. Daktilo şeridi küfleniyor, çoğaltma kağıtları nemleniyor ve mürekkep dağılıyor üstlerinde, bütün metal parçalarında paslanma başlıyor.

Arkamızda bıraktığımız gizli depo yerlerinde kalan eşyalar da mahvoluyor rutubetten. Biz tükenip bitmeden bitmeyecek yağmur.

Bizi en çok düşündüren kitaplarımız; zaten çok az kitap var elimizde, teorik konulardaki kitapların yerlerine yenilerini bulmak imkânsız. Kitap sıkıntımız şu anda çok zaten, okullarımız için bütün kitapları kendimiz yazıp çoğaltmak zorunda kalıyoruz. Nasıl korumaya çalışırsak çalışalım, rutubet işliyor içlerine ve malı-vediyor yavaş yavaş; kumaş parçalarına sarıyoruz, plastik torbalara koyuyoruz, çadır bezlerine sarıyoruz, boşuna. Bir nehir geçtikten, ya da yağmur altında yürüdükten sonra bir yerde durunca ilk işimiz kitapları çıkarıp ateş başında, ya da güneşte kurutmak oluyor. Kulübenin en kuru köşesinde saklı kitaplar, ama hiçbir şey far-

ketmiyor. Ciltleri açılıyor, ciltlerin derisi kartonu ayrılıyor birbirinden, sayfalar kopup birer birer elinde kalıyor insanın. Güçlkle birbirine diyoruz sayfaları, kullanılmıyacak hale gelince daktiloda kopya ediyoruz kitabı.

İnatla yaşantısını sürdürüyor ormanda kitaplar, bizim gibi.

60.

Ormana yeni gelenler var.

Bulunduğumuz bölge Luiziana, Kavinti, Sampalek üçgeninin içinde kalıyor. Burada Hukbalahap liderler konferansı toplanacak. Dağın her köşesine ve güney adalarına haber salındı kuryelerle. Yavaş yavaş bir yığın insan geliyor dolaşık yollardan, kordonları aşarak. Civardaki üretim üslerinde ve kamplarda bekliyorlar. Bu kadar çok insanı birkaç hafta süre besleyebilecek malzemenin toplanması gerekiyor. Yalnız liderler değil gelenler, bir sürü emniyet kuvvetleri var. Bu tür bir konferansı hazırlamak ve yönetmek kolay değil, çok sıkı emniyet tedbirleri alınması ve düşmanın duymaması gerekiyor.

Yağışlı bir sabah, yağmurdan birer birer çıkanları görüyoruz. Öndeki yabancı değil, kulübemizden fırlıyoruz karşılamak için. Luis Taruc, gelen. Çamurda leylek gibi yürüyor uzun bacaklarıyla otomatik tüfeği kucaklamış. Birbirimize sarılıyoruz yağmurun altında. İki yıldır görmemiştik kendisini. Yüzü zayıf görünüyor şapkasının altında, ama gülüyor her zamanki gibi. Yandaki grupla birlikte Pampagna'dan geliyorlarmış, çamurlu ve tehlikelerle dolu dağ yollarında bir ay demek bu.

Pantolonu ve ceketiyle zayıf bir oğlan çocuğuna benzeyen biri var yanında, karısı. Yeni evlenmişler, Patty adı. Filipin Üniversitesi Eczacılık bölümünü bitirmiş. İnce parmaklarını alıyorum elime. Zayıf ve yolculuktan bitkin görünüyor, ama el sıkışında bir sıcaklık ve sağlamlık var. Hemen kanım kaynıyor Patty'ye.

Sakalları uzamış muhafızlar sırayla sökün ediyorlar. Sırtlarındaki yükleriyle develere benziyorlar; hepsi

seçkin, dövüşken adamlar. Silahlarından yağmur damlıyor, uçları yere dönük. Pampagna köylü lideri Bio Akuno'nun oğulları Paul ve Felix de burada. Huk askeri liderlerinin en ünlülerinden Linda Bie de burada, ama az kalsın tanıyamıyorum, son derece rahat, bir kenara çekilmiş duruyor. Selamlaşınca gülüyor, o kadar utangaç ve çekingen bir hali var ki ,Filipin tarihinde eşi olmayan savaşları yönettiğine inanası gelmiyor insanın.

Luis ve grubu, kardeşi Reg Taruk'un kulübesine ycrleşiyorlar. Son derece kalabalık ve gürültülü içerisi, ama kimsenin aldıracağı yok. Hepsi Pampagnalı ve Filipinlerde aynı bölgenin insanları birbirlerine çok bağlı oluyorlar. Huk hareketi içinde bu «hemşehri»lik zihniyeti engellenmeye çalışılıyor ama, hiçbir zaman tam bir başarı sağlanamıyor. Sadece G.Y. bu eğilimden kendini kurtarabilmiş liderler arasında.

Bir iki güne kalmadan biri daha geliyor. Jesse Masugig. Yaptıklarını duyunca hayranlıktan tüylerimiz diken diken oluyor. Batangas bölgesinde görevliymiş Jesse. Polis birlikleriyle bir çarpışma sırasında başından vurulmuş. Kurşun bütün sağ tarafını felce uğratmış ve tedavi için gizlice Manila'ya götürülmüş. Yapılacak birşey yok demişler. Bir evde gizlenmiş çaresiz, teslim olma tekliflerini reddetmiş, halbuki bir ihtimalle tedavi edilebilirmiş o zaman. Ekim'de Manila'da baskınlar ve tevkifler başladığında, Jesse'nin kaldığı ev de listedeymiş. Hükümet kuvvetlerinden tanıdığı birisi kaçması için bir mesaj göndermiş. Evde yalnızmış Jesse, mesajı getiren çocuk ta korkudan fazla bekliyememiş kaçmış. Jesse tek başına sürünerek çıkıp bir taksi çevirmiş. Taksi köşeyi dönerken polislerin eve geldiğini görmüş. Bir süre arkadaşlarında kalmış, ama şehir tehlikeli bu işler için, en iyi dostları bile korku alır çoğunlukla. Sonunda kendisine özel bir araç bulmalarını sağlayabilmiş ve buraya, güneye doğru ayrılmış şehirden.

İşte geliyor şimdi. Yürüyemediği için yoldaşları sırtlarında taşıyor. Irmaklardan, dağlardan, yamaçlardan, ormanlardan taşımışlar sırayla Jesse'yi. Geldiklerinde yorgunluktan sendeliyorlar artık. Jesse yoldaşının sırtından gülümseyerek el sallıyor. Bitkin yüzünde bir tebessüm var.

1947 yılı ortalarında. Manila'da serbest yazar olarak çalışırken, Huk'larla ilgili bir kitapta kullanılmak üzere, bu konuda materyal toplamam konusunda anlaşma yapılmıştı. O zamanlar tanımıştım Luis Taruk'u. Bir ay Pampagna bölgesinde birlikte gezmiştik. Arayat dağında, Kanbada bataklığında, geceleri pirinç tarlalarında sürekli polis birliklerinden kaçardık.

Luis'le tanışmamdan sonra bütün kitap anlayışım değişmişti. Tarih kitabı yazmam gerekirken, oturup «**Halktan Doğanlar**» adlı bir otobiyografi yazmıştım. Yalnız Luis değil, sömürgelikten kurtulmak isteyen bütün Filipinler halkı ve Filipin köylüsü vardı bu kitapta. Çünkü Luis gibi bir adam, Luis gibi bir lider gerçekten Pampagna köylülerinin mücadeleleri ve yaşantılarından doğmuştu. Benim için bir semboldü Luis.

Her zaman gülümseyen çehresi, neşesi, azmi, güçlük ve fedakârlıklara her an hazır oluşuyla tam bir devrimcidir Luis. Kendi içinden geldiği sınıf için savaşmakta. Önemli olan kendisi değil, bağlandığı hareketin bir üyesi olarak önem kazanıyor. Hepimiz gibi tarihin akışıyla o da ilerliyor, bu akışın dışında sürüsünden ayrılmış bir koyun gibi kalırdı. Hepimiz için de aynı şey var.

1947'de tanıştığımızda, Hukların askeri komutanıydı. Japon işgali sırasında kalma bir görevdi. 1948'de G.Y. getirildi yerine, ve Luis Reco'lardan en önemlisine, Reco 2'ye başkan oldu. Daha küçük biri, bu değişmeyi kendisi için küçülme sayabilirdi belki. Luis'in bu yeni göreve atanmasının nedeni, daha çok politika alanında pişmesi gerektiği idi.

Şimdi kulübede ateşin çevresinde oturmuş, mücadelemin sorunlarını tartışırken çenesi dizlerinde kızıl alevlere bakıyor Luis. Şehirdeki lider yoldaşlarımızın tevkifiyle geride kalanlara yeni büyük görevler düşüyor. Luis kendine nasıl görevler düşeceğini düşünüyor belki de. Başaracak mı kendine emanet edilen işleri, başarmıyacak mı, daha neler eklenecek zaten tamamlanmış kitabına

Öteki kamplardan bir haber geliyor. Jesus Lava'dan. Konferans öncesi birtakım görüşmeler yapmak üzere bir kısmımızın kendisini görmesini istiyor. Luis ve Reg gidiyorlar ilk. Bir gün sonra ben de katılıyorum onlara.

Kamp sekiz saatlik yolda en az. Şafakta yola çıkıyorum iki muhafızla. Celia iyi değil, yolculuk yapabilecek hali yok, kalıyor. Evlendiğimizden beri ilk kez bir gece ayrı kalacağız. Kulübenin en karanlık köşesine çekilip birbirimize sokuluyoruz. Ateş kıpkırmızı parıltıyor odanın ortasında.

Üç kişi olduğumuz için hızlı ilerliyeabiliyoruz. Dağlarda ve ormanlarda yolculuk etmeye alıştım artık, yağmur yağıyor, gene de canlılığını yitirmiyor yolculuğumuz.

Konferans Jesse'nin kampında yapılacak. Benzeri olmayan bir yer burası. Eski KAİNGERO'ların bir duvar yapması sonucu, nehir küçük bir göl olmuş tepeler arasında. Ortasında bir ada var. Kıyıya üç yanından bağlı kırılıp suya devrilmiş bambu ağaçlarıyla. Bunlardan birine basarak karşıya geçiyoruz sallana sallana. Ayaklarımızla dokunup bulmak zorunda kalıyoruz su yüzeyinin altındaki ağacı. Huk'lar buraları yıkık dökük bir durumda bırakmışlar bilhassa. Hava keşifleri sırasında dikkati çekmesin diye. Ada arı kovanı gibi işliyor. Her yanda yeni sağlam kulübeler yapılmış, ağaçların altında gizli. Daha da yenileri yapılıyor. Ağaç kesme sesleri var. Bir BALUTAN müfrezesi pirinç, şeker, MONGO, konserve et, un, yağ dolu bir BODEGA'yı boşaltıyor.

Jesse, kulübesinin kapısında. Ayağında temiz bir gri pantolon, paçalarını çoraplarının içine sokmuş. Sırtında lacivert bir kazak, kolları yamalı. Yüzü gülüyor, gözlerinin kenarındaki kırışıklar sevincini belli ediyor gözlüğünün altından. Elimi sıkmak için uzanıyor. Güçlüklerle dolu üç yıl hiç görüşmedik, gene de daha bir hafta önce ayrılmışız gibi davranıyor. Huklar arasında bir adet bu. Sanki güçlükleri hiç önemsemediklerini ve za-

manın yoldaşların arasını hiçbir şekilde ayırmadığını göstermek istiyorlar.

Jesus Lava Filipin Ulusal Kurtuluş Hareketinin çok önemli safhalarında liderlik yapmış kardeşlerden en küçüğü. Bulkan bölgesinden bunlar, küçük bir toprak sahibinin beş oğlu. (Bulkan her zaman Filipin milliyetçilik hareketlerinin merkezi olmuştur; şair Balagtas, İspanyollar zamanında da onun şiirlerini basıp yayın Marcelo Del Pilar Bulkanlıydılar.) En büyük kardeş, Vicente Lava bir bilim adamıymış. Ulusal endüstriye katkıda bulunabilecek Hindistan cevizinden yararlanma yolları üzerinde ihtisas yapmış. Japonların Krisanto Evangelista'yı öldürmelerinden sonra Komünist Partisi Genel Sekreteri olarak Japon işgali sırasında Huklara politik liderlik yapmış. 1947'de gerilla yaşantısının kötü etkilerinden ölmüş. Jose Lava, hukukçu ve banka müfettişi. Hareketin önde gelen politik liderlerinden olmuş. Celia ile ben Manila'da Jose ile çalışıyorduk. Harekete yararlı olmak için dağlara çıkmamızı teklif eden de oydu. Jose'ye saygım ve dürüstlüğüne güvenim çoktu, bu yüzden derhal kabul etmiştim teklifini. Ekim baskınları sırasında Jose tevkif edilince yerini Jesse aldı hemen, zaten ikinci cephe lideriydi daha önce. Öteki iki Lava kardeşler Huk'a, ya da başka bir politik örgüte bağlı değil; ama aydınlar arasında prensipleri, milliyetçilikleriyle çok iyi bir yerleri var. Horaşio Lava iktisatçı, Fransisko Lava hukukçu, aynı zamanda Vatandaşlık Hakları Birliği'nin üyesi.

Kardeşinin tevkifinden beri Huklara liderlik yapıyor Jesse, ama resmen liderliğinin tanınması için konferansta görüşülmesi gerekli. Seçileceğine kimsenin şüphesi yok, yetenekleriyle herkesten üstün, arkadaşları arasında da çok seviliyor.

Jesse ile iki gün kalıyorum. Mücadelemizin sorunlarını tartışıyoruz. İlk gece BANİGlerimiz üzerine uzanıp, ateşin parlaklığını seyrederek birbirimize içimizi döküyoruz. Öyle sanıyorum ki, karşısındakini tartmak istiyor; önemli Kararlar alması gerektiği zaman, kimlerle çalışması gerektiğini kararlaştırmaya çalışıyor. Jesse doktormuş aslında, şimdi de her zaman gülümseyen yüzü,

eleştirilerini söylerken bile yumuşak tavrını elden bırakmayışıyla doktor gibi bir havası var. Aynı zamanda keskin bir politikacı; Demokratik İşbirliği'nin listesinden 1946 Meclisine seçilmiş o zamanlar.

Öteki liderler de geliyor dağın her köşesinden, Jesse, G.Y. Reg, Luis, Mateo del Castillo, Jorge Frianeza ve ben uzun bir politik tartışmaya giriyoruz. En önemli sorun, hareketin liderlerinin tevkifi ve düşmanın karşı saldırısı üzerine hangi taktiği izleyeceğimiz. Özellikle Jorge Frianeza'nın fikirleri üzerinde sert tartışmalar oluyor. Jorge 1948'de liderlikten alınmış. Nedeni de yasalara uygun mücadele şekilleri öne sürerek Liberal Parti'nin sendikalarınca desteklenmek istemesi. Şimdi de güçlü emperyalist düşmanın karşısına silahlı mücadele konusunda kötümser. Genellikle görüşler tevkif edilen liderlerin benimsediği taktiğin südürülmesi yolunda, yani yayılma, silahlı kuvvetlerin güçlendirilmesi ve iktidarı kazanabilmek için her türlü hazırlığın yapılması. Esas olarak ülkedeki şartların değişmediği kabul ediliyor; devrimci güç, Huklar zayıflamamış ve yenilgiye uğramamıştır.

Gecenin geç saatlerine kadar sürüyor konuşmalarımız, ertesi sabah Luis ve Reg'le birlikte kampımıza dönüyoruz. Celia beliyor bizi orada.

İki haftaya kadar toplanacak konferans.

63.

Noel 1950

Taruk'ların kulübesi arı kovanı gibi kaynıyor. Aslında kamptaki her kulübede hazırlıklar var, ama Taruk'ların kulübesi Noel günü eğlencelerimiz için mutlak haline getirilmiş. En ilginç kokular yayılıyor kulübeden dışarı, bu yüzden de herkesi çekiyor. Yağmur yağıyor gene elbette, ama kim aldırır? Kamp muhafızları şemsiye yerine birer ANAHOW yaprağı tutarak kulübenin dışında şarkı söylüyorlar, bir de gitar eşlik ediyor kendilerine. Orman orman olalı bu kadar berbat bir orkestra dinlememiştir. İçerde kurye kızlar şarkının sözle-

rine ıglık ıglaa glşyorlar, noelle pek ilgisi yok sy-
lenenlerin!

Başahı Luis Taruc, bayılıyor bu işe. Kâğıttan kos-
koca bir beyaz şapka başında, eski bir çuval parçası ön-
lüğü, KUWALİ'lerle tencereler arasında çeşitli dans nu-
maraları yapıyor, kızların devamlı kıkırdamalarını sağ-
lamak için espriler savuruyor. Tavandan sızan yağmur
KUWALİ'nin içine düşünce cazırtı ve duman kaplıyor
ortalığı, pencerelerin içinde, yatak yerine geçen plat-
formda oturup seyrediyoruz.

Kuryeler ziyafet için gerekli malzemeyi almak için
Özel olarak Manila'ya gidip geldiler. Avcılar bir yaban
domuzu avladılar, birkaç kişı dünyanın yolunu gidip
hindistan cevizi bahçelerinden yemiş topladılar. Üretim
slerinden biri KASVA göndermiş, bunu hindistan cevi-
zi sütü ve şekerle pişirdik, tatlı niyetine. Hiç olmazsa
yıl da bir gün gerilla yiyeceğinden farklı birşey yiyebili-
yoruz.

ılgın bir gün bugün. Eğlence programlarına her
kulübe katıldı. Programdaki gösteriler için kulübeden
kulübeye gidip geliyoruz. Taruc kulübesinde yemek var,
herkes kendi tabağını getirip alacak. Öğleden sonra bi-
zim kulübede muhafızlarla kurye kızların dansı var. Gi-
tar sesine el çırparak tempo tutuşumuz, dansedenlerin
tepinişlerine katılınca kulübe yıkılacak gibi oluyor. Gene
bizim kulübede kısa bir güldürü var, Noel Baba Huk
oluyor. Başka bir kulübede gzlemeyle MERİENDA var,
bir başkasında da kahve. Son olarak Taruk'un kulübe-
sine gidiyoruz gene, şiir ve şarkı programı var, herkes
katılıyor, ister bülbül gibi sesi olsun ister ciyak ciyak
bağırsın. Ses tellerimizi açmak için «pirinç kahvesi» içi-
yoruz bol bol.

Programın ortasında yavaşça kaçıyoruz Celia'yla
kendi kulübemize. Çamur içinde yerlerden taşlara, ağaç-
gövdelerine basa basa ilerliyoruz. Kulübe boş, rutubetli
ve soğuk. Ocaktaki külleri karıştırıp üfleyerek canlan-
dırıyoruz alevi. BANİG ve battaniyelerimizi ateşin yanı-
na seriyoruz. Yağmur sesleri arasında gitar ve şarkı ses-
leri geliyor hafiften. Birlikte geçirdiğimiz günleri yaşı-
yoruz yeniden.

Yılbaşı 1951

Sierra Madre'nin tepelerinde bir tayfun esiyor, eski yılı sürükleyip götürüyor sanki.

İskoçların bir rüzgârı vardır uğultulu; ölüm ve kötülük habercisi olduğuna inanırlar. Bunun aslı orman fırtınası herhalde. Rüzgâr çığlıklar atıyor, ağaçlarda çalıyor sanki ızdırap şarkısını. Orman devleri bellerini büküyor, kollarını sallıyor, acı dolu çığlıklar atıyor. Kulübede birbirimizin ne söylediğini duyamıyoruz rüzgârın cılgın kükremelerinden.

Koskoca gövdelerin sallanmasıyla, dallar dökülüyor arada kulübenin damına. Dışarıya çıkmak son derece tehlikeli, uçuşan dal parçaları ve çöpler insanın gözünü çıkarabilir. Pencereden bakıp koskoca bir ağacın yavaş yavaş eğilmesini seyrediyoruz; rüzgârın karşısında, yavaş yavaş eğiliyor, bir yandan koca kökleri meydana çıkıyor kırılıyor, sonunda korkunç bir gümbürtüyle yer sarsılıyor, ardında büyük bir boşluk bırakarak seriliyor yere ağaç.

Yağmur da kapılmış rüzgârın gidişine, bir cılgının hortumu havada daireler çevirerek fışkırtması gibi, döne döne indiriyor yağmuru. Ya da sıra sıra geliyor sanki yağmur damlaları, kulübenin damında her bir sıra ipek bir kumaşın yırtılmasına benzer sesler çıkarıyor. Bazan da bir fıçı dolusu su boşalıyor tepemizden, hiç bir şey duyamaz oluyoruz.

Bugün için bir yılbaşı programımız vardı, ertelemek zorunda kaldık. Ateşi bile yakamadık: yağmur içeriye kadar girdi ve ocağı ıslattı. Battaniyelerin altına büzülüyoruz. Arada damın kopan bir yerini, duvarın yırtılan bir köşesini onarmak için kalkmak zorunda kalıyoruz.

Ocak 1951

Temiz bir rüzgâr ve güneş var ormanda, darmadağın yerleri kurutuyor. Eşyalarımızı silip kurutmaya ça-

lışıyoruz, işbaşı yapmak gerek. Birdenbire oldukça yakınlarda bir yerden tüfek sesleri geliyor.

Bütün kulübelerde tetikte herkes. İki saate kadar haber geliyor. Gözcülük yapan muhafızlarımız hükümet birliklerince görülmüş, üstlerine ateş açılmış. Huzurumuz kaçıyor, çok yakında olmuş bu iş. Adamlarımız da karşı ateş açmışlar ve düşman geldiği yere dönmüş. gene de emniyette değiliz artık, kampın yerini değiştirmeye karar veriyoruz. Düşmanlar kullandığımız yolları buluyor yavaş yavaş. Reg kötü bir sıtmaya yakalandı, bu yüzden hareketimizi bir gün geciktiriyoruz. Bu arada muhafızlarımızdan yarısı dağ yolunun bozuk olduğu yerdeki geçitte pusu kuruyorlar.

Luis ve Reg'le bir görüşme yaptıktan sonra öğleyin kulübemize dönüyorum. Haritayı inceledik, taşınacak yeni bir yer bulabilmek için. Çamurlu pabuçlarımı kapıda atıyorum, yerde oturup yemeğimizi yiyoruz. Kuryemiz Belen kalkıyor, tuvalet olarak kullandığımız yere gidiyor.

Deli gibi koşarak geliyor, etekleri uçuşuyor, haykırıyor, Polis birlikleri!..

Bir an ne dediğini anlayamıyoruz, ama aynı anda bir kaç metre ilerden kulakları sağır edici silah sesleri duyuluyor. Düşman kampta! Üzerimize ateş ediyor!

Bir tek kelime söylemeden bir anda yerlerimizden fırlayıp kendimizi kulübeden dışarı atıyoruz. Nehre ulaşmalı. Koşuyoruz. Arkamızdan makinalı tüfekler takırdıyor. Ayağımın altında toprak deliniyor, sıçırıyor sağa sola, dal parçaları düşüyor üstüme. Jorge Frianeza yanımda koşuyor, Celia hemen arkamızda. Jorge vuruluyor; bir çığlıkla yere boylu boyunca uzandığını görüyorum. Sonra kıyıdaayım, dik yamaçtan nehrin kara sularına salıveriyorum kendimi.

Önceleri buradan son derece dikkatli inerdim, bu kez sıçırıyorum, yuvarlanıyorum, arkamdaki azrailden kaçmak için çıplak ayaklarımla nehre ulaşıyorum. Derin suya dalıp karşı kıyıya doğru yüzüyorum ümitsizce. Saatlerce sürüyor sanki, telaşımdan su yutuyorum boynuna. Islak giysilerim aşağıya çekiyor beni. Derken ayaklarım taşlara değiyor, bir ağacın köklerini buluyor

ellerim. Kendimi yukarı çekmeye çalışıyorum, ama harcadığım çabadan sonra dövülmüş halı gibi olmuş vücudum. Köklerin üzerinde kalıyorum, sular akıyor üzerimden, çamurlu gözlülerimden hiçbir şey göremiyorum, yukardan gürültüler, silah sesleri geliyor. Sırtıma girecek kurşunları bekliyorum her an.

Celia geliyor aklıma birden. Celia'yı kaybettim. Ne önemi var artık olacakların. Yavaş yavaş yerimden kalıyorum. Arkama bakmaya korkuyorum üzerime doğrulmuş silahları göreceğim diye. Titreyen bacaklarımı zorla doğrultup kalkıyorum.

Kurşunlar vınıyor ağaçların arasından. Sendeliyerek ormanın içlerine doğru ilerliyorum. Ne diye yaşıyorum sanki? Birden bir yanda kızıl bir parıltı görüyorum ağaçların arasında, koşuyorum o yana doğru. Celia'nın elbisesi kırmızıydı. Celia bu. Celia!

Ümitten de ötede birşey bu, hayat demek benim için. O da sıırıslıklam nehirden, ayakları çıplak, ıslak saçları dağılmış, emniyette. Kucaklaşıyoruz çok kısa bir an.

El ele ağaçların arasından ormanın derinliklerine doğru koşuyoruz. Nehirden, kamptan, hızlanıp azalan silah seslerinden uzağa. Ormanda başkalarına da rastlıyoruz. Paul Akuino, kardeşi Feliks, onun karısı Meding. Meding'in kucağında yeni doğmuş bir bebek var. Nanay var sonra, Alambre'nin eski karısı, bir de muhafız, Karlos. Sekizimiz toplanıp büyük bir ağacın arkasına sığınıp ne yapacağımızı kararlaştırıyoruz.

Silah sesleri çok düzensiz şimdi, tek tük atışlar halini aldı. Arada bir bir kurşun geçiyor başımızın üstünden. Kamptan kaç kişinin kaçtığını, kaçının öldüğünü, kaçının sağ kaldığını bilmeye imkân yok. Ötekileri arayabiliriz ama, her an düşmanla karşılaşabiliriz. Civarda olduğumuzu bildikleri için kampa yerleşip sağı solu kolaçan edeceklerdir. Silah olarak bir tüfek var Karlos'ta, Paul'da da bir tabanca. Kamptan uzaklaşabildiğimiz kadar uzaklaşmaya karar veriyoruz .Kuzeydoğuya doğru yola çıkıyoruz, bu yöndeki dağ yollarını düşman geçemez.

Ayaklarımın çıplak olduğu daha önce aklıma gel-

memişti hiç, ama yavaş yavaş hissetmeye başlıyorum artık. mrmnce plajların, umuşak kumların üstünde yalınayak gezdim, onun dışında asla! Ormanın yeri pek yumuşak sayılmaz. Kayalar, dikenler, ağaç kökleri her yanda. Bir yüz metre bile gitmeden ayaklarımın delik deşik olduğunu hissediyorum. Celia da aynı durumda olmalı. Gene de hızla ilerliyoruz.

Yrdk baskının verdiği şaşkınlık geçiyor yavaş yavaş ve bir takım şeyler gelmeye başlıyor aklımıza. Reg, yryemiyecek kadar hastaydı. Jesse Magusig, felçli, en fazla srnebiliyordu. Vurulup düşen Jorge. Eşyalarmız... Herşeyimizi yitirdik; paramız, giysilerimiz, daktilom, kağıtlarım, pasaportum. Sırtımızdaki sıırıslıklam pis giyeceklerden başka hiçbir şeyimiz kalmadı.

Saatlerce düşe kalka ilerliyoruz, nehirler, kayalıklar, yerlere yıkılmış ağaçlar. Yolu kaybetmemek gerek. En kk birşey ürkütüyor bizi, bir dal tırtısı, bir kertenkele sesi sıramamıza yetiyor.

Öğleden sonra orman son derece sakin ve hareketsiz. Korkutuyor insanı bu sessizlik. Sık yapraklarıyla büyük ağaçlar, korkunç olayları ardlarında gizliyormuş gibi geliyor bize. Amerika'da çocukken bir ormandaki korkularım geliyor aklıma. Ağaçların rzgrın hayalet gibi konuşması, dökülmüş yaprakların altında ölülerin konuşmaları, kıpır kıpır gölgeler. Aynı duyguları burada da duyuyorum, yüzlerini bile görmediğimiz silahlı adamların bizi aradıkları ormanda.

Güneş batarken otlarla kaplı çamurlu bir ukurdayız. Karanlıkta kolay gizlenebileğimiz düşüncesi rahatlatıyor bizi, ama dinlenecek bir yer bulmamız gerek. Bu amurlu bölümü geçtiğimizde hava iyice kararıyor, eski bir nehir yatağına geliyoruz, kayalar var dibinde. Kıyısında bir mağara buluyoruz, içine giriyoruz srneerek. Sekizimiz güçlükle sığıyoruz içeri. Yaşlı Nanay mızıldanıyor ve ağlıyor biraz. Ne olacak halimiz? Bebek, annesinin kollarında sesini çıkarmadan duruyor. Yiyecek, içecek yok bir damla. Paul'da bir kutu kibrit var, mağaranın girişinde ateş yakıyoruz kayalar arasından bulabildiğimiz ot parçalarıyla.

Alevler parlıyor karanlıkta. Vahşi kayalar üzerinde alevlerin gölgesini seyrediyoruz.

66.

Orman dost mu, düşman mı şimdi? Sabahleyin mağaradan çıkınca kuru nehir yatağının iki yanında sessiz, ifadesiz uzandığını görüyoruz. Bizi gizliyor, o yüzden dost sayılabilir, ama yiyecek vermiyor, gideceğimiz yolu göstermiyor, acı çekmemizi engelliyemiyor. Kayıtsız bize.

Yiyecek bir şeyimiz olmadığından doğrudan doğruya hangi yöne gideceğimizi kararlaştırmak için bir kayanın üzerine oturup tartışıyoruz. Nerede olduğumuzu bilmiyoruz, ama bizim için bu o kadar önemli değil, bizim mücadelemizin haritasında iki bölge var zaten, düşmanın olduğu yerler, düşmanın olmadığı yerler. Bir gün önce Reg ve Luis'le incelediğimiz haritayı, özellikle nehrin akış yönünü hatırlamaya çalışıyorum. Ateşten aldığım yanık bir sopayla çiziyorum. Kuzeyde bir yerlerde büyük bir nehir olacak, doğu sahiline doğru akar. Birçok küçük ırmak ta kuzeye, bu nehre doğru akıyor. Büyük nehrin kuzeyinde biryerlerde Bagong Silang var. Bundan fazlasını hatırlayamıyorum.

Bagong Silang'a gitmeye karar veriyoruz, çok kolay bir işmiş gibi. Yalnız Karlos katılmıyor fikrimize; bu bölgede kalmak istiyor, buraları bildiğini iddia ediyor, ama tek bir kişi, onun için kararımızı etkilemiyor. Kuzeye gideceğiz. Güneş yeterince yükselince nehir yatağının da kuzeye doğru gittiğini görüyoruz, hemen yola çıkıyoruz, yeşil ağaçlar arasındaki taşlık nehir yatağı boyunca.

Bir saat bile geçmeden bir yamacı aşıp, kuzeye yönelmiş bir ırmağa geliyoruz. Orman pişman oldu, yüzümüze gülüyor sanki. Güneşte mavi sular parılıyor, yükseliyor, alçalıyor. Uzanıp içiyoruz bu berrak sudan. Sabah kahvaltımız...

Dinlenirken kampın bulunduğu yerden silâh sesleri geliyor gene. Irmağı geçip kuzeye doğru devam ediyoruz yola.

Nehrin kıyısında kalmak pek akıllıca bir iş değil. Düşman da genellikle nehir boylarını kullanıyor yol olarak, karşılaşabiliriz. Bu yüzden yamaca tırmanıp nehri, aşağımızda gözden kaybetmemeye çalışarak yola devam ediyoruz. Uygulaması güç birşey bu, yola benzer hiçbir şey olamayan yerlerden, engebeli araziden geçmek zorundayız, gene de caymıyoruz, çünkü mücadeleyi sürdürebilmek için kendimizi korumak zorundayız, yenilmemek gerek. Taşlık yamaç son derece çıkılması güç bir yer, sarmaşıklara ve köklere tutunuyoruz düşmemek için. Yerlerinden ettiğimiz kırmızı karıncalar kızgınlıkla ayaklarımızdan öç alıyor. Sık sık durup dinleniyoruz, midemiz kazanıyor açlıktan.

Yeniden tırmanmaya başladığımızda tanıdık bir ses geliyor gökyüzünden doğru. Günlük Filipin Hava Yolları uçağı. Gökyüzüne meydan okurcasına ilerliyor. Ormanda yolunu kaybetmiş bir grup yolcu olsaydık, nehir kıyısına koşar, elbiselerimizi çıkarır salları, bağırır, ateş yakardık kendimizi duyurabilmek için. Ama dış dünyanın insanları için biz insan değiliz; aranan, avlanması gereken kimseleriz. Bize yardım değil bir bölük asker gönderirler avlanmamız için. Saklanıyoruz kayaların arkasına, insanoğlunun yapısı olan bu mağrur aletten.

Sonsuzlukta santim santim ilerleyen garip bir grup bizimki. Felix hiç konuşmuyor; hiçbir şeyde fikrini söylemiyor, hiçbir fikre karşı çıkmıyor, sessiz sedasız izliyor grubu.

Karısı Meding sadece bebekle konuşuyor arada, benim iki elimle tırmanmakta güçlük çektiğim yerlerden onun bebekle nasıl çıktığına şaşıyorum. Her mola verdiğimizde meme veriyor çocuğa. Nanay yaşlı; baştan beri yakınıp duruyor her şeyden, her an bizim yardım etmemiz gerekiyor ilerliyebilmesi için. Karlos asık suratlı, bu bölgeleri bildiğini, burada kalmak istediğini söylemişti, kimse aldırmadı, şimdi hiç konuşmuyor bizimle. Paul'un da sesi çıkmıyor, ama çok tehlike görüp geçirdiği için neşesini kaybetmiyor; bir keresinde düşman kuşatması altında nasıl 25 gün kaldığını, tek lokma birşey yiyemediğini anlatıyor: sıcak su içmiş ateş yakabilirdiği zaman. Paul'a güveniyoruz hepimiz. Her biri başka

bir havada olan bu grubu cesaretlendirmek, itelemek gerek. Hiç bu konuda konuşmadığımız halde Celia'nın da aynı şeyleri düşündüğünü anlıyorum.

Elimizdeki tek alet benim çakım, ormana karşı çakı. Sarmaşıkları ve sık dalları kesmek için kullanıyoruz çaresiz. Çok zahmetli ve vakit alan bir iş bu. Bir süre sonra tepeden nehri izleyemediğimizi anlıyoruz, birbirine geçmiş çalılıklar, sarmaşıklar daha bir sürü bitki el vermiyor. Sonunda nehri kaybediyoruz. Tek yol gösteren şey güneş bize, başımızın üstünde yükseliyor, sonra batıya doğru alçalıyor.

Bir grup ANİBONG görüp bir tanesini kesiyor, UBOD çıkarabilmek için duruyoruz. Herkes bekliyor, açlık gözlerinden okunuyor. Küçücük çakıyla çok uzun sürüyor UBOD çıkarmak, sonunda çıkan parça da az birşey, herkese bir lokma düşüyor ancak. Bu kadarcık birşey için çakıyı kırmaya ve vakit kaybetmeye değmiyeceğini düşünerek yola devam ediyoruz.

Akşama doğru hafif meyilli bir yere geliyoruz. Ağaçların arası sarmaşıklarla filan örtülü değil burada, yer de yumuşak ve kaygan. Çok yorgunuz, hemen duruyoruz. Yakınlarda ANAHOW var, bir sürü yaprak koparıyoruz, bir daire şeklinde uçlarından yere saphıyoruz bunları, tepede birbirine geçen yapraklar yuvarlak kubbe gibi bir dam meydana getiriyor, içeriye de daha yaprak koyuyoruz. Orman yaratıkları olduğumuza göre onlar gibi davranmak zorundayız.

Akşam güneşi batıyor yavaş yavaş. Kulübenin dışındayız ağaç köklerine oturuyoruz. Kimse konuşmuyor. Söylenecek ne var ki? Kollarımızı dizlerimize kenetleyip grubu seyrediyoruz. Ağaçların gölgesi düşüyor yere uzun uzun, toprak kırmızı-kahverengi, mor görünüyor yer yer. Orman sesiz, insanların yaşamadığı bir yerin sessizliği bu. Karanlık ölüm gibi çöküyor üzerimize.

67.

Sabah uyandığımızda bir felâketle karşılaşılıyor. Gökyüzü, güneş yok olmuşlar. Ağaçların üzerine gri bir çarşaf çekilmiş sanki. Hiç sesimizi çıkarmadan sığına-

ğımızı yamaçtan aşağıya doğru dağıtıyoruz, iz bırakmak gerek ardımızda. Yeniden tırmanma başlıyor, yağmur da beraber.

Ne çıplak başımızı, ne sıırıslıklam elbiselerimizi, ne de yürümemizi daha da güçlendiren çamuru düşünüyoruz, en önemli sorun yönümüzü nasıl belirleyeceğimiz. Güneş yok artık bize rehberlik edecek. Pis sarı-gri gökyüzünün her yanı aynı. Bu mevsimde esen rüzgârların yönünü biliyoruz, ama gökyüzünde ne yöne gittiğini görebileceğimiz bir tek bulut yok.

Yön... Dağ ormanlarında, güneşli havada bile ilerde bir noktayı gözünüze kestirip ilerlemek imkânsız. Sayısız engel çıkar insanın karşısına; çukurlar, kayalar, nehirler, bir süre sonra ilerdeki hedef gözden kaybedilir. Yağmurda daha da kötü, sisten iki adım ötesini bile seçmek güç oluyor.

Kör gibi ilerliyoruz; yamaçları iniyoruz, çıkıyoruz kurulmuşçasına. Bebekli kadının gözleri çökmüş; her tökezlenip çamura düştüğünde kolları havaya kalkıyor, kundak havada. Sadece yaşlı Nanay ses çıkarıyor. Celia'nın arkasından gelirken boyuna yakınıyor. Durun artık, gidemiyeceğim, durun gidemiyeceğim...

Batıdan doğru arada silâh sesleri geliyor. Düşman kamplarımızın bulunduğu yerlere sırayla baskınlar yapıyor herhalde. Bizim yolumuz da kamplara paralel.

Küçük grubumuzda krizler başlıyor yavaş yavaş.

Bebek ağlamaya başlıyor. İncecik sesi çınlıyor sesiz ormanda, kulaklarımızı sağır edecek sanki. Dişlerimizi sıkarak dinliyoruz. Islak ormanda uzaklardan duyulabilir bu haykırış, düşman yakındaysa bizi ele verebilir. Kadına işaret ediyoruz çocuğu susturması için. Kucaklıyor, sallıyor, sesleniyor yavaş bir sesle, ağlama devam ediyor. Açlık haykırışı bu ağaçların arasından yükselen. Elini çocuğun ağzına kapatıyor, morarıyor yüzü, bırakıyor, yeniden yükseliyor haykırış. Kadın anlamsız yalvaran gözleriyle bakıyor yüzümüze.

Önden gidip sarmaşıkları keserek yol açma sırası Karlos'un. Arada durup batıya gitmemiz gerektiğini söylüyor. Orada tanıdığı köyler varmış, yiyecek bulacaktı. Daha önceden de yaptığımız gibi karşı çıkıyoruz

fikrine, o yönde olan harekâtı hatırlatıyoruz. Bıçağını hırsıyla indiriyor önündeki sarmaşığa. İlerledikçe sola, batıya doğru kaydığını farkediyoruz. Sağa gitmesini söyleyince omuzlarının üstünden kötü kötü bakıyor, silâhını kavırıyor. Celia ile geride kalıp Paul'la konuşuyoruz. Karlos emirlere karşı gelip ayaklanma belirtileri gösterecek olursa vurulacak. Tereddüt edemeyiz, çünkü silâhlı adam. Paul kabul ediyor ve tabancasını elinde taşımaya başlıyor.

Sekiz kişilik bir grubuz, ama sadece sekiz insan değiliz. Milyonlarca kişinin geleceğini belirleyecek bir devrim hareketinin erleriyiz. Düşündüğümüz sadece canımızı kurtarmak değil. Öyle olsaydı batıya gider, köyleri bulur, hattâ düşmana teslim olur, karnımızı doyurabilirdik. Ama sadece bir insan olarak yaşantımızı sürdürmeyi düşünmüyor hiç birimiz; devrimciler olarak yaşayıp, devrim uğruna çalışmaya devam etmek gerek. Sadece bu değil, bu grup içinde devrim hareketine gerekli olanlarımız var. Nanay için amacımızdan vazgeçebilirlik; Meding ve çocuğu için teslim olabilirlik; ama bu devrim hareketine gerekli olan erleri feda edemeyiz. Bu yüzden devam ediyoruz. Açlığa, güçlülere, acıya katlanacağız; hedefimize varmak için sürüneceğiz, gerekirse tehlikeli ve bizi tehlikeye sokabilecek olanları öldürecekiz, ama harekete katılacağız gene, aktif devrimciler olarak sürdüreceğiz yaşantımızı.

Bize güç veren bu düşünceler.

Öğleden sonra ayak izleri, yeni kesilmiş dallar görüyoruz şaşkınlıkla. Düşman da mı bizim yolumuzda? Bir an korkunç bir paniğe kapılıp silâhlarımızı doğrultuyoruz, acınacak iki silâh. Sonra biraz daha dikkatle bakıyoruz. İzler kendi izlerimiz, aynı yerden dolaşmışız bir daire çizerek.

Hiçbir yararı yok demek yağmurda, bu anlamsız göğün altında yürümenin. Kendimizi yormaktan başka birşeye yaramıyacak. Kısa bir görüşmeden sonra yağmur dinip ortalık, yolumuzu seçebileceğimiz kadar açılmadan yola devam etmemeye karar veriyoruz. Bir ırmağın yanında, yamaçta bir düzlük buluyoruz, ANAHOW sığınağımızı kuruyoruz. Üçüncü aç günümüz, kuvveti-

miz kesiliyor yavaş yavaş, bu yüzden sığınağı yapmak uzun sürüyor.

Sonra uzanıp, bekliyoruz ormanda, zaman kavramı kayboluyor.

68.

Boğulan bir adamın bir anda gözünün önünden bütün hayatının geçtiğine hiçbir zaman inanmadım. Şimdi de yosunlar, yapraklar, yağmur damlaları arasına yataırken geçmiş gelmiyor aklıma hiç. Yapraklardan yapılmış bu ilkel sığınağı, bu insanları düşünüyorum.

Beni bu andaki durumuma getirinceye kadar Amerika'da neler geçmişti başımdan, düşünüp bulmaya çalışmıyorum. Bir Filipin ormanında, yanımda Filipinli karımla ıslak çamurlu elbiseler içinde yatmanın ve bunun son derece mantıklı bir davranış olarak görünmesinin nedenlerini araştırmıyorum. Bir başka ırktan, okuyup yazmasını bile bilmeyen köylülerin arasındayım - ömründe yalnız tarlaları, harman zamanlarını görmüş bir yaşlı kadın, hayattan hiç haberi olmayan bir kız, topraklara yuvarlanmış, sonra da düşmanın çizimleri altından kaçmayı başarmış iki kardeş ve bir genç. Bana hiç garip gelmiyor bu. Baskı altında ezilenlerin, kovalananların, korkusuzların yanında onlarla bir buluyorum kişiliğimi.

İki gün geçiyor, yatıyoruz burada. Yağmur durmaksızın iniyor. Beş gündür açız. ANAHOW'lardan kap yapıp su kaynatıp içiyoruz, mideyi rahatlatıyor. Arada sendeliyerek çıkıp odun topluyoruz ateş yakmak için. Yağmurda dikilip, kırık bir dal parçasına bakıp, elimizi uzatıp almak epey uzun sürüyor.

Uzandığım yerden ayaklarıma bakıyorum. Kesilmiş, şişmiş, saplanıp kalmış dikenlerden benek benek olmuş, benim ayaklarım değil bunlar. Celia yanımda uzanmış, vücutlarımız birbirine değiyor. Meding bebeği emzirmeye çalışıyor boyuna, ama imkânsız. Bebek mavileşmiş biraz, sesini çıkarmadan yatıyor gözleri kapalı. Nanay inliyor uykusunda. Adamlar alevlere gözlerini dikmiş oturuyorlar. Gece yarısı ama, içerisi gündüz gibi. Ne za-

man uyansam birisini oturmuş, ateşe gözlerini dikmiş buluyorum.

İkinci günün sonuna doğru Karlos kalkıp dışarı çıkıyor. Odun toplama sırası onda. Vakit geçiyor. Karanlık mavi-gri belirmeye başlıyor tepenin üzerinde. Karlos dönmüyor. Dışarıyı gözetliyoruz. Görünürlerde yok. Tüfeğini de almış. Bizi terkettiği sonucuna varıyoruz hemen. Kızgın konuşmalar başlıyor hakkında.

Grubun esrarını gürültülü bir silâh sesi bozuyor, hemen üstümüzdeki tepeden. Sonra bir el daha. Bir anda sığınağımızdan fırlayıp yakınımızdaki çukurluktan aşağıya atıyoruz kendimizi; soluk soluğa, çalılıklarla dolu dibini buluncaya kadar iniyoruz. Neydi o silâh sesleri? Karlos bir tuzağa mı düştü? Düşmana işaret vermek için mi ateş etti? Bu çaresiz halimizde düşmanın bizi takip etmesi düşüncesi ensemizden soğuk terler akıtıyor, ama gene de kaçmaya hazır bekliyoruz.

Yukarlarda biri sesleniyor. Karlos bu! Bizi tuzağa düşürmek mi istiyor? Ne diyor? Bir domuz yakalamış. Karlos bir yaban domuzu vurmuş! Yiyecek! Aptal aptal çıkıyoruz çukurdan, Karlos'a bakmaya utanıyoruz. Felix'le birlikte gidip, bir sopaya sarmaşıklarla bağladıkları domuzla dönüyorlar. Küçük bir domuz, ama hepimiz sevinçten çılgın gibiyiz. Zafer kazandık sanki!

Bütün gece uyumuyoruz; domuzu kesiyoruz, pişiriyoruz, yiyoruz. Önce karaciğeri, kırmızı, sulu, yarı çiğ. Boğazımızdan iniyor tatlı tatlı. Sonra ANAHOW tence rede kaynayan etin suyu, içinde küçük et parçalarıyla nefis dumanı tüten su. Sopalarda cızırdaya cızırdaya kırmış et parçaları, içleri yarı çiğ daha, ama gene de lezzetli bize göre. Her lokmayla enerjimizi yeniden kazandığımızı hissediyoruz. Bütün gece konuşup gülüyoruz, hemen yiyemediğimiz etleri yanımıza almak üzere pişiriyoruz.

Sabahleyin yağmur çiseliyor artık, bulutların sürüklendiğini görebiliyoruz. Domuzdan artanları ANAHOW'a sarıp sarmaşıklarla sırtımıza bağlıyoruz. Celia hiçbir şey taşıyabilecek halde değil artık. Sığınağı yıkıp çukurdan aşağı atıyoruz. Kuzeye doğru yola çıkıyoruz gene.

Bir yerlerde, haritadaki nehir olacak. Ama bütün gün hiçbir izini bulamadan dolaşıyoruz yaralı ayaklarımızın işkencesine aldırmadan.

Öğleden sonra birden uzun dik bir yamacın tepesinde bir açıklığa çıkıyoruz. Sık küçük yapraklı bir bitkiyle kaplı burası, öyle ki, bitkinin üstünden yürümek zorunda kalıyoruz. Dizlerime kadar yapraklara gömülmüş önümüzde serili manzaraya bakıyorum ağzım açık.

Ufukta dev bir denizin dalgaları gibi Sierra Madre'nin tepeleri uzanıyor. Fırtınalı bir deniz gibi mavi-gri görünüyor akşam aydınlığında. Yukarda gökyüzündeki bulutlar da aynı renk ,yer nerde bitiyor, gök nerede başlıyor ayırmak imkânsız. Aşağıdaki vadide orman uzanıyor, yeşil köpükleriyle dalgaları üzerimize hücum eden bir okyanus gibi. Şimdiye kadar kaybolmuş olmanın nasıl bir his olduğunu, ya da bu uçsuz bucaksız ormanda ne kadar çaresiz bir yaratık olduğumu hissetmemiştim böylesine. Birden bu denize düşüp boğulacaktım gibi bir his geliyor. O kadar etkileniyorum ki, ilerdeki ağaçlara kadar güçle yürüyebiliyorum.

Her öğleden sonra olduğu gibi gene ANAHOW bulmak gerekiyor. Çok geç bulabiliyoruz, bataklık bir yerde. Çaresiz burada kalacağız. Çamurların üzerine yaprak seriyoruz bolca. Kibritimiz kalmamış. Bundan sonra ne ateş yakabiliriz, ne de etimizi kızartabiliriz bozulmasına engel olmak için. Şimdiden kötü bir kokusu var, ama yiyoruz gene de. Bu ıslak karanlıkta yatıyoruz, kurbağa sesleri, ıslak yaprak kokuları arasında. İlk kez kaybolmuşluğun ümitsizliği çöküyor yüreğimize.

Sabahleyin yağmur başlıyor gene, daha yarım kilometre yol gitmeden. İnsafsız bir yağmur bu, ayağımızın altındaki toprağı götürüp yamaçtan aşağı sürüklüyor bizi. O kadar zayıflamışım ki, pantolonun kalçalarımın altına kayıyor, paçalarımın altına düşüyorum. Garip bir görünüşümüz var, sendeliyoruz, sırtüstü, yüzükoyun yuvarlanıyoruz, gözlerimiz çökmüş. Celia'nın saçları, elbiseleri çamur içinde, dudakları sert bir çizgi halini almış, gözlerinin etrafında simsiyah halkalar. Meding kör gibi yürüyor, dizlerinin üstüne düştükçe robot gibi bebeğini havaya kaldırıyor. Nanay düştükten sonra kalkmak is-

temiyor artık. Sürüklüyoruz peşimizden, durup onu beklemediğimiz, uzanıp ölmeye bırakmadığımız için zalim olduğumuzu bile bile.

Yarı yarıya yuvarlanarak kayalık bir yamaçtan böylece iniyoruz nehre. Doğuya doğru akan, kayalıklar arasında kükreyen, sularını denize taşıyan nehre. Taşlık kıyıda birbirlerimizin kollarına atılıyor gülerek. Gördün mü, nehir, dost nehir; Suların önünde durup çamurlarımızı temizliyoruz.

Ama buradan nereye gidilecek?

Görebildiğimiz kadarınca karşı kıyı son derece dik bir yamaç. Yapılacak başka birşey yok. Tırmanacağız. Saatlerce sürüyor, kalan gücümüzü bitiriyor. Her ağaç köküne tutunup bütün kuvvetimizi toplamaya çalışarak yola devam edebiliyoruz. En sondaki 30 metrelik kısım dimdik bir duvar. Aşağıda nehir gürültüyor. Küçük köklere tutunarak çıkıyoruz, boyuna kırılıyor tutunduğumuz dallar. Düşmek ölüm demek. Nasıl çıkıyoruz? Ellerimiz kan içinde kalıyor, tepeden birbirimizi çekiyoruz, yüzükoyun seriliyoruz nefes nefese.

Yüz metre kadar ilerde bir yol var.

Ormanda bir yol? Nereye gider ki? Neler gizli bu yol boyunca? Sessiz sedasız uzanıyor önümüzde, kullanılan bir yol olduğu, çiğnenmiş oluşundan belli. Belki yoldaşlarımıza ulaştıracaktır bizi, belki düşman pusudadır. Olacakları, başka ne tür davranabileceğimizi tartışamayacak kadar yorgunuz. Kuzeye doğru, kıvrıldığı yere doğru yola çıkıyoruz.

Yolculuğumuzun yedinci günü, akşam oluyor bile gene .Acele etmek gerekiyor, şimdi acele etmezsek gitmek istediğimiz yere hiç varamıyacakmışız gibi geliyor. Yağmurda, çamurda koşmaya başlıyoruz. Ayaklarım çok acı veriyor artık, her adım ayrı bir işkence. Şişip yastık gibi oldular. Acıyla sürat karışık, delice bir zevkle koşuyorum, o kadar hızlı gidiyorum ki, hiç duramıyacakmışım gibi geliyor. Ötekiler geride kalıyor. Sonunda durmak için bir ağaç gövdesine sarılıyorum sıkı sıkı, dizlerimin üstüne düşüyorum ter içinde.

Gece hâlâ yoldayız, bir meyilden aşağı iniyoruz. Karanlıkta daha fazla gidilemez, önümüzü göremiyoruz.

Karlos ilerliyeceğini söylüyor. Yakınlarda bir üretim üssü olacakmış. Bir parola kararlaştırıp gönderiyoruz: Hoçet. Başarırsa kullanacak bunu. Gerillaların yemek çağrısı...

Hiç ANAHOW yok çevrede. Yağmurda ıslak yere oturuyoruz. Celia sokuluyor yanıma, başımızı dizimize koyuyoruz. Islak ormanın ürkütücü bir görünüşü var. Yaprakların biriktiği yerlerde fosforlu parıltılar görünüyor. Herşeyden sular damlıyor. Gecenin ve yağmurun içinde kayboluyoruz.

Hoçet!

Yamaçtan aşağılarda belli belirsiz bir çağrı var. Gecenin ve ormanın yarattığı bir hayâl. Sonra bir el fenerinin ışığını görüyoruz, Hoçet, diye bağırlıyor yeniden. Sevinçle sıçrayıp yamaçtan aşağıya düşse kalka koşuyoruz karanlıkta. Karanlıkta eller uzanıyor yardım etmek için. El fenerinin ışığında tanıdık yüzler görüyoruz, tanıdık seslerin adlarımızı söylediğini duyuyoruz.

Bagong Silang'dayız. Başardık...

69.

Bagong Silang'daki kulübe sıcak, emniyetli ve biz uyuyamıyoruz.

Yağmur dama ve duvarlara vuruyor, içeriye giremiyor. Gece sıkıştırıyor sanki kulübeyi. Ormanın kıpırdadığını duyuyoruz. Alevin sıcak gölgeleri duvarda, yüzümüzde geziniyor. Ne yana dönersek dönelim, ayaklarımız zonkluyor, yanıyor. Vücudumuz sızlıyor. Uyanık yatıyoruz ses çıkarmadan.

Düşmanı yendik, çünkü ölmedik, savaşa hazırız yeniden. Mücadelemiz kampların ele geçirilmesiyle, kulübelerin ateşe verilmesiyle, insanların ormanlara kovalanmasıyla ölçülemez. Önemli olan devrimcilerin ayakta kalması, örgütlenmiş bir gücün yaşatılabilmesi. Kamplar bir günde yeniden yapılabilir, üslerin yeri değiştirilebilir, kaçış normal birşey seyyar birlikler için. Önemli olan bizler, insan gücü ve insan azmi ve bizler yaşıyoruz.

Ormanı yendik. Ormanı dostumuz biliyorduk bize sığınak olduğu için, ama aslında dost bir yerde değildik, bizi tartıyor orman. Bir yarışma veriyoruz, insan

gücüne ve ormanın sonsuzluğuna karşı dayanma, azim yarışı. Bu kez biz kazandık azmimizle.

Bagong Silang'da ısındık ve emniyettediriz ve uyuyamıyoruz!

70.

Hiçbir şey garantili değil şimdi. Her yanda düşman var, dağ yollarında kamplarımızı arıyor. Bagong Silang'a bizim geldiğimiz yerlerdeki baskınlardan haber geliyor. Bizim kaldığımız bölgedeki bütün kamplar ve üretim üsleri ele geçirilip yakılmış.

Güneyden Jesse Lava ve grubu, G. Y., Del Castillo ve bir sürü konferans delegeleri geliyor. Adanın bulunduğu yer baskına uğramış, bizimkiler suyun dibindeki bambu geçitlerden hareketten bir iki dakika önce kaçabilmişler. Konferans için toplanan bütün malzeme ele geçirilmiş - pirinç, un, konserveler, şeker, teksir kâğıtları. Jesse'nin geri kuvvetleri çok fazla yakından takip edilmesini önlemek için yolda savaşıp düşmanı oyalamak zorunda kalmışlar.

Düşman, konferansın bu bölgede toplanacağını ve hareketin esas elemanlarının buralarda olduğunu öğrenmiş olmalı. Hareketlerini sıklaştırabilirler.

Jesse'nin grubu bizden daha aşağılarda, KOGON'un üstündeki kıvrımda kurulu eski ED kampında kalıyorlar. Burası hiçbir zaman bulunmamış düşman tarafından. Celia ile birlikte Bagong Silang'dan ayrılıp onların yanına gidiyoruz. Ayaklarım hâlâ yaralı ve şiş, pabuçlarım da yok. Çok zorlu bir yolculuk oluyor. Kendimizi hâlâ başımızdan geçenlere, hiçbir şeyimiz kalmadığı düşüncesine alıştıramadık. Dış fırçalarımızın, battaniyelerin, sabunun yokluğunu hissediyoruz yavaş yavaş. Hindistan cevizi yapraklarıyla temizliyoruz dişlerimizi. Yoldaşların kendilerine yetiyor ancak eşyaları, bize birşeyler bulmakta güçlük çekiyorlar, bir gömlek, bir parça sabun idare etmeye çalışıyoruz. Manila'daki dostlarımızla, ailemizle haberleşip yeniden gerilla standartlarına uygun bir hale gelmemiz haftalarca sürecek.

Jesse'den kamptaki öteki arkadaşların akibetlerini

öğreniyoruz. Çoğu emniyeteymiş, ama dağınık bir durumda. Reg, hasta ve ateşli haliyle çocuklarından birinin koluna dayanıp, tabancasını bir eline alarak fırlayıp gitmiş. Jorge Frianea ölmüş. Vurulduktan sonra biraz sürüklenmiş ve nehrin kıyısında bulmuşlar cesedini bizimkiler, son bir direnişle düşmana yakalanmamış gene. Jesse Masugig'in şansı hiç yardım etmemiş. Hareket edemediği için kulübeden tabancasıyla karşı koymuş düşmana, vücudu delik deşik oluncaya kadar. Düşman, kampı ateşe verirken onun da cesedini atmışlar içine.

Jesse ve Jorge'nin acısı yakıyor yüreğimizi, mücademizin kahramanları, direnirken öldüler gene.

71.

Burası tehlikeli bir bölge. Kuzeyden ve güneyden askerî birlikler dağ yolları boyunca buraya doğru ilerliyorlar. Günde birkaç kez askerî kuryelerimiz düşmanın hareketleriyle ilgili haberler getiriyor. G. Y, Lukban yakınlarında, güneyde düşmanı oyalayacak tuzaklar kurulması konusunda emir veriyor. Ama içinde bulunduğu durumun şüphe götürür yanı yok; Sierra Madre'lerin Laguna kesimindeki hiçbir üretim üssü, kamp, yol güvenli sayılmaz artık. daha çok dağlara çekilmeliyiz.

Hızlı bir kaçış olacak bu, ayaklarımı iyi bir duruma getirmeye uğraşıyorum dayanabilmek için. Bütün gün bir iğne ve bıçakla dikenleri, yaraları temizlemeye çalışıyorum. Bir gün daha kalabiliriz burada en çok, sonra yola çıkmak gerekli. Yola çıkacağımız sabah seke seke yürüyebiliyorum ancak. Jesse'nin muhafızlarından biri, Ading ayakkabılarını veriyor bana. Benim ayaklarım dayanıklıdır, diyor. Yürüyebiliyorum artık.

Kılavuzumuz Valter. Longos'lu, iri yarı, gösterişli bir adam. Bütün ömrü dağlarda geçen ve Siera Madre'leri herkesten iyi bilen Asedillo'nun eski arkadaşlarından Valter. Birçok iri yarı adam gibi o da sessiz, rahat, tehlikeleri pek umursamayan bir tip. Cüssesine rağmen birçok kez düşman kamplarını seyredip dinlemeye gitmiş. Yanında bir küçük çocuk ve silâhı var yoldaş olarak. İnsana güven aşıyor. Ne zaman Valter'in telâşsız

haliyle kampa geldiğini, silâhı elinde bir kulübeye dayalı durduğunu görsem, korkularımı unutup rahatlarım. Valter, bana Batı'daki eski dağ adamlarını hatırlatıyor, kervanları ovalardan geçiren Amerikalıları.

Doğuya doğru akan bir nehrin ortasından yürüyöruz şimdi. Özel emirler var. Sigara içmek yok; suda izmarit kalmaması gerekiyor. Bütün kâğıtlar, evraklar iyi korunsun. Düşecek hiçbir şey olmasın sırtlardaki yüklerde. Çamurlara basılmayacak. Sadece sudan ve kayalardan yürünecek.

Herşeye rağmen çok güzel bir gün. Güneş var, bulutlar beyaz balonlar gibi tepemizde süzülüyor. İki yanımızdaki ağaçlar duvar gibi uzanıyor, üstlerinde sarmaşıklardan süsleriyle. Sular güneş ışınlarını yansıtıyor, parıltılı elbiseler giymiş bir dansöz sanki. İnanılmaz gibi geliyor, bu tabiatta ölümden kaçtığımız, nefret ve savaşın her an peşimizde olduğu.

Bir kayanın üzerinde durup sıradakileri seyrediyorum. Yüz kişi kadar varız. Kimi dizlerine kadar suya gömülmüş, kimi kayalardan sıçırıyor. Her tür giysi var, tüfeklerini herkes bir başka türlü taşıyor.

Neredeyse denizi buluncaya kadar izliyoruz nehri, sonra küçük bir çayın yosun kaplı taşlar üzerinden aktığı yerde ayrılıyoruz. Dar bir geçitten akıyor çay, iki yanından yükselen kayalar güneşi gizliyor. Bir süre ilerliyoruz geçitten, sonra duruyor bütün sıra. Valter, Jesse'yle bir şeyler görüşüyor, sonra yukarıya doğru işaret veriyor. Bütün sıra bir anda tırmanmaya başlıyoruz yandaki kayadan yukarı. Bu şekilde arkada iz bırakılmamış olacak.

Yukarda ters çevrilmiş fincanlar gibi bir sürü tepeyle dolu bir arazi var. Burada eski Romalılar gibi yedi tepeye kuruyoruz kulübelerimizi, barbarların gelişini bekliyoruz.

72.

Hastayım. Kulübemize gelmek için nehrin yamacından tırmanırken başım döndü, düştüm. Günlerce ateşler içinde yatıyorum sert kütüklerin üzerinde. Belki de

ormanda geçirdiğimiz aç susuz bir haftanın sonucu bu. Kimse anlıyamıyor. Jesse Lava, keyifli görünmeye çalışarak kalçamdan bir iğne yapıyor, bir antibiyotik. Kendim dönemiyorum yüzükoyun, Celia çeviriyor beni. Ağzıma bir kaşık bile götüremeyecek kadar halsizim. Celia doyuruyor LUGAV'la beni.

Yattığım yerden sarmaşıklardan ve yapraklardan bir perde görebiliyorum. Rüzgârda kıpırdıyor. Güneş sızıyor birkaç yerinden. Perdenin gerisinde bulanık ve belirsiz herşey, ben perdenin arkasındayım, gizlenmiş. Orman dört yanıma çeviren bir perde, gerisindeki dünyayı göremiyorum. Ne yana dönsem bu perde karşımda. Ben dışarıyı göremiyorum, ama dışardan da kimse beni göremez. Gülüyorum perdeye.

Perdeyi inceliyorum sonra, tek tek yapraklarını, sarmaşığın her kıvrımını. Yaprakların damarları görünüyor bazı yerlerde, güneşten yarı şeffaflaşmışlar. Sarmaşık dolanıyor, kıvrımlar yapıyor. Yaprığın minicik hücreleri, sarmaşığın ince kırıksık bir yüzeyi var. Şekil içinde şekil, dünya içinde dünya. Daldıkça dalıyorum perdeye.

Kampa haber geliyor. Yakınımda biryerlerden konuşmalar duyuyorum hayal meyal. Düşman nehirden aşağıya, denize doğru geçmiş. Yerimizi değiştirmek zorunda kalabiliriz. Ben nasıl hareket edebilirim? Ayakta bile duramıyorum. Bana bir silâh verecekler sanıyorum. Perdemin arkasında uzandığım yerde bekleyeceğim Jesse Masugig gibi, düşman gelince ateş edeceğim üstlerine.

Silâhı verin bana diye fısıldıyorum. Celia eğiliyor üzerime. Sus, diyor. Sanırmısın ki, seni burada bırakabiliriz?

Düşman dönüyor. Dar geçide girip ilerliyorlar. Onlardan birkaç metre ilerde, tepelerinde muhafızlarımız tetikte bekliyor, silâhları hazır. Ama düşman hiçbir şeyden şüphelenmeden geri dönüyor, nehre doğru.

Ama Bagong Silang'ı ele geçirmişler. Ateş ederek girmişler vadiye, bütün kulübeleri yakmışlar, pirinç tarlalarını mahvetmişler, sebze yataklarını çiğnemişler. «Yeniden Doğuş»'u yerle bir etmişler. Bütün gece uyku

tutmuyor gözümü, Bagong Silang'ı düşünüyorum yüreğim sızlayarak.

Yavaş yavaş kuvvetimi buluyorum. Kulübede oturup yoldaşları dinleyebiliyorum. Düşmanın harekâtından söz etmiyorlar. Konferansı, konferanste ne görüşüleceğini, ne gibi çalışmalar yapılacağını tartışıyorlar. Ben de sorunlarımızı, hareketin yaşatılmasını düşünmeye koyuluyorum.

Aşağıdaki ormanda düşman kuvvetleri geçip gidiyor. Huklar yollara dökülüyor gene yavaş yavaş, bıraklıkları yerden alıyorlar işleri yeniden.

73.

Konferansa sıra geldi artık.

Adadaki kampın basılması ve oradaki malzemenin ele geçirilmesiyle o zaman yapılan bütün hazırlıklar boşa gitmiş oldu. Şimdi her kasabadan birkaç birşey toplayarak herşeye yeniden başlamak gerekiyor. İlk kez olduğu kadar bol malzeme toplamamız imkânsız, düşman pazar yerlerini göz altında tutuyor. Ana üssümüz Longos. Askerî harekât sırasında birliklerimiz bu kasabadan uzak kalmaya özellikle dikkat ettiler. Nadasa bırakılmış toprak gibi bekledi uykuda. Şimdi oradaki merkezler yeniden ortaya çıkıyor.

Hükûmet kuvvetleri dağ yollarını karış karış aramalarına rağmen Büyük Ev'i bulamamışlar. Ormanın köşesinde, karşısındaki öteki kulübelerle birlikte duruyor. Geçen Eylül'deki hava saldırıları sırasında birkaç yerinden delinmişti, ama hâlâ işe yarayabilir. Bir sabah toplanıp Yedi Tepemizi terkederek Büyük Ev'e doğru yola çıkıyoruz. Hâlâ biraz halsizim ,dizlerim titriyor, ama yerler kuru, yürümek kolay oluyor. Şubat sonu artık, şiddetli yağmurlar yavaş yavaş kesilir. Güneş görünmeye başlıyor ormanda. Bu mevsim çok kısa sürüyor Sierra Madre'lerde. Boylu ağaçlar güneşe doğru uzanıyor sanki, omuzlarını geriye atıp yüzlerini güneşe çevirip derin nefes alan insanlar gibi. Sarı, yeşil yaprak kümeleri arasında böcekler ötüşüyor.

Büyük ev, gölgede son derece sessiz, kış günlerinden

sonra gelinen bir sayfiye evi gibi. Ancak içine girdikten sonra bir takım değişiklikler görebiliyoruz evde. Tahtalar yenmiş bazı yerlerinden, üstlerine oturduğumuz kütükleri karıncalar istilâ etmiş. Yavaş yavaş çürümekte kulübe.

Sessizlik bozuluyor. Ateş yakmak için odun kesiliyor, nehirde çamaşırlar yıkanıyor, kıyıdan kıyıya sesleniliyor. Huklar yuvaya döndüler. G. Y, Büyük Ev'de gene.

74.

Burası bir bakıma Filipinlerin yüreği, halkın bütün kanı burada birikiyor, sırası geldiğinde mücadelenin ana damarlarına salınmak üzere.

Her gün delegeler geliyor. Kuzeyden 100-200 kilometre dağ yolları aşarak, en güneydeki adalardan gizli deniz ve kara yollarından, Manila çevresindeki yollardan kontrol noktalarını aşarak geliyorlar. Kir içinde, yorğun, terden sırılsıklam sırtlarında torbalarıyla gelişlerini seyrediyorum. Seçkin Huk koruma birlikleri yanlarında, silâhlarını raket taşıyan sporcular kadar rahatlıkla sallıya sallıya giriyorlar kampa.

Her yeni geleni kulübelerimizden fırlayıp bağırıp gülerek karşıyoruz, el sıkışıyoruz. Yorgunluklar unutuluyor, çamura, tere aldırmadan sarılıyoruz gelenlere. Yoldaşlardan çoğu 1948'deki konferanstan beri birbirlerini görmemişler. Birbirinden çok uzakta RECO'larda görevli bir kısmı, kimi askerî lider olarak seyyar Huk birliklerinin başında.

Ağaçların altında toplanıyor Huk askerleri. Birbirlerine başlarından geçenleri anlatıyorlar. Tuzaklardaki, şeker kamışı tarlalarındaki savaşımlardan en normal bir şeyi anlatıyormuş gibi söz ediyorlar. Taktiklerinden söz ediyorlar, toprağa sopalarla şekiller çiziyorlar. Zırhlı bir arabayı nasıl uçurduklarını, kasabalara nasıl girdiklerini anlatıyorlar. Bağdaş kurup oturmuşlar yerlere, başları önlerinde, ellerindeki taşlarla oynuyorlar, kahraman yoldaşlarının nasıl öldüklerini anlatıyorlar.

New York'ta, başka birçok şehirde gördüğüm âdetlerden ne kadar farklı. Gıcır gıcır trenlerle, uçaklarla,

otomobillerle gelir askerler, muazzam otellere yerleşilir, kahvelerde, otelin salonlarında oturulup konuşulur. Hazır kuvvetlerden, anlaşmalardan söz edilir.

75.

Bu ormanda, koskoca ağaçların arasından yalnızlığın ne korkunç birşey olduğunu anladım.

Ormanda herşey kütle halinde büyüyor, tek bir ağacı ötekilerden ayrı olarak düşünmek mümkün değil, onlara baktıkça tek başına hayat olamayacağını hatırlıyor insan. Ağaçlar arasında yürüyüp te dalların, köklerin, sarmaşıkların nasıl birbirine bağlandıklarını gördükçe, tek tek var olamayacaklarını nasıl hatırlamaz insan? Biri gelip hepsini kökünden kesse ve bir tek ağaç bıraksa, güneşte kuruyup ölmeye mahkûm olacaktır bu ağaç.

Filipinler'e gelmeden önce toplumun öteki fertleriyle birlikte varolan, toplumu meydana getiren parçalardan biri olduğumu düşünürdüm. Çeşitli prensipleri kabul etmiştim. Birtakım derneklere üyeydim, gelirim bir kısmını veriyordum bunlara. Haftada bir-iki gece toplantılara katılarak içtenliğini göstermeye çalışırdım. Ne zaman herhangi bir haksızlığa karşı protesto bildirisi yayınlansa, altına imzama koyardım. Bazan fabrikalarda, sokak köşelerinde toplu hareket çağrıları için bildiriler dağıtırdım. Büyük bir amaca hizmet ettiğimi sanardım.

Bütün bunları yapardım ve her gün kendi yaşantım için çalışır, kazancımın büyük bir çoğunluğunu kendime saklardım. Kendi evim vardı, toplantılardan, bildiri dağıtımlardan sonra oraya çekilir, kapımı dış dünyaya kapatır, kendi rahat yaşantımı sürdürürdüm. Burası kendim içindi, dışarda yaptıklarım toplumun çıkarı için. Tek başıma kitaplarla, tiyatrolarla. konserlerle, sergilerle haşır neşirdim. Sanatın bir sosyal kurum olduğunu söylerdim kendi kendime.

O zaman ormanın eteklerindeydim, şimdi içindeyim...

Şimdi orman yollarında ilerlerken geride kaldığım anlar oluyor, nereye baksam ağaçları görüyorum, öteki-

leri gözden kaybediyorum. Tek başına olmanın korkunç luğunu anlıyorum o zaman, delice koşuyorum ötekilere yeniden yetişebilmek için, Bugün herşeyim, zamanım, yaşantım, eşyalarım herkese ait. Bütün çalışma saatlerim ortak bir amaç için harcanıyor. Evim oniki kişinin paylaştığı, bölmeleri bile olmayan bir yer. Her an bunu bile bırakmak zorunda kalabiliriz. Torbamda bir tek bataniyem ve bir yedek giysim var: bunlar da bağışlanmıştı bana yoldaşlarım tarafından. Tek bir kuruş para yok cebimde. Celia ile evliliğimiz bile bütünüyle bizim değil artık, hareket için o kadar çok fedakârlık yaptık ki. Özel hayatımız yok, bir düzine insanlayız her an.

Hiçbirisine pişman değilim bunların. Neşemi, hayatımın anlamını, emniyetimi bu grubun içinde buluyorum. Kişiliğim, hareketin kişiliğiyle kaynaştı, tek başına var olamaz artık.

Ormanın derinliklerindeyim.

76.

Kırk 'erkek ve kadın ormanda uzun alçak bir kulübede oturmuş bir ulusun kaderini tartışıyorlar.

Bir başta başkan bağdaş kurmuş oturuyor. Ötekiler aynı zamanda yatak yerine geçen minderlerde oturuyorlar duvarın dibinde. Arkalarındaki torbalarına dayanıyorlar, tabanca kuşakları bellerinde hazır, kiminin tüfeği yanbaşıda duruyor. Kulübenin duvarları tavana kadar yükselmiyor, ANAHOW üçte birini kapatıyor ancak, ordan yukarsı açık. Ani bir baskında kolaylıkla kaçabilmek için düşünülmüş bu şekil.

Kulübe derin bir çukurun bir yanına yapılmış, girişi yerle bir düzeyde, öteki ucu direklerin üstünde, küçük bir ırmağa bakıyor. Suyun sesi konuşmacıların seslerine karışıyor.. Yapraklar her yanından örtüyor kulübeyi, ama güneş sızıyor yapraklara arasından, içerdekilerin yüzlerini yeşilimsi, sarımsı ışıltılarla parlatıyor.

Büyük Ev'den daha yukarlarda bir tepede bu kulübe. Orası güvenlik kuvvetlerimizin üssü oldu. 150 den fazla savaşı var orada, hareketin en seçkin savaşıları, liderlerini korumak için hayatlarını vermeye hazır hep-

si. Bir kısmı toplantı yerinin çevresinde çok geniş bir daire çizecek şekilde nöbetteler. Kulübenin içinde bir muhafız var, ayrıca yakınlardaki bütün yollarda, geçitlerde muhafızlar var. Ormanın daha dışlarına doğru seyyar gözcü birliği sürekli dolaşıyor. Birtakım gözcüler de kasabaların yakınlarında ajanlarımızla haberleşiyorlar. Özellikle casuslara karşı uyanık olmaları gerekiyor.

Bir ay sürekli toplantı yapılmasını gerektirecek uzunlukta bir gündem var. Tartışmalı bir politik rapor, uluslararası durum ve bizim ulusal durumumuz ayrı ayrı tartışılacak. Jesse hazırlamış raporu. Sonra, Hukla-rın çalışmaları, örgütlenmeleri hakkında raporlar, bunun hemen ardından önümüzdeki görevlerin tesbiti ve birtakım kararlar alınması gerekiyor. Son olarak eleştiriler var. Yenilmesi gereken zayıflıklar konulacak ortaya ve konferans yeni bir lider kadrosunun seçimiyle sona erecek.

Sırtlarına vurdukları torbalarına rahat rahat dayanmış oturan bu adamlara bakıyorum, KASAMANG Başkan kendilerine seslenecek olursa dikleşiyorlar birden. Bir kısmının ünü halk arasında yaygın, hepsi Japonlara karşı ulusal kurtuluş savaşının başlamasından bu yana hareketin içinde çalışmışlar. Filipinler'deki bütün milliyetçi gruplar içiçe burada.

Çoğunluk köylüler: Askeri birliklerin komutanı Dimaslang, (Jose de Leon) Luis Taruk ve kardeşi Peregrino; Alembre (Domingo Castro); Linda Bie (Sylvestre Liwanag); Sente (İgnakyo Dabu); Fred Laam (Agaton Bualong); Samonte (Pedro Caguin) Algo (Brikio Almiranez); Fabian (Bonifakio Lina); Ramson, Dimalanta, Kapuli, Ramirez, Basa, Sagasa. Ve Mateo Del Castillo, bir zamanlar Batangas'ın toprak ağalarındanmış. Bütün malını harekete bağışlamış ve Ulusal Köylü Sendikası'nın başkanı olmuş.

İşçi sendikaları başkanlarından pek azı burada: Bir zamanlar İşçi Örgütleri Birliği'nin başkanı olan Magno, gene bu örgütten Jolo. Bu örgütün başkanlarından çoğu tevkif edilip hapse atılmışlar, Ramon Espiritu, Honofre Mangila gibi adamlar. Bir başkası, Guillermo Kapadokya Visayan adalarında, buradaki yayılma hareketini

bırakıp gelememiş. Gene bu örgütün liderlerinden Mariano Balgös (Bakal) bu konferansa katılmamak için izin istemiş, başarılı yayılma hareketlerinin yarıda kalmasını istemiyor.

Bir avuç ta orta sınıf aydını var: Jesus Lava, Kasto Alejandrino (G.Y.), ve Celia.

Filipinlerdeki devrim hareketini yönetenler bu insanlar. Hepsinin tipik özellikleri olan cesaretleri, azimleri, devrimci ruhları karşısında etkilenmemek mümkün değil. Bunların yanında başka unsurlar da var. Politik ve teorik yönden herşeyin açıklığa kavuşmasını istiyorlar, uzun hararetli tartışmalar oluyor bu konularda. Çoğu Strateji-taktik sorununu, çeşitli güçleri, bu mücadelenin sorunlarını ve amaçlarını kolay kolay anıyamıyorlar. Fazla önemi olmayan konularda bile saatlerce süren tartışmalar oluyor bazan, bir terimin ya da teorik bir formülün açıklaması saatlerce sürüyor. Jesse ve birkaç kişi daha saatlerce sabırla açıklamalar yaptıktan sonra şüpheleri giderilebiliyor.

Tartışmalar açıklık kazandıkça ben de önümüzde ne kadar uzun bir mücadele devresi olduğunu anlamaya başlıyorum.

Burada silâhların gölgesinde son derece ciddi bir hava var, gene de bu insanlar sırasında dinlenip rahatlamasını da biliyorlar. Gelen raporlar esprili çoğu zaman, yemekleri hem toplantı salonu hem yatak odası olarak kullandığımız yerde yiyoruz, yemekler kahkahalarla renkleniyor. Çeşitli bölgelerden gelen gruplar birbirlerini sürekli olarak kızdırıyorlar; kim daha çok Huk yetiştiriyor, kim daha çok para toplayabiliyor; kim tuzakları daha başarılı yönetebiliyor, diye birbirlerine giriyorlar. Dinlenme saatlerinde toplantıda ortaya konulan teorik terminolojiyle dalga geçiyorlar- aşkın diyalektiği (ah, o karşı cinslerin birleşmesi yok mu) ya da aşkın strateji-taktiği (esas darbenin indirileceği yer sevgilimin babası). Akşamları gaz lâmbasının ışığında satranç oynuyoruz. Jesse şampiyon, aynı anda dört ayrı rakiple oynuyor, hepsini de kolaylıkla yeniyor.

Saat sekizde bütün ışıkların sönmesi gerekiyor. TULOG NA! Şafakla uyanıyoruz ormanda. Lâmbalar

söndürölüyor, açılan yatakların hışırtısı dolduruyor kulübeyi. Bir iki sigara parıldıyor karanlıkta kırmızı, sonra sessizlik çöküyor. Uyuyanların nefes alışları, dışarda devrim için nöbet tutan muhafızın ayak sesleri duyuluyor.

77.

Bir yerlede kumanda odasında birtakım üniformalı adamlar haritalarının üzerine eğiliyorlar. Bizi avlamak için uğraşanlar. Bizi güneyden sürdüler, o zamandan beri de oradan Kuzey Luzon'a kadar dağ ormanlarının her yanını tarıyorlar karış karış. Şimdi de parmaklar önlerindeki yıpranmış haritada dolaşüyor ve bizim bulunduğumuz yeşil bölgede duruyor. Kim getirdi onları bu noktaya kadar? Kimbilir? Balutan birliğinin karanlıkta tarlalarda ilerlediğini gören bir ispiyoncu mu? Şehirden takip edilen bir kurye mi? Sadece bir tahmin mi? Önemi yok. Gerekli emirler veriliyor, birlikler harekete geçiyor.

Büyük Sabre Harekâtı bu. Filipin ordusunun şimdiye kadar giriştiği en büyük askeri harekât. 54 bin adam tarlalara, ormanlara, bataklıklara yayılıyor, bütün hava kuvvetleri de gerektiğinde yardıma hazır. Güneyden en büyük kuvvetleriyle vuruyorlar bize, aynı zamanda geri çekilmemize engel olmak için her yana giden yolları tutmuşlar. Hareketin bütün lider kadrosunu çantada keklik sanıyorlar.

İlk kez G. Y., konferanstan dışarı çağırılınca birşeyler olduğunu anlıyoruz. Geri döndüğünde Jesse'nin, BANİĞİ'nin yanına oturuyor, yavaş sesle birşeyler konuşuyorlar. Tartışma kesilmiyor. Gündemdeki konuşmalar bitince haber açıklanıyor. Herkes eşyalarını toplayıp saat birde Büyük Ev'in karşısındaki kıyıda toplanacak.

Başlar dönüyor, birbirimize bakışıyoruz, ama konferans öğleye kadar sürüyor. Emniyet kuvvetlerimize güveniyoruz.

Âni taşınmalara iyice alıştık artık, tam vaktinde toplanıyor kıyıda ve sıraya geçiliyor. Ajanlarımız aşağıdaki kasabalarda çok sayıda asker olduğunu, halkın ormanlara ve tarlalara çıkmasının yasaklandığını bildir-

mişler. Gene de sırada neşeli bir hava var. Güneş ormanın tepesinde, nehir sarı sarı, kıyılarını yeşil pırıltılarla donatıyor. Tek sıra halinde nehri aşıyoruz, Büyük Ev'in yanından geçerken sevgiyle okşuyorum köşe direğini. Evin arkasındaki dik yolu tırmanmaya başlıyoruz. Sıramız çok uzun, belki 250 kişi var. Ormanın içinde tamamen kaybolması epey uzun sürüyor, makaraya sarılan bir iplik gibi.

Yol kuru ve sert, hızlı ilerliyebiliyoruz, yalnız bir çukuru, nehri aşmak zorunda kalınca yavaşlıyoruz, fren yapmış yük treninin vagonları gibi herkes birbirine bindiriyor. Sıradan aşağı emir gidiyor ağızdan ağıza: üçer metre aralık, silâhların emniyetleri kapatılsın. Şarkı söylemek yok.

Güneş batarken durup ANAHOW ve örtülerden sığınaklar yapıyoruz. Ateşler yakıyor, üstleri yaprakla örtülü kızıl mağaralar gibi. Yerlere yatıyoruz hiç sıkıntı çekmeden, gün ağarmadan kalkıp bütün izleri yok edip yeniden yola çıkıyoruz. Ertesi gün öğleden sonra hedefimize varıyoruz, Walter'in seçtiği bir yer burası. Yolun diz boyu bir ırmakla kesildiği bir noktada nehirden yukarı dönüp uzun süre yürüyoruz. Çok sıkı emirler var: Sudan ayrılma! Hiç bir dala dokunma, kırma! Suya hiçbir şey düşürme! Bir saat kadar derin suda ilerliyoruz. Burada su küçük taşların üzerinden akıyor ve büyük bir kaya parçasının önünden kıvrılarak dönüyor. Kıvrımın iç tarafında 45 derecelik bir açıyla yükselen ağaçlık bir yamaç var.

Kulübelerimizi burada kuruyoruz, en tepeye de konferans salonunu dikeyiyoruz.

Kulübeler inşa halindeyken toplantılarımızı nehrin yanında kayalara, küçük taş yığınları üzerine oturarak yapıyoruz, bu yüzden de kampın adı MALİİT NA BATO (Küçük Taşlar) kalıyor. Yamaçtan eski yunan tiyatroları gibi uzanan ağaçlık teraslara bakıyoruz, bir yunan trajedisi oynar gibiyiz.

Tepemizde güneş ışınları, yaprakların gölgeleri, yanimızdan akan suyun şırıltısı, sınıf mücadelesi, politik iktidar lâflarına karışıyor.

Konuşmalarımız arasında ilk silâh seslerini ve uçak-

ların homurtularını duyuyoruz hayâl meyâl, suyun sesiyle karıştığı için fazla farkedilmiyor. Tepedeki konferans salonuna taşınıyoruz. Kulübeyi inşa edenler yamacı kendilerine örnek almışlar galiba, içerde anfi şeklinde oturulacak yerler var. Buradan düzenli bir şekilde Sabre Harekâtının sesleri iyice duyuluyor. Her gün, gündemdeki konuları işlerken, bir yandan da tüfek, makinalı tüfek sesleri duyuyoruz. Bazan yakından, bazan uzaklardan geliyor sesler.

Askerî birlikler herhalde ağaçlara ateş ediyorlar, çünkü bu bölgedeki Alan komutanlıklarımıza düşmanla çatışmaları için emir gönderilmişti. Çekirgelere benzeyen keşif uçakları ağaçların tepelerinde alçalıyor, yükseliyor, tepemizde havayı yarıp geçiyor sesleri, ama yeşil yaprak yığını yaramıyor. O kadar alçaktan uçuyorlar ki adamlarımız vurup indirebilir kolaylıkla, ama dokunmuyoruz.

Küçük kulübede hiç kimse başını kaldırıp yukarıya bile bakmıyor, tartışmalar kesilmiyor.

Askeri birliklerden bazı müfrezeler saklandığımız yerin girişi olan küçük nehri geçerek gidiyorlar dağ yolundan: güvenlik kuvvetlerimiz pusuda bekliyor, seyrediyorlar müfrezeyi, birşey yapmıyorlar. Bir an bile konferansı kesmiyoruz bu arada.

Bir ay konferans ve harekât yan yana sürüyor, öyle anlar oluyor ki, birbirimizden bir silâh atımı uzaklıkta oluyoruz. Tartışmalarımızın daha kaliteli olmasını sağlıyor bu durum!

Ayrıldığımız bölgeden doğru çok şiddetli bombardıman ve tarama sesleri geliyor. Daha sonra gelen gözcüler haber getiriyor. Büyük Ev ve çevresindeki öteki kulübeler ele geçirilerek yakılmış. Büyük Ev... Filipin Hava Kuvvetleri'nin uçakları koku almış av köpekleri gibi ağaçlara degecek kadar alçaktan uçuyorlar. Bir çok kez kulübelerimizin tam üstünden geçiyorlar. İçerde gürültüden biz hiçbir şey duyamaz olduğumuz halde onlar, birşey göremiyorlar. Anahow damın altından gözlüyoruz yukarıyı, kanatların altında hazır bekleyen koca bombaları, ölüm kusmaya hazır makinalı tüfekleri görüyoruz. İyi nişanlanmış bir tek bomba bütün Huk li-

derlerinin işini bitirebilir, ama o bomba düşmüyor, çünkü hedefi görmek mümkün değil. Gerilla hareketine karşı kullanılan uçakların aczi buradan ileri geliyor. Belki de sadece bir korkutma, panik yaratma taktiği olarak kullanılıyorlar. Uçaklardan korkup kaçarken askeri birliklerin kucağına düşeceğimizi umuyorlar.

Ama burada korku yok.

Bizi ormandan ayırdedemez kimse. Üstümüzde, her yanımızda orman. Ormanın bir parçasıyız biz. Köklerle, sarmaşıklarla, uzun ağaçlarla, yosun kaplı ağaçlarla kaynamışız.

78.

Mart 1951

Bizler ateşin ortasında küllerin arasından yeni bir dünyanın yükselmesi için çalışıyoruz.

Ormanda saklanan bir avuç insanız, düşman her yanımızda. Düşmanın sayısı çok, elinde herhangi bir halk hareketini yıkabilecek ölüm silâhları var. Çok güçlü düşman. Bizler, bu gücün altında, düşmanı nasıl sarsıp yıkabileceğimizi düşünüyoruz.

Düşman güçlü, ama bu çok dayanabilecek bir güç değil. Asya Kıtası boyunca ve Asya denizlerindeki adalarda emperyalizm denize dökülüyor yavaş yavaş. Dayanabilmek için silâh kullanabilirler, ama silâh huzursuz halkın ağzına bir lokma pirinç koyabilir mi? Reformlardan söz ediyorlar, kendi kârlarına set çekecek, güçlerini azaltacak reformları yapabilirler mi? Yolsuzluklara son vermekten söz ediyorlar. Oysa kuklaları besleyen şey yolsuzluklar, verebildikleri şey gene yolsuzluk, nasıl yok edecekler bunu? Filipinlerde demokrasiye olan inancı geri getireceklerini iddia ediyorlar. Burada demokrasi ne zaman vardı ki? Hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasıyla nasıl geri getirilir demokrasi?

Baskı altındayız, gene de yeni Huklar katılıyor Kurtuluş Ordumuza. Ana üsler ayakta, yayılma hareketleri başarılı. Hükûmet halkın gözünden her zamankinden daha da çok düştü. Devrim için uygun hava devam ediyor.

Bu nedenlerle Ulusal Kurtuluş Hareketi, iktidarı ele geçirme hazırlıklarına ve emperyalist kukla hükûmetinin devrilmesi çağrılarına devam edecek.

Kasabalarda bölgesel karakterde geçici devrim hükûmetlerinin kurulması hazırlıkları yapılacak.

Ulusal Kurtuluş Ordusu gerilla kuvvetleri, normal birlikler haline getirilmek için hazırlanacak.

Ana üs bölgelerimizde toprak dağıtımı için köylü komiteleri kurulması hazırlıklarına başlanacak.

Gelecek Kasım, 1951 seçimlerinin boykot edilmesi için hazırlıklar yapılacak.

Bu şekilde düşmana karşı kozlarımızı koyuyoruz ortaya.

79.

Nisan 1951

Ormanda tam bir devreyi tamamlamış oluyoruz. Buraya kuru mevsimde gelmiştik, yollar sert ve güneşten çatlamıştı, şimdi gene kuru. Düşman da fırtına gibi geldi üstümüze, şimdi ardlarında ormanın sessizliğini bırakarak çekildiler. Bu kampımızın yerini bulamadılar. İlk geldiğimiz günlerdeki gibi herşey, böceklerin, kuşların seslerinden başka birşey duyulmuyor.

Bizde de gelişmeler oldu. Geçen yılın liderleri ağaçlar gibi boylu ve güçlüydüler, yıkıldılar ağaçlar gibi. Yeni liderler onların yerlerini aldı, bir ağacın hiçbir zaman yapraksız kalmaması gibi biz de lidersiz kalmayız.

Konferansımızın, Sabre Harekâtı ile aynı zamanda sona ermesi çok garip, gölge dansı gibi oldu bu iş: dansöz yorulup oturunca gölgesi de oturur. Biz aslında dinlenmiyoruz ama. Bir sürü konuşmalar yapıldı, şimdi sıra eylemde.

Delegeler yavaş yavaş dönüyorlar. Birçoğu yayılma bölgelerindeki yeni görevlerine gidiyor. Sagasa kuzeye, Kagayan Vadisine gidecek; Katapatan güneye. Bikollerdeki RECO 5'i güçlendirmeye gidecek. Yeni bir üs kurmak üzere bütün bir Reco personeli Mindanao'ya gönderiliyor. 1950 Ekim baskını sonunda dağılan örgütün yerine Manila'ya yeni bir şehir komitesi gönderiliyor.

Kuzeyde Santa Maria kasabasının arkasındaki ormanda yeni bir askerî okul kurulacak. Bütün RECOlardan genç, yetenekli Huklar toplanıp bu okulda ilerde kurulacak düzenli ordunun subayları olarak yetiştirilecekler.

Bizler, görevliler gidinceye kadar bekliyoruz, ondan sonra kampımızın yerini değiştiriyoruz. Buradan ayrılanlar arasında yakalanıp konuşmaya zorlananlar olabilir düşüncesiyle alınmış bir tedbir.

Şimdi kurduğumuz kamp, bundan önce kurduklarımızın hiç birine benzemiyor. Bir yanında bir nehir, öte yanında küçük bir ırmak bulunan, alçak uzun bir tahta çıkıntı üzerine kuruluyor. Bu çıkıntı boyunca 25 kulübe yapıyoruz, 250 kişi barınacak bu kulübelerde.

Hareketin bütün ana organları burada: Sekreterlik ve Politik Şube'nin büyük bir çoğunluğu, örgütlenme ve kurye şubeleri, eğitim şubesi, buna bağlı olarak yayın ve okul bölümleri, mali ve askerî şubeler. Bunların yanında kampın işleriyle ilgilenecek bir kamp komitesi, buna bağlı emniyet, levazım, kültür, beden eğitimi, sağlık ve temizlik şubeleri var.

Kampımızda büyük bir toplantı salonu, okul berber ve beden eğitimi salonu da inşa edildi. Birkaç belirli yerde uzun patikalardan geçilip çok yüksek direkler üzerine kurulmuş tuvaletlere gidiliyor.

Buraya Balintawak Kampı, diyoruz. Balintawak 1896 yılında İspanyollara karşı ilk ayaklanma bayrağını açan Andres Bonifakyo'nun ülkesi, Manila'nın kuzeyinde bir yer.

Burası sadece bir idarî karargâh olarak kalmıyacak. Yaratmak istediğimiz yeni toplumun prensiplerine uygun, çeşitli eğitim ve kültür olanakları olan örnek bir kamp olmasını istiyoruz. Çok iyi yöneltmesi gerekli. Konferansa katılan delegelerden bir çocuğunun burada kalmalarını istedik: burada gördükleri örnekler, edinecekleri tecrübeler kendi görevleri başına döndüklerinde hayat düzeyini yükseltmelerine yardımcı olabilir. Ülkenin yaşantısının geliştirilmesine bir katkıda bulunması gereken Hukların, daha iyi sağlık şartları altında yetişmelerini sağlayabilir.

Her kulübe mensubunun yararlı ve aktif bir görevi

var. Ulusal düzeyde görevlere atanmamış olanlar, kamp komitelerinde ya da bulundukları kulübenin özel işlemlerinde çalışıyorlar. Bazılarının her üçünde de görevi var. Üretime katılmayan elemanlar, yani çocuklar ve yaşlılar ya üretim üslerine ya da köylerdeki taraftarlarımızın yanına gönderiliyor. Her kulübede başkan ve malzeme, yemek pişirme, temizlik, eğitimden sorumlu üyelerden kurulu bir komite var. Herkesin sorumluluk duygusunun gelişmesini ve düzenli bir yaşantıya alışmasını istiyoruz, bu yüzden herkesin günlük çalışmalarını gösteren bir program göstermesi gerekiyor. Bu program önce kulübe başkanına, oradan kamp başkanına gidiyor. Kamp başkanı belirli zamanlarda kulübe başkanının herkesin programlarını uygulayıp uygulamadığını kontrol etmesini istiyor. Kulübe başkanı aynı zamanda bütün kulübe için bir ortak program uygulamak zorunda. Bu programda bütün kulübe mensuplarının katıldığı toplantılar var. Karşılıklı eleştiriler, kendi kendini eleştirmeler, yoldaşlar arasında anlaşmazlıklar görüşülüyor bu toplantılarda. Haftada bir de eğitim toplantıları var, ya bir ders veriliyor, ya açık oturum tartışmaları yapılıyor.

Bu grup çalışmaları kampın genel olarak düzenlenmesinde de görülüyor. Her ay eleştiriler ve armağan dağıtımını için genel bir toplantı yapılıyor. En düzenli ve mensuplarının sağlık şartlarına en uygun yaşadığı kulübeyle armağan veriliyor. Kamp komitesi, her hafta bütün kampı denetliyor. Haftada bir toplantı salonunda bir kültür programı düzenleniyor, her pazar günü öğleden sonra politik alanda çalışan elemanlar eğitici konferanslar veriyor, açık oturumlar düzenliyor. Ulusal bayramlar sadece spor gösterilerine ayrılıyor (Voleybol, pinpon, satranç, koşu). Bu günlerde her zamankinden daha iyi yemek çıkıyor, genellikle kamp tiyatrosunun sunduğu bir oyun temsil ediliyor.

Asırlık ormanın ortasında kurulan yeni toplumun iskeleti bu.

Sömürgeciliğin, sadece hükûmetlerin devrilmesiyle yıkılabileceğini sanmak boş bir hayâlden başka birşey değil. Sadece bu kamptan bunu yapmaya hazır, silâha sarıl-

miş ikiyüz kişi var en az. Ama karşısına çıkmaya alış-
tıkları sistem tutuyor tetiğe davranan ellerini.

Sadece yönetim metodlarının değiştirilmesi yeterli
değil, yöneticilerin de değiştirilmesi gerekiyor. Toplu-
mun maddi şartları değiştiğinde, insanların da yepyeni
bir kişilik kazanacakları teorisi vardır. Biz biraz daha
farklı bir açıdan görüyoruz sorunu: toplumdaki değişik-
liği sağlayacak mücadele yapılırken, kişilerin de yeni-
den yetiştirilmesi gerektiğine inanıyoruz. Yeni, zgr
bir toplum, kendisine yön verecek yeni, zgr kişiler ol-
madan yaşayamaz uzun süre. Sömürgeciliğin yozlaşma-
larının etkisi altında insanları iktidara getirin, bir süre
sonra, yeni toplum da daha kişiliğini bulmadan yozlaş-
maya başlıyacaktır.

Gururla tüfeğine sarılmış herhangi bir Huk'u dş-
nn. Yabancı egemenliği olmadan yaşamanın ne demek
olduğunu bilmeyen bir köy çocuğudur: ne de ataları bil-
miştir bunu. Yabancı yönetici ne bekler bir sömürge
köylüsünden? İtaatli olmalı, efendi kelimesini kullanma-
lı, yabancıya hayran olmalı ve sayĐı duymalı, yabancınn
mallarına, yaşama şeklinde hayranlık duymalı. Davranış-
larında bunların dışına çıktığı sezilirse içinden olur,
belki de kırbalanır, hapse bile atılabilir.

Bu köylü, herkesin kendisini aldattığı bir toplumda
yaşamıştır. Toprak ağası, kylnnn alın teriyle ürettiği
mahsulün kanunun izin verdiği sınırlar içinde çoğunu
almakla kalmaz, kanunları da aşarak kylnnn hakkına
tecavüz eder. Köylü sesini çıkarmaya kalkışırsa, sustu-
racak bir özel muhafızı vardır ağanın. Kendisine bir yıl
bile yetecek yiyecek kalmadığından, köylü borç almak
zorunda kalır. Kimden alacak? Ya ağasından ya başka
Özel bir kaynaktan. (Hangi banka köylüyle ilgilenir?)
Yüzde yüz, yüzde ikiyüz faiz istenir kendisinden. Hakkı-
nı aramak için ister avukata gitsin, ister polise, ister po-
litikacıya, hepsi onu daha çok soyarlar, bir dirhem ya-
rarları dokunmadan.

Köylü ya da iş (o da çoğunlukla köylü asılıdır)
ağır iş yapmanın pek sayĐıdeĐer bir şey olmadığı bir or-
tam içinde çalışırlar. AĞa, politikacı ve yabancı ellerini
kırletmezler. alışmak onurlu bir iş değildir, karşılığı

da azdır. Tembelliği ve sorumsuzluğu besleyen bir sistemdir bu.

Herhangi bir Huk askerinin, ya da politik elemanın geldiği ortam işte budur. Çevresindeki toplumun bütün kötülükleri içine aşılarmıştır, yaşantısını sürdürebilmek için kendisini onlara uydurmak zorunda kalmıştır. Sorumsuzluk, küçük yalancılıklar, haksızlık, fırsatçılık yerleşmiştir tabiatına. Aslında içinden geldiği sınıfın doğal özellikleri bunlar değildir. Köy yaşantısı toplu yaşamayı öğretir ona. Kötülükler feodal ve emperyalist sistemden gelmektedir, köylü ne kadar cesaretini, prensiplerini, amaçlarını yitirirse, onlar o kadar kazançlı olacaktır çünkü.

Biz bu tür davranışları değiştirmeye çalışıyoruz, bir halk hareketinde bunların hiçbirine yer yoktur. Özellikle iki zayıflık Huklar arasında hiç bir zaman hoş görülmez; fırsatçılık ve dürüst olmak.. Burada hiçbir şey gizlenemez, hiçbir şey yapmacık olamaz. Sürekli olarak eleştirme ve kendi kendini eleştirme, övme toplantıları vardır. Birisi yoldaşına sigarası olmadığını söyler, sonra da gidip kendi kendine sigarasını içerken yakalanırsa, hemen bir toplantı yapılır. Birisi birşeyi kırmadığını söyler, aslında kırdığı biliniirse, toplantıda herkes konuşacaktır, kendisi de kırdığını kabul edinceye kadar. BALUTAN müfrezesinden biri, şehirden gelirken bir öğün fazla pirinç çalacak olursa (örneğin bir yaprağa sararak) ceza görür.

Kamptaki cezalar yalnız eleştiriler değil. Kamp disiplini komitesi suçlunun boynuna, üzerinde suçlu yazılı bir levha bağlar. Boynundaki levhasıyla suçlu her kulübeyi tek tek dolaşır, suçunu söyler, tekrarlamamaya söz verir. İşlediği suçun sosyal ağırlığını hissetmesi gereklidir. Önemli suçlar suçlunun görevinden alınmasına, silâhlarına elkonmasına ve ağır işlere verilmesine yol açabilir.

Huklar arasında en ağır ceza gören suçlardan biri yolsuzluk; hareketin parasının, halkın parasının yolsuz kullanılması. Karşısında savaştığımız hükûmetin, halkın parasını har vurup harman savurmasına benzer bu. Doğrudan doğruya çalma söz konusu olduğu zaman, suç açıkça ispat edilebilirse, cezası vurularak ölümdür.

G. Y. nin yanındaki çocuk, Ruming, Manila'dan bir takım şeyler satın almak üzere gönderilmiş bir keresinde. Ruming ömründe ilk kez cebinde para taşıyormuş, bu yüzden o kadar kendini kaybetmiş ki, Longos'taki bütün arkadaşlarına gazoz, limonata v.s. ısmarlamış. O kadar önemli bir suç değil bu, ama gene de ciddi bir şekilde cezalandırılmış. Ruming'e altı ay hiçbir şekilde kurye görevi verilmemiş.

Yeni toplumda yozlaşmalara yer yok.

Kampta etkileri kötü olabilecek herşey yasaklanmış. Kumar oynamak kesinlikle yasak. İçki içmek yasak. Kampta alkollü tek bir içkiye raslamadım bu güne kadar. Güneyde önde gelen Huk liderlerinden biri, bir köyde içmiş, sarhoş olmuş, elinde tabancası dans pistine fırlamış: o günden beri kendisine liderlik görevler verilmiyor.

Köy halkına kötü davranılması, yağma, tecavüz ölümle cezalandırılıyor.

Burada, Balintavak Kampında yeni kişiler yaratmak gayreti hiç ara verilmeksizin devam ediyor. Amacımız, Hukların, kendilerini ezmeye çalışanlardan ahlakî yönden üstün olmaları. Yozlaşmaya, monarşiye karşı kuru kuruya protesto hareketleri yapmak yeterli değil, eski toplumun bütün çürümüş değerleri yok edilmeli, bunların yerine yeni kurulacak toplumun değer ölçüleri canlı örneklerle halkın gözünün önüne serilmeli.

İçimizde bir zamanlar eşkiya, serseri takımı denilen gruplardan gelenler var. Bugün en çalışkan ve sorumlu elemanlarımızdan oldular.

Sorumluluk duygusuna çok önem veriliyor. Sorumsuzca davranışları yüzünden görevini yerine getiremeyenlerin yaptıklarından utanmaları gerekiyor. Yalnız kendi kulübesindeki yoldaşlarının bunu bilmeleri yeterli değil, bütün ulus, hattâ düşmanlarımız karşısında küçük düşüyor. Bizim bu insanlarda bulduğumuz nitelikler sadece Huklara özgü değil, Filipinlilerin nitelikleri.

Kulübelerdeki yoldaşlardan herhangi biri, etrafı süpürme görevini yerine getirmemişse, bütün kampı dolaşır levhasıyla. Bir köy teğmeni olsaydın, köyünün kir pas içinde mi olmasını isterdin? diye sorulur. Kamp le-

vazım subayı hesapları doğru tutmuyorsa, bütün kampın önünde yargılanır. Bir hükûmet dairesinde çalışsaydın. halkın parasını böyle mi kullanacaktın? diye sorulur.

Bu nitelikler bütün Huklarda aranır. Ama özellikle liderler ve esas Huk elemanları protestoyu gerektirecek hiçbir hareket yapmamalıdır. Kimse kusursuz olamaz, ama bir Huk eri zayıflıklarına karşı savaşı, başarılı olamazsa esas Huk eri olarak kalamaz. Yönetim organlarının toplantılarındaki eleştiriler insafsız ve son derece açık oluyor. Amerikadaki solcu grupları arasında da aynı sistemin uygulandığını gördüm, ama hiçbir zaman buradaki kadar sert değildi. Hiç kimse davranışlarının en küçük bir noktasını bile saklayamaz, belirli kuralların dışına çıkamaz burada, mutlaka tartışma konusu olur, gerektiğinde cezalandırılmaya kadar gider.

Liderler en az hatâsı olması gerçeken kişiler. Üstelik lider olmanın kazandırdığı hiçbir şey yok, sadece yetenekleri olduğu görülürse daha büyük sorumluluklar yükleniyor. Lider, en sıradan elemanlarla aynı masaya oturur, aynı yiyecekleri yer, aynı eskimiş yıpranmış giysiler sırtındadır, torbalarında aynı eşyalar vardır. Şehirlerde varlıklı tanıdıkları varsa bile ayda 1000 liradan fazla para alamaz, bunun fazlası doğrudan doğruya Ulusal Kurtuluş Hareketi'nindir. Lider, bütün Huklarla olan ilişkisinde gurura kapılmadan, kimseyi kayırmadan, sabırla, herkese hakkını vererek davranmayı bilmelidir. Kişisel hırsları olmamalı, her an fedakârlık yapmaya hazır olmalıdır.

Sadece bu yeteneklere sahip bir kişinin halkın çıkarlarıyla uğraşacağı düşünülüyor.

Kuryelerden Belen, yalvaran gözleriyle geliyor Celia'nın yanına. Ben de esas Huk elemanı olmak istiyorum, diyor. Nasıl olabilirim ,öğret.

81.

Ormanda Celia ile ikimizin bir avantajı var, evliyiz. Bu, kısıtlamalarla dolu yerde, hayatı bir bakıma daha yaşanması kolay hâle getiriyor. Hepimiz yoksunluklar

içindeyiz, ama Hukların çoğu mahrumiyetlerin en yiyip bitireninden şikâyetçi; kadınsız olmanın ortaya çıkardığı sorunlardan.

Hareketteki erkeklerden çoğu, özellikle esas Huk elemanları olanlar evli, çocukları var, ama yıllardır ayrı kalmışlar ailelerinden. Bir defa, köylerinde ya da kasabalarında polisçe aranan kişiler, bu yüzden eve dönemiyorlar. Altı ayda bir falan, karanlıkta gizlice gidebilirlerse, en çok bir saat kalıp dönüyorlar. Sonra kendilerine çeşitli görevler veriliyor, yayılma hareketleri sırasında evlerinden çok uzaklardaki bölgelere gitmek zorunda kalıyorlar. Yıllardır evlerinden uzaktalar, daha da yıllarca uzak kalmak zorundalar; halk ordusunda izin, tâtil yok.

Bunun yanında, kampınızda birçok kız ve kadın var -kuryeler, hemşireler, esas huk elemanlar- ayrıca yayılma bölgelerindeki örgütlenmiş köylerde kadınlar kızlar var. Gelişigüzel sevişmelere izin yok kampta, onunla bununla ilişki kuran kızlar geldikleri yere geri gönderiliyorlar. Ama hissî bağlar kuruluyor Huklar arasında, bunu inkâr etmeye imkân yok. Mademki varlıkları kabul ediliyor, gelişmelerini kontrol altına almak gerekli.

Bekâr erkekler için çok önemli bir sorun değil bu, Kampta ya da köydeki bekâr kızlarla ilişki kurabilirler. Kimisi bizim kulübedeki Belen'le arkadaşlık etmek ister. Önce kulübe başkanımız Celia'ya danışmaları gerekir. Celia, Belen'le bu konuda konuştuktan sonra kızın da karşı olmadığı anlaşılırsa ilişki devam edebilir.

Evlenmek isteyen olursa, kasabaya gidip evlenmeleri imkânsız elbette. Bir Huk evliliği yaparlar. Herhangi bir Huk lideri evlendirme törenini yapabilir. Celia ile ben de Manila'da normal evlenme işleminden sonra bir de Huk töreni yapmıştık. Ormanda evlenme törenleri çok hareketli oluyor. Toplantı salonuna bütün kamp halkı geliyor. Asker yoldaşlarımız gelinleriyle birlikte ellerini tabancalarının üzerine koyup sadakat yemini ediyorlar, bu arada başlarının üstünde tüfek çatılıyor. Liderler evlenirken yeminleri başka türlü oluyor. Sadece birbirlerine değil, harekete, kadın ve erkek eşitliği prensibine de bağlı kalacaklarına söz veriyorlar. Bu arada

kadın-erkek eşitliği üzerine âdetâ bir ders sayılabilecek konuşmalar yapıyorlar.

Huk evlilikleri karşılıklı sevgi, halkın çıkarlarına karşılıklı hizmet prensipleri üzerine kuruluyor. Genellikle normal evliliklerden daha başarılı ve uzun süreli oluyor.

Evli erkeklerin sorunu daha değişik ve bu kadar kolay çözümlenemiyor. Japon işgali zamanlarından beri bu sorun var. O zamanlar birçok kontrolü imkânsız evlilikdışı ilişkiler çıkmış ortaya. «KWALİNGKİNG» olayları denmiş bunlara. Gerek hareket içinde, gerek köylerde sert eleştirilere yol açmış.

Bu sorunu birtakım ahlâk kurallarına bağliyerek çözümlmek ve bu tür ilişkilerde hâkim olan feodal tutumu değiştirmek için bir yol bulunmuş. Cinsiyet sorununun devrimci bir şekilde çözümlenmesi politikası olarak biliniyor bu.

Harekete hizmet eden bir erkeğin ya da kadının cinsel bunalımları yüzünden çalışmalarının aksayabileceği kabul ediliyor. Geçen konferansımızda bunun biyolojik yönleri uzun uzun tartışıldı. Evli olanların başka bir kadınla ilişki kurmalarına belirli koşullarda izin verilmesine karar verildi. Hareketin lehine olacaksa, bir erkek bir «orman evliliği» yapabilir. Yalnız birtakım kurallara uyulması gerekiyor.

Bir defa, evli bir erkeğin, karısından uzakta olduğu için sağlığının ve görevinin zarar gördüğüne, bağlı olduğu RECO'nun yönetim komitesini inandırması gerekiyor.

İkinci olarak, karısına yazarak ya da başka yollar-dan haber göndererek, ormanda evlenmek istediğini bildirmesi gerekiyor. Aynı zamanda eşitlik prensibine uygun olarak, karısına da, isterse köyde buna benzer bir ilişki kurma izni veriyor.

Üçüncü olarak, ormanda evleneceği kadına aslında evli olduğunu, asıl karısına döndüğü zaman ilişkilerinin sona ereceğini anlatması şart. Kısacası, önemli olan her iki kadının da gerçekleri bilmesi. Mücadelenin sonunda ormandaki karısıyla ilişkisini sürdürmek isteyen bir adamın önceki karısından kanunen ayrılması gerekiyor.

Bu kurallar çok sıkı bir şekilde uygulanıyor. Nueva Ecija'lı liderlerden biri bu yüzden görevinden alınıp er seviyesine indirilmişti.

Bu çözüm yolu kabul edilinceye kadar çok sert tartışmalar yapılmıştı. Kimi, evli erkeğin karısının ormandaki evliliğe izin vermesi gerektiğini söylüyordu. Kimi, kendi kendini kontrol etmenin ve enerjinin başka yön- lere çevrilmesinin yoldaşların görevlerini engellemek de- ğil, aksine daha iyi yapmalarını sağlayacağını iddia edi- yordu. Kimi de cinsel hisleri aşırı derecede kuvvetli ol- duğundan, her istek duyduklarında «devrimci çözüm yoluna» başvurabileceklerini sanmıştı. Ama bunlar sert eleştirilerle geri çevrildi.

Genel olarak, kurallara bağlı, çok sıkı bir şekilde iz- leniyor bu politika. Celia ile bunların belirlenmesinde çalışmıştık. Aslında erkekler feodal görüşlerini aşıp, ka- rılarını yanibaşlarında mücadeleye soksalar, böyle bir sorun kalmaz ortada.

82.

Mayıs 1951

Çoğu zaman gece yarısı uyanıp dirseğime dayana- rak dışarıya bakıyorum. Basın kulübemizde ışık yanıyor ve Velas teksir makinesini çalıştırıyor sürekli. Makina- nın tıkırtısı bütün gece sürüyor.

RECO'lara, FC'lere, şehirlere, postayla kendi seçti- ğimiz kimselere yüzlerce yazılı kâğıt gidiyor. Benim gö- revlerimden biri yazı ve denetim işleriyle uğraşmak ol- duğu için, sabahın ilk ışıklarından, ortalığın iyice karar- masına dek çalışıyorum. Aramızda yazı işlerini yapabi- lecekler parmakla gösterilebilir. Yazılar, Filipin halkı- nın zihninde özgürlüğe giden yolları açan bir buldozer gibi.

Sınırlı olanaklarımızla ne kadar çok iş çıkardığımız- ıza şaşmamak elde değil. Baskı makinamız yok, sadece bir teksir makinamız var. Bu da bir baskında kırılır ya da düşmanın eline geçerse, yenisini bulmak için devlet dairelerine baskın düzenleniyor hemen. Şehirde teksir makinası satan bütün dükkânlar sıkı kontrol altında. Tevkif edilen CLO başkanı Amado Hernandez'e yönelti-

len başlıca suç, Huklara teksir makinası vermektir.

BALUTAN müfrezelerinin görevlerinin yarısı kâğıt ve mürekkep taşımak, sonra da basılı broşürleri, kâğıtları şehirlere kasabalara götürmek. Her önemli konuyu açıklığa kavuşturan ve Ulusal Kurtuluş hareketi projesini anlatan broşürler çıkarılıyor. Özellikle milliyetçi hareketlerin yıldönümü olan günlerde hızlandırılıyor bu çalışmalar. TİTİS (kıvılcım) adlı onbeş günde bir çıkan sekiz sayfalık bir gazetemiz var. Mücadelenin önemli bazı yönlerini ele alan 50 sayfaya yakın iyi kötü resimlendirilmiş bir broşür çıkarıyoruz, en az ayda bir tane. KALAYAN (Özgürlük) adlı kültür dergisinde hikâyeler, şiirler, makaleler çıkıyor. Huk saflarında çok tutulan bir dergi. Bir de aylık fikir dergisi var; mücadelenin teorik sorunlarıyla ilgili en az 4-5 makale oluyor içinde. Bu dergi daha çok esas Huk elemanları için.

Bunların yanında her ay iki kitapçık yazıp çoğaltıyoruz. 4-6 sayfa arası oluyor bunlar, herkesin kendi kendine okuyup anlayabileceği bir şekilde yazılıyor. Biri askerler için, biri politik çalışmalar yapanlar için. Örneğin, şu başlıklarla çıkıyor kitaplar: Emperyalizm Filipinler'e Ne Yapıyor? Halk Ordusunun Karakteri, Disiplin'in Anlamı, Mücadelemizi Niçin İşçi Sınıfları Yönetiyor, Tarım Programımız, Niçin Birbirimizi Eleştiriyoruz, Düşmanlarımız Kim, Dostlarımız Kim, Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin Tarihi. Aynı zamanda okullar için ders kitapları hazırlıyoruz. Yararlanabileceğimiz kaynaklar olmadığı için çok güç oluyor, kendi kendimize birtakım formuller bulmaya çalışıyoruz. Özel dokümanlarda çıkarıyoruz: Bir Broşür Nasıl Hazırlanır, Bir Okul Nasıl Yönetilir, Öğretim Teknikleri, Propaganda Teknikleri, Halk Nasıl Örgütlenir? gibi.

Bunlardan birçok kopya burada basıyoruz, ama bütün ülkenin ihtiyacını yalnız başımıza karşılamamıza imkân yok. Bu yüzden bütün RECO'lara örnek kopyeler gönderiyoruz, onlar kendi teksir makinaları, kâğıtlarıyla basıyorlar. RECO'lar ayrıca kendi bölgelerinin özel ihtiyaçlarına göre broşürler yazıp dağıtıyorlar.

Kendi hazırladığımız materyalin çoğu ingilizce; ama bunlar filipinceye çevriliyor. Bizim kampta çevirileri Ce-

lia ve Saulo yapıyorlar. RECO'larda da çeviriler yapılıyor.

Bazan durup düşünüyorum da, aldığımız birer lokma gıdayla gene iyi iş çıkarıyor kafalarımız.

83.

Ulusal Kurye Tümeninin kulübesinde, kızların denetmeni Andoy bir şarkı söyletiyor. Her akşam işleri bittikten sonra saat beşte kızlar kulübelerinin önüne oturup şarkı söylerler. Yüksek sesleri, tatlı bir incelikle kampın kaba saba binaları arasında çınlar.

Kurye, hemşire olmak, kültürel çalışmalara katılmak için akın akın kamplarımıza gelen bu kızlara şaşıyorum. Köylerden gelen basit, kendi halinde kızlar. Her türlü güçlüğü ve disiplini hiç ses çıkarmadan kabul ediyorlar. Çoğu güzel, kendilerine bir sevgili bulabilmek için buralara geldikleri düşünülemez. Çarpışmalarda ve baskınlarda onlar da ölüyor, erkekler gibi. Düşmanın eline geçerlerse yalnız kadınlara uygulanan özel aşağılayıcı işkencelere katlanmak zorunda kalıyorlar, kimi dayanıyor, kimi yıkılıyor.

Hepsı mücadelenin erleri.

Filipinlerde bulunduğum süre içinde en çok ilgimi çeken Filipinli kadınlar oldu, çünkü iki ağır baskının altında ezilmiş. Ulusça özgür olamadıkları gibi, kadın olarak ta çeşitli baskılar altında. Yumuşak, yuvarlak çehresinde üzüntü ve sabır okunuyor, ama bunların yanında bir de ümit ışıltıları var. Gözleri daima uzaklarda bir yerlere çevrili, koşup ulaşmak istedikleri bir yerlere bakiyormuş gibi. Sakin görünüşlerinin altında fırsat bekliyorlar kurtulmak için.

Köylerde kendini verebileceği bir iş yok; alışlagelmiş geleneklerden ayrılamaz. 15-16 yaşında evlendiğinde kaderi belli olmuş demektir. İşte o zaman ümitleri tamamen kaybolur, sabrı kalır geriye.

Hukların arasında genç erkekler kızgınlıklarını açığa vurup savaşabiliyorlar, kızlar da ümitlerinin gerçekleşmesi için bir ümit kapısı buluyor burada. Ne ümidi? Sıkıcı monoton köy hayatından ve kendini bekleyen tek gelecekten kurtulma ümidi. Kamplarımızda kadın er-

kek eşit; kadınlar da kişiliklerini geliştirme olanaklarını bulabiliyor. Ülkelerine sadece çocuk yetiştirmekle kalmıyor, başka katkılarda da bulunabiliyorlar. Hukların arasında tek bir evin, tek bir erkeğin hizmetinde değil, öütün ulusun yararına çalışıyorlar.

Burada ümit hiç sönmez. Dar ufukları aşır, ormar yollarına düşmüştür, burada ümitlerinin gerçekleşmesi için çalışabilir.

84.

Bir Mayıs günü öğleden sonrası, güneş pırıl pırıl gökyüzünde, biz kulübemizde küçük pilli radyomuzun başına toplanıyoruz. Jesse ellerini yanaklarına dayamış, yüzükoyun yatıyor. G.Y. dirseği üzerine dayanmış, Luis kollarını dizlerine dolamış, anlamsız bakışlarla tavanı seyrediyor. Reg, bağdaş kurmuş çenesini sıvazlıyor. Celia ile Ben Jesse'yle G. Y. nin karşısında uzanmışız.

Manila'da tevkif edilmiş olan arkadaşlarımıza verilen cezaların açıklanmasını bekliyoruz.

Spiker manzarayı anlattı. Askerler, silâhları heran ateşe hazır, seyircilere yer bırakmıyacak şekilde mahkeme salonunu doldurmuşlar. Mahkeme salonunun dışındaki koridorlarda ve Manila vilâyet binası'nın merdivenlerinde askeri birlikler sıralanmış. Sokaklarda her köşede tanklı ve zırhlı arabalı birlikler duruyor. Vilayet binası'nın damına makinalı tüfekler yerleştirilmiş. Şehre giren bütün yollar tutulmuş. Ordu alârmında bugün.

Bunu duyunca gülüyoruz. Nasıl da korkuyorlar bizden! Liderlerimiz ellerinde, gene de nasıl korkuyorlar bizden.

Uzak mesafelerden geliyor hâkim'in sesi, elindeki hazır metni okuyor. Bunu kendisi hazırlamamıştır, biliyoruz. Sesi gergin, önündekini ilk kez görüyormuş gibi takılarak okuyor. Huk Devrim hareketinin gerçek bir Filipin halk hareketi olmadığını, 1896 devrimine ya da sömürgeciliğe karşı yapılan öteki yüzlerce ayaklanmaya benzemediğini söylüyor. Huk liderleri milliyetçi değildir, diyor, halkı istismar eden ve yabancılara satan ajanlardır. Amerikan JUSMAG'ının hazırladığı yazıyı okuya-

rak bunları söylüyor hâkim. Okumasını bitiriyor, yoldaşlarımıza hitabediyor tek tek. Hâkimin önündeki hallerini gözümüzün önünde canlandırabiliyoruz; silâhların altında, hissiz yüzleriyle hâkime baktıklarını görür gibi oluyoruz. Hepsi görevlerini sonuna kadar sürdürdüler.

Hakim «cinayet, soygun ,adam kaçırma, kundakçılıkla karışık ayaklanma»nın cezasını okuyor.

Federiko Maklang, ölüm.

Ramon Espritu, ölüm.

Magno Buedo, ölüm.

Senon Bungay, ölüm.

İluminada Kalonje, ölüm.

Jose Lava, müebbet hapis.

Angel Baking, müebbet hapis.

Simeon Rodriguez, müebbet hapis.

Federiko Baustista, müebbet hapis.

Monoton bir ses okumaya devam ediyor. Onbeş kişi daha müebbet hapse, onyediyıla, on yıla mahkûm. Bunlardan altısı kadın. 12 yaşındaki Kurye kız Naty Kruz 18 yaşına kadar islah evine gönderilecek, sonra yeniden hapse atılacak. Özgürlük kavgası yaptıkları için hapis-hane odalarına ve ölüm hücrelerine gönderilen Filipinliler bunlar.

Ses duruyor, radyoyu kapatıyoruz. Kulübeden çıkıp derin bir nefes alıyorum. Orman, her yanımda büyük ve özgür uzanıyor.

85.

Manila'daki yoldaşlarımızın yargılanması emperyalist adaletin tipik bir örneğidir.

Görüyor musunuz, diyor emperyalistler ve kuklaları, biz yasalara inanıyoruz. İşte kanunlar. Kanun, suçu olanın mahkemeye götürülmesini emreder, orada hâkim yasalara göre kararını verir. Elbette o hâkimi bulunduğu yere getiren toprak ağasıdır, ama bunun yasalara karşı olduğunu kim iddia edebilir? Yasalara aykırı olarak kendi yasalarını sürdürmeye kalkanlar suçludurlar, sonuçlarına katlanacaklardır. Huklar yasalara uymuyor-

lar, bu yüzden ölümle, müebbed hapisle cezalandırılmalıdır.

Filipin Ceza Kanununda «cinayet ,soygun, adam kaçırma, kundakçılıkla karışık ayaklanma» diye bir suç yoktur. Ama ordu, yasalara uygundur, der; ağalar, yasalara uygundur, der; emperyalistler, yasalara uygundur, der; her zaman yasalara uygundur diyecek hâkim ve savcılar bulunur, bu suretle de böyle bir maddeye dayanılarak «yasalara uygun bir şekilde» ölüme gönderilir insanlar.

Askerî birlikler, ya da polisler bir köye girip rastgele seçilmiş bir grup insanı makinalı tüfekle tarar, sorguya çektiklerini işkenceyle öldürür, ama bunlar yasalar ve düzeni korumak için yapılır, yasalara uygundur. Huklar, bir iç savaşta askerleri öldürdüğünde ya da binlerce insanın hayatını tehlikeye sokan bir ispiyoncuyu cezalandırdığında cinayet olur adı ve yasalara aykırıdır.

Askerler ve ajanları köy evlerine baskın yapıp eşyalarını yağma edince, Huklara karşı kampanyanın bir gereği sayılır ve yasalara uygundur, Huklar, düşmana baskın yapıp devrim hareketlerini sürdürebilmek için gerekli malzemeyi alırlarsa adı soygun olur ve yasalara aykırıdır.

Ordu koskoca bir köyü ateşe verip yerle bir ettiğinde bir Huk üssü'nün imhası sayılır, yasalara uygundur. Huklar iç savaş sırasında askeri binaları ve hükûmet dairelerini yakarlarsa yasalara aykırıdır, kundakçılık sayılır.

Hükûmet ajanları halkı kitle halinde tevkif edip tutuklarsa, Hukları bunaltmak için alınmış bir tedbirdir, yasalara uygundur. Huklar halka kötü davranan bir askeri yakalayıp tutuklarsa, adam kaçırma olur adı, yasalara aykırı, sayılır. Güç kimdeyse yasalar ondan yanadır, ötekilerin güçlenme çalışmaları yasalara aykırıdır.

Sömürge sisteminden daha çok yasalara uygun ne vardır ki? Devletler hukukuna uygundur. Bell Ticaret Anlaşması, yasalara uygun bir anlaşmadır; kâğıtlar, şahitler önünde imzalanmıştır. Amerikan kara ve deniz askerleri yasalara uygun bir şekilde Filipin toprakların-

dadırlar. Askeri Üsler Anlaşması, herhangi bir mahkemede temize çıkabilir. Bir Ulusal kurtuluş hareketi doğduğunda, bunu yasalara uygun JUSMAGın tavsiyelerine göre, yasalara uygun bir şekilde ithal edilmiş silâhlarla, yasalara uygun Askerî Yardım anlaşması çerçevesinde bastırmak, yasalara uygun bir davranıştır. .

Mevcut herşey yasalara uygun, bu düzeni değiştirmeye çalışmak yasalara aykırı.

Kanunlar her zaman mevzuata uygundur, ama kanunlar da çok çeşitlidir. Bir devrim kanunu vardır, örneğin...

86.

Haziran 1951

Kasabadaki sivillerden bir haber geliyor. Bir iki gün önceki askerî harekât sırasında Filipin askerî birliklerinin arasında bir Amerikan subayı görülmüş. Benim memleketlim, bütün istedikleri toprak, günde üç öğün yemek ve kendi kaderlerini tayin edebilme hakkı olan Filipinlilere karşı yapılan sindirme hareketine katılıyor.

Buraya kadar gelen gazetelerde resimler görüyorum. Toprak ağalarının ve kompradorların sosyal toplantılarına katılan JUSMAG subayları; resmi giysileri içinde, ellerinde içki bardakları, yabancı ülkelerde görevli subaylar arasında onurlu bir havası olduğu gerekçesiyle çok revaçta olan pozu takınmışlar, çeneler havada. Kimi de Filipin ordusunun subaylarıyla resim çekirmiş, önemsiz bir firmayı ziyaret eden ticaret odası başkanı havası var hallerinde.

Amerikan subayları parlak resmi arabalar içinde yanlarında maiyetleri, yarı çıplak çocukları, kağıt arabalarındaki köylüleri yarıp sefil perişan köylerden geçerken ne düşünürler acaba? Filipinlere getirilmesini ve kullanılmasını sağladıkları Amerikan silâhlarıyla öldürülmüş paçavralar içinde bir köylüye bakarken ne geçer akıllarından? Bir iş başardıklarını mı sanırlar? Görevlerini yerine getirdikleri için gururla mı dolar içleri?

Kibirli İngiliz askerlerine karşı sömürgeci çiftçilerin

safında savaşılan İsrail Putnam'ın torunları mı bunlar?

Amerika'nın doğuşu sırasında güneyli köle sahiple-
rinin enselerine binen General Herman'ın varisleri bun-
lar mı?

Amerikalıları dünyaya tanıtacak davranış bu mu-
dur?

Ben bu Amerikalıyı tanımıyorum, bütün dünya red-
dedecektir bu davranışı! Ölüye ve yoksunluk içinde ya-
şayanlara küçümseyerek bakan bu adam demokrat
Amerikalı değildir! Sömürgele ve yatırım alanlarına
askerî birlikleriyle sarılıp, kendisine karşı çıkan katle-
den Amerikan emperyalizmidir.

Yoldaşlarım, eğer Amerika bu değilse, diyorlar, ne-
den Amerikalılar kendi adlarına yapılan bu hareketleri
durdurmuyorlar?

Ne demek olduğunu bilmiyorlar, diyorum. İnanın,
ne demek olduğunu bilmiyorlar.

87.

Bir halkın adına kim konuşur?

Bu sorunun cevabını vermek kolay değil. Çoğun-
lukla herkes kendi adına konuşur, bildiklerini, inandık-
larını, istediklerini anlatır. Birçok insan aynı şeye ina-
nıp, aynı şeyi bilip isteyince çoğunluk dediğimiz şey orta-
ya çıkar.

Filipinli yoldaşlarımla konuşup demokrasiye, eşit-
liğe ve herkesin özgür olma hakkına inandığımı söyledি-
ğim zaman, bu inançları Amerika'da edinmiş bir Ameri-
kalı olarak konuşuyorum. Ülkemde çoğunlukta mıdır
benim gibi düşünenler? Herhalde, ama bütün öteki
Amerikalılar da düşüncelerini açıkça söylemeden kimse
buna emin olamayacaktır.

Huk yoldaşlarım söylediklerimi dinliyorlar ve sen
iyi bir Amerikalısın, diyorlar. JUSMAG'dan söz ederken,
onlar kötü Amerikalı, diyorlar. Onların gözünde iki çeşit
Amerikalı var.

Filipinliler de iki ayrı çeşit aslında: daha çok özgür-
lük isteyenler ve bunları bastırmaya çalışanlar. Huklar

daha çok özgürlük isteyen çoğunluğun adına konuşuyor.

Amerikalılar adına kim konuşuyor? JUSMAG mı, yoksa benim gibi bir adam mı?

88.

Bir kimse insanları, gelenekleri ve tabiatının güzelliği için iki ayrı ülkeyi severek, ikisine de ait olabilir mi?

Ben böyle bir insanım. Kuzey gökleri altında doğmuşum, tropiklerin olmuşum sonra. Birbirinden, küremizin yarısı kadar uzaklıkta iki ayrı ülkede sevgiyi, ızdırabı, başarıyı tadmışım, her birinde yükseltecek bir yuva, sevindirecek bir yürek bulmuşum, her ikisi için de savaşıp fedakârlık yapmışım.

Amerikalıyım ve Amerikan topraklarını, ancak bu topraklarda doğmuş birinin sevebileceği kadar seviyorum. Gölgeleli nehirlerde yansıyan tepeler, sonsuz renk ve şekil kaynağı topraklar, körfezlere kurulmuş şehirler, Güçlü, ümitli adamların toprakları işlediği, savaştığı, kanlarını akıttıkları yerler. Ümitlerin boşa çıktığı yerlerde boş, ıssız bırakılmış kulübeler; hepsi yüreğimde her an, hiçbir zaman unutamıyacağım anılar.

Yüreğimin derinliklerine aynı şekilde yerleşmiş burada gördüklerim de; güneşli tarlalarda bambular, sahil boyu uzanan palmyeler, her renk ışıldayan parlak güneş, yağlı boya resimlerdeki fırça darbeleri gibi görünen yeşil pirinç tarlaları, halkın, yıllarca kendilerinden esirgenmesine rağmen sıkı sıkıya sarıldığı işleyip güzelleştirdiği, hayalleri bir türlü gerçekleşemediği halde vazgeçemediği topraklar.

Yüreğimdeki ülke bütün yeryüzü, yüreğimdeki insanlar, yeryüzündeki bütün insanlar. Dünya yüzünde sınır diye birşey kalmıyacağı, burası senin toprakların, burası yabancı toprakları denmiyeceği bir zamanın hayâliyle yaşıyorum. O zaman, bugün insanları birbirlerinden ayıranlara yer kalmıyacak dünyada, bugün anlamsız engellerin ardında kalanlar; Amerikalılar, Filipinliler, Ruslar, Çinliler, Hintliler, Araplar, İngilizler, herkes

sadece bir insanlık ailesini, kardeşliği bilecekler.

Bugün, bu mücadelede Filipin'li kardeşlerimin yanındayım, çünkü anlıyorum ki, bu ülkede geleneklerin yaşamasına, halkının gelişmesine engel olan unsurlar ortadan kalkmadıkça bu güzel ülke kimsenin işine yaramıyacaktır. Çünkü, anlıyorum ki, dünyada herkesin onurlu bir şekilde yaşaması sağlanmadıkça karşılıklı saygı olamıyacaktır. Herkesin onurlu bir şekilde yaşaması sağlanmadıkça da kardeşlik yolu kapalı kalacaktır.

Burada sadece Filipinlilerin yanında değilim, bütün insanlığın yanındayım.

89.

Aylık toplantı zamanı, bütün kamp halkı günlük çalışmalarına ara veriyor ve toplantı salonunda bir araya geliyor. Akşam güneşinde ikiye üçer toplantı salonunun önündeki park yerine benzer alanda toplanıyor, toplantı açılıncaya kadar sohbet ediyorlar. Kampta birbirimize çok yakın yerlerde oturmamıza rağmen bir şehirlik yoldan gelmiş gibi birbirimizle selâmlaşıyoruz.

Salonumuz dikdörtgen şeklinde büyük bir bina; ortada, dibi toprak dans pistine benzer bir boşluk var. Çevresinde kütükten oturacak yerler yapılmış. En uçta tiyatro grubumuzun temsiller verdiği ve haftalık partilerde orkestramızın oturduğu sahne var (orkestramız bir gitarist, kâğıtla tarak çalan bir adam ve el çırpıp şarkı söyleyen bir grup). Bugün salon tıklım tıklım dolu, oturacak yer kalmamış, sahne bile taşıyor insandan. En dış karakollardaki muhafızlarımızdan başka herkes burada.

Her toplantıda olduğu gibi gündem çok uzun, ama kimse bu durumdan yakınmıyor. Geç gelenler protesto ediliyor, oturanlar şunlara bir ihtar ver diye bağırıyorlar. Başkan kalkıp üzerinde gündem yazılı olan kâğıdı havada şöyle bir salıyor, gürültü kesiliyor. Önce kamp komitesinin her şubesinden ve her kulübeden gelen raporlar okunuyor ayrı ayrı. Ama can sıkıcı olmuyor, çünkü her raporun, doğru olup olmadığını kontrol edebilmek için büyük bir dikkatle dinleniyor. Buradaki insan-

ların bilinçlilikleri şaşırtıyor insanı. Örneğin, kamp le-
vazım subayı, aylık bütçeyi ve harcamaları pirinç,
MONGO, şeker ve öteki maddelerden nekadardır alındığını
okurken, birisi mutlaka yerinden fırlayıp rakamlarda
bir yanlışlık bulur ya da ne diye o kadar çok MONGO
alındığını, GİNİSA pişirmeye yetecek kadar yağ alınma-
dığını sorar.

Bir New England kasaba toplantısı geliyor aklıma.

Kulübelerin raporları okunurken arada bir nevi ya-
rışma olması dikkatleri ayakta tutuyor. En düzenli ve
en iyi yönetilen evlere armağanlar veriliyor. Bu yüzden
kulübe sözcüsü konuşurken komşuları kulaklarını dört
açıp dinliyorlar, her sabah beden eğitimi hareketleri ya-
pıldığı ya da evin çevresinin düzenli bir şekil süpürüldü-
ğünü söyleyince, karşı çıkacak bir yanını buluyorlar. Sö-
cü bazan kendi kulübesinin üyelerinden bile itirazlarla
karşılaşabiliyor. Örneğin; Asyada Milliyetçiliğin Doğuşu
adlı bir tartışma yapmamıştık, deyip çıkıyorlar. Kulü-
belerin bir bütün olarak çıkarları, kişisel çıkarların üs-
tünde tutulduğu gibi, kampın bütün olarak çıkarları da
kulübelerin çıkarlarından üstün tutuluyor.

Raporların okunmasından sonra sıra armağanların
dağıtımına geliyor. Maddi değeri olan armağanlar değil
verilenler. Onur, prestij yükseltici övgüler, ki buna da
çok ihtiyaçları var bu insanların.

Yeni işlerimiz var. Gelecek kamp toplantılarının
ilan edilmesi. Gelecek hafta ortasında «Kasım Seçimleri
Boykot Edilmeli» konulu bir tartışma var. Bu tür prog-
ramlara sadece henüz eğitim devresinde olan Huklar ka-
tılıyor; eğitim ve gelişmelerinin bir parçası oluyor bu
tür tartışmalar. Bir de 26 Ağustos günü eğlenceleri ilân
edilecek. Balintawak Çağrısı'nın, İspanyollara karşı
ayaklanmanın başladığı günün yıldönümü, aynı zaman-
da Asya kıtasında sömürgecilğe karşı ilk başkaldırma-
nın yıldönümü oluyor. O günkü programda neler olması
gerektiği konusunda bir sürü fikir atılıyor ortaya. Yarış-
malar, özel yiyecekler, oyunlar. Muhafızlardan bir grup,
hindistan cevizi bahçelerine inip o gün için yemiş toplama-
yı teklif ediyorlar. GUİNATAN pişirebiliriz o zaman.

Gündemde son olarak eleştiriler var. Kamptaki her-

kesin eleştirilebileceği bir zamandır bu. Eleştiriler her zaman var aslında, ama belirli birtakım kanallardan yapılabiliyor. Burada herkesin önünde açık açık yapılabilir. Kamp komitesinden Alambre, ilk darbeyi yiyor. Yakınlarındaki bir üretim üssünde bu ara harman yapılmış, bizim kamptan hakkımızı almaya kimse gönderilmemiş. Bir asker, Alamre kamptakilerin hayatî ihtiyaçları konusunda ihmalkâr, diyor. Jesse, geçen voleybol turnuvasında takımlardan birinden yana tezahürat yaptığı için eleştiriliyor. Lider seviyesinde bir Huk olduğundan kimsenin tarafını tutmaya hakkı yoktur, deniyor. G.Y. kulübesinde toplantı yapmadığı için sözkonusu ediyor. Douglas, arada bir politik toplantılar yaptıklarını söylüyor.

Liderler de bir askere hücum ediyorlar. Kamp ilân tahtasına liderlerden biriyle ilgili alaylı birtakım şeyler yazıp asmış. Bunun zararlı ve sinsi bir eleştiri yolu olduğu, kamp içinde kötü ilişkiler doğmasına yol açacağı söyleniyor. Eleştiri yapılacaksa, burada herkesin içinde doğru dürüst yapılınsın.

Toplantı dağıldığında vakit oldukça geç. Akşam güneşi dalga dalga yansıyor tepelerden. Ahçılar hiç dinlenmeden kulübelerde ateş yakmaya koşuyorlar. Yolumuzun üstünde geçtiğimiz kulübelerden çıkan dumanlar gittikçe kararan ışıklara karışıyor. Kızıl ateş parçaları, bu ormanda hepimizin yüreğinde yanan alevleri hatırlatıyor.

90.

Temmuz 1951

Ormanda şimdi de garip bir devre başlıyor.

Aylardır Sierra Madre'nin bu ücra köşesinden RECO'lara, şehirlere, kasabalara, köylere broşürler, emirler, çağrılar yağdırdık durduk. Derin bir kuyuya eğilip, aşağıya taş atıp sudan gelecek sesleri bekleyen biri gibiyiz. Bu günlerde beklediğimiz ses geldiğinde, derinlerde boğulan birinin sesi gibi geliyor.

Gönderdiğimiz broşür ve kitapçıklardan sadece bir kısmının dağılmakta olduğunu haber alıyoruz. Birçok

yerlerde cüretin yerini korku almaya başlıyor. Her yerde düşman ajanları kaynaşüyor, Manila'da ve bazı kasabalarda bildiri dağıtanlardan bir kısmı tevkif edilmiş. Bildirilerin dağıtılabildiği yerlerde karşı hareketler başlamış, halk tartaklanıyor. Üyelerimiz korku içinde sinip bekliyorlar. Kulübelerde ve evlerde dağıtılamayan broşürler yığılıp kalıyor.

Hükûmet ve birlikler sürekli hareket halinde, Hukuklar her an yer değiştirmek zorunda kalıyorlar. Birçok kampa baskın yapılıyor, teksir makinaları ele geçiriliyor. Çok fazla şey gönderiyorsunuz, bunların hepsini çoğaltmaya ne vaktimiz, ne imkânımız var, diye sikâyetler geliyor. Ya da, plânladığımız okulun askeri harekât dolayısıyla ertelendiği şeklinde raporlar geliyor.

Ya da hiç haber yok.

Daha önce hiç duymadığımız birşey daha da garip geliyor bize: teslim olanlar...

Nueva Ecija'da RECO 1'in liderlerinden biri teslim oluyor. Huk askerleri silâhlarını da beraberlerinde götürerek hükûmet kuvvetlerine teslim oluyorlar; kamp- ların yerlerini söylüyorlar, ardından baskınlar başlıyor. Çeşitli bölgelerden teslim olanlar ceza ve kötü muamele görmemek için yoldaşlarının ve Huk taraftarlarının adlarını veriyorlar; tevkifler başlıyor ardından. Kamp- larımızda huzursuzluk var, her yeni birisi teslim oldu- ğunda kampın yerini değiştirmek gerekiyor.

Ne diye teslim oluyorlar? Çünkü bir çoğu çabuk za- fer kazanmak ümidiyle harekete katılmışlardı, mücade- le uzadıkça hevesleri kalmadı. Çünkü düşmanın silâh gücü yüksek ve herzamankinden daha çok Huk ölüyor artık. Çünkü baskınlar, bombardımanlar çok sıklaştı, çoğunlukla aç, susuz, ıslak yerlerde yatmak zorunda ka- lıyorlar kaçarken. Çünkü, köyde ekmek parası kazana- cak kimsesi olmayanlar ailelerini düşünüyorlar. Çünkü, hükûmet ajanları aileleriyle ilişki kuruyor, köylerine dö- necek olurlarsa iyi muamele göreceklarını, suçlarının unutulacağını söylüyorlar. Çünkü, Huk disiplin kuralla- rını çiğniyorlar, devrim kanunlarınca cezalandırılmak- tan kaçıyorlar. Çünkü, Filipin tarihinde halk her zaman baskı altında, güçlük içinde yaşamıştır. Şimdi de or-

manda açlıktan ölmektense halkın yıllarca yaşadığı gibi yaşamak yeğdir, diyorlar. Birçok neden var böyle. Mücadele bizden yana bir gelişme gösterdiği zaman kişisel zayıflıklar unutuluyor; düşman güçlü olduğu zaman bu zayıflıklar ortaya çıkıyor ve insanları canlarını kurtarmak için didinen iğrenç yaratıklar haline sokuyor.

G.Y., ağaçtan ölü yapraklar düşüyor, diyor.

Ölü yapraklar...

Bir fırtına sarsıyor ormanı ve yapraklar dökülüyor. Ormanda daima dökülür yapraklar ve yerlerine yenileri gelir. Ama arasında yeni elemanlar çok az, yenilere silâhta yok. Kötü bir mevsim.

Halkın da bizimle aynı hızla ilerlediğini sanmıştık. Bu kamptaki moral ve disiplinin her yerde aynı olduğunu sanmıştık. Liderlerin hızla ilerlemesiyle devrim temposunun da hızlanacağını sanmıştık.

Budalalar cennetinde yaşıyormuşuz.

91.

Kulübemize muhafız olarak atanan Lavin, içerde silâhını temizliyor .Köşede oturmuş, ömründe pabuç görmemiş, kösele gibi tabanlı ayaklarını dayamış bir yere. Çalışırken kendikendine bir şarkı mırıldanıyor, ANG İBON PİPİT... Onu böyle mutlu eden silâhı... Yırtık, eskimiş pantolunun üstünde kucağında duruyor.

Tüfekte bir gariplik var. Gezleri çıkarılmış. KA Lavin, diyorum, niçin silâhının gezleri yok? Gezler? Ne demek istediğimi anlatmak için elimle yerlerini göstermek zorunda kalıyorum. «Ha, onlar mı? diyor. Her dakika birşeye takılıyordu, işimi rahat görmeme engel oluyordu.»

Tüfekte gezin ne işe yaradığını bilmiyor. Kamptaki öteki silâhlara da dikkat etmeye başlıyorum. Bir çoğunun gezleri çıkarılmış.

Kamplarımızdaki adamlar sözde seçkin, hareketin önde gelen kadrosunu korumakla görevli muhafızlar, ama bir çoğu bizi korumak için taşıdıkları silâharın na-

sıl kullanılacağını doğru dürüst bilmiyorlar. Nasıl nişan alacaklarını, bir hedefi nasıl vuracaklarını bilmiyorlar. Bir çarpışma olduğunda sadece silâhlarını doğrultup ateş ediyorlar. Tuzaklarda kurşunları yağdırıp düşmanı yere seriyorlar, serebilirlerse. Elbette nasıl ateş edileceğini bilen birçok Huk var. Harekete katılmadan önce öğrenmişler ya da uzun süre silâh taşımanın verdiği alışkanlıkla iyi ateş ediyorlar. Ama ömründe silâh görmeiş bir köylü, Huklara katıldığı zaman bir eğitim görmüyor. Cephane çok sınırlı, atış tâlimleri için harcanamıyor. Ayrıca, bu konuda hocalık yapabilecek pek az Huk var.

Yeni gelenler eski askerlerle çıkıp onların ne yaptıklarına bakıyorlar .

Tüfeklerin «Gezi» sorunu, bu halk ordusunun teknik yönden ne seviyede olduğu hakkında bir fikir verebilir. Orta düzeyde bir Filipin köylüsünün tarlasında uyguladığı yarı ilkel metodlarla paralel denebilir bu seviye için. İşin uzmanları bulunabilse, çözümlenebilecek bir konu bu. Bütün Filipin Ulusal Kurtuluş Hareketi içinde bir tek profesyonel askeri eğitim görmüş askeri lider yok. Ne G. Y., ne de Askerî Şube'nin öteki elemanları böyle bir eğitim görme olanaklarına sahip olamamışlar. Alan Komutanlarından bir tek kişi, Viktorya, bir zamanlar Filipin ordusundaymış. Esas Huk elemanları arasında topu topu altı kişi ROTC eğitimi görmüşler. Gerilla liderleri olarak ün salan Linda Bie, Viernes, Malabanan, Estrella, Dimasalang, Bundalyan, Nelson, Sumolong yer değiştirmede, tuzaklarda, ani hücumlardaki başarılarını bu konularda geçirdikleri tecrübelere borçlular. Ötekilerinin bilgileri ilkel tuzak taktiklerinden ileri gidemez.

Huk silâhları da küçük silâh kategorisinden. En ağır ve az bulunanı Browning otomatik tüfek. Bu önemli kampta belki on tane vardır Browning. Düşmandan bir iki makinalı tüfek te ele geçirilmiş, ama cephane yokluktan kullanılmadıkları için paslanıyor ormanlarda. El bombası kimsede yok, kimse kullanmasını da bilmez zaten .Topumuz yok, Huklardan pek azı ömründe top görmüştür, düşman top atışlarıyla hücumla geçtiği za-

man hiç kimse ne biçim bir silâhla bize ateş edildiğini bilmiyor.

Bazukanın yalnız adı var.

Gerilla savaşıyla ilgili öteki teknik konularda da inanılmaz bir bilgisizlik var burada. Dinamit ya da öteki patlayıcı maddeler hakkında pek az şey biliniyor, kullanılmıyor bunlar. Bulakan'da bir keresinde patlayıcı madde yapma teşebbüsüne girişilmiş, ama deneyi yapan adam paramparça olmuş, bir daha da denenmemiş. Mayın hiç bilinmiyor ve uygulanmıyor.

Viet Minh'te olduğu gibi yollara çukurlar kazarak düşmanın yollarda ilerlemesine engel olmak bile burada düşünülmeyen birşey. Düşmanın gücünü yıpratmak için ekonomik ya da askeri sabotajlar uygulamak burada ne denenmiş, ne de akla geliyor hiç. Gerçek şu ki, Hukların teknisyenleri ya da teknik yönden gelişmelerini sağlayacak bir şubeleri yok.

Gene de yıllarca süren baskılar ezememiş bu hareketi. Teknik yönden en ileri ve en modern silâhlara sahip ülkeden aldıkları askeri yardıma rağmen koskoca Filipin ordusu başa çıkamıyor bunlarla. Amerikan askeri akademilerinden en başarılı elemanlar burada, hiç eğitim görmemiş köylülerle karşı karşıya.

Nesi var Hukların?

Cesaretleri ve ümitleri var. Ellerine silâh olarak bir tek fikir vermek, gelecekte düzeni tam tersine çevirmeleri için yeterli.

92.

Bir uçaktan atılmış kâğıt geçiyor elimize. Sierra Madre'ler boyunca uçuşarak iniyor ormana.

Kulübemizin tabanına yayıp bakıyoruz. «Aranıyor: Canlı ya da ölü», diyor; yazının üstünde, kendi resimlerimizi görüyoruz; garip, polis rötuşundan geçmiş, kötü görünüşlü.

Jesus Lava, 150 bin P.

Luis Taruk, 100 bin P.

Kasto Alejandrino, 50 bin P.

Benim başıma 30 bin P. ödül var.

Bağımsızlık ve özgürlük istemek ve bu uğurda savaşmak suçundan aranıyor. Sömürgeciliği yıkmaya çalışmak suçundan aranıyor. Feodal toprak ağalığını yok etmek suçundan aranıyor. İnsanların onurunu herşeyin üstünde tutmak suçundan aranıyor.

Baskı kampanyasında yeni bir taktik bu. Amacı Huk askerlerini, Liderlerini ele vermeye, teslim olup kampların yerini göstermeye ya da ödülü almak için liderlerini vurmaya kandırmak. Aynı zamanda bizi eşkiya gibi göstermek, halkın gözünde suçlu durumuna düşürmek için yapılmış.

Bizi yok etmek için gittikçe sabırsızlanıyor düşman, yeni yeni metodlar keşfediyor. Şimdi bir de köpekleri var, koskoca canavar gibi, insanı paramparça edecek cinsten köpekler, dağ yollarında askerî birlikler kullanıyor. Hava kuvvetleri Napalım kullanma yoluna başvuruyor, korkunç bir silâh. Bombardıman haberleri geliyor, ormanda püsküren cehennem alevi.

Şehirlerdeki merkezlerimiz keşfedilince baskın yapılmıyor artık. Ajanlar satın alınan malları bırakıyorlar götürülmek üzere, ama konservelerden içeri şırıngayla zehir sıkıyorlar, pirinç çuvallarına öğütülmüş cam katıyorlar, Dağ kamplarında yoldaşlarımız ızdırap içinde ölüyor.

Bu bir ölüm oyunu, ölüm kurallarıyla oynanıyor.

93.

Keskin ve ürkütücü bir ıslık sesi.

Kampta herkes saklanıyor. Ağaçlar arasında kurumaya bırakılmış battaniye ve çamaşırlar alelacele külbelere atılıyor. Ormanın şekline ve rengine uymayan hiçbir şeyi bırakamayız ortada.

Ağaçların üzerinde bir keşif uçağı.

Küçük bir uçak yavaş yavaş gidip geliyor tepemizde, hiç acele etmeden tarlasını süren bir adam gibi paralel hatlarda bir gidiyor, bir geliyor. Görünüşte zararsız bir böcek gibi, aslında yeşil örtümüzden içerileri görmeye çalışan bir göz, düşmanın gözü. O orada durdukça biz de yere yapışıp nefesimizi tutuyoruz, sanki nefesi-

miz de duyulacak.

Damdaki ANAHOW'un altından uçağa bakıyoruz. Tepemizde asıldı kaldı sanki. Ne görüyor ki? Gidiyor, sonra birden dönüp geri geliyor daireler çizerek.

Ses uzaklaşıyor, bir süre kulaklarımızdan gitmiyor. Gitti nihayet, ama ne gördü?

Devamlı tetikteyiz, çünkü her an uçaklar dolaşıyor. Hava savunma kurallarına uymayanlar şiddetle cezalandırılıyor. Gündüz yemek pişirmek yok: dumanlar ağaçlar arasından yükselebilir. Ahçılar şafaktan önce kalkıp hem kahvaltıyı, hem öğle yemeğini hazırlıyorlar. Öğle yemeğini soğuk yiyoruz, yalnız yağmur yağarsa yasaklar gevşiyor. Akşam yemeği hava karardıktan sonra pişiriliyor. Bazan karanlıkta alevler ışıldarken gece keşfe çıkmış bir uçak beliriyor. O zaman deli gibi bir koşuşturma başlıyor kampta ateşleri söndürmek için.

Düşmanın gözü görmemeli, kulağı işitmemeli. Öğleden sonraları saat 3'e 4'e kadar odun kesmek, ırmağın kıyısında çamaşır dövmek yasak. Bu saatlerden sonra da düşman birlikleri yollarda gezmiyor pek. Ormanın köşelerine sinmiş sesi soluğu çıkmayan yaratıklarız.

Bütün çocuklar kamplardan aşağılardaki dostlarımıza, köylü ailelerinin yanına gönderiliyor. Yaşlı ve hastalar da köylere ve üretim üslerine gönderiliyor.

Kulübelerimizin yanlarını tamamen kaldırdık; bir sürprizle karşılaşsak hemen yuvarlanıp ormana sığılabilmek için. Eşyalarımız her an toplu duruyor; herhangi bir şeyi kullanmak için çıkarırsak hemen kayışları bağlıyoruz. yeniden. Giyinik uyuyoruz; ormana geldiklerimizden beri uyurken soyunmadık zaten. Banyo yaparken bile herşeyimizi çıkarmıyoruz. Bir kulağımız kirişte her an.

Tehlikenin eşiğinde yaşıyoruz.

94.

Şafakla beraber kulübemizin yanındaki dik yamaçtan ağaç gövdelerine, dallara tutunarak inip yıkanmak için ırmağa gidiyorum. Orman sis kaplı, dallar boğulmak üzere olan birinin elleri gibi uzanıyor sisler arasın-

dan. Başımı yukarı kaldırıyorum, kulübelerden bir-ikisinin damları görünüyor siste yüzer gibi. Ağaç gövdeleri sisler arasında bir kaybolup bir görünüyor, kökleri olmayan bitkiler, havada uçuşan dallar sanki. Bir muhafız gidip geliyor; başı, omuzları ve tüfeğinin ucu görünüyor yalnız. Galiba artık hayal mahsulü bir ormanda hayaletleriz hepimiz...

Akşama doğru yağmur altında dağ yolundan ilerlerken terkedilmiş bir üretim üssü çıkıyor karşımıza. Yağmur yeni dinmiş, gökyüzünde garip sedefli bir parlaklık var, bütün renkler canlı görünüyor. Düşman basmış burayı, herşeyi yakmış. Şimdi her yanı otlar ve sarmaşıklar sarmış. Sık otların arasından yarı yanık direkler uzanıyor. Direğin kırışmış siyah yüzeyinde küçücük ıslak sarmaşık yaprakları görüyorum. Yamaçtan çok aşağılarda ıslak havayı delip gelen bir silâh sesi...

Öğleyin kulübede oturup etrafı dinliyorum. Ötekiler öğle uykusunda, nefes alışları duyuluyor. Öğle vaktinin sessizliğinde birşeyler var. Kampımız bu saatlerde başına uğramıştı başka bir yerde, o zamandan beri bir kötü havası var bu saatlerin. Orman güneşin altında sessiz. Tek bir yaprak kıpırdamıyor. Bütün gölgeler hareketsiz, bende de tek bir hareket yok, sessizliği yırtıp gelecek bir silâh sesi bekliyorum...

95.

Ağustos 1951

Bir ES birliği geldi kampımıza, dinleniyorlar. Voleybol sahasının kenarındaki kütüklere oturmuşlar, yüzlerinde bir tebessüm, alçak gönüllülükle son hareketlerini anlatıyorlar. Kamptakilerin gelişigüzel giysileri arasında sırtlarındaki üniformalar çok garip kaçıyor.

Bunlar cesaretleri ve güvenilir oluşlarıyla **ekonomik mücadele** için seçilmiş adamlar. Kısacası hareket için para temin etmekle görevli kişiler. Yaptıkları normal bir zamanda normal sayılmayabilir, ama bir devrim hareketi sırasında garipsenmiyor.

Güvenilir olduğu sanılan bir kasabada, gece yarısı

ya da güpe gündüz bir toprak ağasının, bir varlıklı tüccarın, ya da cepleri halkın paralarıyla dolu bir politikacının kapısı çalınır; kapıyı açanlar karşılarında silâhlı adamlar bulurlar, bir süre sonra değerli mallarından bir tanesi kalmayacaktır elinde. Ya da kıyafetlerinde askere benzeyen birileri yolda bir kontrol noktası kurarlar, bütün araçlar soruşturma için durdurulur, bu arada uygun şeylere el konulur. Bankalara, dairelere, iş yerlerine hükûmet depolarına resmî görünüşlü ziyaretçiler gelir. Bazan anlaşılıyor bu birliklerin kim oldukları, kasabalardan dışarı silâh kullanarak kaçmak zorunda kalırlar.

ES birlikleri sivil giysileri içinde de vergi alıyorlar, özellikle yabancı sermayenin ortak olduğu iş yerlerinden. Bir Amerikalı kereste tüccarı, örneğin, Huklara belirli bir miktar para ödediği takdirde kerestelerini Sierra Madre'lerden geçirebilir. Şehirlerarası ulaşım yapan otobüsleri v.s. olan bir Amerikalı, devrim hareketine belirli bir miktar yardımda bulunduğu takdirde, otobüslerini yakılıp mahvolmaktan kurtarabilir. Bir mücadeleyi sürdürebilmenin pratik yönleri bunlar.

ES'lerin kampımıza gelmesi bizi her zaman memnun ediyor. Hiç olmazsa bir iki ay daha yiyecek paramız olduğundan emin olabiliyoruz.

Amerikan Devriminde de aynı tür birlikler vardı, görevleri muhafazakârlardan para koparmaktı. Kamu Güvenlik Komiteleri'di adları.

96.

ES birliklerinin kısa boylu tıknaz komutanı Maneng kampımızda. Bir banka oturmuş, kollarını arkasına dayamış. Bileğinde koskoca kırmızı bir şişlik var, ortası kurşunun girdiği yerden morarmış. Jesse Lava yanında dikilmiş, elindeki aletle deliği kurcalıyor. Etraflarındaki grup çıt çıkarmadan seyrediyor, güneş ışınları, yaprak gölgeleri oynuyor üstlerinde.

Uyuşturucu hiçbir ilâç yok. Maneng'in kolu, dayandığı kanepe arkalığında hiç kıpırdamıyor. Papmpagna'-

da zırlı arabaları ele geçirmekle ün yapmış Maneng. Arabaların üstüne atlayıp makinalı tüfeklerin başındakileri vurarak yapıyor bu işi. Yavaş bir sesle, sohbet edencesine nasıl vurulduğunu anlatıyor. Jesse, ağır ağır işine devam ediyor, arada sorular soruyor konuşmayı sürdürebilmek için. ES birliği kasabada başarılı bir harekât yapmış, 11 bin filipin lirası ele geçirmişler, bir ırmak kenarında kayaların üzerine oturmuş dnileniyorlarmış. Arkalarından süratle gelen askerî birlikler yetişmişler ve beklenmeyen bir şekilde hücum etmişler. Aceleyle kaçışırken paraları taşıyan yoldaş vurulmuş. Kendini ormana atmayı başarmış olan Maneng, adamın vurulduğunu görmüş, ateş yağmuru altında kayalara doğru koşup, torbayı alıp dönmüş, bu arada da kolundan vurulmuş. Kaçanlardan hepsi parayı gitti biliyorlarmış. Kampa da, paraların düşmanın eline geçtiği şeklinde haber gelmişti o zaman. Maneng, doğru maliye subayına götürüp teslim etmiş praayı.

Maneng'in yüzünde oynayan yaprak gölgeleri arasında bir damla ter sızıyor yanağından aşağı. Elinin bir tek parmağı bile titremiyor. Yüzünde belli belirsiz bir tebessüm dolaşüyor, kayalarda beceriksizlik ettiğini söylerken.

Jesse'nin elindeki âlet, ucunda kurşunla çıkıyor karanlık delikten, Maneng'in kolundan aşağı bir damla kan sızıyor.

Sargısı yapıldıktan sonra ayağa kalkıp gömleğinin kolunu indiriyor. Kendisini seyredenlere bakmıyor, gömleğinin düğmelerini ilikleyerek uzaklaşıyor.

97.

Günler geçiyor, orman bir bütün duvar gibi dikiliyor her yanımızda. Bu duvarı meydana getiren unsurları tek tek düşünmüyor insan pek. Sokakta dizili evlere bir Yunan tapınağındaki sütunlara nasıl teker teker pek dikkat edilmezse, burada da ağaçlar tek tek incelenmiyor. Tek bir ağaç. Tek başına bir karınca ya da tek bir ot nasıl hiç düşünülmezse, bir ağaç ta tek başına dikkatı

çekmiyor. Gelişimi, ormanın hepsi birbirine geçmiş canlıları arasında kayboluyor. İnsanlar, nasıl tek başlarına var olamazlarsa, tek bir ağaç ta ölüme mahkûm.

Bir sürü ağaç içinde birine bakıyorum, kökleri toprağa yapışmış, başını güneşe doğru uzatmış yaşantısını sürdürebilmek için. Kökleri öteki köklerden besleniyor, çevresindeki bütün bitkilerden yararlanıyor, buna karşılık üstüne yapışan parazitlere yem oluyor. Daha yukarlarda, yaprakların birbirine karıştığı yerde tek bir ağaç diye birşey kalmıyor artık. Koca sarmaşıklar birbirleriyle sarmaş dolaş oluyor burada, kesmeye kalkarsanız yere düşmüyor ,havada asılı kalıyor.

98.

Bir zamanlar orman tamamiyle bizimdi, bir kalede yaşar gibi yaşıyorduk burada, canımız istediği zaman düşmana korku salmak için saldırıyorduk ileri.

Düşman ormana girmeye cesaret edemez, diyorduk. Biz ona gideceğiz savaşmak için.

Şimdi orman delik deşik olmuş bir duvar gibi, düşman birlikleri dilediklerince girip çıkıyorlar. Ağır ateşli silâhlarıyla ormanın girmedikleri deliği kalmadı, kaçma sırası bizde şimdi. Amerikalıların eğittiği birlikler var, ormanın uzak köşelerinden girip sessiz sedasız ilerliyorlar. Bizim kuvvetlerimiz de onları arıyor. Karanlık bir odada iki kör gibi, birbirlerine raslayınca kan gövdeyi götürüyor'.

Bu ara çarpışmalara girmek istemiyoruz, arada bir, bir kasabayı, bir askerî garnizonu basıyoruz. Cephane bulmak çok güç, eskiyen ya da teslim olanların düşmana verdikleri silâhların yerine yenilerini bulmak çok güç. Bir zamanlar silâh elde etmemize yarayan tuzakları düzenlemek' imkânsız artık; ordu birlikleri çok kalabalık ve ağır silâhlarla geziyorlar.

Karaborsadan ve kaçakçılardan yararlanmak her zaman mümkün, ama fiatlar çok arttı, bizim de paramız yok.

Yollar da bizim deęil artık. Birliklerimiz mal almaya kasabaya gitiklerinde tuzaęa dūřurūlūp űldūrūlūyor. Bazan on-oniki kiřinin ormandan çıkarken űldūrūldūkleri oluyor. BALUTAN mūfrezeleri bir kiři, iki kiři eksilmiř dōnūyorlar, kulūbelerden tanıdık ehreler yok oluyor. űnceleri soruyorduk, Pedring nerede? Serguson nerede? Gōzlerini çevirip yollarına devam ederek űldū, diyorlardı. Bu konudan sōz etmek istemedikleri anlařılıyordu yūzlerinden. Artık gelenleri saymakla yetiniyoruz birer ikiřer yorgun argın kampa girerlerken.

Kalanların, yoldaşlarından birini kaybettikten sonra cesaretleri kırılmıyor. Sıraları geldiğinde boş torbalarını sırtlarına bağlayıp gidiyorlar, bu kez daha dikkatli oluruz, diyorlar.

Ormanın etekleri boyunca baskınlar devam ediyor, dūřman çoęunlukla kōylerle iliřkisi olan bōlge komitele-rimizi vuruyor. Adamlarımız, kulūbelerinde nereden çıktıęı belli olmayan mermilerle delik deřik oluyorlar. Gene de bir yerlerde yeni yeni kulūbeler yūkselmeye devam ediyor. Bu kez daha iyi gizlenmiř, içinde yeni gō-re ve atanmıř birisi ile.

Ama elemanlarımız űlūyor yavař yavař.

Kōylerde barakalar inřa edilmiř, hūkūmet birlikleri her an halkın arasında dolařıyor. İspiyoncular çoęalıyor, ūnkū kendilerini koruyanlar olduęunu biliyorlar, Huk'ların kōylere gidip bunları űldūrmeleri gū oluyor. Kōylerle iliřkiyi saęlayan adamlarımız, muhafızlar arasından sūrūne sūrūne kōye girmek zorunda kalıyorlar.

Huklardan bazıları halka kızmaya bařladılar. Bunlar fırsatçı, diyorlar, bizimle beraberken bize dostça davranıyorlar, dūřmanla beraberken dūřmana gūlūyorlar. Ama halkın mūkemmel olmasını beklemek doęru deęil. Etten kemikten onlar da ve çok acı çekiyorlar. Biz ormanda saklanabiliyoruz gerektięinde, onlar her an baskı altında. Kōtū muamele karřısında arēsiz kalıyorlar, aylarca horlanmaya, soyulmaya kim dayanabilir? Taviz veriyorlar dūřmana, ama onlardan yana geçmiyorlar. Her zaman bizden yana, biz onları peřimizden sūrūkleyebilecek hale gelince bizi izlemeye hazır bekliyorlar.

Ama bugün hücumla geçmeye kalktığımızda yoldaşlarımız ölüyorlar onar onbeşer. Öteyandan Amerikan gemileri Manila kıyılarına yeni yeni silâhlar boşaltıyor, yeni yeni birlikler savaşa katılıyor.

Gerçek şu ki, insiyatifi istediğimiz gibi elimizde tutamadık. Başladığımız yerde savunma durumundayız..

99.

Şimdi her yandan kuşatılmış hissediyoruz kendimizi. Bu mücadelenin başından beri, 1946'dan beri Huklar savunmadaydılar. Mücadele, bizim çıkış yapmamızla başlamamıştı. Huklar yıllarca baskı çemberinden kurtulmaya savaşmışlardı. Aylar önce bir ara, beklediğimiz zamanın geldiğini sandık, biz hücumla geçmek istedik, ama bugün koşullar demir bir perde gibi sarıyor bizi her yandan, kıpırdıyamaz hale sokuyor.

Manila'ya daha birkaç ay önce yeni bir grup göndermiştik, tek bir gecelik baskınla bütün Şehir Komitesi tevkif edildi. Gerekli tedbirleri almadan, çok fazla cürek ve aceleyle örgütlenmek istemişlerdi. Gene bir hanlığın kurbanı olduk orada da. Güvendiğimiz ve Mag-saysay'ın para verdiği bir kadın kendisini görmeye gelen bir kuryenin ardına ajanları takmış.

Panay adasında RECO 6 dağıldı. Burada da liderlerden Alfredo Gloria, düşmana gidip, Huk kılığında istihbarat ajanlarını RECO kampına getirmiş, yoldaşlarının vurulup öldürölmelerine yardım etmiş. Panay'da bir ispiyoncu, askeri birlikleri Guillermo Koadokya'nın kampına götürmüş. Guilermo'yu şafakta kulübesinden çıkarken vurmuşlar.

Bunlar ihanetler. Daha da çirkinleri var. Bir bölge komitesi üyesi, bölge sekreterini öldürüyor, başını kesiyor ve kanlı başı bir çuvala koyup armağan istemek için askerî birliklere getiriyor. Nöbetteki Huklardan biri gece yarısı kalkıyor, iki yoldaşını vuruyor, kendi özgürlüğü ve para karşılığı başlarını veriyor düşmana .

Zaferden sık sık söz edildiği zamanlarda ihanetler pek olmaz. Ne olacağımız belirsiz olduğu zaman ortaya

çıkartlar. O zaman zayıf insanlar kuvvetli görünenin yanında yerlerini bulmak için koşarlar.

Bizim hızımız yavaşladı şimdi. Mücadele uzuyor.

Yeniliklerin gerektiği bir zaman bu, ama hepimiz aynı derecede azimli değiliz. Bu adanın tepesinde oturup, karşımızdaki düşmanın eline akın akın gelen silâhları seyrediyoruz. Bizden yana olanlar da vardır belki de, ama elleri koca denizleri aşip bize ulaşamıyor. Dēniz de kimsesiz yaşantımızı kısı kacına almış.

Burada yerimiz yok. Düşmanın işgali altındaki bölgede oturuyor, hareket ediyoruz. Geri çekilebileceğimiz bir yer yok, nereye gitsek, düşman karayolundan, uçaklarla ya da dağ yollarından bir iki gün içinde izimizi bulabilir; yeşil hat yok burada. Ve deniz her zaman arkamızda. Bu sınırlı yerde, saldırgan bir düşmana karşı ancak sürekli hareket halinde olarak kendimizi koruyabiliyoruz. Ama yer değiştirmelerin de güçlükleri var.

Silâhlı kuvvetlerimiz yürüyor, savaşıyor, yürüyor, savaşıyor, yürüyor ve bitkin düşüyorlar. Dinlenmeye ne vakitleri, ne yerleri müsait.

Haritaya bakıp bundan sonra nereye gidebileceğimizi düşünmeye çalışıyoruz.

Artık zaferi düşünmüyoruz, hareketi yaşatabilmeyi düşünüyoruz.

100.

Eylül 1951

Kasabalar birden düşman ajanlarıyla dolup taşıyor.

Bütün sivil halk kimliklerini açıklamak mecburiyetinde; transit geçen bütün yolcular haber verilecek. Kimse pazarlardan, ailesini bir hafta idare edecek miktardan fazla yiyecek satın alamıyacak. Yollarda kontrol noktaları arttırıldı, trenlerde ve otobüslerde gizli polis dolu.

Bizi en çok düşündüren yiyecek satın alma sorunu. Kampta 200 kişiyiz, yiyecek maddeleri bayağı önemli bir sorun. Düşman, pazarlardan yiyecek alışverişini kısıtlayınca kasabalardaki örgütlerimiz evleri tek tek do-

laşıp haftalık malzemelerinden ayrılabileni almaya başladılar. Gene bir şey sayılır bu, ama yeterli olmuyor. Günlük pirinç hakkımız yarıya indiriliyor, kemerleri biraz daha sıkıyoruz.

Kuzeyde Santa Maria'daki askerî eğitim okulumuz ve yakınındaki FC kampının yerleri keşfediliyor. Havadan bambardıman ediliyorlar, bütün gün bombaların gümbürtüsünü dinliyoruz. Günlerce sonra yaralı olarak kurtulan biri geliyor. Askeri öğrenciler Orta Luzon'a doğru kaçmışlar, yollarda tuzaklarda öldürülmüşler, kendisi de orada yaralanmış. Malabana'nın ölümünü anlatıyor.

Sonra büyük bir harekât yapılacağını gösteren çalışmalar başlıyor. Halkın tarlalara çıkması yasaklanıyor. Birlikler telsizleri, cephaneleri, kutu kutu konserveleriyle geliyor. Şehirlerde baskınlar yapılıyor, tevkif edilenler arasında bizim kamptaki okuldan gidenler de var. Bu kampa yakınlarda gelip gidenlerden düşmana teslim olup, kampın yerini açıklayanlar olup olmadığını nereden bilebiliriz? Zaten bu kamp uzun süredir burada levazım birliklerinin kullandığı yol aşınmış, kullanıldığı açıkça anlaşıyor. Birlikler, bir kez ormana girdiler mi bu yola raslamamaları mucize oluyor. Kampta haftada iki defa kampı terketme talimleri yapıyoruz. Muhafızlar saat tutuyor, biz toplanıp yola çıkıyoruz, bu arada arkada kâğıtlar, dokümanlar bırakıp bırakmadığımıza bakıyorlar.

Artık her gün ormanın içlerinden ya da eteklerinden silâh sesleri geliyor. Hükümet birliklerinin gözcüleri ateş edenler, adamlarımızla pek karşılaşmıyorlar. Tuzığa düşmekten çok korktukları için şüphelendikleri herşeye ateş açıyorlar. Orman terkedilmiş kulübelerle ve ekim sahalarıyla dolu. Gazetelerde bugün yarın başlık atılır: Huk Cephesi Çözülüyor..

Eylül'ün ortasında istihbarat birliklerimizden kampı terketmemizin iyi olacağı haberi geliyor. Hiç vakit geçirmiyoruz. Balintawak'ı bırakıp gitmek zor, ormandaki yerlerimiz arasında en uzun süre bizi barındıran

bu kamp. Ama hislerine kapılmak demek, en az hareket-siz kalmak kadar tehlikelidir bir gerilla için. Bomboş ve herkese açık bırakıp çıkıyoruz kampı.

İki saat nehirden yukarı doğru yürüyoruz. Uçaklar beliriyor tepemizde. Kıyılara doğru kaçışıp ağaçların altına büzülüyoruz. Fazla uzaklaşmıyoruz. Ormanda bir kilometre uzaklık yeterli saklanmak için. Nehrin kıvrım yaptığı bir yerde duruyoruz, bir yanı dik bir yamaç, öbür yanı kum ve çürümüş kütüklerle dolu. Burada durup gerideki ağaçların aarsına kulübelerimizi dikeyiyoruz. Güneşli güzel bir yer, korkmadan dinleniyoruz sıcak kumlarda. Malibu Plajı diyoruz buraya.

Dört gün geçiyor. Hiç ses seda yok. Geçici sığınakları yıkıp daha iyi kulübeler inşa etmeyi düşünmeye başlıyoruz. Yiyeceğimiz çok az. Bir birlik göndermeyi göze alabilir miyiz? Beşinci günün sabahı bir grup gidiyor.

Yarım saat sonra kıyıda çamaşır yıkarken aşağılarda bir yerden gök gürültüsü gibi atış sesleri geliyor. O kadar gürültülü ki, sanki hemen dönemecin ilerisine atılıyor kurşunlar. BALUTAN birliği nefes nefese koşarak döndüğünde biz de toplanmış bekliyoruz. Balintawak kampından geçip yola çıkmak üzereyken burun buruna gelmişler ordu birlikleriyle. Bir şans eseri bizimkiler önce ateş açmış, birini öldürmüş ve kargaşalıktan yararlanıp kaçmışlar.

Derhal hareket emri veriliyor. Yeniden nehre girip yarım gün kadar yürüyoruz. Güç bir yürüyüş oluyor, çünkü suyun içi küçük girdaplar, kayalar, dallarla dolu. Askerler herhalde telsizle hava kuvvetlerine haber vermişler, biraz sonra tepemizde uçaklar beliriyor. Nehri izliyorlar. Böyle bir durumda nehirde olmak çok şanssızlık, derin sulardan, kayalardan koşulmuyor. Kıyılara ya da sadece suyun üzerindeki kaya diplerine, çalılıklara gizlenmeye çalışıyoruz. Çaresiz ve açıkta hissediyoruz kendimizi. Gene de bir dağ yolundan daha emniyetli burası.

Ormanı karış karış bilen Valter yanımızda. Âcil bir durumda gidilmek üzere ayırdığı bir yer var. Birden sık

çalılar arasından geçip yeşil ağaçlar arasından akan bir çaya geliyoruz. Biraz buradan ilerleyip çok dik bir kayadan yukarı tırmanıyoruz. Çok uzun süren bir tırmanma bu, köklere oturup dinlenmek zorunda kalıyoruz. Tepede hafif meyilli bir düzlük çıkıyor karşımıza. Buraya kamp kuruyoruz. Tibet kampı bu kez.

Birkaç gün sessizlik gene. Yiyecek stokumuz acınacak durumda. Çamaşır kolası bile yemeyi deniyoruz bir ara. Bir levazım müfrezesi dolaşık yollardan geçerek güneye Pagsanjan'a gidiyor, birkaç çuval pirinç getiriyorlar. LUGAW yiyerek beslenmeye devam edebiliriz. Müfreze dönüşte Balintawak'tan geçerek geliyor. Ordu, kampı yakıp bırakmış. Külden bir yer şimdi Balintawak, kavrulmuş ağaçlar mezar taşları olmuş.

Tibet'te bir akşam G.Y. nin yanına gidiyorum. Pilli radyosunun başına çökmüş; radyonun pilleri o kadar zayıflamış ki, duyabilmek için kulağına yapıştırmak zorunda kalıyor. Bir yandan da küçük bir not defterine not alıyor. Durumumuzla ilgili önemli bir haber olmalı. Omuzundan bakıyorum, ateşin aydınlığında yazdıkları seçilebiliyor. Popüler bir halk şarkısının sözlerini yazıyor! Gelecek kamp toplantısında öğretecek buradakilere!

Sessiz bir sabah gökyüzünde homurtular. Gene uçaklar! Açıkta olanlar bir yerler bulup kendilerini atıyorlar saklanmak için. Neredeyse ağaçların tepelerine değerek geçiyor bir P - 51 filosu. Geçiyorlar, gene geliyorlar, hep aynı yükseklikte uçuyorlar, tam kampımızın üstünde, daireler çizmek için yükselip tekrar iniyorlar. Yermizi buldular mutlaka. Motorların gürültüsü kulakları sağır ediyor. Yoldaşlardan biri farkında olmadan silâhını doğrultuyor, uçaklara karşı bir tabanca.

Düşünebildiğim tek şey, İkinci Dünya Savaşındaki hava savunmaları ve bunların ne kadar hoşumuza gittiği, bir yandan da gerillaların uçaklara karşı hiçbir savunma araçları olmadığı. Bir tek avantajları havadan görünmelerinin çok güç oluşu.

Uçaklar orınana dalarcasına gözden kayboluyorlar, biraz sonra makinalı tüfek sesleri duyuyoruz. Nehir boyunca ilerliyorlar ve kıyıları tarıyorlar. Birkaç gün önce

bizim kaldığımız yeri de. O halde bizim nehrin kıyısında biryerlerde olduğumuzu sanıyorlar.

Kampın öte yanından, denize bakan yanından doğru büyük patlamalar duyduğumuzda uçaklar dalışlarına devam ediyor hâlâ. Bu kez çok daha derinden gelen, şiddetli gümbürtüler. Top atışı? Ya öyle, ya da deniz kuvvetlerinin sahil koruma birlikleri karaya doğru atışa başladı. Belirli bir noktaya nişan almıyorlar, ama gene de hedefleri biziz. Karargâhta birileri, gelen raporları inceleyip bu bölgede olduğumuza karar vermiş olmalı.

Daha sonra ajanlarımız geliyor, tahminlerimizi doğruluyorlar. Kasabalarda ordu mensupları halka en önemli Huk liderlerini kuşattıklarını söyleyip övünüyorlarmış.

Hiç vakit geçirmeden bir liderler toplantısı yapılıyor. Jesse'nin kulübesindeki toplantı bütün öğleden sonra, gecenin geç saatlerine kadar sürüyor. Gaz sıkıntısı çektiğimiz için lâmbalar yanmıyor, karanlıkta yalnız sesler duyuluyor. Tehlikeli bir durumdayız. Belli ki, düşman nerede olduğumuzu biliyor ya da tahmin edebilme olanakları var. Burada kuşatılırsak kurtulma şansımız çok az. Laguna de Bay'la Okyanus arasında dar bir bölge burası, doğumuzda devamlı kontrol altında bir deniz, bütün dağ yollarında ve batıdaki kasabalarda askerî birlikler, sıkı korunma tedbirleri altındaki Famy İnfanta yolu kuzeyimizde, güneyde nehirler var.

Burada açıktan ölebiliriz, askerler yanaşıp tuzağa düşürebilirler bizi. Kalabalık bir grubuz, içimizde çok sayıda savaşçı olmayan eleman var. Bir defa kuşatıldık mı, fazla kayıp veririz.

Yapacak tek birşey var: gruplara ayrılıp hızla gidebildiğimiz kadar uzaklara gitmek.

Büyük bir grup hemen kuzeye doğru yola çıkacak, orta ve kuzey Luzon RECO'larına dağılacaklar. Başka bir grup da aynı anda Bikol bölgesine, RECO 5'i desteklemeye gidecek. Geri kalanları Jesse, G.Y. ve Pando paylaşıp RECO 4'ün çeşitli şubelerinde kalacaklar. Aslında düşüncemiz yönetim organlarını bir arada tutmaktı, ama şimdi herşey değişiyor. Nihayet kendimizi

genel duruma uydurmak zorunda kalıyoruz. İktidarın arifesindeki bir örgüt gibi çalışamayız artık; yaşantısını sürdürmek çabasında olan bir örgütüz. Tek bir akşamda bütün plânlar değişiyor. Yirmidört saat içinde ayrılıyoruz.

Celia ile benim kuzeye doğru giden grupla beraber RECO 1'e gitmem kararlaştırılıyor.

101.

Bir yıl önce Celia ile ikimize, şimdi çıkmak üzere olduğumuz yolculuktan sözetselerdi tüylerimiz diken diken olurdu.

Önümüzde aşağı yukarı bir aylık bir yürüyüş var. Düşman bütün Sierra Madreler boyunca hareket halinde, bizi kordon altına almaya çalışıyor. Hareket edenleri yakalamak için tetikte olacaktır. Hiç denemek kadar yiyeceğimiz var, yolda birşeyler bulmak ümidindeyiz. Muhafızlarımızın kurşunları sayılı, sırtımızdakiler, pabuçlarımız harap durumda.

Küçük kulübemizde sessiz sedasız oturup eşyalarımızı gözden geçiriyoruz. Paketlerimiz ormandaki yer değiştirmeler sırasında «gerekli olamayan» şeylerin atılması sonucu zaten hafiflemiş. Götürülmesi gerekli şeylerin başında kitaplar geliyor; her torbaya iki tane koyabiliyoruz ancak, kalanları Jesse'ye bırakıyoruz. Vaktinizin çoğunu pabuçlarımızı onarmakla geçiriyoruz. Çabuk eskiyen yerlere bez parçaları dikiyoruz. En kıymetli malımız pabuçlar, dikiş iğnesi de bir hazine sayılabilir.

Biz kulübede dokuz kişiyiz: Celia, ben, Alfredo Saulo, Lawin, Ginto, Maligaya ve Sunday, muhafızlar; Ben, daktilomuz; Leonor, kurye, aynı zamanda hemşire. Bizimki gibi beş kulübe halkı daha var, sayıları değişik. Dört emniyet birliği önümüzde, biri arkamızda, bir birlik te aramızda yer alıyor. Bizimle birlikte Luis Taruk, Reg Taruk, Dimalanta, Davidson, Vili Gonzales, Alambre, Rivera, Maneng var. 90 kişiyiz toptan, yedisi kadın.

Geçen aylarda akıllılık edip elimize geçen plastik

yağmurlukları ve büyük atkıları saklamıştık. Yağmurluk olarak kullanmıyoruz bunları, sığınak yaparken işe yarıyor. Her kulübede en az iki büyük atkı var, direklerin üzerinde çadır gibi tutturulduklarında on kişiye kadar altında yatacak yer oluyor.

Akşamleyin G.Y.'nin kulübesinin arkasındaki düzlükte bir DESPİDİDA programımız var. Düşman uzakta değil, havadan varlığı hissediliyor ama sevdiklerimizden gerektiği gibi vedalaşmadan ayrılamayız. En son gazımızla lâmbamızı yakıyoruz, ağaçların arasında garip bir manzarası var gaz lâmbasının. Yapraklar da şehirlerde sokak lâmbalarının ışığında parlayan yapraklar gibi beyaz beyaz...

Işığın bittiği, ormanın karanlığının başladığı yer, yakınlardaki ağaçların kara gölgeleri, ormanı üzerimize doğru sürüklüyor sanki. Belki de bir daha hiç göremiyeceğimiz çehreler. Karanlıkta cesaretle dansedip şarkı söyleyen bu gruba yılların verdiği mahzunluk. Bir ağaca dayanmış, ellerini arkasına kavuşturmuş, başını geriye atmış ANG BANDİLA PUNİT-PUNİT (Yırtık Sancak) söyleyen genç kız. Mırıltılarımıza ve el çırpmalarımıza ayak uydurarak dans eden çiftler. Ateşli bir ifadeyle okunan ulusal şiirler. Şakalaşmalar. Büyük bir ciddiyetle söylenen ulusal marş, Enternasyonal, lâmbanın ışığında zayıf ciddi yüzler, sıkılmış yumruklar... Kulübemizin yolunu gösteren el fenerleri, karanlıkta veda seslenişleri. Fenerin ışığında içerde herşey toplanmış, şimdiden bomboş ve terkedilmiş görünümlü kulübemiz.

Sabahleyin erkenden gene G.Y. nin kulübesinin arkasında, eşyalarımızla bekliyoruz. Gölgeler olmayınca akşamki görünüşünü yitirmiş burası. Hüzünlü esrarı kalmamış. Şimdi hazırlıklar var, torbalar ve silâhlar kontrol ediliyor, sırada yerler düzenleniyor. Kampta herhangi bir grup insan gibi oluyoruz, yürüyüşlerimizde bir orduya benziyoruz, disiplin ve silâhlarla.

Zorlama bir neşe var grupta, ama bunun altında üzüntü ve ciddiyet gizli. Neler yapılabilirdi, bunları düşününce üzülmüyoruz, başımıza neler gelebileceğini düşündükçe ciddileşiyoruz. Geride kalanlar sıranın kıvrım-

ları boyunca dolaşıyorlar. Eller sıkılıyor sert sert. Pando, böyle şeyleri çok görmüş olmanın verdiği aldırma-lıkla yaklaşıyor yanımıza. Pando. G.Y. nin mertçe el sıkışı, küçük kendinden emin Çinli tebessümü. G.Y. Jesse'nin eli, kenarları kırışık gözlerinden yarın gene görüşeceğiz, diyen bakışları. Jesse.

Sıranın başı harekete geçiyor, aralıklı tek sıra halinde yola koyuluyoruz. Geri dönüp el sallıyoruz, kulübelerin yanındaki kalabalık ta el sallıyor. Muntinglupa'da görüşürüz, diyoruz.

Geçen yıl Malakanang'da görüşürüz demiştik.

102.

Başlangıçta iki sorunumuz var. Birincisi yiyecek.

Şehirde dilenciler, beş kuruş parası olmayanlar bile kendilerini yaşatacak bir lokma birşey bulabilirler. Biri mutlaka acır, beş on kuruş para ya da biraz yiyecek verir. Biz dilenciden de kötüyüz; arananlarız. Ormanın her kapısında muhafızlar var, bize acıyacak olanı tüfeklerin dipçığı bekliyor.

Yolumuzun başında yakındaki kasabaya, Pakil'e bir levazım birliği gönderiyoruz, sonra onlar yetişebilsin diye yavaş yavaş ilerliyoruz. İlk gece Malibu Plajında duruyoruz, düşmanın bizi farketmemesi şaşılacak şey. Çok az yiyeceğimiz var, dirhem dirhem yiyoruz. Sabahleyin nehirden ilerliyoruz. Balintawak'tan geçiyoruz. Kavrulmuş bir harabe, askerlerin görmedikleri bir muhafız kulübesi duruyor, dişsiz bir ağız gibi bomboş. Orman hayaletlerle dolmuş.

Galiba geçmişi yeniden yaşıyoruz, orman rüzgârı fısıldıyor, bitti artık, onlar geçmişte kaldı.

Askerî hatta doğru doğruya sapıyoruz. Öndeki muhafızlar çok ilerden gidiyor, çünkü çok tehlikeli bir iş yaptığımız. Maliit Na Bato'nun, toplayamadığımız konfisansın yeri olan kampın girişinde, nehrin ağzında yerleşiyoruz. Sığınağımız nehrin kıyısında sık çalılıkların arası, ormanın rutubetli kokusu burnumuzda.

Burada levazım birliği dönüyor. Elleri boş. Gittik-

leri yerde kuşatma varmış. Pakil, askerî birliklerle doluymuş, halk korku içindeymiş. Ama bundan sonraki kasabada, Siniloan'da adamımız varmış ve burada askerî birlikler daha az sayıdaymış. Yeniden ümitleniyoruz, yağmur bile kıramıyor ümidimizi.

Ne garip, açlığı da, önümüzdeki uzun yolculuğu da düşünmüyoruz Kordonun dışında, tehlikeden uzak yolumuza devam edebildiğimiz aklımızda sadece

Bu şekilde askerî hat üzerinden ilerlememiz çok tehlikeli. Yarım gün sonra yağmurda, yeniden ormanın içlerine yönelip PANDAN bitkileriyle dolu bir yerde mola veriyoruz. Levazım birliği gene gidiyor, sıırıslıklam, sendeleyerek yürüyen adamlar siste kayboluyorlar. Berbat bir yer burası, yaprakları sivri uçlu PANDANlar arasında dolaşıyoruz. Yağmur beraberinde bir sis getiriyor, her şeyden sular akıyor. Yağmurun fısıltısından başka ses yok ormanda. Sis hayalet gibi dolaşüyor etrafımızda. Yemeğimiz yok denecek kadar az, UBOD yemeye çalışıyoruz. Tadı ağızımızda kalıyor uzun süre acı acı, geçirdiğimiz günler gibi.

Üçüncü gün yoldaşlarımız dönüyorlar. Yorgun ve sıırıslıklam geliyor yağmurda sendeleyerek. Sıırtlarına bağladıkları torbalarında pek az bir şeyler var. Gözleri yerde, tek bir kelime söylemeden duruyorlar Luis'in çadırında. O zaman bir kişinin noksan olduğunu farke ediyoruz.

Anlattıkları hikâye şu:

Siniloan'da buluşacakları adamın kulübesi kasabanın dışında, Körfeze yakın bir ağaç kümesin yanındaymış. Evin önündeki yolun her iki yanı da bomboş tarlaymış. Kasabada bir birlik ve yollarda gözcüler varmış. Hava kararınca yoldaşlarımız tarlaları sürünerek geçmiş, gözcü, arabalarının geçmediği bir sıra yolu da aşmağı başarmışlar. Evdeki adam gece yarısı gelmelerinden korkmuş, ama istediklerini almayı kabul etmiş. Yalnız dikkati çekmemek için birkaç defada alması gerekiyormuş. Adamlarımız yolu ve tarlaları yeniden geçmek istemediklerinden

evin yanındaki ağaçların arasında, yağmur altında, ağızların bir lokma birşey koyamadan bütün gece ve ertesi gün beklemişler. Düşman gözcüleri seslenilse duyulacak kadar yakınlarından geçiyormuş. Sabahleyin evdeki adam çıkıp, CARATELA'sına binip pazara gitmiş, bir süre sonra bir miktar malzemeye dönmüş, beklemişler gene. Öğleden sonra gene gitmiş adam ve akşama kadar gelmemiş akşamüstü CARATELA'nın gelişini duymuşlar yoldan. Derken arkasından bir araba belirmiş hızla Ağaçların arasından arabanın CARATELA'ya yetiştiğini, askerlerin adamı sürükleyerek yere düşürdüğünü, pirinçlerin yerlere döküldüğünü, adamın dövüldüğünü görmüşler. Adamlarımız bu kadar bekledikten sonra herşeyi bırakıp kaçmaya gönülleri razı olmamış. Eve koşup aceleyle ne alabildilerse almışlar, askerlerin kendilerini göreceğini bile bile. Üstlerine ateş açılmış, onlar da karşılık vermişler. Askerler siper almış, bizimkiler ağaçlar arasından yoldan, tarlalardan kaçmaya koyulmuş. Yoldaşlardan biri bu arada vurulup ölmüş, ötekiler akşam karanlığında kaçabilmişler.

Kordon buraya kadar gelmiş demek, kordona paralel ilerliyoruz. Adamlarımızın torbalarında biraz pirinç, biraz şeker, yarım düzine vitaminli kakao var. Önümüzdeki yolculuk düşünülürse son derece az, ama gene de yola devam ediyoruz. Burada kalamayız.

Orman çevremizde kıkırdıyor ve fısıldıyor.

103.

Öteki sorunumuz yol.

Ertesi gün öğleden sonra FAMY kasabasının arkasındaki tepede bir hindistan cevizi bahçesinde oturup gece olmasını bekliyoruz. Önümüzde Famy-İnfanta yolu uzanıyor Laguna de Bay boyunca. Normal bir yol burası, burada olabileceğimiz askerlerin aklına en son gelecek şey, bu yüzden tehlikeyi göze aldık.

Famy-İnfanta yolu Mauban ve Baler arasındaki 300 kilometrelik mesafeden Cierra Madre'leri aşan tek kara yolu. Körfezdeki kasabaları Pasifik sahilindeki Infanta'ya bağlıyor. Kuzey ve Güney Luzon arasındaki Huk

yollarını birbirinden ayırıyor, bu yüzden her zaman çok sıkı kontrol altında. Bu günlerde de iki misli korunuyor. Stratejik yeri dolayısıyla Huklar ve hükûmet birlikleri arasında birçok kanlı çatışmaya sahne olmuş. Orduda «Tuzak Geşidi» olarak tanınıyor, çünkü burada Huklar, birkaç kez asker konvoylarını yerle bir etmişler. Bazan da askeri birlikler Hukları yakalıyor burada karşıdan karşıya geçerken, bu sefer başka türlü bir kanlı çarpışma cereyan ediyor.

Bu yol üzerinde birkaç ana geçiş noktası var. Famy'den kilometre olarak uzaklıkları düşünülerek **üç, beş, yedi, dokuz** diye adlandırılıyorlar. Bu noktalar askerlerin en sıkı kontrol altında tuttuğu yerler Biz çok cüretli birşey yapmaya karar verdik, Famy'den bir kilometre mesafede geçeceğiz yolu. Ordu birliklerinin hemen hemen görüp işitebilecekleri bir yer.

Güneş batıyor, gökyüzü bakır kırmızısı, ağaçların altı hâlâ sıcak. Torbalarımızı sırtımızdan hiç bırakmıyoruz, bu yüzden de iki misli ter döküyoruz. Üstümüzde ölü kahverengi yapraklar hareketsiz duruyor. Yukarılarda yeşil yaprakların altında cevizler küme küme duruyor. Bir tanesini olsun alıp, serin sularını içebilseydik, ama hareketsiz durma emri var.

Uzandığım yerden yola bakıyorum. 18 aydır ilk kez dünya yüzü görüyorum. Yol körfez boyunca uzanıyor, orada ağaçlar yok, hiç ağaç yok, sadece düz sahil. Daha ilerde suyun hareketsiz yüzünde balıkların dalıp çıkmaları farkediliyor .

Görebildiğim kadarınca yol boş, yalnız Famy'e doğru tırmanan harap bir kamyon var. Kamyon görmeyeli o kadar uzun zaman oldu ki, büyülenmiş gibi bakıyorum. Motörünün gürültüsünü, pistonlarının her darbesini duyabiliyorum, gözden kaybolduktan sonra bile bir süre kulaklarımda kalıyor bu sesler. Tam aşağıımızda bir ev var, basit bir filipin evi, bahçesinde muz ağaçları, kaba saba bambudan bahçe duvarıyla duruyor. Hiç bir hareket yok, bir çocuk, BATALANın başında bir kadın görmek için uzanıyorum bütün gayretimle, ama boşuna. Pencereilerin panjurları kapatılmış. Hayat kalmamış mı açık dünyada? Kamyon dünya yüzünde kalmış en son

araba gibiydi, o da mezarına gidiyordu herhalde. Yoksa ordu, dışarda rahatlıkla ölüm yağdırabilmek için herkesi kasabaya mı tıktı?

Yattığım yerden yuvarlanıp düşüverecekmişim gibi geliyor, bütün dünyanın gözü önünde. Ter içinde ağaç gövdelerine yapışıyorum, yeniden ormanın derinliklerine dönmek istiyorum gözlerden uzak. Ormanda o kadar uzun süre kaldım ki, uzaktan gördüğü kasabaların manzarasıyla büyülenip yaklaşımaya korkan bir vahşi oldum...

Yavaş yavaş akşam oluyor. Ağaçların arasında gölgeler beliriyor. Hareket emri geliyor. Rahatlıyoruz, ama önümüzdeki tehlikeleri düşündükçe boğazımız kuruyor. Kalkıp uyuşmuş adalelerimizi hareketlendirmeye çalışıyoruz. Yolumuz KAİNGİNler ve ağaçlar arasından bir daire çizerek ana yoldan uzaklaşıyor. Bir süre, güneş batarken ormandan çıkıp bir açıklığa geliyoruz.

Güneş yeni kayboldu ufukta. Tepeler gökyüzüne doğru koyu yeşil uzanıyor, çalılıklar ve ağaçlar zeytin yeşili renginde kadife gibi parlıyor. Hava berrak, hiç konuşmadan dikkatle yürüyoruz, sanki tek bir ses çıkarsak etrafımızdaki sessizlik duvarı yıkılacak gibi.

Otlarla kaplı yerlerden geçiyoruz, otlara basıldığının belli olmaması gerek, kenarlardan yürümeye çalışıyoruz. Yeni ekilmiş pirinç tarlalarına gelince duruyoruz. Durgun sulara gökyüzünün aksi düşüyor. Öncü muhafızlar tarlanın içindeki yollardan koşarak geçiyorlar, ellerinde silâhları ateşe hazır. Gözden kayboluyorlar, ilerde yol, belki de düşman var.

Davidson, saatine bakarak bize de arkalarından gitmemiz için işaret veriyor. Celia'ya dokuluyorum. Ağzım kurumuş. Tarlanın içindeki yollardan hızla ilerlemeye çalışıyoruz, ama yer çok kaygan ve dar, ayaklarımız her dakika kayıp çamurlara batıyor. Herkes sabırsızlanıyor yola koyulmak için, biraz sonra pirinç tarlasındaki yollar vıcık vıcık çamurda ve diz boyu sulara ilerlemeye çalışan insanlarla doluyor.

Güneşin son ışınları kıpkızıl parlıyor biran, çevremizdeki sular kızarıyor birden. Sanki arkamızdan makinalı tüfekler atışa başladı, su, akan kanlarımızla kıpkızıl. Çılgın gibi ilerlemeye çalışıyoruz. Sonra kayboluyor

ışınlar, bir türlü sonu gelmeyen çamurda ve suda karanlık örtüyor her yanımızı. Nefes alacak halimiz kalmadı artık, yorgunluktan bacaklarımız kaskatı.

Ayağım takılıyor, kendimi bir kıyıda buluyorum, tırmanıyorum yukarı. Sert toprak. Celia da yanıma tırmanıyor. Yüzünü göremiyorum karanlıkta, ama o olduğunu hissediyorum. Birileri koşarak geçiyor yanımızdan. Kalkıp yola devam ediyoruz, sert tahta bir şeye takılıyoruz. Bir kağı arabası. Yol nerede kaldı?

Önümüzde birileri seçiliyor. BİLİS BİLİS, Çabuk! Çabuk! sesleri duyuluyor. Ayaklarım sert bir yere değişiyor. Şaşkınlıktan olduğum yerde kalıyorum. Her iki yanda belli belirsiz bir grilik uzanıyor. Yoldayız. Bir el kabaca kolumdan tutup öne doğru itekliyor beni. Bir tüfek parıltısı çarpıyor gözüme. Muhafızlarımızdan biri. Bilis! Bilis! İki adım atıyorum, sopra ayaklarım gene yumuşak bir şeylere değişiyor, yoldan uzağa koşuyorum koşabildiğim kadar.

Celia'yı arıyorum sağımda solumda. Her an Celia nerede, diye düşünüyorum zaten. O da geliyor. Tarlaların yanından geçen bir araba yolundan koşuyoruz. Önümüzde yıldızların altında tepeler görünüyor. Yolu geçtik, ama daha emniyette sayılmayız. Bir düşman gözcü grubu bizi burada görüp imha edebilir. Yolu geçtiğimiz yerde muhafızlarımız pusudalar, ama kasaba o kadar yakın ki, düşman bir iki dakika içinde takviye kuvvetlerini yetiştirebilir. Hepimiz geçtikten sonra bile, yolda bıraktığımız çamurlu ayak izleri bizi ele verebilir.

Saatlerce koşarak, yorulunca yürüyüp sonra yeniden koşarak ilerliyoruz. Sıramız dağılmış, aralarda büyük boşluklar var. Yoldan mümkün olduğu kadar uzaklaşmalıyız. Birden farkına varmadan bir suya giriyoruz, yeniden toprağa bastığımızda uzun KOGONlar arasında kıvrıla kıvrıla ilerleyen bir patikadayız.

Burada Celia'nın gözüne diken batıyor, KOGON'lu bölgelerin kötü yanı bu. Diken hem acı veriyor Celia'ya, hem çok tehlikeli, gözden içeri bataabilir. Önümüze gelen ilk açıklıkta duruyoruz. Celia yere uzanıyor. Bir hemşire dikenin çıkarmak için uğraşıyor.

Garip, düşündürücü bir manzara. Etrafımızda ge-

cenin karanlığı, sadece el fenerinin ışığında Celia'nın çiçek gibi yüzü görünüyor. Hiç kimse konuşmuyor. Hemşire bir dal parçasına doladığı pamukla gözü temizlemeye uğraşıyor. Çıt çıkmıyor kimseden. Derken pamuğu ışığa kaldırıyor hemşire, ucunda küçük sivri diken. Işık söndürülüyor. Gene karanlık sarıyor her yanımızı. Bir kaynaşma oluyor, sıra oluyoruz yeniden, karanlıkta yürüyüş başlıyor.

Gece yarısına kadar koşturuyoruz. 18 saattir yolda-yız. Derken yüksekçe bir yere geliyoruz, hindistan cevizi bahçeleri. Gökte ay parılıyor. Uzun palmiyelerin yaprakları gümüşten, gövdeleri metalden oyulmuş gibi. Burada dinlenmeye karar veriyoruz. Atkılar geriliyor sopalara üzerine, ama kimse altına girip uyumak istemiyor. Kimi yeşil otlarda uzanıyor, kimi ağaçlara çıkıp aşağıya hindistan cevizi atıyor. Bütün gece hindistan cevizlerinin sütünü içerek konuşuyor, gülüyor, oturuyoruz.

104.

Gerilla mücadelesinde belirli yerler, belirli zamanlar yoktur. Sirtında üniforması, elinde pergeliyle önündeki haritada bir daire çizip, «buradalar,» diyen bir subay, belirli boyutları olan, üzerindeki hiçbir şeyin kıpırdamadığı bir bölgeyi düşünür aklında. Ormanda her noktanın birbirinden gizli olabileceğini anlamaz, belirli bir yer ve zaman tanımayan insan iradesinin varlığını düşünmez. Belirli noktaların önemini bir anda değiştiren hareket diye birşey olacağını aklına getirmez.

Düşman belirli bir bölgeyi içine alacak şekilde bir hat çizmiş ormanda, ama biz sınır tanımıyoruz. Muhafaza altındaki yolları aşip düşmanı hesaplarında şaşırtıyoruz.

Sabah oluyor, ay hâlâ gökyüzünde. Gün iyice ısıdığında Kogon'larla kaplı tepelerdeyiz. Körfezin kuzeydoğusu aşağılarda. Herkes bizi görüyormuş gibi bir korku giriyor içime.

Bir tepeden sıramızı görebiliyorum, omuz yüksekliğinde KOGONlar arasından kıvrıla kıvrıla geliyor. Tor-

balamız ve silâhlarımızla aslan avına çıkmış avcılar grubu gibi bir halimiz var. Ama aslında avcı değil, avız. Birden savaş uçakları beliriyor tepemizde, güneye asker kordonu altındaki yere doğru uçuyorlar. KOGONların altına sığınmamız için işaret veriliyor. Bütün sıra sanki bir anda denizin içinde kayboluyor ,tepeden sadece dalgalanan KOGONlar görülüyor. Sonra birer birer başlar beliriyor yeniden. Davidson'un başı, Ginto'nun, Alambre'nin başları, torbalar ve muhafızların başları.

Plânımız, Rizal bölgesinde batıya doğru ilerleyen Huk yolunu izlemek. Rizal'daki kasabaların çok yakından geçiyor bu yol, Bulakan'a kadar gidiyor. Bulakan'da dağlarda gizlenmiş büyük üretim üslerimiz var. İlerledikçe Rizal kasabalarına levazım birlikleri göndereceğiz önden, üretim üslerinde de mola vereceğiz. Bir ayda Nueva Ecija'ya varmayı umuyoruz.

Düşünmediğimiz birşey var bu arada, dağ yolları da herkesin görebileceği haritalarda çizili olabilir pekâlâ...

Yiyeceğimiz bitiyor. Bir BALUTAN müfrezesi gönderiyor Santa Maria doğrultusunda. O civardaki bölge komitesiyle ilişki kurup bölgedeki merkezlerden yararlanma yollarını arayacaklar. Bu arada biz doğruya, ormanın içlerine doğru kayacağız korunabilmek için. Güneyden doğru oldukça uzaklardan bombardıman sesleri geliyor. Tibet'i mi bombalıyorlar? Yoldaşlarımızın yerini mi buldular? Hem endişeli, hem oralardan uzaklarda olduğumuz için rahat hissediyoruz kendimizi.

Kara yolunun üstünde büyük bir nehir doğruya, denize doğru akıyor. Nehrin gürül gürül aktığı dar bir geçitin kaygan çıplak yamacından ilerliyoruz. Ayaklarımız kaydıkça taşlar dökülüyor suya. Arada bir nehir boyunca uzanan ağaçlar altında bir patikadan ilerliyoruz, nehirden sıçrayan sular üstümüzü ıslatıyor. Yolun kıvrım yaptığı bir yerde ağaçların altında duruyoruz. Su gürültüyle akıyor yanbaşımda.

Burada eski çürümüş kulübeler var. Hukların bir ara kullanıp bıraktıkları kamp yerlerinden olmalı. Biz kulübe yapmıyoruz artık. Sadece iki büyük atkıyı birleştirip sopaların üstüne atıyor ve bir sığınak yapıyoruz. Yanları ve önü açık. Yatak örtülerimizi otların üzerine,

yere seriyoruz, bir de ateş yakıyoruz örtülerin altında. Bir sığınakta dokuz kişi uyuyoruz.

Sabah dörtte uyanıyorum, sığınığın açık yerlerinden simsiyah görünüyor dışarı, tavanda yansıyan kızıl ışıkları seyrediyorum. Ayak ucumuzdaki ateşin başında Ginto oturmuş, kahvaltı ve öğle yemeğinde yiyeceğimiz pirinci kaynatıyor. Dudakları kıpırdıyor bir yandan, alevlerin aydınlığında bizim hazırladığımız broşürlerden birini okumaya çalıştığını görüyorum.

Bu nehrin kıyısında kalmak çok tehlikeli, herkesin bildiği bir yol burası. Haritada belirli her nokta bizim için tehlikeli zaten. Nitekim ne kadar tehlikeli olduğunu bir süre sonra görüyoruz. Nehir boyunca bir saatlik bir yürüyüşten sonra bir kampın izlerine raslıyoruz; küller, sağa sola atılmış çöpler, içlerinde bir parça yiyecek artığıyla konserve kutuları, karıncalar bile yemeye başlamış daha bunları. Üzerinde armasıyla bir kemer tokası. Bunlar Huklardan kalma şeyler değil. Dün gece bir askeri birlik kalmış burada, bizden hemen biraz ilerde.

Kordon bize doğru uzanıyor.

Önümüzden muhafız birliğimizi gönderiyoruz, ilk rasladığımız nehir kolunda içeriye doğru sapıp nehirden ayrılıyor.

Ormanda hiçbir şey belli değil. Bir tepeyi aşmış başka bir ırmağa iniyoruz, burada kayalar arasına sıkışmış bir kâğıt parçası buluyorum. Ormanda kâğıt? Burada birisi işini görüp kâğıtla temizlenmiş. Kim? Titizliğin yeri yok şimdi. Kâğıdı yıkayıp üzerindeki okuyorum. Bir er grubundan yüzbaşıya yazılmış bir rapor, bugünün tarihi var üstünde.

Derhal ormanın içlerine çekilip hareketsiz bekliyoruz, ateş hattımız hazır. Gözcülerden biri, seslenilse duyulacak kadar uzakta bir ağaç kümesinin altında bir bölük asker gördüğünü söylüyor. Çıt çıkmıyor kimseden, sessiz olunması için kesin emir var. Bir parça yağmur yağıyor, sonra güneş çıkıyor, yapraklar ısıldıyor. Sesler duyuyoruz. Düşman küçük ırmaktan geldikleri yolu izleyerek dönüyor. Sesler bir süre devam ediyor, sonra yapraklardan inen damlaların patırtısı duyuluyor sade-

ce. Yerimizden kalkıp kendimizi kuş gibi hafif hissederek yürüyoruz.

Mücadelemizin garip yanı bu, iki ayrı güç aynı noktada, başka başka düzeylerdeyiz sanki. Görünmez adamlar gibi.

Ama yazık ki, ne tamamen görünmez değiliz, ne de istediğimiz gibi hareket edebiliyoruz. Levazım Birliğimiz elleri boş dönüyor. Bölge komitesiyle ilişki kurmuşlar, merkeze mal gönderilmesi için haber gitmiş. Ama merkezden gelen adamlar takibedilmiş, bölgedeki üyelerimizden ikisi öldürülmüş. Santa Maria'dan levazım almak mümkün değil. Ama daha da kötüsü var, Düşman Daraitan yolunu kesmiş, yol boyunca da pusudaymış. Hareketlerimizi tahmin edip, önümüzden birlikler göndermişler gidebileceğimiz bütün yollara. Nereye gitsek kordonu karşımızda bulacağız.

Yiyecek konusunda bir ümidimiz kaldı: Sierra Madrelerin öte yanında, Pasifik sahilindeki Infanta. Bitkin levazım birliği yeniden yola çıkıyor, iki gün ne yapacağımızı bilemeden aç karnına dolaşıyoruz körfezle deniz arasında. Korku veren bir yol burası. Bazan saatlerce dik kayalardan tırmanıyoruz; tutunacak, ayaklarımızı koyacak yer bile bulamadığımız oluyor, torbalarımız aşağı çekiyor sanki vücudumuzu. Ayak koyabildiğimiz yerler ıslandıkça kayıyor, kan içinde parmaklarımızla tutunabildiğimiz yerden asılıp kalıyoruz.

İlerlediğimiz bölge çok ilkel görünüşlü. Korkunç bir rüyada gibi yürüyoruz, sağımız solumuz çıplak kayalar, devrilmiş ağaçlarla dolu. Yağmur yağıyor, dinmek bilmiyor, geçidi dolduran bulutlar kayalara yapıştırıyor bizi. Bir yerde nehir büyük bir alanı kaplamış, ağaçlar ve toprak suyun altında kalmış. Yapıksız dallar karmaya yüz tutmuş. Orman boğulmuş burada. Herşeyin değişmeye mahkûm olduğunu biliyoruz, toprak ta bunun dışında kalamıyor.

Bize, yolculuğumuzda yardımcı olmak için RECO 4'ten gönderilen kılavuz bir şelâleden yukarı çıkarıyor bizi, yukardaki düzlükte bir zamanlar RECO karargâhı olan boş bir kamp var. Bundan önceki askerî harekât sırasında terkedilmiş. Sessiz ormanda bomboş kulübe-

ier. Orman hayaletlerle dolu şimdi. Bu kulübelerin köşelerinde hayaletlerin gizlendiğini hissediyoruz, ölüm ve hayat Ulusal Kurtuluş Hareketi'nde yanyana artık.

Burada nihayet yoldaşlarımızın yiyecek bulabildiklerini haber alıyoruz. Bu, hayat demek bizim için.

105.

DUMATAGlar da ormanda hareket halinde.

Bunlar ormanın ilkel sâkinleri, ormanda birlikte yaşantıları başlıyan adamlar. Yolun güneyinde hiç rastlanmıyor bunlara, ama yolun üst kısmında Sierra Madre'lerin her yanına dağılmışlar, Luzon'un en kuzeyine kadar.

Dumatag'lar zamanın gerisinde kalmış kişiler. Aşağılarda şehirler büyüyor, güçleniyor, insanların hareketleri ve sözleri gelişiyor. Burda ormanın tepelerinde bir göçmen yaşantısı var, mızrak, ok, yay, sopaların birbirine sürtilmesiyle yakılan ateşler, önlerinde tek bir örtüyle çıplak vücutlar.

Daha yeni yeni orman yaratıkları olmaya başladığımız halde bu taşdevri kalıntılarıyla birçok benzerliğimiz var. Onlar da kendi yaşantı şekillerine, kendi değer yargılarına, özgürlüklerine düşkün. Onlar da baskı altındalar, toprak hırsıyla tutuşan ağaların adamlarınca ormanın eteklerinden yukarılara doğru kovalanıyorlar, hükûmetin hiçbir organından korunma ve destek görmüyorlar. Dumatag'lar kendilerini korumak istedikleri, ilkel inançlarıyla kendilerinin saydıkları şeyleri vermedikleri zaman onları da modern ceza araçları ve ölüm kovalıyor bizim gibi. Dumatag'lar bu yüzden Hukların doğal müttefiki.

Ama güvenilemeyecek bir müttefik. Çünkü anlayabildiğimiz kadarınca bu insanlar hiçbir şeye bağlı değil. Onlar için ölümle hayat arasındaki çizgi çok dar olduğu için ancak kendi yaşantılarını sürdürebilmeyi, kabilelerini yaşatabilmeyi düşünüyorlar. Dumataglar sayıca az oldukları halde kendi aralarında bölünmeler olmuş, örneğin kaçırılan bir karı yüzünden, yaban domuzu avı bölgeleri yüzünden KAİNGİN'lerle vahşi savaşlar olu-

yor aralarında. Yarım kilo tuz ya da tütün için en iyi dostlarını, müttefiklerini satarlar. İlkel insanların korkunç onuru var bunlarda: kadınları hor kullanıyorlar, erkeklere hakaret ediyorlar, zehirli oklarıyla sessiz sedasız pusu kuruyorlar. İşlerine geldiğinde ,her yerini karış karış bildikleri ormanda, düşmana kılavuzluk yapıyorlar.

Kendi yaşantımızı sürdürebilmek için bu insanlarla birlikte yaşamak zorundayız. Başlangıçta Dumatag'ların ihanetleri yüzünden birçok Huk kampı baskına uğramış, bu yüzden de Huklar'ın tepkisi çok sert olmuş. FC komutanlarından biri bütün Dumatag'ların öldürülmesini emretmiş. Ama ağaçlara, taşlara kendi ANİToları gibi kaynaşmış adamları öldürmek kolay değil. Bu yüzden onları becerebildiğimiz kadar örgütlendirdik. Kurmayı hayal ettiğimiz toplumda onlara toprak, gübre vereceğimizi, okullardan, hastanelerden yararlanabileceklerini vaadettik. Birçok bölgelerde iyi müttefikimiz Dumatag'lar, sadece bizim isteklerimizle onların ilkel görüşleri çatıştığında bozuluyor anlaşılmamız.

Bu ilkel insanlarla bizim gibi ileri olmayı kuran bir grup arasında garip bir birlik bu. Orman denilen ucu bucağı belirsiz yerde birlikte yaşıyoruz.

Infanta yakınlarındaki nehir boyunca levazım birliğimizi karşılamak için ilerlerken Dumataglara raslıyoruz. 30 kişi kadar var gruplarında, bir kabile, kimi yarı yarıya giyinik, çocukların karınları şiş, ısınmak için küller içinde uyumaktan vücutlarında gri çizgiler dolu, ufak tefek kara derili insanlar. Taşlık kıyıda sopalar üzerinde yapraklarla sığınak yapmışlar kendilerine, balık tutuyorlar. Kimi suya dalyor, kimi tel ve lastik parçasından yapılmış âletiyle balıkları vurmaya uğraşıyor.

Yoldaşlarım, benim beyaz tenimin tehlikeli olabileceğini söylüyor, bu insanlar bizim emniyetimizi düşünmeden bir beyazın varlığını yayarlar sağa sola, askerlerin peşimize takılmasına yol açarlar. Bu yüzden öncü muhafızlar gidiyor önden, taşınacak bir hasta olduğunu söyleyerek, bir Dumatag BANKA'sı ödünç alıyorlar. Ben bankanın içinde yüzümü saklayarak kıvrılıyorum, bu arada suyun içinden yürüyerek kampın önünden geçiri-

yorlar beni. Çok aşağılarda bankadan indiğimde gerçekten hasta gibi oluyorum. Ayrıca Dumatağları da kandıramamışız, kıyıda koşuyorlar hasta beyaz adamı görmek için.

Buradaki Dumatağlar kamplarımıza birkaç kere ordu birliklerinin hareketlerini haber veren dost bir grup. Şimdi de Daraytan yolunun hâlâ «çok çok» birliklerle dolu olduğunu söylüyorlar. Geniş kumlu bir kıyıda lezaz birliğimizle karşılaşırız. İki haftalık yiyecek getirmişler. Burada oturup yolun açılmasını bekleyecek olursak elimizdeki yiyecekler bitebilir.

Elimizdeki eski püskü haritayı kumların üzerine seriyoruz. Infanta'nın kuzeyindeki bölgede, yani Sierra Madre'lerin doğusunda bir boşluk var, üzerine kocaman harflerle insanı ürperten bir kelime yazılmış «bilinmeyen bölge».

Luis Taruk, Dumatağların şefiyle görüşmeye gidiyor. Yaşlı, vücudu hâlâ dimdik gururlu bir adam şef. Buradan Bulakan'ın kuzeyine, dağların doğu kesimine yol var mı? Evet, diyor sert, yaşlı şef. On günde gidilebilir. Bir haftada Umiray nehrini geçip Bulakan'da olabiliriz. Haritayı yapanlar «Bilinmeyen bölge» derken Dumatağ'ların bilgilerini göz önüne almamışlar anlaşılan. Luis taşıdığı silahı yaşlı adamın görebileceği şekilde tutuyor. Bizi Bulakan'a götürecek kılavuz bulabilir misin? Yaşlı adam silaha bakmıyor artık, göreceğini gördü.

Evet, evet.

Böylece anlaşma yapılıyor.

Ama Dumatağların zaman, mekân anlayışları sıfır.

106.

Ekim 1951

İlk günümüz keyifli geçiyor, tepemizde güneş parlıyor, içinde yürüdüğümüz su, tatlı sesler çıkarıyor. Düşmanı atlattık, hiçbir pergelin dairesine alamıyacağı yerlere gidiyoruz. Orman bizi bilinmeyen derinliklerine buyur ediyor.

Dumatağ kılavuzları önden yürüyor. İki kişiler ,vü-

cutları çıplak, başlarında bizim yüklerimizden bir kısmını taşıyorlar, alınlarından bağlamışlar yüklerin bağlarını. Sevgiyle bakıyoruz bunlara. Nehrin ortasında bir kayanın üzerine gururla dikilmiş, elinde yeni silâhı, el sallayışlarımıza havaya kaldırdığı koluyla karşılık veren yaşlı şefi düşünüyorum. Bize bilinmeyen bir yerlere giden kapıları açmış, kendisi bizim koruyucumuzmuş gibi bir havası vardı.

Dumatagların yolları, Huk yollarından nekadark farklı! Burada arazideki bütün kolaylıklardan yararlanmışlar, dik yokuşlar, inişler yok. İnsanı yormayan yollar. Bizim yollarımızda engel sayılabilecek şeyler burada yardımcı oluyor: taşlar, ağaç kökleri basamak yerine geçiyor. Fazla bir çaba sarfetmeden ilerliyoruz, rayında ilerleyen bir tren gibi. Az sonra bir tepenin zirvesine geliyoruz. Güneyde uzaklarda Sierra Madrelerin tepeleri sıralı ardarda, geride bıraktığımız kampımız da bu zirvelerdeydi. Geri dönüp öbür taraftaki, ne getireceğini bilmediğimiz yeşilliklerin arasına dalıyoruz.

Herşeyimiz hafif, kuş gibi, torbalarımız, yiyeceklerimiz, yüreklerimiz. Geceleyin bir ırmak kenarında mola veriyoruz, örtüden sığınaklarımızın altında ateşler parlıyor, suya da yakut pırıltıları düşüyor. Neşeli sesler duyuluyor, bir süre sonra taşların üzerinden akan suların şırıltısıyla uykuya dalıyoruz.

Ne yazık ki sadece başlangıç bu, keyfimiz üç günden fazla sürmüyor, yağmur başlıyor üçüncü gün. Yağmur damlalarıyla brilikte yüzlerdeki tebessümler sönüyor, belimizi büküp ağır ağır yürüyoruz. Yollar da güneşle beraber yok oldu galiba, çünkü artık kayalık kesintili bir yerlerden ilerliyoruz. Bütün gün taşları tırmanıp ilerliyoruz, tepemizdeki gökyüzü gibi gri renkli taşlar canavar görünüyor gözümüze.

Yanlış yolda olduğumuzu söyleyip yakınanlar var. Sıra duruyor, yürüyüşün komutanları Luis ve Davidson, Dumataglarla konuşuyorlar. İki çıplak, başlarını önlerine eğip, tek bir kelime söylemeden dinliyorlar. Yüzlerinden birşey çıkarmak mümkün değil. Yola devam ediyoruz, engebeli araziden daha da içerilere giriyoruz. Dumataglar çok önlerde koşuyor.

Dördüncü gün, taşıdıkları yükleri ırmağın kenarına, kayaların üzerine bırakılmış buluyoruz. Dumatağlar terktiler bizi.

107.

Büyük bir şehirde yanlış bir yola sapıp saatlerce yanlış yolda olduğunu anlamadan yürüyebilir insan, ancak etrafındaki bütün binalar birer soru işareti gibi yükselmeye başladıkça kaybolduğunu anlar. Yoldan geçen herhangi bir kimsenin kendisine yardım edeceğini bilmesine rağmen, alışkın olduğu ve bu yüzden kendisini emniyette hissettiği yerlerden uzak düştüğü için heyecana kapılır.

Celia ile birlikte herşeyin açık ve anlaşılabilir olduğu dünyadan ayrılıp esrarengiz ormana girerken, hiç kayboluyormuşuz gibi duyguya kapılmamıştık, çünkü bir yönü ve amacı olan büyük bir hareketin birer parçasıydık, ormandaki her yol da bu hareketin emrindeydi. Bütün yollar kapanıp, hareketin amacına set çekilmeye başlanınca, ormanın, çevremizde yabancı yabancı yükseldiğini, ağaçlar arasında kör gibi yolumuzu bulmaya çalıştığımızı hissetmeye başladık.

Şimdi bu uzak ve yabancı bölgede her nehir kavşacı, cevap bekleyen bir soru gibi çıkıyor karşımıza, grubumuz, bütün hareketin içinde bulunduğu durumu gösteriyor küçük çapta; kaybolmuş, nereye gittiği belirsiz yollara sürüklenmiş.

Taşlık kıyıda kayaların ve ağaçların garip yeşil bir yosunla kaplı olduğu yerde Dumatağların bıraktığı eşyalarımızın yanına çöküyoruz. Sakin sakin konuşuluyor. Yüklerinin ağırlığıyla biraz çökmüş vücutları, ifadesiz çehreleriyle ayaklarından akıp giden sulara aldırmadan duruyor kadınlar, erkekler, genç silâhlı Huklar. Niçin kaçtı Dumatağlar? Kim bilir? Evlerini özlediler, uzak yerlerdeki ruhlardan korktular, yabancılardan hoşlanmadılar, yaşlı şefin bir ihanet oyunuydu buraya kadar bizimle gelişleri.

Kimsenin sesinde hüznün yok. Kimse paniğe kapılmıyor, kimse yanındakiyle korku dolu gözlerle bakışmıyor,

kaçanların ardından küfredilmiyor. Sadece Alambro omuz silkiyor, Reg başını sallıyor belli belirsiz, Davidson çenesini sıvazlıyor. Bu yürüyüş için seçilmiş liderler; ötekiler, verilen karara uyacak.

Geri dönemeyiz. Düşman orada. Dumatagların yerimizi haber vermediklerine nereden emin olabiliriz? On günlük yiyeceğimiz var. Yaşlı adam, Umiray nehri bir hafta, Bulakan on gün çeker dedi. Ormanda uzun süre yaşamış 90 kişiyiz, Umiray'ı bulacağız.

Cesaret dolu sözler. Ama arkada düşman, önümüzde ne olduğunu bilmediğimiz tehlikeler, ormanda kapalı kalmışız, başka nasıl sözler söylenebilir?

Dağ ormanlarında nehirler yol olarak kullanılıyor. Başı sonu olan ve izlenmesi mümkün tek yollar nehirler; zirvelerde çıkar, vadilere akarlar. Bunları yukarı aşağı izlediğimiz zaman dağları aşmış olacağız. Ama söylendiği kadar kolay olmuyor bu iş, dağların tepeleri kıvrımlar yapıyor, karmakarışık ilerliyor, nehirlerde aynı şekilde. Ama nehirden vızgeçmek, ormanda son derece yavaş ve nereye gidildiği hiç bilinmeden bir ilerlemek demek. Bu yüzden nehirlerde yürümeyi tercih ediyoruz.

Haritamız yok. Bu bölgenin de haritası yok zaten. Pusulamız da yok. Tepemizde yağmur var, bulutların ne yöne sürüklendiğini görmek mümkün değil. Beş gün herşeyi şansa bırakıp yürüyoruz, bir nehrin sularını bırakıp, başka birine geçiyoruz. Nehirlerin birleştiği yerlerde tamamen gelişigüzel bir seçim yapmak zorunda kalıyoruz. Geçilmesi imkânsız çukurlara gelince geri dönüp başka bir yol izliyoruz.

Hiçbir şekilde kontrol edemediğimiz bu yürüyüşte kendi aramızda disipline çok önem veriyoruz. Sıkı sıkıya yönetilen bir yürüyüş bu. Günde on-onbir saati yürüyüşe ayırıyoruz. Her sabah altıda, ister yağmur olsun ister olmasın herkesin eşyalarını toplamış, kahvaltı edilmiş ve yürüyüş için hazır olunması gerekiyor. Gün boyunca bir saatte on dakika ve öğleyin yemek için yarım saatlik bir dinlenme var. Sıradaki yerler hergün değiştiriliyor. Önde gidenler yolları yürünmesi daha da güç bir hale getiriyorlar çamurdan, bu yüzden herkes sırasıyla önde, arkada yürümek zorunda. Geç kalıp disiplin ku-

rallarını çiğneyen gruplar sıranın sonuna gönderiliyor. Öğleden sonra saat dörtte öncü muhafızlar kamp kuracak bir yer aramaya başlıyorlar, bazan güneş batana kadar bulamıyorlar, o zaman olduğumuz yerde berbat ıslak yataklarda yatmayı kabulleniyoruz çaresiz.

Ama yiyeceğimiz, ümidimiz var, ateşimiz yanıyor. Geceleri sığınaklarda konuşuyoruz keyifli keyifli.

İlerliyoruz, diyoruz, iyi yol yapıyoruz...

Evet, ama kör yürüyüşü bu, bir kaya parçasına, sessiz bir ağaca, meçhul bir nehir kıvrımına dayanılarak alınan kararlarla ilerliyoruz.

108.

ALİPUGNA başlıyor ayaklarımda.

Bütün gün su içinde yürüdüğüm için pabuçlarımdan içeri giren kumlar, ayaklarıma batan sivri kayalar cildi kesiyor, çamurlarla birlikte bir enfeksiyon başlıyor. Ayaklarımda, parmaklarımin çevresinde yuvarlak lekelerin belirmeye başladığını görüyorum. Öğleleri ya da geceleri çoraplarımı çıkardığımda herkes ayaklarıma bakıyor, birşey söylemeden başlarını çeviriyorlar. Hepimiz ne olduğunu, daha da ne olacağını biliyoruz.

Bir gün içinde ayaklarımdan ikisi de bileklerimden tabanlara kadar kıpkırmızı birer yara halini alıyor. Taşlara da bassam, sudan da yürüsem korkunç bir işkence oluyor benim için. Ama durup geride kalınabilecek bir yürüyüş değil bu. Her gün daha da artan bir hızla yürüyoruz. Yuvarlanıyorum, dizlerimin üzerine düşüyorum, acıdan titriyor vücudum, ama devam etmek için kendimi zorluyorum.

Geceleri ayaklarım yanıyor, ağrıyor, battaniyenin dokunmasına bile dayanamıyorum. Celia'nın yanında, tepemizdeki örtüyü seyrederek önümüzdeki günü, alacak kararları düşünüyorum. 90 kişilik bir grup bir tek adam için bekleyemez. Daha önce de bunun gibi şeyler oldu ve ilerleyemeyen geride bırakıldı, elinden geldiğince kendi başına ilerliyeblsin diye.

Derken gece yarısı kulakları sağır eden bir gümbürtü ve köreltici şimşek ışıklarıyla uyanıyoruz. Gökyüzün-

den şelâle akıyormuş gibi yağmur boşanıyor. Kampımızın yanındaki nehir bir anda sığınakların içini dolduracak kadar yükseliyor. Delice bir koşuşma başlıyor nehir kıyısında, çıplak adamlar şimşeklerin ve el fenerlerinin aydınlığında sütun sütun inen yağmurun altında sığınakları bütün eşyalarla birlikte daha yukarlarda bir yerlere taşımaya çabılıyorlar. Yaralı ayaklarımla ancak topallıya topallıya ilerleyebiliyorum, kayalara, dikenli sarmaşıklara, köklere çarptıkça acısı kalbimden çıkıyor. Çoğumuz yatak ve başka birtakım eşyalarımızı kaybediyoruz.

Sabahleyin nehrin çok kabarık ve akıntılı olduğunu görüyoruz, yürümeye imkân yok. İster istemez bir gün dinleneceğiz. Nehrin kıyısında yatıp ayaklarımı güneşe uzatıyorum, güneşte iyileşir ümidiyle. Kuruyorlar, açılan yaralar kapanmaya başlıyor, iyileşmeye yüz tutuyor. Ayak-kabılarımı onarıyorum, iki kat çorap giyiyorum .Ertesi gün yürüyebiliyorum, biraz güçlük, ama yürüyebiliyorum, yaralar iyileşmeye devam ediyor.

Bu da şans.

Pasifikte fırtına başlıyor, denizleri aşip karaya nüfuz ediyor. Gemiler kıyılara çekiliyor. Sahil boyunca halk uyarılıyor, Manila'da herkes rüzgâra ve yağmura karşı tedbirlerini alıyor. Her yerde halk fırtınanın geleceğini biliyor ve ona göre hazırlanıyor.

Ama biz, insanların emniyetinden uzağız. Fırtına apansız yakalıyor bizi, önce bütün ormanın üstünde bir esiyor, sonra ağaçları kırbaçlamaya başlıyor. Günlerdir ince ince yağın yağmur bütün hızıyla indiriyor birden. Rüzgâr gökyüzünden inen suları kaldırıp kaldırıp bütün gücüyle savuruyor ormanda. Her yamaçtan aşağı sular boşanıyor. Dağlardan inen çamurlu sular her küçük ırmağı bir sel haline dönüştürüyor.

Bugün, dibi taşlık, ayak bileklerimize kadar yükselen bir ırmaktayız. Bir iki dakika içinde berrak sular toprak rengi oluyor ve bacaklarımıza yükseliyor. Rüzgâr iniyor ormana, ıslak havluyla vuruluyor sanki sırtımıza. Kıyıdaki büyük ağaçlar, duvara dayanmış yeşil etekleri havalarda uçuşan kahverengi bacaklı dansözlere benziyor. Taşlar yuvarlanıyor nehirden, bacaklarımıza çar-

pıyor. Önümde arkamda üç kişiden fazlasını göremiyorum. Çamurlu sular belimize çıkıyor.

Bütün gün böyle ilerlemeye çalışıyoruz. Kıyı diye birşey kalmıyor, sular ormanı dolduruyor. Yemek için durulabilecek tek bir yer yok. Kaybolduk, yiyeceğimizin de sonu geldi neredeyse, nasıl durabiliriz? Ancak akşam doğru kayalık bir düzlük görüp tırmanıyoruz. Herzamanki gibi örtüden sığınaklarımızı yapmak çok güç oluyor, ıslak yataklara büzülüyoruz, ateşin dumanı kaplıyor etrafı. Yağmurun altında uyuyoruz bitkin bir halde, arada soğuktan titreyerek uyanıyor birisi, tek bir hareket yapınca hepimiz uyanıyoruz. Sabahleyin her tarafımız tutulmuş kalkıyoruz, belimize kadar gelen suya inip yola devam ediyoruz.

Üç gün fırtınada yürüyoruz-yürüyoruz. Acınacak durumdayız, son derece yavaş ilerliyebiliyoruz. Bir gün sadece yarım kilometre yürüyebildik, kıydan otlara ve dallara tutunup akıntıya karşı kendimizi çeke çeke. Yağmur dövüyor, dövüyor, dövüyor. Boğulabileceğimizi ya da devrilen ağaçların altında ezileceğimizi hiç düşünmüyoruz. Bütün amacımız, yiyeceğimiz bitmeden yerimize ulaşabilmek. Günlerce önce miktarımızı yarıya indirdik.

Geceleyin perişan durumdaki sığınakta ateş yakmamız saatlerce sürüyor, odunlar sıırıslıklam. Dinlenme saatlerimiz heba oluyor. Bugüne kadar, uyurken giymek üzere birtakım kuru elbise saklamaya çalışıyorduk ama artık herşey sıırıslıklam, torbalar, yataklar, battaniyeler, elbiseler. Yağmurdan sıırıslıklam elbiselerimizi ateşte kurutmaya çalışıyoruz, ama boşuna. Üstelik dumanlardan pis bir renk alıyorlar. Sabahleyin ıslak battaniyelerin altından çıkıp soğuk ıslak elbiseleri geçiriyoruz sırtımıza. Sonra yeniden nehre, artık hiç düşünmeden, içgüdümüzle hareket ediyoruz.

Nehirlerin hepsi birbirinin aynı şimdi, çamurlu bir sel her biri. Orman, dalgalanan ağaç gövdeleri ve uçuşan yapraklarla dolu. Neredeyiz? Umiray nerede? Toprağın üstünde yok olmak. Rüzgârda, yağmurda, sonu gelmeyen ormanda boğulmak. Ölümün bizi beklemediği tek

bir yuvamız olmaması ne feci. Bizi bekleyen şeyler ise, silahlar, açlık, seller sadece..

Korkunç bir sabah, sığınaklarımızın önündeki nehrin deliler gibi döne döne aktığını görüyoruz. Yağmur kovadan boşalırcasına iniyor suyun yüzüne. Nehirde yürümeye çalışıyoruz; sudaki ağaç parçacıkları gibi çevriliyoruz biz de. Güçlkle kıyıya dönüyoruz, bekleme emri geliyor. Hareket edemiyoruz. Issız adaya bırakılmış malikûmlara döndük.

110.

Kasım 1951

Başlangıçta insanoğlunun gücü burada, balta girmemiş yerlerde ölçülmüştü. Bütün dünya ormandı o zaman ve çıplak elinde bir taşla yaşantısını sürdürmeye çalışıyordu insanoğlu. Ondan çok sonraları insanları ölçmek için manevî değerlere ve öteki insanlarla olan ilişkilerine önem verilmeye başlandı. Biz tarihin akışına ayak uyduramamışız, herşeyin başlangıcındayız, bir güçlükten ötekine sürükleniyoruz. Dayanabildikçe gücümüzü gösteriyoruz.

Yükselmiş nehrin kıyısında ilkel insanlar gibiyiz, sudan çamur çıkarıp örtümüzün etrafına duvar örüyoruz. Yağmurda yaptığımız araştırmalar sonucu, ani bir alevle kuruyup yavaş yavaş ısınan ve oturduğumuz yeri kurutan bir cins odun buluyoruz. Alevlerin arasından çıldırmış gibi akan sulara bakıyoruz. Kuşatıldık burada. Kalan LUGAWımızı yudumluyoruz.

Şimdi konuşmaya vaktimiz var. Hareket halinde olduğumuz günlerde konuşacak durumda olmuyoruz, akşamları yorgun argın durduğumuzda bir kişinin konuşması hepimize yetiyor, dokuz kişi yolculukta tek bir vücut oluyoruz sanki. Şimdi sıcak, tepesi örtülü mağaramızda yeniden canlanıyoruz, teker teker varlığımızı hissediyoruz. Battaniyelerimizin altında yatıp bütün gün ve gecenin geç saatlerine kadar konuşuyoruz.

Gelecek için tahminlerimizi söyleyemiyoruz. Şehirlerdeki ve taşradaki gelenek ayrılıklarından, Filipinlilerle Amerika arasındaki ayrılıklardan söz ediyoruz. Bütün

bir gün dillerden söz ediyoruz. İçimizde manila'dan Nueva Ecija'dan, Pampagna'dan, Bataan'dan, Laguna'dan ve New York'tan olanlar var, herbirinin kendine özgü bir şivesi, entonasyonu, deyişleri, anlamları var. Aşk sözcüğünü ele alalım örneğin: Filipin dilinde bir sürü aşk anlamına gelen kelime var. Sevişmek için ne fakir bir dil İngilizce! Sevişmek için Filipinli olmak gerek, diyorlar bana hep bir ağızdan. Ah, diyorum, sizin bütün bu kelimeleri kullanmanız gerekiyor, çünkü bir ikisiyle kandıramıyorsunuz karşınızdakini. Oh, diyor Lavin, kelimelere ne lüzum var.

İki gün geçiyor, kampta tartışmalar başlıyor. Birbirimize temsilciler gönderiyoruz ne yapacağımızı konuşmak için. Harekete geçip dağları geçmeye çalışmamızı isteyenler var, burada kalıp kendimizi toparlamamızı isteyenler var. Yiyeceğimiz günden güne azalıyor, nasıl kendimizi toparlayabiliriz? Üçüncü gün bir kurye bütün sığınakları dolaşıyor, hareket emri veriliyor.

Rüzgâr, yağmur, nehrin azgın suları, hepsi karşımızda. Kıyıdaki çalılıklara tutunarak ilerlemeye çalışıyoruz, ellerimiz kesiliyor. Beş dakikada yarım metre bile ilerleyemiyoruz. Öğleye kadar ilerlediğimiz halde geriye bakınca mola verdiğimiz yeri görebiliyoruz. Derken suyun çok derin aktığı bir dönemeç çıkıyor karşımıza, nehri geçmek zorundayız. Görünüşte imkânsız birşey bu. Suyun ancak dizlerin üzerine kadar çıktığı bir geçit var; ama rüzgâr ve akıntı öyle bir sürüklüyor ki, bütün öğleden sonra içimizden kuvvetli olanlar birbirlerine tutunarak karşı kıyıyı buluyorlar, sonra da ötekilerin geçmesine yardım ediyorlar. Sanki yerçekimi bütün gücüyle bacaklarımızı aşağıya doğru çekiyor, çığlık çığlığa esen rüzgâr nehre yuvarlamaya çalışıyor bizi. Bütün gün 150 metre ancak ilerliye biliyoruz.

Bir adadayız. Nehri geçememiştir hâlâ. Nehir burada ikiye ayrılıyor, rüzgârda yerlere kadar eğilen ağaçlarla dolu burası. Tam ortasında, bir zamanlar Dumatağ'ların KAİNGİN olarak kullandıkları boş bir arazi var, şimdi otlarla kaplanmış. Bitkin bir durumdayız hepimiz, otlar kuştüyü yatak gibi geliyor.

Otların arasında KAMOTE sarmaşıkları var, sert

sarı yaprakları yenebilir. Açlığımız burada kendini gösteriyoruz, bir lokmacık kalan pirincimize dokunmaya kimse başlıyoruz, kimse konuşmuyor, sadece herkesin ne kadar alabildiğine bakıyoruz. Yaprakları bir süre kaynatıyoruz, bir lokmacık kalan pirincimize dokunmaya kimse kıyamıyor.

Sabahleyin rüzgâr duruyor, ama her tayfundan sonra olduğu gibi şiddetli yağmur başlıyor arkasından. Adadan ayrılamıyoruz. Nehir, kıyıları zorluyor kabarık sularıyla. Gözlerimiz açlık ve yorgunluktan çökmüş, örtüden sığınıklarımızın altında yatıyoruz .

Birisi -kim olduğunu hatırlamıyorum- tarihi hatırlıyor. 7 Kasım, Rus devriminin yıldönümü. Heyecanlanıyoruz, birer devrimci olarak bütün halk hareketleriyle bir bağ vardır aramızda. Burada ne diye yattığımız aklımıza geliyor, üzerimizdeki ıslak paçavralar hayallerimizin parlaklığını bozmamalı.

Dışarı çıkıp yağmurda diziliyoruz, bir anma töreni yapacağız.

Düzensiz bir şekilde yağmurun altında toplanmış bu 90 kişiye bakıyorum, ANAHOWdan uydurma şapkalar başımızda. Yüzler sıska, ciddi, gözlerin altında halkalar. Milli marşımızı söylüyoruz, yağmur damlaları yüzümüzden sızıp ağızımıza doluyor.

Yere devrilmiş gri, şekilsiz bir kütüğün üzerinde konuşmacılar dikiliyor, Alambre, Luis, yağmura karşı gözlerini kısarak haykırıyorlar fırtınada. Bu günü, ulusal kurtuluş savaşı yapan bütün sömürgeler için taşıdığı önemi düşünerek kutluyoruz. Özgürlüklerini elde etmek için güçlülere, sıkıntılara katlananların yalnız kendimiz olmadığını hatırlıyoruz. Rus halkı da bir zamanlar ülkelerini kuşatan ve işgal eden emperyalist kuvvetlerin baskısı altında açlık çekmişler, her türlü fedakârlığa katlanmışlardı. Çin'de kurtuluş ordusunun zafere ulaşması 22 yıl sürdü. Çin Kızıl Ordusunun uzun yürüyüşünü hatırlıyoruz. Bu da bizim uzun yürüyüşümüz. Bir denemeden geçiyoruz. Belirli bir süre dayanın yoldaşlar, bir süre dayanın! Halkımızın asırlardır çektiklerinin yanında, birkaç haftalık güçlük nedir ki? Bütün dünyaya Filipin halkının bu denemeyi başarıyla atlatabilecek, zafer kazanabilecek azme, güce ve daya-

nıklılığa sahip olduğunu ispat edelim.

Ve şapkalarımızı çıkarıyoruz, bardaktan boşanırcasına inen yağmurun altında bu ülkeyi özgürlüğe kavuşturmak için canlarını verenleri anıyoruz sessiz sedasız.

Sabahleyin yoldaşlar karşı kıyıya doğru uzun bir ağaç deviriyorlar, bunu köprü gibi kullanıp çağılayan suların arasından yürüyoruz, bir tepeyi aşyp yeni bir vadiye geliyoruz ve yola devam ediyoruz.

111.

Umiray.

Bir gün sonu varıyoruz Umiray'a, bir hendeği aştıktan sonra birden karşımıza çıkıyor. Güneşin son sarı ışıkları gri bulutları, bulanık suyu parlak bir renge boyuyor, yeşil ormanlar sarı bir tülün ardından görünür gibi. Donup kalıyoruz sarı-gri aydınlığa, günlerdir aradığımız nehri bulunca.

Ama ne nehir Umiray! Yağmurlarla da yükselen suları kaynaşıyor, köpürüyor, kükreyerek öne atılıyor dalgalar, karşıya geçilmesi imkânsız, o kadar geniş. Denize doğru akıyor Umiray.

Akşam güneşinde kıyıda yürüyoruz. Hepimiz aptallaşmış gibiyiz. Kayalar arasında sert çalılıklar var, biz kendimize yol açmak için ilerledikçe dalları çatırdıyor. Burada kamp kuruyoruz. Odun yok, çalılar yanmıyor. Yemek yemeden uzanıyoruz. Geceleyin bir sis sarıyor çevremizi, kulaklarımızda nehrin monoton gümbürtüsü.

Yatıp Umirayı, günlerdir aradığımız nehri lânetliyoruz.

Sabahleyin hâlâ sis var. Karşı kıyı görünmüyor. Kalıvaltı etmeden toplanıyoruz. Gruplardan biri gecikiyor, soğuk suyun içinde dikilip bekliyoruz. Bir süre sonra yola çıkılıyor, kıyıdan karşıya geçebileceğimiz bir yer bulmak ümidiyle bir saat yürüyoruz. Önümüze dimdik bir kaya çıkınca mecburen karaya çıkıyoruz ilerleyebilmek için. Arazi, sularını Umuray'a boşaltan küçük ırmaklarla dolu, geçit bulamadıkça yol değiştiriyoruz, ne-

hirden gittikçe uzaklaşıyoruz. Bir kilometre kadar ilerledikten sonra kimsede takat kalmıyor. Güçlkle nehri buluyoruz yeniden, bu kez kumluk bir kıyıya çıkıyoruz.

Umiray burada bir dönüş yapıyor, bu yanı kumluk, karşıda 60 derecelik bir açıyla yükselen bir tepe var, koca koca ağaçlarla dolu. Çamur rengi sulara bakıyoruz. Nehrin alçalmasını bekleyemeyiz bu mevsimde, haftalarca sürebilir. Burası öteki kısımlara oranla dar bir geçit. Buradan geçeceğiz, nasıl olursa olsun. Bir defa karar verildi mi yapılması kolay.

Luis'in grubunda Dante var, en kuvvetli yüzücümüz. Onu bir baltayla karşıya gönderiyoruz. Celia hiç yüzme bilmez dense yeridir, ben de şöyle böyle yüzebilirim. Birlikte suda bir nokta gibi görünen başı izliyoruz, karşı kıyıya geçmeye çabalıyor. Öteki yanda en boylu ağacın bile kesildiğini düşünsek, uzatıldığında nehrin ancak üçte birini kaplayabilir. Kütükleri birbirine bağlayarak bir sal yapıyoruz, o da batıyor.

Nasıl geçeceğiz karşıya?

Sığınakların üzerine koyduğumuz örtü.. Neden olmasın? Torbalarımızı içine sarıyoruz, sımsıkı bağlıyoruz, gayet iyi gidiyor suda. Buna bir ucundan biz asılabiliriz, öteki uçtan yüzücüler çekebilir. Böylece her örtünün bir ucunda yüzme bilen, öteki ucunda bilmeyen, iki kişi pekâla geçebilir karşıya.

Hiç tereddüt etmeden örtülerin içine torbalarımızı sarmaya başlıyoruz. Elbiselerimizi de çıkarıp koyuyoruz. İkişer ikişer suya dalıyor herkes. Torbalar ve başlar girip çıkmaya başlıyor suya. Akıntı gözönüne alınarak kıvrımın en ucundan suya girmek gerekiyor, yüzücüler karşıya ulaşmak için kollarıyla, bacaklarıyla çabalarlarken akıntıyla sürükleniyor yükleri. Herkese yetecek kadar örtü yok, iyi yüzücüler karşı kıyıda örtülerini boşaltıp geri getiriyorlar. Bu suları iki kez geçtikten sonra öksüre tıksıra kendilerini kumlara atıyor zavallılar. Karşıya geçebilenler tepede kamp yeri hazırlıyorlar.

Celia ile birlikte gitmemize imkân yok. Birbirimizi çekebilecek kuvvetimiz yok, yüzme de bilmiyoruz. Ben Narding adlı bir askerle iniyorum suya.

Meşin gibi olmuş örtüye tutunarak giriyoruz suya.

Hiçbir şey düşünmüyorum, aklıma gelen bütün kötü ihtimalleri iteliyorum. Kıyıya, insanlara bakmıyorum, benim için sadece tutunmam gereken örtü ve çılgın sular var. Bir anda akıntıya kapılıp nehrin ortasında buluyoruz kendimizi. Çaresizlikle suya tekmeler sallıyorum. Yanımda Narding de suya vurmaya çalışıyor, ama kordudan ağzı açık ve gözleri deli gibi bakıyor. Biraz sonra boğuluyormuş gibi haykırıyor, parmakları örtüyü bırakıyor ve kıyıya tek başına yüzmeye başlıyor. Hafiflemiş örtüyle tek başıma kalıyorum, dönüyoruz nehrin ortasında. Ayaklarıma iki el yapışmış aşağı çekiyor. sanki. Çamurlu suları tutuyorum boyuna. Hiçbir şeyi görmüyorum. Açıktan ve haftalardır süren yürüyüşten halsizim zaten. Ama örtüyü bırakmıyorum- Bütün inançlarımıza ve ümitlerimize nasıl sarılmışsak, örtüye de öyle sarılıyorum. Kıvrımın öteki ucundayım neredeyse. Bütün gücümle tekmeler savuruyorum, örtüyü çekiştirip duruyorum. Ayaklarım taşlara değiyor. Örtü kıyıya sürükleniyor. Bir iki adım atıp yuvarlanıyorum nehrin kıyısına. Parmaklarım örtüye öyle bir yapışmış ki açamıyorum...

Ölüm, Umiray'ın üstündeki sislerin arasına çekiliyor.

Uzun süre hiç kıpırdayamadan yatıyorum. Sonra güçlkle ayağa kalkıp vücudumun bir parçası gibi olan torbayı çözüyorum. Eşyalarımız o kadar ağır geliyor ki, çamurlu yamaçtan yukarı dizlerimin üzerine sürünerek çekebiliyorum ancak.

Dönüp aşağı bakıyorum. Celia, nehri birkaç defa geçen biriyle geliyor. Bu kez kıramp giriyor ve adam suda kalıyor acı içinde. Celia ile birlikte akıntıya kapılıyorlar. Karımın koskocaman açılmış gözlerini ve havaya kalkan kollarını görüyorum. Boğuluyor ve ben hiçbir hareket yapamıyorum. Çaresiz kalmanın dehşetiyle kaskatı vücudum .Karımı yitirmek için mi kendi hayatımı kurtardım? Bir başkası -Luis Taruk bu- nehre dahiyo, hızla yüzüp kıyıya getiriyor karımı. Uzun süre hareket edemiyorum.

Bunları düşünecek vaktimiz yok, düşünüp konuşamayız. Kamp kurulacak Celia'nın yanına gidiyorum, birlikte tek bir kelime konuşmadan tepeye tırmanıyoruz.

Geçmiş tehlikelerden sözetmeye ayıracak kelimeler yok. Aşağıda suyun içinde birtakım insanlar hâlâ suyla savaşıyorlar, sürüklenip çabalıyarak Umiray'ı geçiyorlar.

112.

Açlık.

Umiray'ın bu kıyısında bizi batıya doğru götürebilecek bir yol ararken yiyeceğimiz bitiyor. En son pirincimizi, bir gece kıyıda, koca ağaçların altında siyah ve sisli akan nehrin yanbaşıda yiyoruz. Ormandan esrarlı kötülükler taşıyarak akan Umiray'ın kıyısında..

Umiray'a ulaşınca yolculuğumuzun hemen hemen bitmiş olacağını sanmıştık, ama şu anda Umiray, gördüğümüz öteki yüzlerce nehirden hiç farklı değil. Batıda biryerlerde Bulakan olacak, ama kimse tam nerede olduğunu bilmiyor. Sadece disiplinli olmakla oraya varabileceğiz. Birbirimize bakıp önemsiz şeyleri düşünmeye çalışıyoruz; sabahları örtülerimizi katlayıp kaldırmamız, sırada önümüzdeki arkadan nasıl görüldüğü v.s.

Bir sabah, rüyada gibi, bir yere geliyoruz, biraz ümit ışığı belirliyor. Yağmurda birden bir Dumatag KAİNGİNİ çıkıyor karşımıza. Siste asılı gibi duran ağaçlar, gerilerde mavimsi tepeler ve bu arada sık KAMOTE sarmaşıkları, meyva dolu ağaçlar, koca yapraklarıyla GABİ, muz ağaçları. Yiyecek. Ama Dumataglar kaçmışlar. Kenarda kulübelerini görüyoruz.Ocaklardan hâlâ duman çıkıyor, ama tek bir insan yok. Ormanda saklanmış, yapraklar arasından bizi seyrediyor olmalılar. Sesleniyoruz, tepelerde yankı yapıyor seslerimiz, kimse çıkmıyor ortaya. Yalnız yağmur sesi duyuluyor. Kaingin'de kıvrıla kıvrıla uzanan sıramızı bozmadan yiyeceklere bakarak duruyoruz. Hiçbir emir verilmedi, onun için kimse yiyeceklere dokunmuyor. Yiyecek alıp para verebilirdik, ama Dumatagların ne işine yarar para? Bunlar bütün bir yıl uğraşmalarının mahsulü ve parayla değiştirilemez. İstesek alabiliriz, çünkü silâhlarımız var, silâh zoruyla dilediğimizi yapabiliriz ama bu ardımızda düşman bırakmak olur, bizden sonra gelecek yoldaşlarımız tu-

zağa düşürölüp öldürülebilir ya da düşmana yerlerini haber verebilir. Bu yüzden tek bir yaprağa bile dokunmuyoruz. Aç karnına ardımızda bir yığın yiyecek bırakarak Kaingin'den çıkıyoruz.

Disiplin.

Günler birbirinden ayırdedilemez oluyor. Yürüyüşümüzde hiçbir değişiklik yok. Her gün şafakla birlikte bir gün öncesine oranla biraz daha yorgun kalkıyoruz, gece oluncaya kadar bitmek bilmeyen yollardan ilerliyoruz. Her gün dizimizi aşan, belimize kadar çıkan sular da ilerlemeye çalışıyoruz. En son ne zaman üstümüzün başımızın kuru olduğunu hatırlamıyoruz. Kimse ne kadar zamandır yolda olduğumuzu, günümüzü, haftamızı hatırlamıyor.

Az düşünüyoruz. Ufuğumuz yamaçları kaplayan sis. Bütün düşüncemiz yiyecek. Bazan UBOD buluyoruz yolumuz üzerinde. Geçtiğimiz yerlerde kesilmiş, yürekleri çıkarılmış ağaçlar bırakıyoruz. Herkes kendi kestiğini yiyor. Sıramız sarmaşıkları indirip AWAY, ALİMURAN almaya çalışanlarla bozuluyor. Görünüşte üzüme benzer bir yiyecek bu, ama o kadar ekşi ki, ne ağzımız, ne midemiz kabul ediyor. Hiçbir gıda değeri de yok.

Ormanda yiyecek birşeyler olduğunu, ama bizim onlara ulaşamadığımızı bilmek feci birşey. Bir domuz ya da küçük bir geyik avlamak günlerce sürebilir bu yağmurda. Bir tane yakalayabildiğimizi düşünsek bile, bu kadar insana, 90 kişiye ancak birer lokma düşer, kaybettiğimiz zaman da cabası .Balık tutmaya çalışsak aynı şey, bu çamurda, kabarık sularda tek tük balık tutup 90 kişiyi doyurmaya çalışmak, alay eder gibi birşey olur.

Bizim grupta bir tek yiyecek şey kaldı, bir Hemo konservesi. Bu kadar uzun zaman kalabilmesi bir mucize. Bir öğle vakti dokuz kişi oturmuş dinleniyoruz, sular bileklerimizden akıyor. Celia, Hemo'yu elden ele geçiriyor, her seferinde bir kaşık, bebek doyurur gibi. Bütün gözler kaşğın girdiği ağızları seyrediyor, Ginto'nun ağzı, Leonor'un ağzı, Sunday'ın ağzı...

Sonra hiçbir şeyimiz kalmıyor. Güneş batarken her yanından yağmur damlayan bir yerde durup torbaları-

mızı atıyoruz, sonra sığınakları kurup karnımız aç uyuyoruz.

113.

İnsanlarla, evlerle dolu biryerlerde bir mücadele devam ediyor. Kafalar, yürekler, ellerle yapılan bir mücadele. Sürülen tarlalarda, sokaklarda, yazılarla, konuşmalarla, köylerde gaz lâmbalarının ışığında, mahkemelerde, yollarda silâhlarla sürdürülüyor mücadele

Bu ilkel yerde bizim için ne önemi var o mücadelenin? Olayların derin anlamı, bir ulusun sarıldığı amaçlar, kitleleri kendine çeken hareketler, burada çok uzagımızda. Bütün yaptığımız, ayağımızı basabilecek bir taş parçası bulabilmek, dar geçitlerden geçebilmek. Halkı zincirlerinden kurtarmaya niyetlenen bizler, burada sarmaşıklar arasına sıkışan kolumuzu kurtarabilirsek seviniyoruz. İnsanların onuru için yapılan mücadele, burada, sıska bir vücudu yabani otlardan kaldırıp bir kayanın üzerine koymak şekline girmiş. Daha fazlasını nasıl düşünebiliriz? Orman, yaşantımızın sınırı oldu

90 kişinin sonsuzlukta ilerleyebilme mücadelesi bu. Her gün gözlerimi kaldırıp görüyorum, arkamı dönünce görüyorum bu sırayı. Ayrılmaz bir parçasıyım bu sıranın. O durunca ben de duruyorum, o harekete geçiyor ben de yürüyorum. Bugüne kadar sevdiğim, aradığım, uğrunda savaştığım herşey bu sırada. Geçmişimin, geleceğimin, şimdiki durumumun anlamı burada gizli. Benim vicdanım, inancım, ümidim, yaşayan rüyam bu sıra.

O yaşayıp hareket ettikçe ben de yaşadığımı ve ilerliyebileceğimi anlıyorum.

114.

Şehirlerde bile hayatla ölüm arasında çok ince bir çizgi vardır. Hiçbir kanun bir kazayı, hiçbir kural kalbin birden sıkışıp duruvermesini önleyemez. Hepimizin çevresinde ölüm kol gezer.

Bu ilkel ormanda, bugüne kadar insan denen varlı-

ğın ne kadar önemsiz olduğunu hissetmemiştim. Tabiatın büyüklüğü yanında hayat hiç kalıyor. Burada uzanıp kalsak, orman üzerimizde büyümeye devam eder, varlığımızdan tek bir iz kalmayacak şekilde kaybolur gideriz.

Ama biz sendeleyerek düşe kalka yola devam ediyoruz, çünkü ölüm denen şeyin varlığını kabul etmiyoruz. Düşüp ölmüyoruz, direniyoruz. Nasıl ölebiliriz? Biz HAKLIYIZ ve karşısında savaştığımız herşey BOZUK. Bizim hayat anlayışımız, yaşamak için böylesine direnmemizin nedeni bu. Attığımız her adım, aldığımız her soluk, sömürge sistemine indirilen yeni bir darbe.

Bir solukta hem ölüme, hem emperyalizme karşı savaşıyoruz.

115.

Orman.

Ne kadar zamandır bu derin yeşilliklerin içindeyiz? Sonu gelmeyecek mi bunun? Bazan bir tepeye çıkıyoruz, altımızda küme küme yeşil bir deniz gibi uzanıyor, yenden aşağılara iniyoruz, her yanımızı kaplıyor.

Karanlık hendeklerde ilerlerken bazan her yanımda bitkiler kaplıyor, dikenli sarmaşıklara takılıyorum, hareket edemiyorum. Yeşil bir bataklığa saplanmışım gibi, bir duygu geliyor o zaman, deli gibi kendimi kurtarmaya çabalıyorum.

Orman her an şekil değiştiriyor şimdi, bazan canlanıyor, bazan anlaşılmaz oluyor.

Bazan beni ezmeye çalışan, ya da kollarıyla yolumu kesen bir sinsi yaratık. Ayağım bir köke takıldığı zaman bilhassa önüme çıktığı için tekmeliyorum kızgınlıkla. Ağaçlara çarpınca kötülüğüne yumruklarımla karşılık veriyorum. Dikenli sarmaşıklara küfrediyorum.

Bazan orman sömürge sistemi gibi geliyor, bu yolculuğun her anı sömürge halklarının kurtuluşu için yapılan savaşın bir parçası. Kendimi etraftaki dallardan, sarmaşıklardan kurtarmaya çalışırken düşünüyorum; Endonezya halkının, Hollandalıların boyunduruğundan kurtulmak için yaptıkları savaş bu. Dev köklerden ve

kayalardan tırmanıyorum: Hindistan halkının bağımsızlık yolunda aştıkları engeller bunlar. Dik bir yamaca geliyorum, Çin burası, Uzun Yürüyüş. Emperyalizmin kaçan köpeklerine karşı yapılan savaş.

Bazan orman, uygarlığı engelleyen bütün kötü güçler oluyor, ben de bilgisizlikten, yanlış atlamalardan, hoşgörü yokluğundan kaçıp, aydınlığa, özgürlüğe, kardeşliğe kavuşmaya çalışan insanogluyum.

Bütün varlığımız tek bir şeye bağlandı şimdi, orman ve kurtuluş mücadelemiz tek bir varlık halinde birleşti.

116.

Tarihini bilmediğimiz bir günde, Umiray'ın batısında bir tepede bir Dumatag çıkıyor karşımıza. Ateşin başında oturmuş köklerden yiyeceğini kızartıyor. Etrafını sarıyoruz hemen, silâhlara ve asık suratlara bakıyor başını kaldırıp. Bizi Bulakan'a götürmesini istiyoruz. Asık suratla kabul ediyor. Canlanıyoruz. Bir kılavuzumuz var artık. Yağmur ve nehirler korkutmuyor artık gözümüzü. Dumatag, bizi karanlık yosunlu ağaçlarla dolu bir çıkmaza getiriyor ve kaçıyor geceleyin.

İki haftadır bir şey yemedik sayılır. Ondan önce de aylarca yarı aç - yarı tok bir durumdaydık. O kadar sıskalaştım ki, sırtımdakiler bayrak gibi dalgalanıyor rüzgârda. Kemerimde beş yeni delik açmak zorunda kaldım. Celia erimiş bitmiş, gözlerinin altında iki çukur, dolgun göğüsleri hiç kalmamış gibi. İki aydır soğuk sularda yürümekten regli olmadı, haftalardır hiç birimiz dışarı çıkmadık. İnsan vücudunun böyle bir cezaya dayanabileceğini sanmazdım.

Luis'in karısı Patty zaten zayıftı, şimdi öyle bir hale geldi ki, kolunu tutsam elime yalnız kumaş gelecek. 90 kişiye bakan tek hemşiremiz. Geceleri sığınakları dolayıp soruyor, burada hasta olan var mı? Çökmüş gözlerine, iskelet gibi vücuduna bakıyoruz, kim kalkıp da konuşabilmek için bir yere tutunmak zorunda kalan birinin karşısında kendi şikâyetlerini söyleyebilir?

Gece olunca makinalaşmış gibi duruyoruz, önümüz-

dekiler duruyor, biz de duruyoruz. Sığınakları kuruyoruz, çünkü öyle alışılmış; kendimize rahat bir yer hazırlamayı filan düşünmeden sürünerek yatıyoruz. Başka bir sığınığın önünden geçerken içindekilerin yüzlerini görüyoruz. Ne düşündüklerini anlamak güç, acı mı, yorgunluk mu, nefret mi? ya da hiçbir şey belki de.

Bir sabah, muhafız birliklerinden birindeki yoldaşlar, artık dayanamıyoruz, diyorlar, daha fazla ilerlemeyeceğiz. Celia, karım, yüzü bir sopanın ucuna takılmış bir çiçek gibi, kendisi zorlukla yürüyerek sığınaklarına gidiyor. Nesiniz siz? diyor. Kendinize erkek mi diyorsunuz? Ben mi taşıyayım sizi? Yüzlerinde zayıf, acı bir ifadeyle bakıyorlar Celia'ya, silâhlarının kabzaları yere dayalı. KA, Rene diyorlar. Böyle şeyler söyleme. Kalkıp sıraya sürüklüyorlar vücutlarını, yola devam ediyoruz.

Aynı gün kuryelerden Tessie'yi taşımak zorunda kalıyoruz. Aynı gün birisi düşüp kalıyor, bulmaya gidenler, ölmüş olduğunu söylüyorlar. Açlıktan ölmüş.

Sık sık ayakta uyukluyoruz, yaptığımız hareketleri, çevremizdekileri farketmez oluyoruz. Yağmurda başka bir yerlerde sanıyorum kendimi. İki Dumatag buluyoruz rüyamda, bir hendekte oturan. Etraflarını çeviriyoruz, bize kılavuzluk edin, diyoruz, kabul ediyorlar. Hayalimde, önünde tek bir örtüsüyle erkek Dumatag ve bol poplin elbisesiyle kadın dumatag öyle bir canlanıyor ki, uzansam dokunacağım sanıyorum. Derken ayaklarımdan sular aktığını, etrafımızdaki gürültüleri farkediyorum birden. Hayal değil. Gereçekten Dumtagları bulduk. Dostça davranıyorlar. Üretim üslerimizin yerlerini biliyorlar. Gene de kadınla erkeği ayırıyoruz. Acıyacak, kibarlık edecek halimiz kalmadı artık. Erkeği sıranın bir yanına, kadını öteki yanına koyuyoruz. Erkek bizi istediğimiz yere götürmezse kadını vuracağız.

Yüksek kayalıklar arasından akan geniş bir nehre geliyoruz. Bu yol, diyor adam, sizi üretim üslerine götürür.

Kurtuluşumuz bu nehir, aynı zamanda cehennemin yolu. Yüksek kayalıkların arasında kıyıda bazen dar bir kumluk, bazen kaygan taşlar, bazen kayalıklar çıkıyor

önümüze. Aşamıyacağımız yerlere gelince çaresiz karşıya geçiyoruz. Günde yirmi kez nehri geçtiğimiz oluyor. Ortası derin ve akıntılı. Birçok yerlerde başımız ancak suyun üstünde kalıyor, torbalarımızı başımızın üstüne koyup ayaklarımızı basacak bir yer arayarak ilerliyoruz. Celia da, ben de o kadar bitkiniz ki, iki yanımızdan muhafızlar destek oluyorlar, aslında onlar da bizden iyi durumda değiller.

Üç haftadır ağız şimdi, sayısız sefer yapıyoruz bu bitmek bilmeyen nehirde karşıdan karşıya. Sıramız falan kalmadı artık. Kilometrelerce uzanan geçitte grup grup insanlar görülüyor sadece. Birçok kimse geceleri sığınak yapmıyor, bulabildikleri yere atıyorlar kendilerini. Daktilomuz Ben hasta, ateşi var; hâlâ yaşayıp hareket edebilmesine şaşıyorum. Bir keresinde nehrin sularına kapılıp gidiyor, bir çöp parçası gibi döne döne karşı kıyıya sürükleniyor. Kaldırıyoruz yerinden, bomboş gözlerle bakıyor, düşe kalka yola devam ediyor.

Akıntılı bir yeri geçtikten sonra dizlerimin üstüne düşünüyorum kıyıya. Celia, arkadan başka bir yoldaşla, Sunday'le geliyor. Suların içinde Sunday'nin desteğinden kurtulup düştüğünü görüyorum, sadece gözleri kalıyor dışarda. Kıpırdayamıyorum yerimden, o kadar güçsüzüm. Gözümden yaşlar boşanıyor, belli belirsiz bir işaret yapabiliyorum karım boğulurken. Birden grubumuzun muhafızı Ginto suya dalıyor ve yakalıyor Celia'yı. Benim için en korkunç anlar Celia'nın ölümle burun buruna kaldığı, benim yardımına koşmadığım anlar.

Açlık yavaş yavaş hislerimize, düşüncelerimize örtü çekmeye başlıyor. Midemizde hiçbir sızı yok, sadece bacaklarımız tutmuyor ve başımız dönüyor. Bir engelle karşılaşınca neresinden geçebileceğimizi düşünmem dakikalar sürüyor. Düşüğüm yerde kalıyorum, titreyen kollarının üzerinde doğrulmaya çalışırken kıkırdıyorum, komik geliyor artık. Yukarı bakınca ağaçların tepeleri dönüyor, kayalar dönüyor, bütün dünya dönüyor çevremde.

Kayaların altında salyangoz arıyoruz, bulabildiklerimizin kabuklarını kırıp yiyoruz. Arada küçük kabuklu hayvancıklar buluyoruz, canlı canlı sularını emiyoruz.

Ya da bazı çürümekte olan ağaçlara yapışan TAMBE-
LOKları yiyoruz, tadı yumurta gibi galiba.

Hislerimi uyanık tutmak için bir şeyler düşünmek istiyorum. Nefret ayakta tutuyor beni. Devrimcilerin objektif olmaları gerektiğini, sübjektif hislere kapılmamaları gerektiğini söyleyenler var. Ben her zaman insan sevgisiyle davranışlarıma yön verdim, insan sevgisiyle hayat buluyorum. Ama şimdi geçidin kayalık yüzüne dayanıp da bir çıkıntıya, bir ot parçasına tutunmaya çalışarak ilerlerken parmaklarıma kuvvet veren sevgi değil, nefret. İnsanlara ölüm ve ızdırap getiren zalim, hissiz kimselere duyduğum nefret.

Yağmur yağıyor. Güneş altın parıltılarıyla çıkıyor, gene yağmur yağıyor. Bizim için hiç farketmiyor artık. Tibet'ten yola çıkalı 63 gün oldu.

Sonunda nehrin kıvrım yaptığı bir yerde yoldaşlardan biri duruyor, yukarıyı işaret ediyor. Makina gibi dönüp tırmanıyoruz. Çok dik ve çamurlu ayaklardan kayganlaşmış, BUHolar arasından akan çamurlu bir suya geliyoruz, karnımın üzerine düşüyorum çamurlara, hiç aldırımıyorum. BUHolar tutunarak doğruluyorum, dikenler doluyor ellerime.

Bu şekilde bir tepeyi aşım önümüzdeki yamacın eteklerinde kulübeleri, üretim üssünden yükselen dumanları görüyoruz.

117.

Aralık 1951

Dağın tepesindeki kulübede soğuk soğuk esiyor rüzgâr. Yağmur iniyor, üşüyoruz, hep üşüyoruz. Bulutlar neredeyse başımızın hemen üstünde, orman her an sisli, yağmurlu. Uzaklarda ağaçların arasında akan ırmağın gürültüsü gelemiyor buraya kadar.

Mücadele buradan çok uzakta. Öyle bir şey var mıydı ki? Burada Celia, ben ve üç yoldaş daha günlerce yaşadığımızın bile farkına varmadan kalıyoruz. En küçük bir hareketi yapmak için düşünmek, reflekslerimizin yavaş yavaş uyanmasını beklemek gerekiyor. Dışarı çıkmak için bir saat düşünmem gerekiyor. Vücudu-

muzdaki her kemik dışarı fırlamış. Küçük cep aynasında kendime bakıyorum, feci bir manzara. Celia ile bir el satranç oynayalım, diyoruz, taşları nasıl hareket ettireceğimizi bilemiyoruz. Geceleri yanyana yatıyoruz, hissiz, içimizdeki alev sönmüş.

Bütün ötekiler aşağılara gittiler, köylerin yakınlarında yiyecek bulmaya. Ben gidemem. Amerikalı olduğum anlaşılır ve kötü niyetle olmasa bile dedikodular başlar; köylülerin merakını bastırmak zor. Burada kalıp kuvvet toplamaya çalışıyoruz. Kamote kökleri ve KAMOTE yaprakları yiyoruz.

Bir gün kulübenin aşağısındaki küçük çaya gidiyorum. Güneş çıkmış, toprak kuru gibi, ama ben gene de çok yavaş ilerliye biliyorum. Ağaçlara tutunuyorum, iki adımda bir durup dinleniyorum. Suyun kenarına çömeliyorum, ne için buraya geldiğimi unutuyorum bir an. Suya bakıyorum. Güneşin sudaki parıltılarında, beyaz taşlarda, sarı sarı ışıldayan kumlarda bir şey var. Uzun süre düşündükten sonra farkına varıyorum, güzel burası...

Etrafımdaki güzellikleri görmeyeli yıllar oldu sanki.

118.

Ocak 1952

Ocak ayı ortasında Sibul Kaynakları'nın doğusundaki dağları aşp Nueva Ecija'ya iniyoruz. Laguna'yı ve Tibet'te aç, susuz kaldığımız kampa geride bırakalı üç ay oldu.

Bu tarihlerde Reco I'den yoldaşlarla burada, bir ırmağın kıyısında buluşmamız lâzım. İki tane harap, terk edilmiş kulübe buluyoruz. Kimse yok içlerinde. Burada çoktandır kimsenin oturmadığı anlaşılıyor. Kurtuluş hareketimiz gibi, plânlar, anlaşmalar ve sonra sessizlik, aramızdan eksilenler, randevularına gelmeyenler... Kulübelerin içine girip bekliyoruz. Yerdeki tahtalar birbirinden ayrılıp sarkmaya başlamış.

Günler geçiyor, kimse gelmiyor. Yiyeceğimiz biti-

yor, UBOD kaynamaya başlıyor gene tencerede. Bir de-ri bir kemik oluyoruz gene.

Bulakan'da Kasım seçimlerinin haberini almıştık, boykot çağrımız tamamen fiyaskoyla sonuçlanmış. Hal-kın bizden yana olduğu köylerde bile askerî birliklerin zoruyla herkes oyunu kullanmış.

Yalnızlık duygusuyla kıvranıyorum. Bir ölüm - ka-lım mücadelesinin içinde olan bizler, aylardır kendi ya-şantımızı sürdürebilmek için uğraşmaktan başka birşey yapamadık. Çalışmaya can atıyorum, ormanda böyle oturup elim, kolum bağlı beklemektense ne olsa yapma-ya razıyım, tek harekete yararlı olsun. Çürüyüp kalaca-ğız burada...

Birşey yapmış olmak için nehir boyunca yürüyo-rum, küçük yengeçler yakalıyorum içlerindeki birer lok-ma yiyecek için .Bir domuz derisinden parça var elim-de, iple bağlayıp suyun içine atıyorum. Bir sürü yengeç birikiyor üstüne, çekiveriyorum deriyi sudan. Bir insan vücudunu bir saatte kemirip yok edebilir bu yaratıklar. Çürüme, ya da bu yaratıkların küçük sivri pençeleri. Ka-yaların altına elimi sokup birkaç tane daha çıkarıyo-rum, deli gibi ısııyorum çıkanları. Her küçük mahlûku ele geçirdiğimde bir zafer neşesi yükseliyor içimden.

Ne kadar susamışsınız zafere...

Irmağın kıyısında koca bir kayanın arkasında nö-betteyim, elimde Ginto'nun tüfeği. Altı kişilik bir gru-buz, bu ırmak düşman gözcülerinin yolu. Herhangi bir sürprizle karşılaşmamak için nöbet tutuyoruz sırayla. Ormanda ilk kez tüfeği elime alışım bu, ama yaşantımız çok değişti. Kadere inanır oldum. Ormanda öleceğim sanıyorum, iyi bir ölüm olsun bari!

Bir ağaç dalı var tepemde, yapraklarının gölgesin-deyim. Hiçbir şey kıpırdamıyor ormanda, ölüm gibi bir sakinlik. Belki de bütün ötekiler öldüler, bizler hareke-tin sağ kalan en son elemanlarıyız, en son kaya bu ar-dında saklandığımız, buradaki çürüyen kulübelerden başka Huk kulübesi kalmadı. Sonumuz bu mu olacak, son bir savunma ümidiyle dermansız kollarımla tuttu-ğum silâhla mı öleceğim?

Bir yaprak kıpırdıyor. Yapraklar kıpırdıyor. Oynayan yaprakları seyrediyorum. Orman yaşıyor. Hareket yaşıyor. Ne diye ölümü düşüneyim? Hareket hayat demek, azrailin elindeki orakla savaşmak demek. Harekete devam edeceğimizi biliyorum, bizler en sonuncular da olsak devam edeceğiz, çünkü biliyoruz ki, ancak bu şekilde davranmakla hareketi bizden sonra geleceklere devredebileceğiz, ağaçlardan dökülen yaprakların yerine yenilerinin çıkması gibi, bizim yerimiz de doldurulacak.

Birgün Ginto, Celia'nın yanına geliyor, en son kuvvetimizi koruyabilmek için uzandığımız kulübeye giriyor. Celia'nın yanına oturuyor, gözleri yerde alçak sesle birşeyler söylüyor. Leonor'la arkadaşlık etmek için izin istiyor...

Günlerce sonra arkamızdaki tepeden bir kurye geliyor. Sumukbao Nehri kıyısındaki bir Reco kampı bekliyor bizi, bundan sonraki zirvenin ardında vadiden akan nehir bu.

Nihayet oturacağımız yere gelebildik.

119.

Şubat - Mart 1952

Uzun yürüyüşümüzden sonra gene emniyetli ve düzenli bir yerde değiliz. RECO elemanları sürekli askerî hareketler yüzünden dağılmışlar ve huzursuzluk içindeler. Yavaş yavaş hepsiyle ilişki kurabiliyoruz, bir konferansa çağırıyoruz bütün üyeleri. Ancak Martın sonlarına doğru hazır oluyor herşey, Papaya'nın köylerine giden çok tehlikeli yollardan yiyecek sağlanıyor, dik bir dağın zirvesine yakın bir bölgede kamp kuruluyor.

Konferansa gelenlerin çoğu asık suratlı ve moralleri bozuk. Raporları dinliyoruz. Halkla ilişkiyi sürdürmek gittikçe güçleşiyor. Birçok köy halkı yerlerinden alınıp askerî birliklerin koruduğu kasabalara taşınmışlar. Tarlalarda çalışmak gerektiği zaman peşlerine askerî, ya da sivil muhafızlar takılıyor.

Nueva Ecija şimdi askerî bölgelere ayrılmış, garnizonlar birbirine o kadar yakın ki, gerektiğinde yarım saat içinde istenilen yere yardım gönderiliyor. Bütün

karayollarında kontrol noktaları var. Gerillalar için iyi gizlenme yerleri olan TALAHİB tarlaları yakılmış, üzerlerinden buldozerlerle geçirmiş ki, ayak izleri belli olsun. Önemli noktalara gözetleme kuleleri yapılmış, devamlı makinalı tüfekli muhafızlar nöbette, Hukların bilinen yollarını ışıklarla tarıyorlar. Huklar ancak, ışık başka yöne çevrildiği çok kısa bir süre içinde geçebiliyorlar.

Bir güçlükler destanı! Kamplarda moral çöküntüsü başlıyor. Anî baskınlar. İspiyonlar. Batı Pangasyan'da gizli depo olarak kullandığımız çukurlardan birinde bir teksir makinası çürüyor, biz burada broşürleri elle yazıyoruz. Yiyecek yok. Kâğıt yok. Silâh, cephane yok. Disiplin yok.

Bunlar sorunlar. Bir de iyi haberlere bakıyoruz. Halk aslında cesaretini yitirmedi. Silâhımız olsa bir haftada bin kişi bulabilirdik, diyor Nueva Ecijalılar. Hâlâ iyi bir grup var elimizde. Örgütlenmemiz ve gerçekçi bir şekilde yapılacak şeyleri belirlememiz gerek.

Bu konferansta özellikle önümüzde uzun bir mücadele olduğunu hatırlatıyoruz. Hiç kesilmeden devam edilmesi gerekiyor. Çabuk zafer kazanma, kasabaları ele geçirme, geçici hükûmetler kurma hayalleri bir tarafa bırakılacak. Hemen önümüzdeki küçük işleri halledelim önce. Böylece küçük de olsa başarı kazandıkça bozulan moraller düzelecek, yeniden kendimize güven gelecek, halka hâlâ ayakta ve görev başında olduğumuzu göstermiş olacağız. Bir politika okulu kuracağız. Bir askerî okul kuracağız. RECOları yeniden düzenliyeceğiz.

Bu arada kemerleri sıkıp sürekli seyyar durumda olmak zorunda kalabiliriz, ama en az bir yıl içinde sabit bir yere yerleşebiliriz gene.

Konuşmalarımızın ortasında uçaklar beliriyor, savaş uçakları. Dağın üzerinde o kadar alçaktan uçuyorlar ki, bir an bizi hedef aldıklarını sanıyoruz. Konferans kulübesinden çıkıp yamaçta dağılıyoruz sağa - sola, kimi ağaçların altına, kimi kayaların ardına saklanıyor. Az sonra anlıyoruz, asıl hedefleri aşağıdaki vadi, bura-

lara kadar görüşlerini ayarlıyabilmek için iniyorlar. Bütün sabah aşağıımızdaki vadiyi bombalıyorlar, sırayla üslerine dönüp, cephane yüklenip geri geliyorlar. Daha yeni terkettiğimiz kamplardan birini bombalıyorlar. Geri dönüp toplantıya devam ediyoruz, zaman zaman uçakların sesi bizim sesimizi bastırırsa konuşmalara ara veriyoruz.

Geceleyin bir yamacı tırmanan, ya da taşlık bir nehirde geçen kamyonların sesi duyuluyor. Dağın bu yandaki eteklerinde birlikler hareket halinde, malzeme getiriyor, karakol binaları inşa ediyorlar. Uzanıp yeni bir harekâtın başladığını gösteren sesleri dinliyoruz, varlığımızı anladılar gene.

Sabahleyin bir Balutan müfrezesinin çuvalları boş geliyor. Köyler asker dolu, bizimle ilişkisi olanlar tevkif edilmiş. Yiyecek stokumuz her an bitmek üzere. Konferansı dağıtıp, bu kampı terkederek, her birimiz başka yönleere gitmeye karar veriyoruz. Mücadelenin uzun süreceğini bir kez daha tekrarlayıp grup grup ayrı yönleere doğru yola çıkıyoruz. Yüzlerde ciddi ve endişeli bir ifade var.

Celia ile ben grubumuzla birlikte en son yola çıkıyoruz. Harekât alanında kalacağız, seyyar durumda barınıp düşmanla karşılaşmamaya çalışacağız. Bütün öteki kulübeler boşaldı. Mevsim yaz gene, ağaçların arasından güneş pırıl pırıl sızıyor aşağılara. Kulübemizin yanında bir kütük parçasına oturup bütün etrafımızı saran sessizliği dinliyoruz. Kemiklerimize kadar işliyor bu sessizlik, hareketsizlik, bizi ebediyen ormanda kalmaya mahkûm ediyor sanki.

120.

Nisan 1952

Bir Nisan günü.

Kulübedeyiz, en son hazırlıklarımızı tamamlıyoruz. Kuryeyle göndereceğimiz mesajlar yazılıyor. Celia, ayaklarını altına toplayıp yere oturmuş, duvarın kenarındaki küçük yatağın üzerinde yazmaya çalışıyor. Ben dak-

tilo makinamın başındayım. Ginto, ocağın yanında odun kesiyor. Soğuk ocağın üstünde bir tencerede yemeğimiz asılı, herkese birer bardak UBODla karışık LUGAW. Gün ağarmadan pişiriliyor bu. Kulübemizin önündeki yamaçtan doğru kuş sesleri geliyor, aşağıdaki küçük ırmak şırıl şırıl akıyor.

Sürekli ateş birdenbire başlayınca, bir an donup kalıyoruz, birbirimize bakıyoruz. Çıplak ayaklarımızla kulübeden ilerdeki çaya doğru koşuyoruz. Düşman dağdan inerek arkamızdan yanaşmış, kampın ortasına kadar inmiş, sığındığı boş kulübelerden ateş ediyor. Kulakları sağır edici bir gürültü var. Ayaklarımızın altında topraklar uçuşuyor, çöp ve dal parçacıkları düşüyor başımıza.

Bileğime bir kurşun giriyor, yamaçtan aşağı belki bir otuz metre çalılıkların, küçük ağaçların arasından tepe üstü düşüyorum. Gözlüklerim kırılıyor, başım yarıyor, koca bir ağacın arkasında yarı baygın yatıyorum. Kurşunlar ağaca saplanıyor.

Hayal meyal Celia'nın da yanımda olduğunu farke diyorum, yanıma çömelmiş, yüzünü yüzüme yaklaştırmış. Dudağı yarılmış, kanıyor. Herşey dönüyor etrafımda o an, aklımda kalan tek şey, karımın dudağındaki kan. Göremiyorum! Silâh sesleri arasında bağıryorum, artık yola devam etmeme imkân yok! Sevgi, acıma, dehşet dolu gözlerle bakışıyoruz çok kısa bir an. Ama seni bırakmam gerek! Haykırıyor, Celia. Konuşacak vakit yok daha fazla. Onu durdurmaya çalışmıyorum. Anlıyorum. Bir an elini elimde hissediyorum, sonra uzaklaşıp gözden kayboluyor karım.

Karım benden daha yürekli ve azimli. Vatanı için savaşıyor gerçek bir Filipinli.

Ağacın arkasından bütün gücümle bağıryorum. Yukarıda atışlar seyrekleşiyor, dışarı çıkmamı söyleyen sesler duyuyorum. Ne olacağını bilmiyorum, ama ağacın akрасından çıkıyorum. Ormandaki son ağaç benim için bu...

Kulübenin olduğu yerde birşeyler dalgalanıyor, ne olduğunu anlıyamıyorum. Tüfekler sustuğu için topallı-

ya topallıya her an vücuduma bir kurşun girmesini bekleyerek yamaçtan yukarı çıkıyorum. Tepeye yaklaştığımda tüfeklerini bana doğrultmuş küfreden adamlar görüyorum. İki yıldır ilk kez, savaştığım insanların yüzlerini görüyorum. Garip bir kör dövüşü ormandaki.

Askerî birliklerin giyimleri pek düzenli sayılmaz, Huklar gibi. Vahşi ve heyecanlı görünüşlü hepsi, savaş-taki her asker gibi biraz korkuyorlar, bağırıp kollarıyla bir takım hareketler yaparak gizliyorlar korkularını. Biri çekip yere savuruyor beni, genc kaldırıp itekleniyorum. Çılgın bakışlı bir adam tüfeğini doğrultuyor üzerime, bir çavuş itiyor kolunu, kurşun ağaçlara doğru gidiyor. Sevineyim mi, sevinmiyeyim mi bilmiyorum. Tekmeleyip ceplerimi boşaltıyorlar.

Bir teğmen dağdan koşarak geliyor. Bir Amerikalı görünce afallıyor. Adımı söylüyorum, bir çığlık atıyor. Adamları kenara itip beni bir kütüğün üzerine oturtuyor. Çok memnun hayatından. Terfisi demek bu, onun.

Kütüğün üzerinde oturuyorum. Yarı yarıya bir şok geçirmiş gibiyim, ama çevremdeki herşeyi görüp anlayabiliyorum. Ateş kesildi. Adamlar daha sâkin şimdi. Eşyalarımızı yerlere saçıyorlar, değerli birşeyler bulmaya çalışıyorlar. Yakınımızda, yerde iki genç kadın yatıyor, ölü. Silâhsız ikisi de. Biri kuryelerden, öteki Luis Taruk'un karısı, Patty. Bize emanet edilmişti. Kim bunlar? Askerler soruyor. Bilmiyorum, diyorum. Kim oldukları bilinmesin artık daha iyi, başlangıcın ve sonun birbirinden ayrılınıyacak şekilde birbirine karıştığı ormandaki ölü ağaçlar gibi kalsınlar.

121.

Dağın eteklerinde bir karakoldayız. İki günlük bir yolculuktan sonra karanlıkta geliyoruz. Askerler merakla beni seyretmeye koşuyorlar. Garip bir şey, çoğu dostça ve iyi davranıyor, hem subaylar, hem erler. Amerikalı olduğum için mi, yoksa savaştıkları kimselere bir saygı duydukları için mi? Karşısında savaştığımız kimselerin cana yakın olmaları insanı şaşırtıyor.

Bir subay, Celia'nın ele geçirildiğini haber veriyor. Kamptan ilerde, iki üç vadî geçtikten sonra nehir boyunca askerî birliklere rastlamış. Yaralı filan değilmiş; tutsaklıkta bile beraberiz. Kendimizi düşünerek mutlu mu olayım; hareketi düşünerek üzüleyim mi bilemiyorum. Yüzümü çeviriyorum düşüncelerimi okuyamamışlar diye.

122.

Jip ağaçlar arasından KOGON kaplı tepelerden aşağı doğru iniyor, güneşe çıkıyoruz, büyük ovaya. Ucu bucağı görünmeyen topraklara bakarken gözüm kamaşıyor. Jip hızla ilerliyor.

Jipte sürücüyle bir yüzbaşidan başka ellerinde makinalı tüfekleri iki er var. Kelepçe olmadığı için bileğim flasterle yüzbaşının bileğine bağlı. Önümüzde ve arkamızda askerlerle dolu kamyonlar var. Benim için özgürlük yok açık dünyada.

İki yıldır ilk kez gördüğüm kasabalara bakıyorum. Bugün Pazar. Paskalya bayramı. İnsanlar en iyi giysileri sırtlarında eski kiliselere gidiyorlar, kimi evlerinin önünde durmuş çene çalıyor. Evlerinin önünden hızla geçen askerlere başlarını kaldırıp bakmıyorlar bile. Kim der ki, bu topraklarda acı bir mücadele geçiyor? Bu evlerde mücadelede ölen yoldaşlarımızın aileleri yaşıyor. Kimse bana bakmıyor, ölülerin yoldaşım ben. Bu insanların yaşantısı değişmez alışkanlıklarıyla dolu. Çok asker, çok esir görmüşler bunlar. Bu topraklardan o kadar çok işgal ve baskı dalgaları gelip geçmiş ki, hissizleşmişler artık. İnsanların nasıl acı içinde yaşamayı öğnebildiklerini düşünüyorum.

Kurumuş pirinç tarlalarından geçiyoruz, köylerde halk, evlerinin bahçelerinde oturmuş, yağmuru düşünüyor. Solumda tarlaların ve bambuların, Bulakan ovalarının ötesinde Sierra Madre'lerin yamaçları yükseliyor. Tek mavi bir kitle halinde yükseliyor dağlar. Sarı-yeşil yaprakları, ağaçların yüksek gövdelerini görebiliyorum.

Orman orada; değişmemiş, fethedilmemiş, bekliyor.

Açık dünya.

Bir New York sokağında yürüyorum, koskoca binalar ufkun önünde yükseliyorsa da, dünya açık burada. Binlerce yerden nehirlerle, denize, karaya çıkılabilir. Bu şehirde istediğim gibi gelip gidebilirim, ister tek başıma odamda otururum, ister başkalarıyla toplanıp vakit geçirebilirim.

Celia ile ben ormandan çıkarılalı onbir yıl oldu. Bunun on yılını Filipin hapishanelerinde geçirdik; hapse giren, açık dünyayı arkada bırakır. Artık özgürüz, hiç olmazsa hapiste değiliz, ama ben burada gönlümün dilediğince özgür hissedemiyorum kendimi. Sanki Filipinler'deki gözden uzak yerler dört tarafımda.

Buralarda kendimi yabancı hissetmememi gerek, ama gariptir, nereye baksam burada kimsenin bilmediği bir dünyayı görüyorum. New York sokaklarındaki rüzgâr, Sierra Madrelerdeki kanyonda esiyor, aç karnına sularda dönüyorum. Dükkânların vitrinlerinde Filipinli köylülerin sıska yüzlerini, Tondo mahallelerindeki çocukların çöpten bacaklarını, teslim olmaktansa dağlarda açlıktan ölen Hukların çökmüş gözlerini görüyorum. New York'un inanılmaz binaları arasında yürüyorum ve herşey siliniyor gözümden. Köylerdeki kulübeleri, odun sobalarını, çaylardan tenekelerle çekilen suları, insanların vücutlarını örten paçavraları, bir odadaki tek bir yatağı, yerde bir muz yaprağı üzerine konmuş bir parça pirinçle tuzu görüyorum.

Geceleri uyanıyorum, yatak odam Filipin hapishanesindeki hücre gibi geliyor; kaloriferden çıkan gürültüleri, koridordakilerin iniltileri sanıyorum.

Hem buradayım, hem burada değilim; iki memleketim var çünkü benim. Her zaman da böyle olacak. Buradan 12 bin kilometre uzakta, ormanda Huklar var, (onlarlayım), Filipinler'de aynı mücadele devam ediyor. Onyediyıl, Japonların işgali sırasındaki hareketler de sayılırsa, 22 yıldır sürüyor. Dünyadaki en uzun silâhlı kurtuluş mücadelesi. Asıl anlamı süresinde değil bu

mücadelenin. Filipin halkının bitmek bilmeyen ızdıraplarında ve kendileri için savaşılanların, sonunda halkın tamamen muzaffer olmasından başka bir çözüm yolu kabul etmemelerinde. Bu mücadelenin her eri düştüğünde içimden bir parça kopuyor.

Bir sonsöz'ün, önceki olayları sonuca bağlaması gerektiği söylenir. Bitmemiş bir mücadele için nasıl bir sonuca varılabilir? Sadece ölenlerden söz edilebilir, onlar da aslında yüreklerde yaşıyor. Bakal (Mariano Balgos) öldü, Bikol bölgesinde öldürüldü, Bundalyon, Kruz, Romy ve daha sayısız yoldaşla birlikte. Pando (Mateo Del Castillo) oğulları Amando ve Ben'le birlikte Laguna dağlarında öldürüldü. Kapadokya, Dimaslang, Ramson, Basa, Sagasa, Ledda, Viernes, Valter, Maneng, Dimalanta öldüler. 10 bin kişi öldü...

G. Y., Alambre, Sente, Linda Bie, Fred Laan, Reg ve daha yüzlercesi düşmanın elinde. Bunlar hakkında neyi bir sonuca bağlayabiliriz? Luis Taruk 1954'te teslim oldu, bir hücrede tıkalı, yoldaşlarına arkasını dönmüş, yoldaşlarını ele vermiş. Bu da henüz sonuca bağlayamayacağımız bir konu.

Ya 1950'deki mahkûmiyetlerinden bu yana Filipin zindanlarında çürüyenler için ne diyebiliriz? Jose Lava, Federiko Maklang Ramon Espritu, Federiko Bautista, Angel Baking, Simeon Rodriguez ve ötekiler? Ne zaman hür dünyanın insanları bunları bağlayan ipleri çözecek?

Şimdi düşmanın eline geçmeden harekete devam eden Jesse Lava ve yanındaki bir avuç Huk kaldı. Kurtuluş mücadelesini bir liderden beklenecek azim ve güçle sürdürüyorlar. Huklar arasında bir sürü yeni çehre var şimdi, ormanın yeni sâkinleri, ölülerin ve hapistekilerin yerini alıyorlar; mücadeleyi yeni bir nesil sürdürüyor.

Olaylar sürüp gidiyor hâlâ, umalım ki, yeni bir Filipinler doğsun sonunda.

Bana en çok dokunan şey, bu da sonuca bağlanamayanlardan:

On yıl Celia ve ben ayrı hücrelerimizde kaldık, isyan (cinayet, kundakçılık, soygunculuk, adam kaçır-

mayla karışık) suçundan müebbet hapse mahkûmduk. Bu yıllardan söz etmeye yer yok burada. Beş yıl tek başına hücre, sürekli baskı ve beyin yıkama teşebbüsleri, en basit bir suçluya bile verilen haklardan mahrumiyet. (Ve Huk liderlerinin düşmanın elinde daha da güçlenmesi, katılaşması). 1961 Aralık ayında bütün dünyada sürdürülen bir kampanya sonucu Celia ve ben affedildik. Bu, hür dünyanın bir zaferi. Ama burada bitmiyor. Ben bu kış rüzgârında New York sokaklarındayım, Celia Manila'da, çünkü Amerikan kanunları onun Birleşik Devletler'e (Açık Dünya'ya) girmesini engelliyor, ben Filipinler'e dönmek şartıyla serbest bırakıldım. Çözüm bekliyor bu mesele.

Bu hikâyenin bir sonuca bağlanması konusunda herkesin yararı dokunabilir. Özgürlük, bütün dünyada uğrunda savaşılan bir konu. Bütün bu sorunların çözümlenmesini Amerikalılara ve bütün dünya halkına bırakıyorum.

SON

SÖZLÜK ve NOTLAR

alimuran; ekşi bir sarmaşık meyvası

alipunga; mikrobik bir cilt yarası

amok; yarı deli; Filipinlerde sık görülen bir durum. Kötü sosyolojik koşullardan olmalı.

anahow; Büyük yelpaze şeklinde yaprakları olan bir orman bitkisi.

Ang Bandila Punit Punit; Yırtık Sancak (şarkı adı)

anibong; bir orman bitkisi

anitos; ilkel insanların, cansız varlıklarda yaşadığına inandıkları ruhlar.

away; ekşi bir sarmaşık meyvası

bagoong; tuzlu balık sosu

balut; pişmiş kaz yumurtası

balutan; çanta ya da paket anlamında bir sözcük, bagaj.

banka; içi boşaltılmış kütükten yapılma kayak

banig; uyku minderi

bankero; kütüklerden kayak yapan

basil; tüylü tırtıl, kaşındırır.

batalan; evlerin çamaşır yıkama ve banyo yapmak için kullanılan arka kısmı

bayong; alışveriş çantası

bayawak; büyük orman kertenkelesi

BCT; Savaş Birliği

Boll Ticaret Anlaşması; 1945'te Amerikan meclisinden çıktı, 1946 30 Nisan'da kanunlaştı. Filipin Liberal Parti'sinin çoğunlukta olduğu mecliste 3 Temmuz 1946'da onaylandı. 8 yıl Amerika'yla serbest alışveriş, 1974'e kadar uygulanacak gümrük vergileri tesbit edildi. Filipin anayasasında bir değişiklik yapılarak Amerikalılara Filipinler'in tabii kaynaklarını araştırma hakkı verildi.

beri-beri; kötü beslenme sonucu ortaya çıkan bir hastalık

bia; küçük balık

bodega; depo

Bonifacio, ANDRES; 1869'da İspanyollara karşı yapılan devrim hareketini uygulayan Kapitunan'ın kurucusu .

buho; bir cins bambu

Dagohoy; 18. yüzyılda Bohol adasında İspanyollara karşı yapılan ayaklanmayı yöneten Fliipinli lider. Hareketi bastırmak 85 yıl sürmüştü.

Del Pilar; Bulakan'lı Del Pilarlar. Marcelo 19. yüzyılda İspanyollara karşı çıkan devrimcilerdendi. Gregorio 1899'da Ameri-

kan birliklerine karşı savaşı ve Tirad geçidinde ölen en genç generaldi.

despedida; veda partisi

Dimasalang; Filipinli kahraman Jose Rizal'ın müttefiki, kelime anlamı: dokunulamaz.

ES birliği; Ekonomik mücadele birliği. Görevi mallara el koymak.

DOC; Bölge Örgütlenme Komitesi.

FC; Alan Komutanlığı.

gabi; bir Filipin bitkisi.

ganta; ağırlık ölçüsü.

ginisa; bir kızartma metodu.

guinitan; pirinç ,şeker ve hindistancevizi sütünden yapılan bir tatlı.

bacienda; tarla.

HBM; Ulusal Kurtuluş Ordusu.

Hukbalahap; Japonlara karşı ulusal ordu, II. Dünya Savaşı sırasında Huk hareketinin adı.

JUSMAG; Birleşik Amerikan Askerî Danışma Kurulu, Filipinler'deki Amerikan askerî örgüt.

Ka; Kasama'nın kısaltılmışı, yoldaş.

kaingeros; kainginde çalışan.

kaingin; dağ ormanlarında topraksız köylülerin ekmek için açtıkları arazi.

kalan; odun sobası.

kalaw; büyük, boynuzlu orman kuşu.

koajg; küçük sert meyvaları kaynatılıp yenebilen bir ağaç.

kapitas; ustabaşı.

Katipunan; İspanyollara karşı isyan hareketini yürüten örgüt, anlamı: «Ulusun En Yüce ve En Kutsal Evlâtlarının Birliği».

kawali; demir tava.

kwalinkking; bir argo deyiş, Huklar arasında evlilikdışı ilişkiler için kullanılır.

kalabasa; meyva suyu.

kalamay; pirinçten yapılan bir tatlı.

kaldero; demir tencere.

kamote; taze patates.

karatela; bir nevi payton.

katmon; ekşi meyvalı bir orman ağacı.

Lakandula; 1570'lerde İspanyollara karşı duran Manilalı şef.

Lapu-Lapu; 1521'de İspanyol Macellan'ı öldüren Filipinli lider.

Liberal Parti; 1945'de Amerikan savaş sonrası politikasını uygulamak için kurulmuş parti. Bu politikaya Bell Ticaret Anlaşması, Askerî Üsler Anlaşması, Karşılıklı Emniyet Pakti (Bunun sonucu olarak JUSMAG kuruldu). Öteki ana parti Mil-

liyetçi Parti zamanı zamanı milliyetçi bir politika izlemişti. Liberal Parti 1946-53 yılları arasında iktidarda kaldı (Başkan Manuel Roxas ve Elpidio Quirino). Milliyetçi Parti 1953-1961 yılları arasında (Başkan Ramon Magsaysay, Karlos Garcia). Liberal Parti 1961'de yeniden iktidara geldi. Daha önemsiz bir parti olan Milliyetçi Halk Partisi 1957'de kurulmuştur.

Milliyetçi bir politika taraftarıdır. Komünist Partisi kanunlarla yasaklanmıştır.

Lugaw; pirinçten yapılan sulu bir yemek.

lulog; palmiye türünden bir ağaç.

lumpia; bir nevi dolma.

Luna, Antonio; 1898'de ilân edilen Filipin Cumhuriyetini Amerikan saldırısına karşı koruyan ordunun başkomutanı. 1899'da haince öldürülmüştür.

lusong; pirinci temizlemek için kullanılan âlet.

Mabini, Apolinario; 1898 Filipin Cumhuriyeti'nin liderlerinden. Amerikalılara bağlılık yemini etmeyi reddettiği için Amerikan makamlarınca Guam'a sürülmüştür.

Maktan; Macellan'ın öldürüldüğü ada.

Malakanang; Manila'daki Cumhurbaşkanlığı köşkü.

Malvar, Miguel; 1902'de Amerikalılara en son teslim olan lider.

merienda; akşamüzeri yenen hafif yemek.

mongo; küçük yuvarlak fasulye.

morkon; bir nevi köfte.

Muntinglupa; Filipin Ulusal İslâhanesi.

nipa; küçük boylu palmiye, yaprakları ev yapmakta kullanılır.

Noli; Jose Rizal'ın bir kitabından alınan lâkap. Noli Me Tangere adlı kitapta İspanyol idaresine hücum edilir.

Pancit; deniz hayvanları, et, sebze karışımı bir yemek.

pandan; sert yapraklı bir orman bitkisi.

papaya; büyük kavun cinsinden bir meyva.

Plaridel; Marcelo Del Pilar'ın takma adı.

Karışık isyan; 1950'den itibaren Hukları mahkûm etmek için uygulanan madde. «Cinayet, adam kaçırma, soygun, kundakçılıkla karışık isyan» ordu mensuplarıncâ Hukların ağır ceza görmelerini ve halkın gözünün korkmasını sağlamak için uydurulmuş bir madde. Filipin Yüksek Mahkemesi bunu 1956'da değiştirmiş, Hukların ancak «âdi isyan» suçundan en çok 12 yıla mahkûm edilebileceklerine karar vermişti. Buna rağmen birçok Huk lideri 1950'deki kararlarla hapsedir. Yüksek Mahkeme'nin kararından sonra ordunun baskısıyla Filipin meclisinden yeni bir kanun çıkmıştır, Huk ya da Komünist Partisi üyeleri için ölüm cezası verilmektedir. G.Y. ve ötekiler buna göre yargılanıyorlar.

RECO; Bölgesel Komite ya da Bölge Komutanlığı.

Rızal, Jose; Filipinli kahraman, doktor, yazar, aydın, 30 Aralık 1896'da İspanyollarca mahkûm edilip vurulmuştur.

Salkedo; İlk Filipin Vâlisi, İspanyol, 16. yüzyılda.

sikada; bir cins böcek.

talahib; çok uzun otlar.

talbos; yumuşak, yenebilir kamote yaprakları.

tambelok; sarımsı beyaz ağaç tırtılı.

tienda; küçük bakkal.

togue; bir sebze, fasulye cinsinden.

tukyong; bir orman bitkisi.

tulog na; uyku zamanı.

tuyo; tuzlu kuru balık.

ubod; özellikle palmiye türünden bazı ağaçların özü.

Vibora; Amerikalılara karşı savaşan ve Amerikan egemenliği altında yaşamaktansa Japonya'ya sürgüne giden Filipinli general Artemio Rikarte'nin takma adı.

WILLIAM J. POMEROY

Bu kitabın yazarı W. J. Pomeroy, 1916'da New York eyaletinde doğmuştur. İkinci Dünya Savaşı sırasında Filipinler'e gönderilen Pomeroy, burada Japonlara karşı savaşan Hukları (gerillacıları) tanımıştır. Görüp anlıyor ki, bu yurtseverlerin, Nazilere karşı savaşan Fransızlardan pek farkları yoktur. Savaştan sonra okumak üzere adaya dönen Pomeroy, Üniversitede Celia Marino ile tanışır. Celia Üniversite öğrenimini daha önce yapmıştır. 1948'de evlenirler ve mutlu, tasasız iki yıl geçirirler. Derken 1950'de Amerikan Hükümetinin desteklediği tutucu iktidarın baskısına karşı özgürlük mücadelelerini sürdürebilmek için dağlara çıkan Huk'lar, her yandan gönüllü ararlar. Pomeroy'lar bu özgürlük mücadelesine katılırlar; uzun ve çileli bir mücadeleden sonra 1952'de yakalanıp eşiyle birlikte müebbet hapse mahkûm olurlar. On yıllık haptiden sonra affedilirler. Pomeroy sınır dışı edilir ama, eşi Celia'nın ülkeden çıkması yasaklanır. Pomeroy vatanına dönünce bu kitabı yazar ve karısının serbest bırakılması için mücadele eder. Sonunda başarır da.

Birkaç ay önce «Gerilla Savaşı ve Marksizm» adlı önemli bir kitabı da dilimize çevrilip yayınlanan Pomeroy, sunduğumuz bu kitabında, Filipinlerde Amerikan emperyalizmine ve onun içerdeki uşaklarına karşı savaşan yurtsever Filipinli Hukların (gerillacıların) akıl almaz mücadelelerini anlatmaktadır.

Bir roman kadar akıcı ve sürükleyici olan bu kitapta, bizden çok uzaklarda olan bir ülkenin, çağımızın yüzkarası Amerikan emperyalizmine çeşitli oyunlarla nasıl yenik düştüğünü acıyla okuyacaksınız. Bu kitap bir belge niteliğindedir.

TOPLUM YAYINEVİ

orman

Bu kitabın yazarı William J. Pomeroy Amerikalı bir gazetecidir. Daha önce dilimize çevrilen 'Gerilla Savaşı ve Marksizm' adlı önemli bir incelemesi vardır. Pomeroy bu kitabında, bizzat aralarına katıldığı ve bu yüzden on yıl hapiste kaldığı Filipinli Hukların (gerillacıların) akıl almaz mücadelelerini anlatmaktadır.

Bir roman kadar akıcı ve sürükleyici olan bu kitapta, bizden çok uzaklardaki bir ülkenin, çağımızın yüzkarası Amerikan emperyalizmine çeşitli oyunlarla nasıl yenik düştüğünü acıyla okuyacaksınız. Bu kitap bir belge niteliğindedir.

TOPLUM YAYINEVİ